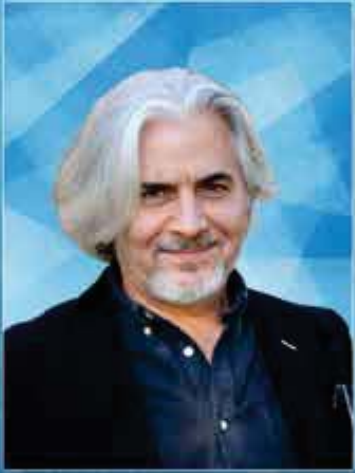

2

2023

بادينان

كۆفارهكا رهوشه نېيرى گشتى وهزى به

فرات جهوهرى
كهقوكا سىپى

ئىسماعيل تاها شاهين
فهرهنگا نامهد
فهرهنگهكا
زمانى - مهيدانييه

د. فهرسهت مهرعى
بنهكوكا كوردان
و بابكالكىن
وان يئن ديرووكى

بهری نووژەنگرنی 27-5-2012

یشتی نووژەنگرنی 10-3-2023

پرا دەلال (پرا بەری)

پرا دەلال (پرا بەری، پرا مەزن، پرا کەشن، پرا عەباسیکی یان ژێ هەرۆهکی زاخۆیی کورت دکەن و دبێژن: پرا) کۆل دۆرین 114 مێتران درێژ و نێزیک 5 مێتران فرەه و 15.5 مێتران بلندە و 5 قەنتەرە بۆ دەربازبوونا ئافا لێ هەنە و بەرین نکراندی هاتییه ئافا کرن، ل سەر رووباری خابوورە و دکەفیتە روژەهلاتێ زاخۆ. ب درستی ناهیتە زانین کەنگی و کێژ سالی هاتییه ئافا کرن، لێ دهیتە گۆتن کۆ بیزهتتیبان (رۆمانییان) بەری زێدەتر ژ هەزار و 500 سالان بۆ پیکشەگریدانا هەردو دەفەرین میزوپۆتامیا و ئەنادۆل ئافاکریه و بۆ دەربازبوونا لەشکەری خۆ و کاروبارین بازرگانی ب کار ئینایه. بۆ پاراستنی ژ هەرفینتی، پرا دەلال چەند جارەکان هاتییه نووژەن کرن و سەخبێر کرن کۆ ئێک ژ وان فێ دووماهیین بوویه و نوکە ژێ کارکرن ل دەردرین وی بەردەوامه.

بادینان

2

2023

کوفارهکا رهوشهنبیری گشتی وهرزی یه

نافهندا بادینان - مهکتبا راگههاندنا (ی.ن.ک) - دهردنئختیت

خودائی ئیمتیازی
بلند شالی

سهرنقیسه

صبیح محمد

sabih.3030@gmail.com

سکرتیری نقیسینی

صالح صوفی

salihsofyy@gmail.com

رئقهبهری هونهری

عصام جی طاهر

ئه م گوفاره له مائهپهری ههواننامهی کتیب داگیراوه hewalname.com/ku

www.badinan.org

نافونیشان: کوردستان - دهوک - 57 - جادا سلیمانی (نزاری - تاخ روناھی)

badinan

ديرۆك

04	بنهكۆكا كوردان و بابكالکيڻ وان يڻن ديرۆكى پ.د. فهرست مهري
11	پهيدابوون و گهشهكرنا ناسيؤناليزما كوردى قادر هسهن عيدؤ
16	ديرۆك و دهستپيكا پهيدابوونا هزارا ياسايى زهكى رهمهزان سالج
24	چهنه بهرپهرك ژ ديرۆكا دهؤكا كهفن شقان تەوفيق

ئەم گۆفاره له مائپهري ههواننامهى كتيب داگيروه hewalname.com/ku

بنهکوکا کوردان و بابکالکین وان یین دیروکی

المستوفي القزويني (۱۲۸۱-۱۳۴۹ز) دا هاتییه تۆمار کرن و ل دووڤ گۆتتا وی کوردستان ژ شازده ویلایهتان پیک دهات و ناقهندا وی (کهلا بهار) ل باکووری هممهان باژیروی نوکهیی کوردستانا ئیرانی بوویه.

کوردستان ههفسنووری ویلایهتین عیراقا عهرهبی و خۆزستان و عیراقا فارسی و نازهربایجان و دیاربهرکی بوو (کو دیاربهرکی ئهف دهفرا کوردی - واری کوردوینی - ل سهردهمی سهلجوقیبیان د ناف ئیدارا کوردستانی دا نهبوو)، پاشی ل سهردهمهکی درهنگ ب ناقی کوردستان هاته نیاسین دهمی گهریدهیی ئوسمانی ئهولیا چهلهبی (۱۶۱۱-۱۶۸۲ز) یی ل سهدسالا ههقدی ل ههمی دهفهرین وی گهریای، چهلهبی د پهرتووکا خو (سیاحهتنامه - پشکا چاری) دا تیگههی کوردستان بهرفرهه کر و دبیزیت: ویلایهتین ئهرزهروم، وان، ههکاری، دیاربهرکی، جزیره (=جزیرا بۆتان)، ئامیدی، مووسل، شههرهزوور و ئهردهلان ئهفه ههمی پیکه کوردستانی پیک دینن و ب ههفده روژان دهیته برین، دیاره زی گۆتتین فی گهریدهیی چهلهنگ د سهردهمهکی دا بوون کو تیدا تیگههی کوردستان ژ تیگهههکی سیاسی - ئیداری بو تیگهههکی نهتهوهیی هاتبوو گوهورین، ژ بهر هندی و ل سهر فی بنهمای دبیین کو خهلی ل دهرقهی فان دهفهران و دوور ژ کوردستانی ژی ئهف ناقه (نانکو کوردستان) ب کار ئینایه و بو

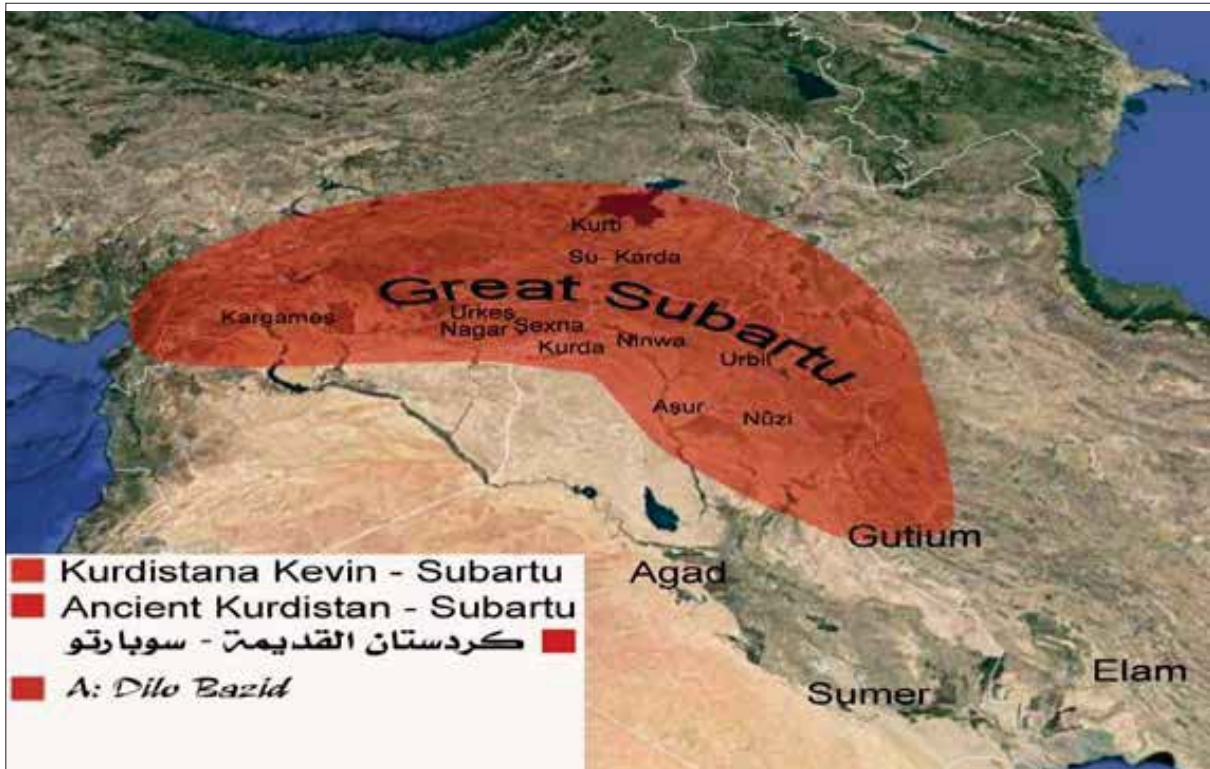

پ.د. فهرست مهرعی

وهرگێران: سالح یوسف سوّفی

پشکا ئیک

دهفهرین بلندی باکوور و روژههلاتی واری ل ناقهرا ههردو رووباران (کوردستان) ب وارگههی ب راستایی کوردان دهیته هژمارتن، ئهف عهردی کوردان دهفهرهکا چیاپی یه و ئهوه دهفهر د دیروکا کهفن دا ب گهلهک ناقان نافداره، وهکی: سوویر، سوپارتو، گوئیوم، زاموا، عالیاتم، کوهستان، بلاد الجبال، لی ههر ژ سهدسالا دوازدی یا زایینی وهره ب کوردستان هاتییه نیاسین و ب فی ناقی د پهرتووکا (نزهة القلوب) یا جوگرافیناسی ئیرانی حمدالله

البدائی) دژبیا، ژ لایئ دهیکئ قه مروقانی ل ناقبیرا وان چئ بوو و ب رینا کارئ ب کوم و بهرقانییا ههقشک، بو بهرژوهندییا گشتی خرقهبوون ل ناقبیرا وان پهیدا بوو. ل پینشییی، دگهل پینشکهقتنا مروقی، وهرگوهیزین کویرین ئاوایین لیکخرقهبوونا خهلیکی چئ بوون ههتا وی دهمن نتههوه پهیدا بووین، پهیدابوونا قان نتههوهیان ژى نه ژ بهر وئ زیدهبوونا ئاسایی بوو یا د هژمارا کهسین ههر هوزهکی دا چئ بووی، بهلکی ژ بهر پهیدابوونا جفاکهکی نوو یئ جورهی بوو، ئهقه ژى نه پیکهاتهکا حکومی یان ئابورییه، بهلکی پیکهاتهکا جفاکییا ل ناقبیرا خهلیکیه و ب ئاوایهکی دیروکی چئ بوویه و ب رینا ناقرنهکا گشتی، عهرد، کهلتور، زمان، پیکهاتا دهررونی، داب ونهریتین دهستنیشانکری و.. هند. ئیکگرتیه. ههر بو نمونه، ل کوردستانی و دگهل دهستپیکا سهردهمین دیروکی، هندهک ناف

هندهک دهقهرین خوراسان یا روژههلاتئ ئیرانی ژى گوتیه کو کومین کوردان لی دناکجینه، نهخاسمه ژى دهقهرین: قوچان، شیروان، سبزوار، بیرجند، بوجنورد) و دهقهرین دهردورئ باژیرئ مهشههد (= طوس یا کهفن)، ئهف ههمی دهقهره ل ئیرانی، ئهفغانستانی و نیقا ئاسیا بوون و ل سهردهمی نادر شاه (۱۷۳۶- ۱۷۴۷ز) ب کوردستان بهرنیاس بوون. ههرهکی دهئته زانین، چ گهل ب ئاوایهکی نشکافیهی ل سهر رووی عهردی پهیدا نهبووینه کو ههمی تاییهتهدنیین خو ههبن، ههرهکی چهوان مروق ب ههمی قئ هیزا تهکنولوزییا ئالوز پهیدا نهبوویه و ئیکسهر کونترول ل سهر ژیدهر و یاساین سروشتی نهکریه، بهلکی ئهف مروقه یئ کو ب تنئ دژبیا، پاشی چوو د چارچوقئ ریکخستنهکا هوزایهتی دا کو ئهقه وهک ئیکهم قورمئ جفاکی بوو یئ پشتی وی جفاکی دهستپیکی هاتی یئ وهکی کهری پهری (القطع

زانیا رییه بو مه ژ وان نفیسینین بزماری هاتییه پشتر است کرن بین شاهدشوسین (۲۰۲۸-۲۰۳۶ ب.ز) شاهی چاری یی بنه مالا سینی یا نور (۲۱۱۱-۲۰۰۳ ب.ز) ل پشت خو هیلاین و تیدا ئەف دهقی بزماری هاتییه:

(ئیرننا حوكمدارئ دهقرا سو و عهردین دهقرا كرا)، KA یا دووماهییی ئیکه ژ نالاقین زیده کرنی بین سومری، چونکی په یفا مادا — MADA کو ریمان ژئ (وار — عهرد) ه ل سهر باژیری (کردا) هاتییه زیده کرن، ههرو هسا فهکولهرئ بزمارییی فرهنسی (تورو — دانجن THUREAU) یی بو جارا ئیکه ئەف دهقی بزماری ئینای و د REVUED — دا به لاق کری، کهفتییه د شاشییه کا سفاک دا و وهسا ل قهلهمدایه کو نالاقی (KA) یی زیده کرنی ههس ناقتی باژیری (DA/KAR) ب خو بوویه، ژ بهس هندی، ناقتی باژیری ب ئوایئ KAR. DAKA خواندییه، کو ئەفه ژئ ئهو شاشییه یا (تورو — دانجن) کهفتییه تیدا و روژ هه لاتناسی

پهیدا بوون و دهر برین ژ نهتهوه و ئیکه تییین هوزان دکرن و رولهکی سهرهکی و شارستانی ل دهقهرین ههبوونا خو یان ل دهرقه ی وان دهقهران دگیران و ب رینا تومارین سومری، ئەکهدی، ئاشوری و نوراتی دهنگوباسین وان گه هشتینه مه.

ههژی گوتنییه ژئ بیژین کو ئیک ژ راستییین تاییهت ب دیروکا دهقرا کوردستانا کهفن ئهوه کو کهفتترین نهتهوه یین ئاکنجیین وئ دهقهرئ بین ناقین وان د دهقین بزماری دا هاتین، د بنهکوکا خو دا دزقرنه وئ دهقرا دکهفتیه ناقهرا (روژ ئاقا و باشوورئ روژ ئاقایئ دهریاچیا وانئ)، ئەف راستییا گومانبر بو مه دیار دکهت کو ئەف دهقهره وارئ رهسهنئ وان نهتهوه میانه یین ل کوردستانئ ئاکنجی بووین، ژ وانا کورد ژئ.

ئەف وارگه هه، ههروهکی زانیاری ئاماژئ پی دکهن، ژ دو دهقهرین سهرهکی پیک دهات کو ئەو ژئ دهقهره (سو) و دهقهره (کردا) نه، ئەف

سینیی یی بنه‌مالا نیکی یا لگش بوو ل دورین سالین ۲۰۲۰-۲۳۵۵ ب.ز، مسوگر ژی نه‌فه نافه‌کی لیکدایه ژ (سو - SU) نانکو نه‌توهیی نانکجی ل ده‌فرا (سو) یا دکه‌فیه روژ‌نافایی دمری‌چہیا وائی و پھیفا (بار - BAR) کو ب زمانئ سو‌مہری ب رامانا (دہرقہ) دہیت، ہہروہسا پھیفا کولانکیا عمرہبی (برہ - بہرہ) ہہر ژ وئ پھیفت ہاتیبہ کو ئەو ژی رامانا (دہرقہ) دہمت، ب فئ چہندئ ژی رامانا نافئ (سوبار) دبیتہ ئەو (سوئی) بیئ ل دہرقہی سنووری دژین.

سوباری:

نافکرنا (سوبار) د دہقین بزمارئ ژی دا وەک (سوبارتو) ہاتیبہ، چونکی سو‌مہرییان

روسی فلادیمیر مینورسکی (۱۸۷۷-۱۹۶۶ز) ژی بی گوہورین ژئ وەرگرتیبہ، گروفقہکی دی ئەوہ کو نہ‌خشہیی دروستئ دہقہری (KAR. DA) یہ، ئەفہ ژی ئەو خواندنه یا فقہولہری بزمارئ نيزارد EDZARD پيشکيش کری، وی ہہر ئەو ناف د دہقہکی دی دا ب ناوایی (GAR.TA) خواندیبہ، بو زانین ژی، نیشانی بزمارئ یئ تاییہت ب برگہیا GAR قہ ب ناوایی KAR ژی دہیتہ خواندن و نیشانی تاییہت ب برگہیا TA ژی وەک DA دہیتہ خواندن، ب فئ چہندئ، دشین نافئ GAR.TA ب KAR.DA بخوینین، بیی ہندئ تشتہکی ژ راستییا فی نافئ بگوہورین، سہبارئ ہندئ ژی، جہئ دہقہرا GAR.TA ہہر ئەو جہئ دہقہرا KAR.DA یہ.

ژ یا بووری باش دیار دبیت کو بنه‌کوکا نہ‌توهییئ د دیروکا کھفن دا ل دہقہرا کوردستانی نانکجی بووین، ل ہہردو دہقہریئ (سو) و (کردا) بووینہ، ہہروہکی چہوان دیارہ کو نیف گزیرتئ عمرہبی واری نہ‌توهییئ ئەکەدی، ئاشوری، ئەموری، کەنعانی، عمرہبی و نہ‌توهییئ دی بیئ گزیرتئ عمرہبی بوویہ، ل قیرہ ژی دئ بہحسئ وان نہ‌توهیان کەین بیئ ل دہقہرا کوردستانی نانکجی بووین، ل دویف زنجیرہیا وان یا زہمەنی، ئەفہ ژی ب رییا نامازہییئ د دہقین بزمارئ دا ہاتین.

سوئی - ناسیایی:

د نامازہییئ دیروکی بیئ بہرہست دا دیار دبیت کو سوئی، نانکو خەلکی دہقہرا (سو) یا نافہاتی، کھفتترین خەلکی دہقہرا کوردستانی بووینہ، گروفقہیی فئ راستی پشتر است دکەت، نافئ دہقہرا (سوبار SUBAR) ہیی ل دورین سالین ۲۴۷۰-۲۴۳۰ ب.ز نیکەمین جار د نفیسینیئ شاہ (ئیناتم) دا ہاتی کو ئەو شاہی

**حمدالله المستوفي القزويني ديژيت:
کوردستان ژ شازدہ ویلايہتان پیک
دہات و نافہندا وئ (کەلا بہار) ل
باکوورئ ہہمەدان باژیرئ نوکەین
کوردستانا ئیرانئ بوویہ.**

(تو) ل سہر پھیفتن جہین جوگرافی زیدہ دکر، وەکی: ئورارتو، مارتو و سوبارتو.

تشتئ پھیوندی ب سنوورئ دہقہرا سوبارتو قہ ژی ہہی، ئەم نہشینی ب دروستئ چ سنووران بو دەستنیشان بکەین، لی د ہہمی حالەتان دا ئەو ژ لایی روژہلات قہ ب سرتا چاییئ زاگروس و ژ لایی روژ‌نافاقہ ب رووباری خابوور (کو نیکہ ژ تاییئ رووباری فورات ل باکوورئ سوریا) یا دورپیچ کری بوو، ژ بہر ہندئ، نافئ

نور) دیار دبیت، نفیسهری وئ پیگوتتی ئەف نامازمیه بهحس کرییه: (سوئی و عیلامی بین دوژمن – بۆ باژیری ئور – گههشتن). ئەف نامازمیا تایبەت ب داگیرکرنا باژیری ئور ژ لایئ سوئی و عیلامیان قە ل سالین دووماهیئی یین سەدسالای سینی یا بەری زاینی، ئانکو ل دووماهییا حوکمدارییا بنەمالا سینی یا ئور، پشتراست دکەت کو نه ب تنی وان دەقەرا سوبارتو دقییان یا ئەو لی هەین، بەلکی دقییان وان دەقەران ژی داگیر بکەن یین ل بن دەستی دەولەتوکیین (دەولەتین بچووکیین) سوومەری و ئەکەدی ژی بوون، لی هیزا دەولەتوکیین نافیری بوو یا نههیلای ئەو خەون بجه بهیت، قیجا دەمی دەلیقه بۆ چی بووی داکو هیرشی بکەنه سەر باژیری ئور، ئەو دەلیقه ژ دەست خو نەکرن، هەروەسا تشتی وەل سوومەرییان کری ب دەقەرین خو تیر نەبن، ژ بەر هندی بوو کو دەقەرین وان بەر هەمەکی سنووردای یی ئاهین خوارنی لی هەبوو و یی هاریکار نەبوو بۆ ئاقرنا دەولەتەکی بشیت هەفرکییا دەولەتین وەکی سوومەری، ئەکەدی و بابلی بکەت.

ل دووماهییا ناخفتنا خو ژی ل سەر سوئییان، پیدقییه نامازئ ب وئ چەندی بکەین کو ناقی دەقەرا سوبارتو ب قان ئاوایین خوارئ ژی د دەقین بزمازی دا هاتییه: (سوبارتو، سوبار، سویر، شوبور)، هەروەسا چ جوداهی ل ناقبەرا هەردو ناقرنین (سو) و (سوبار) نین و هەردو بۆ وی نەتەوی دەینه گۆتن یی ل دەقەرا سوبارتو ئانجی بووی.

خۆری:

دبیت لاندکارەسن یا خۆرییان ل وئ دەقەرا چیاپی یا نیف بازنەبی بیت یا ژ چیایین تورۆس ل ئیزیک کرکمیش (جرابلسا نوکه) دریز دبیتە دەریاچەیا وانئ، هەروەسا دبیت ژی وان خو بەرەف باشوور ژی دریز کرییت هەتا رووباری

سوبارتو بۆ دەقەرین ئاشوری دەهاته گۆتن و باشتترین بەلگه ژی ل سەر وئ چەندی ناخفتنا (مردوک بلادان ۷۲۱-۷۱۰ ب.ز) یی ل بابل شوړش ل سەر سەروەرییا ئاشوری کری، بلادان هەفرکی خو شاهئ ئاشوری سەرچوئی دووی (۷۲۲-۷۰۵ ب. ز) ب شاهئ واری سوبارتو ل قەلم دابوو.

دەقین بزمازی پشتراست دکەن کو دەقەرا سوبارتو ل هزارا سینی یا بەری زاینی بەرەنگاری دو داگیرکرنا بوویه، داگیرکرنا ئیکئ ل سەردەمی شاه ئینامئ حاکمئ لگش و یا دووی ژی ل سەردەمی شاه سەرچوئی ئەکەدی (۲۳۴-۲۲۸ ب. ز) بوویه، ل دۆر هیرشین وان ل سەر عیراقئ ژی، وەسا دیاره ل سالین دووماهیئ یین سەدسالای سینی بەری زاینی ئیکگرتن ل ناقبەرا وان و عیلامیان چی بوویه بۆ ئیخستنا باژیری ئور، راستیا قئ چەندی ژی بۆ مه ژ پیگوتنا ناقدارا ب ناقئ (پیگوتنا باژیری

توهولیبامهت ژې کچا عنایهیه. (وَهَذَا ابْنُ عَنَى: دیشون. وَأَهْلِيْبَامَةُ هِيَ بِنْتُ عَنَى).

۲۶- و نهغه کورپن دیشانن: حمدان و نهشبان و یسمران و کمران. (وَهُؤُلَاءِ بَنُو دِيشَان: حَمْدَانُ وَأَشْبَانُ وَيِثْرَانُ وَكَرَّانُ).

۲۷- نهغه کورپن ئیسمرن: بهلهان و زهعوان و عهقان.

(هُؤُلَاءِ بَنُو اِیْصَرَ: بِلَهَانُ وَزَعَوَانُ وَعَقَانُ).

۲۸- نهغه هر دووه کورپن دیشانن: عوس و نهران. (هَذَا ابْنَا دِيشَان: عُوصُ وَأَرَانُ).

۲۹- نهغه میرپن حوری نه: میر لوتان و میر شوبال و میر سیبعون میر عهنا. (هُؤُلَاءِ أَمْرَاءُ الْحُورِيِّينَ: أَمِيرُ لُوطَانَ وَأَمِيرُ شُوبَالَ وَأَمِيرُ صِبْعُونَ وَأَمِيرُ عَنَى).

زی یی مهن کو ژ روژ هه لالت (ل دهغهرا شه هر زوور) فه (لولوبی) هه فسوویین وان بوون. حوری ژ نیفا هزارا سییی یا بهری زایینی د دیروکی دا پهیدا بووینه و شاهین دهولمتا نهکدی پهیومندی دگهل کرینه، کو وان دهولمتوکهک ل بلنداهیین دولا دیجله و فورات هه بوویه، لی وان رولهکی گرنگ یی سیاسی نه بوویه! د سه دسالو یازدی یا بهری زایینی دا نه بیت.

بهری فه کولمر بهین و بهحسی وان د نامه یکه (تل عمارنة) یا ناقدار (یا سه دسالو ۱۴ ی ب.ز) دا بکن، ناقین وان ب کورتی د تهوراتی (سفر التکوین، الاصحاح ۳۶: ۲۰- ۳۰) دا هاتییه: ۲۰- نهغه کورپن سه عیری حوری یی خه لکی عهردی نه: لوتان و شوبال و سیبعون و عهنا.

(هُؤُلَاءِ بَنُو سَعِيرِ الْحُورِيِّ سَكَّانِ الْأَرْضِ: لُوطَانَ وَشُوبَالَ وَصِبْعُونَ وَعَنَى).

۲۱- و دیشون و ئیسمر و دیشان، نهغه میرپن حوری نه کورپن سه عیرن ل عهردی نه دوم. (وَدِيشُونُ وَإِیْصَرُ وَدِيشَانُ. هُؤُلَاءِ أَمْرَاءُ الْحُورِيِّينَ بَنُو سَعِيرٍ فِي أَرْضِ أَدُومَ).

۲۲- و ههر دو کورپن لوتان: حوری و ههیمام، و تیمناع خوشکا لوتان بوو. (وَكَانَ ابْنَا لُوطَانَ: حُورِي وَهَيْمَامَ. وَكَانَتْ تَمْنَاعُ أُخْتِ لُوطَانَ).

۲۳- و نهغه کورپن شوبالن: عهلوان و مهناحت و عهپال و شفو و ئونام. (وَهِؤُلَاءِ بَنُو شُوبَالَ: عَلَوَانُ وَمَنَاخَةُ وَعَيْيَالَ وَشَفُو وَأُونَامَ).

۲۴- و نهغه هر دووه کورپن سیبعونن: نایهت و عهنا. نهغه عنایهیه یی کوتر ل چولی دیتین دهمی کهرپن سیبعوننی بابی خو دچهراندن. (وَهَذَا ابْنَا صِبْعُونَ: أَيْةٌ وَعَنَى. هَذَا هُوَ عَنَى الَّذِي وَجَدَ الْحَمَامَ فِي الْبَرِّيَّةِ إِذْ كَانَ يَرْعَى حَمِيرَ صِبْعُونَ أَبِيهِ).

۲۵- و نهغه کورپن عنایهیه: دیشون. و

بنهکوکا نهتهوهیپن د دیروکا کهفن دا ل دهغهرا کوردستانن تاکنجی بووین، ل ههر دو دهغه رپن (سو) و (کردا) بووینه.

۳۰- میر دیشون و میر ئیسمر و میر دیشان نهغه میرپن حوری نه ب میرپن خو ل عهردی سه عیر). (أَمِيرُ دِيشُونُ وَأَمِيرُ اِیْصَرَ وَأَمِيرُ دِيشَان. هُؤُلَاءِ أَمْرَاءُ الْحُورِيِّينَ بِأَمْرَائِهِمْ فِي أَرْضِ سَعِيرَ).

پاشی د دهقین شارستانییا میزو پوتامیا دا هر ژ سردهمی نهکدی (۲۳۷۰-۲۱۶۰ز) گهلهک ناماژ میین دیروکی پی هاتینه کرن، ژ وانا ژی کهسایه تیین حوری بین ناقین وان د تابلویین کارگری و ئابوری یین سردهمی بنه مالا نور یا سییی (۲۱۱۲-۲۰۰۴ز) دا هاتین.

ژ زمانی وان، نانکو ژ زمانی سواری یان

پتربیا خەلکی دەقەرا باژیری کەفەن یی ب ناڤی (ئەلالاخ) (تل عطشانة ل ناڤەرا حەلب و ئەنناکیە)، پستی دەمەکی ژێ کو ب سەدسالەکی دەیتە تەخمین کرن، حوربیا ل باکووری عیراڤی (کوردستانی) دبیین و سەنتەری وان ژێ باژیری کەفەن (نوزی) (یۆرگان تەپە ب دووریا ۱۰ کم ل رۆژئاڤایی باژیری کەرکوک) بوو و وان ناڤی باژیری کەفەن (گاسر Gasur) گوهوری و کرە (نوزی) یان (نوزو)، هەروەسا شوونوارین وان ل (تەپە کورا) و (تەل بلا) ل نیزیك (مووسل) هاتنە دیتن، ل سەدسالە شازدئ بەری زایینی ژێ جوهرەکی نوو یی درگنی (فخار) هاتنە دیتن کو گەلەك ب جوانی و هوورکاری هاتبوونە دروست کرن و ناڤین وان کربوونە (درگنین حوری).

ل سنووری سەدسالە پازدئ بەری زایینی ژێ، شانشینییەك هاتە دیتن کو پتربیا خەلکی وئ حوری بوون، لی تەخین حوکمدارین وئ کەسانین ئەرستوکرانتین ئاری بوون، ناڤەندا وئ شانشینییی ل نهالا رووباری خابوو و بلیخ (کوردستانا سوریا) بوو، ئاشوریان ب (خانیاگالبات Khanigalbat) ناڤکربوو و ناڤی (نهارین) یان (نهارینا) دانابوو سەر، هەروەسا د دەڤین هەڤچەرخ دا ژێ ب ناڤی شانشینیا (میتانی) هاتیە نیاسین.

هەرچەندە ژێ حوربیا کارییگەرییەکا مەزن د شارستانی میزۆپۆتامیا دا نەبوو، لی وان کارییگەرییەکا مەزنتەر ل شامی هەبوو، دەمی ناخفتن دەیتە سەر دیروکا سەردەمی ئاشوری یی ناڤین ژێ، دی بینین لیکدان ل ناڤەرا دەولەتا وان یا میتانی و ئاشوری دەیتە روودان، هەتا کو دی بینین ئیک ژ شاهین وان ب ناڤی (سوستار) ل سەدسالە پازدئ بەری زایینی وەلاتی ئاشور داگیر دکەت، لی شاهی ئاشوری ئاشور ئوبالت (۱۳۶۲-۱۳۳۷ ب.ز) دەولەتا وان ژ ناڤەر.

ژ زمانی وان، ئانکو ژ زمانی سوواری یان حوری — خوری یی ب نفیسینا بزمازی هاتیە تومار کرن، دیار دبیت کو ئەو ژ ئالیی زمانی هەروەسا ژ نەتەو مین (هەندو — ئەوروپی) ژێ نەبووینە و فەکۆلەر نەشیانە وان فەگەریننە ئیک ژ نەتەوین بەرنیاسین دیروکی، بەلکی ب تتی ب تیرمەکی مژەویی ئاسیایی Asianic ناڤکرینە.

حوری — خوری یی ب نفیسینا بزمازی هاتیە تومار کرن، دیار دبیت کو ئەو ژ ئالیی زمانی هەروەسا ژ نەتەو مین (هەندو — ئەوروپی) ژێ نەبووینە و فەکۆلەر نەشیانە وان فەگەریننە ئیک ژ نەتەوین بەرنیاسین دیروکی، بەلکی ب تتی ب تیرمەکی مژەویی ئاسیایی Asianic ناڤکرینە. هەژێ گۆتتیە ژێ کو زمانی ئورارتی (نانکو زمانی کەفەن یی ئەرمەنی) نیزیکتین زمانی بەرنیاسە بوو زمانی وان، وان خوداوەندەکی نەتەویمی پەرسیتیە کو ناڤی وی (تیشۆپ Teshup) بوویە و ئەو ئیکە ژ خوداوەندین سەڤای و برووسییان وەکی هەردوو خوداوەندین (ئەنلیل) و (ئەدد) بین شارستانی میزۆپۆتامیا بوو، هەروەسا وان خوداوەند (خیفای) یان (خیفای) (Khepa) پەرسیتیە و ئەو کرە هەڤژینا خوداوەند تیشۆپی ناڤهاتی و ئەف خوداوەندی وان ب خوداوەندی شانشینیا (ئەشنونا) دۆرپیچ کر کو ناڤی وی (تیشپاک) (Tishpak) ه. (طە باقر، مقدمة فی تاریخ الحضارات القديمة، ص ۷۸-۷۹).

حوری ل نیڤا ئیکێ یا هزارا دووی یا ب.ز بەرەف چەندین دەڤەرین دبیزنی (الهلال الخصیب) بەلاڤە بوون، هەر بوو نمونە، سوریا باکوور ل دۆرین سالا ۱۸۰۰ ب.ز بوونە

پیشہ کی:

نہف قہکۆلینہ چہند تیرۆژکەکن ل دور میژوویا پەیدابوونا ہزرا نہتہوہیی ل جہم کوردان و نہگەرین پەیدابوون و گەشەکرنا ئەقی ہزری ژ: رووداویین میژووہیی و زۆر و ستەما ل گەلی کورد دہاتەکرن و رەگەزپەرستیا نہتہوہیین داگیرکەرین کوردستانی کو د نہجامدا ہستت نہتہوہیی و ناسیۆنالیزما کوردی پەیدابوو.

د پشکەکە ئەقی قہکۆلینیدا، چاوا کورد جارەکی ب نافی ئایینی و جارەکی ب نافی شیعہ و سوننەتیین ہاتینہ خاپاندن، ہاتیہ باسکرن، ہەرہسا باسی رۆژانین شہری جیہانیین نیکی، رۆژانین پشتی شہری و رەوشا کوردان د ئەوان ہەل و مەرجاندا ہاتیہکرن، د پشکەکا دیدا، تەماکاریبا دەولەتین سەرکەفتی د شہریدا ل رۆژہلاتا نافین ہاتیہ باسکرن و ہاتیہ دیارکرن ژ نہتہوہیین بندہستی نیمپراتۆریہتا عوسمانی بو بەرژہوہندییین خوہ و ناقارنا دەولەتین خوہیین نہتہوہیی چہند د رژد و دلسۆز بووینہ، پاشی ب کورتی ناماژہ دایہ پارت و ریکخراوین سیاسیین کوردی ئەوین پشتی شہری جیہانیین نیکی ہاتینہ دامەزراندن، چہند گۆفار و رۆژنامہیین کوردی کو رۆل و کاریگەریبا خوہ د خورتکرن و گەشەکرنا ناسیۆنالیزما کوردیدا ہەبوو، زیدہباری ئەوان، ل داویین نہجامین قہکۆلین د چہند خالەکاندا ہاتینہ بەرجەستەکرن.

پەیدابوون و گەشەکرنا ناسیۆنالیزما کوردی

قادر ہسەن عیدۆ

پشکا نیکی

زین) ئی بهر هف چاپخانی دچیت،
 راسته ههستی نتهوهیبیی خانی
 نه وهك ههستی ههچهرخ
 بوو، لی تیرۆژکین پوناھیا
 بلیمهتیا نهوی ههموو سنوورین
 ناکوکیان ژناقرن. گهلهك زانا
 و دانایین تاییهتمهه هوسا دبین
 و دبیزن: نهگهر نهحمهئ
 خانی نه کهسهکی
 نتهوهیبی بت،
 کهواته ب ناوایهکی
 ره ها کهسانین
 نتهوهیبی نین،
 کوما ئیکئی ژ
 ژ هه لگرین
 هزرا نتهوهیبی
 ژ تورهقان و
 رهوشه نیرین کورد: حاجی

شازدئ دهستپدکته، د
 نهوی ده میدا کورد ل گهل
 شاهئ فارسان د شهرین
 بهردهوامدا بوون. مهلا
 ئیدریسی بهدلیسی
 ب دیپلوماسییهتا خوه
 شیا کوردان رازی
 بکته هاریکارییا دهولهتا
 عوسمانی بکهن و
 دژی دهولهتا
 سهفهوی
 بجهنگن، نهو
 بوو د (شهرئ
 چالدیران) دال سالآ
 ۱۵۱۴ئ دهولهتا

عوسمانی ب
 هاریکارییا کوردان ل سهر
 سهفهویان سهرکهفت و پهیمانا
 (عوسمانی - کوردی) هاته مۆرکرن، ل
 گۆرهی نهفئ پهیمانی شازده میرگههین کوردی
 و پینجی سنجهق و دهر به گایهتی بو ناغا و
 بهگان کو سهروکهوژین دهقرین دووردهست و
 سهخت و ناسیبوون، هاتنه دامهزراندن. دکتور)
 سعد بشیر اسکندر) نهفئ چهنئ دووپات دکته
 و دبیزیت: شازده میرگههین کوردی قهژیان و
 دهسه لاتا ئیستهنبولئ ب فهرمی دانپیدان پیکر.
 نهوان میرگههان ژئ ناکوکی و دووبه رهکیین
 بهردهوامین د ناقهرا عوسمانی و سهفهویاندا
 ب دهرهت دیتن سهربهخوییا خوهیا ناقخوی
 موکوم بکهن، ل گهل هندی جهئ جیوسیا سییی
 کوردستانی ناکو قهتیبوونا وئ د ناقهرا دوو
 دهولهتین زه به لاحدا نهگهرئ سه رهکی بوویه
 کو میرگههین نهوی دهمی نه به قهوارهین
 سیاسیین مهن، تاکو ل ناقهرا ستا سه دسالییا
 نۆزدئ هه موو میرگههین کوردی ب هیزا

قادرئ کویی و دهستهیا نفیسهرین رۆژناما
 کوردستان و ... ل بن کاریگرییا (مهه و زین)
 ا خانی بوون و مافئ مهیه نهه بیژین خانی و
 کاریگرییا وی ههتا نوکه ژئ هینشتا یا بهردهوامه.
 هه د نهفئ بواریدا، نفیسهرئ هولهندی
 مارتن فان برونسن ((Martin van
 Bruinessen د پهرتووکا خوه (ناغا و شیخ
 و دهولته) دا دبیزیت: ئیکهه میکانیزما بزاقین
 کوردی، ب کیمی تاکو سالتین بیستان ژ سه دسالییا
 بیستئ، لایهنگری بوو بو سهرکردهیان نهك
 بو نتهوهی، پشته میژوویا ناقبری تازه
 (ننهوه په رستی) بوو هیزه که هاندهر و گرنه
 بو هه بزاقهکی، ل گهل هندی وهفاداری و
 دلسوزییی بو ریبه رین میلی، سهنگ و بههایی
 خوه هه ره بوویه.
 ل گۆرهی دیتنا (د. عهبدولفهتاح بو تانی)
 میژوویا ههچهر خا کوردان ژ دهستپیکا سه دسالییا

موسولمانان بهرهف باکور چوو بو شهري خهلكي بنيات نه عه رب و نه تهويهين دييين سامي، ب ناف لهشكهرئ موسولمانان بوو، لي لهشكهرهكي پوخت عه رهي بوو، ژ بهر هندی دهمي گه هشتينه ميزو پوتاميا و وه لاتي شامي و وه لاتي فارسان، دهستنيكي ب نافي ئيسلامي شهر كر، هينگي هيشتا ژيياتيا عه رهي يا خورت بوو، پشتي خهلكي نهوان وه لاتان موسلمان بووين و مل ب ملي برايي خوهين موسلمانين عه رب شهر كرين، نهف هسته لاواز بوو، لي كاريگه ريبا خوه ل سهر گه لهك بوارين ژياني هيتا، نه مازه پرانييا پله و پايهيان د دهولتا ئيسلاميدا ب تايهت نهوين گرنگ و ههستيار د دهستين عه رباندا بوون، نهفه ژي دژي پرهنسيين قورئانييه، دهمي ديژيت : «لا فضل لعربي على عجمي الا بالتقوى» ههروسا ل گهل گه لهك فهرموودهين پيغهمبهرى ژي ههفدزه، كو ديژيت: «خير الناس من نفع الناس» ل نهوى دهمي كورد، تورك و فارس تيگه هشتن كو بانهكه و دوو ههوا (القيسي، ۲۰۱۱، ۳۵).

ديسان (ديفيد ماكدويل) باسي فتوحاتان دكهت و ديژيت: ل سهردهمي فتوحاتان دهستهواژهيا «كوردى» ب راما نا كوچهر دهات، ل سه دسالييا يازدي بهرهف سهري، گه لهك ميژووناس و گهروكان ته ماشه ي دهستهواژهيا «كوردى» دكر وهك هاوتايا دهستهواژهيا «ريگر» و نهف چهنده ل سه دسالييا نوزدي ل جهم گهروكين نهروپي ژي دووباره بوو، ل ناقه راستا نهوى سه دساليين دهستهواژهيا «الاكراد» ب راما نا گهلي خيله كيبي ب زمانئى كوردى دناخفن، ب كار هات (ماكدويل، ۲۰۰۴، ۴۹). نهفه چي كه كه ژ نهوى سه رده ريبا خراب نهوا تورك، عه رب و فارسان ل گهل كوردان دكر، هم ره گه ز په رست بوون، هم وينه يه كي نه شيرين ل سهر ميلله تي كورد ددا گهروك، ميژووناس و نفيسه ران.

چهكي ژنافچووين (اسكندر، ۲۰۰۷، ۲۴ و ۲۵). د. عبدالوفه تاح بوتاني ديژيت: نهجامي شهري چالديران ل سهر كوردستاني و مملانييا عوسماني - سهفهوي، نهو بوو كورد بوونه سي بهش:

- ۱- لايهنگرين عوسمانيان، كوردين سوننه بوون و دهولتا عوسماني پشتهفانييا نهوان دكر.
- ۲- لايهنگرين سهفهويان، كوردين شيعه بوون و دهولتا سهفهوي پشتهفانييا نهوان دكر.
- ۳- كوردين نه موسلمان، ئيزدي و كريستيان و په رموكه رين نايينين كورديين كهفن، پندفي بوو نهفه ببانه هه لگرين ناسنامهيا كورديا نه تهويه ي، لي نهف چهنده نه هاته كرن، چونكي تاكه بزاقا وان نهو بوو ب تني ژيانا خوه بپاريژن.. ل فر چيروكا بزاقا نازاديوخوازا كوردى دهستني دكهت (ههفيركان، ۲۰۱۲، ۷).

ههروسا (عبدالره زاق مه محمود نهلقهيسي) ناماژي ددهته ميژوويه كا كهفتنر و ديژيت: ل سهردهمي فتوحاتين ئيسلامي، ژيياتيا نه تهويه ي ديار بوو، بهري ئيسلامي عه رب خيل و عه شيره تين په رت و به لاقبوون و ب نه گه ريان بينه گه ر ل گهل هه فوو د شهر و شورين به رده واما بوون، فتوحاتان نهو ژ شهر و كوشتارين ناقهويي رزگار كرن، چونكي بهري وان كهفته وه لاتين دهو روبه ر. لهشكهرئ

دهولتا عوسماني (333) سالان
 نه دهيتا ليكنيزيكبوون و ئيگرتن
 د ناقههرا ميرگه هين كورديدا چيبيت،
 به ردهوام ناكوكي و دووبه رهكي
 د ناقههرا نهواندا د ئافراندن.

ناقبەرا میرگەهین کوردیدا چببیت،
بەردەوام ناکۆکی و دووبەرەکی د
ناقبەرا ئەواندا دنافراندن، ئانکو ژ
سالاً ۱۵۱۴ئى ھەتا ۱۸۴۷ئى، سالاً
پرووخان و ژناقچوونا میرگەها
بۆتان، دووماھیک میرگەها کوردی
ل سەر دەستى ئەوی دەولەتی.

ژناقچوونا میرگەهین کوردی
کاریگەرییەکه مەزن ل
سەر رێڕەوا میژووویا
کوردی و پاشەرۆژا
سیاسی و جفاکیا
کوردان ھەبوو.
بەری قی میژوووی
کوردان پەیوەندی ل گەل

سولتان، صدر الاعظم و والیان
ھەبوون، ب نەمانا ئەوان میر و میرگەهان
ھندەك ھیزین بچووك و لاوازین ناخۆزی
دروستبوون، ھیزین ئاغا، شیخ و سەرۆكھۆزان
بوون، ئەوانژی بۆ پاراستنا بەرژمەندییەن خوە
کێبێرکی دکر، پەیوەندی ل گەل بەرپرستین
حکوومییەن بچووك ژ دەقەرداران و رێقەبەرین
ناوچە و بنگەهان ھەبن، ھوسا و ب درێژیا
دەمی دیاردەیا خۆفرۆشیی و جاشایەتی ل سەر
دەستی شیخ، ئاغا و سەرۆكھۆزان پەیدا بوو.
نۆكەژی عەشیرەت ل ھەمبەر ئیکەتیا نەتەوییا
کوردان و گەشەکرنا ھەست و ھۆشی نەتەوی
ئاستەنگا سەرەکیە، تەگەرەبەری د ریکا ئاڤا کرنا
دەولەتا نەتەوییا یا کوردان دا (ھقیرکان، ۲۰۱۲،
۸ - ۹). ھەر سەبارەت گیانی خیلەکیی کوردان،
فازل کریم احمد (مامۆستا جەعفر) جەخت
دکەت و دبێژیت: رۆھن و ئاشکەرایە گیانی
خیلەکیی بەرەلە، نەھیلایە ھەستی نەتەوی
د مێشک و دەروونی کورداندا دروستبیت (احمد،
۲۰۱۰، ۶۱).

ل سەردەمی عەباسیان،
ھەستی ژببیتیا عەرەبی ھاتە
دەربازکر، پیرانیا ئەو ھیزا
(نەمەوی) ژناقیرین (مەوالی)
بوون، ئانکو نەعەرەب بوون
بەلکو کورد و فارس بوون، ل
ئەوی دەمی یا گرنگ نە

بەنەرەتی ئیتتی بوو،
بەلکو دلسۆزی
و شیان بوون.
مەغول و
تەتەر ھاتن
داکۆکی ل ھزرا
ئیتتی و رەگەزپەرستی
کر، پاشی تورك ھاتن ب ناڤی
دەولەتا عوسمانی دەمەکی درێژ

ل سەر ھەمان رێباز مەشیان. ئەوان پروودان
و رەفتاران کاریگەرییا خوە ل سەر ناخ و
دەروونی کوردان ھێلا و ھیدی ھیدی بەرەف
نەژادئ خوەیی ئیتتی و نەتەوی چوون و
ھزرکر و ل بەرسقان گەریان، بۆچی ئەف
نەتەویین دی ھەموو شانازیی ب نەتەو و
ئیتتی خوە دکەن؟ بۆچی پشتنەفانیا ھەقنەتەویین
خوە دکەن؟ بۆچی کورد ب ھەمان کار و ئەرك
رانابن؟ چ کیماسی ل نەتەویا وان ھەیە؟ بۆچی
شەرمی ژ ئیتن و نەتەویا خوە بکەن؟ ئەف
چەندە بوو ئەگەرەك بۆ پەیدا بوون و خورتبوونا
ھەستی نەتەوی ل جەم کوردان و ھیدی ھیدی
گەشە کر، باوهری بۆ کوردان دروست بوو کو
پرمەنسیپین (دادی - یەكسانی) و گەلەك تێگەھین
دیبین جوان و بریقەدار ئەو خاپاندینە و رەنگە
ب تتی ئەف تێگەھین نمونەیی ل کۆمارا
ئەفلاتونی بەھنە دیتن (القیسی، ۲۰۱۱، ۳۶).
دەولەتا عوسمانی (۳۳۳) سێسەد و سێھ و
سێ سالان نەھیلای لیکنیزیکبوون و ئیکگرتن د

ديروك و دهستپيكا پهيدا بوونا هزرا ياسايي

زهكى رهمهزان سالح

ياسا دياردهيهكا كومهلايهتى يه گريدايي ديروكى يه، تيگه هشتنهكا راست و دروست بو ناهيته كرن نهگهر ديروكا وي نههيته زانين.

ياسا ب شيويهكي گشتي كومهكا بنهمايانه ژيانا تاكي د ناف كوميدا ريكا دئخيت، ريخستنهك ژ لايي دهستهلاتا گشتي قه ريز لي دهيته كرتن، ريخستنهك دهستهلاتا گشتي زامن ريزگرتن و پاراستا وي بيت خوه نهگهر ب هيزي ژي بيتن د دهمي ريخستني دا.

ياسا وهكو دياردهكا كومهلايهتى ههبوونا وي د ههبوونا تاكي د ناف كوميدايه، ژبهركو مروفا د سروشتي خودا گيانهوهركي كومهلايهتیه وب تني ناژيتن، ژيانا وي دگهل ژيانا كومهلگههي دايه، د ههمان دهما مروفا بوونهوهركي ريختسي يه و هزا وي بو جورهك ژ جورين ريخستني ههيه، لهورا مروفا ژ دهستپيكا ههبوونا وي ل سهر روويي عهردي جورهك ژ جورين هاريكاري و ههماهنگيي د ناقهرا خودا پهيرهوكريه ههروهكي ههردو ماموستا (مورئ و دافي) ناماژي پي دكهن و دبيزن : نهگهر مروفا د سروشتي خودا گيانهوهركي كومهلايهتى بيت، د ههمان دهما گيانهوهركي ريخستيه. ديروكا ياسايي وهكو تايهك ژ تايين ياسايي ب گشتي، خويندن و قهكولينين ياسايي د رابردو و نوكه دا ب خوقه دگريت.

ديروكا ياسايي گريداي ههبوونا مروفي يه ل سهر روويي عهردي و ب ژيانا وي د ناف كوميدا وهستكرن ب ههبوونا سيستمهكي ژ بو كونترولكرنا رهفتارين مروفي و ريخستنا پهيوهنديان د ناقهرا مروفاندا و ههستكرن ب فان پينقيان، بيروكا ياسايي پهيدا دبیت.

ياسا گريداي پيشكهفتنا هزو ميشكي مروفي يه، هندی مروفا ل سهر روويي عهردي د ژيانندا بيت، لهورا دبيزن ياسا بنهمايي ژيانتي يه يان ژي سهرجهمي ژيانا مروفاتيني يه ب گشتي. ل قيرئ پسيارهكا لوژيكي پهيدا دبیت، نايانارمانج و مهردما خويندن و قهكولينين لسهر ديروكا ياسايي ژلايي زانا و پسيور وشارهزايين في بواري چ يه؟ تهنانهت نهف بابته بوويه پهيرهوي خويندني ل كوليژ و ناقهندين ياسايي. بهرسقا في پسياري د چهند خالاتندا دي دهينه ديار كرن.

گرنگی یا خویندنا دیروکا یاساین

۱ - خویندنا دیروکا یاسایی نامرازهکه ژ بو تیگه هشتنا یاساین نوکه ب شیوهیهکی راست و دروست، فهکولهرین میژوی د دهنه زانین کو یاساین نوکه، تهناهنه نهو یاساین رهنگی شور هسگیری ژی ب خوڤه دگرن، وهکو قوناغهک ژ قوناغین پیشکهفتنا یاسایی دیار دبن وهاتینه ئافاکرن ل سهر بنهمایی قوناغین یاساییین دهر بازبوی، لهورا تیگه هشتنهک راست و دروست بو یاساییین فی سهردهمی ناهیته کرن نهگهر فهنگهرین بو رهه و ریشالین میژووی، ژ بهر هندئ دکارین بیژین تهناهنه یاساییین نوکه یین سهردهم ل قوناغین داهاتی دا دئ بنه میژوو بو وان یاساییین دهینه دانان ل پاشهروژئ.

۲- خویندنا دیروکا یاسایی گرنگیهکا بهرچاف یا هه ی ژبو پهیداکرنا رهوشهنبیریا یاسایی ژبو یاساناسان ب تایهتی و وهکو فاکتهرهک ژبو رهوشهنبیریا گشتی، ب شیوهیهکی گشتی.

خویندنا

یاسایی دکولیز و نافهندیین یاسایی دا، نه ب تنئ ژبو هندئ یه یاساناسهکی شارهزا پهیدا ببیت کوب پراکتیکی یاسایی ب کارببیت وهکو پیشه، بهلکو سهرهرا ی فی چهندي ژي نارمانج نهوه

یاساناسهکی خودان رهشهنبیریهکا یاسایی پهیدا ببیت کو شیانا شروڤهکرنا بنهماییین یاسایی هه ببیت نهگهر نهف یاسایه یا هسک (جامد) ببیت و دگهل پیشکهفتنا مروڤی خو بگونجینیت و بوشاییین یاسایی پرکهت.

۳- خویندنا دیروکا یاسایی گرنگی یهکا مهزن یا هه ی ژ بو یاسایا ههقبهرکه (القانون المقارن)، دکارین چارهسهریین گونجای دا ژ بو پیشهاتین نوی د ناف کومهلگههیدا بکهین ب ریکا ههقبهرکرنا یاساییین نوی دگهل یاساییین جودا جودا ژبو چهوانیا وهرگرتنا بریاران و پهیداکرنا بنهمایان ژبو راستهکرن و پرکرنا بوشاییین یاسایی کو د گهل پینقین کوما مروڤایهتی بگونجیت.

۴- خویندنا دیروکا یاسایی گرنگیا گهل و مللهتین پیشیا مه ددهته دیارکرن و خزمهتا وان بو مروڤاتی، کومهلگهها مه قهرداری وان گهل و یاسایانه کو ژلایی کومهلگهها بهری مه هاتینه دانان، ژ بهرکو گلهک

بنهما و پرهنسیپین یاسایی
یین سهردهم، بنگهه
و ریشالین وان بو
یاساییین کهفن
قهدگهرن، بو
نمونه دیاسایا
سهردهمدا
بهحسئ نیک
ژ نهگهرین
نهمانا پیگریا
یاسایی ل
سهر مروڤی
ژ بو رویدانهکا
ژنیشکهکیفه (حادث
مفاجئ) یان هیزا
ژدهرقه ی شیانیین مروڤی

ميژوويي، بۇ نموونه تيبينين وان مللەتتەن سەرەتايى و ھەمەجى كۆل قى سەردەمى دژين وەكى ھەندەك عەشیرەت و تيرين زنجى كۆل ناھەراستا ئەفرىقا دژين، دياردبیت كۆ بارودوخين وان كۆمەلە و تیرا وەكو بارودوخى كۆمەلگەھین مرقاھەتتە يەل سەردەمى بەرى ميژوويى.

مادەم سەردەمى ميژوويى بارودوخەكى ياسايى يى پيشكەفتى تارادەكى بۇ مە دەتە دياركرن ھەروەكى ھەندەك بەلگەنامين ميژوويى يىن نقيسى دەنە دياركرن، ئەوبارودوخى ياسايى نە خالا دەستپىكى يە ژ بۇ ديروكا ياسايى يا كۆمەلا مرقاھەتتە، بەلكو دچەندين قوناغين دريژ و پيشكەفتى رادەرباز بوويە، ھيشتا بيروكا ياسايى پەيدا نەبوو، ئانكو ئەف بارودوخى ياسايى يى دەستپىكى ژ بوشاتتە پەيدا نەبوويە، بەلكو دريژەپيدەرا بارودوخى ياسايى يى بەرى خۇ بوو، كۆل سەردەمى كۆمەلەن سەرەتايى ژ قوناغا بەرى ميژوويى كۆمەلەتتە نە كەتتەو ژير بارى ھيچ ريكخستەنەكى، يان ياسايەكى كۆ سزا بۇ سەرىپچكاران دانابيت، ژبەرھەندى پيتقى يە گرنگى و خويندن ل سەر قوناغا بەرى ميژوويى بەھتە كرن ژبەر كۆ ئەف خواندەنە بۇ مە دەتە دياركرن كۆ بىنەمايى گەلەك ژ سيستەم و بارودوخين ياسايى يىن سەردەمى ميژوويى نە.

زانايىن كۆمەلناسى ئيك بۇچوون ھەنە ئەو ژى ئەو كۆ مروف گيانەوەرەكى كۆمەلايەتتە يە، ب كۆمەل ژايە

دويچوونا زانينا دەستپىكا پەيدا بوونا ياسايى و پيشكەفتەنە وئ قەدگەرپيت بۇ ئامرازين ميژوويى ل سەر بىنەماين خواندنا بەلگەنامين ميژوويى

(قوة قاهرة) وەكو (بېقەلەزان، لافاوان، ئاگرين مەزن، دياردين سروشتى)، دىنەمادا ئەفا ھەنە بۇ شەرىعتە ھەمورابى قەدگەرپيت كۆ وى سەردەمى بەھسى قى بابەتتە ھاتتە كرن.

زانا و قەكۆلەرى ميژوويى، ميژوويى مروفاتتە ل سەر دوو قوناغان دابەشكرىە:

۱- سەردەمىن ميژوويى (العصور التاريخية).

ئەف سەردەمە قەدگەرپيت بۇ قوناغا دەستپىكا ب كارنينا نقيسىنە ژلايى مللەتتەن رۆژھەلاتتە قەل ھزارا چارى و پىنجى بەرى ژ دايكبوونى و ھزارا ئىكى و دوو بەرى ژ دايكبوونى ژلايى مللەتتەن رۆژئاقا قە (ئەغرىقى و رۆمانى).

۲- سەردەمىن بەرى ميژوويى (عصور ما قبل التاريخ)

ئەف سەردەمە ژبۇ قوناغا بەرى پەيدا بوونا نقيسىنە قەدگەرپيت ل دەستپىكا پەيدا بوونا مروفى ل سەر روويى عەردى .

دويچوونا زانينا دەستپىكا پەيدا بوونا ياسايى و پيشكەفتەنە وئ قەدگەرپيت بو ئامرازين ميژوويى ل سەر بىنەمايى خويندنا بەلگەنامين

پهیدابوونا میژوویا کومه لگه هین سهره تایی

زانایین کومه لاسی نیک بوجوونن کو مروڤ گیانه وهره کی کومه لایه تی یه، ب کومه ل ژیا یه، نه گهر بنه مایی خیزانی د قی سهره میدا هه قزینی بیتن، نهف راستیه ب سانا هی بو کومه لگه ها مروڤایه تی یا دهستیکی نه هاتیه خویا کرن، سیسته می خیزانی دناڤ کومه لگه ها دا نیک ژ کیشه یین ئالوزه کو تا نوکه پهرده ل سهر نه هاتیه راکرن و زانا د نا کوکن ل سهر دهستی شانکرنا شانیا کومه لایه تی یا نیک کی کو کومه لین مروڤاتی پیک د نینیت، هنده ک زانا د بیژن کو بنه مایی کومه لگه هین مروڤاتی یین سهره تایی، خیزانا بابسالاری یه، وهنده کین دی بوجوونا وان نه وه کو مروڤی سهره تایی د ناڤ کومه کیدا ژیا یه ل سهر بنه مایی بهر لایا سیکسی (الاباحه الجنسیه) و بوجوونا سیی د بیژین کو بنه مایی کومه لگه هین سهره تایی ل سهر په یوه نندیا روحی هاتیه ئاڤا کرن، سهر جه می مروڤین وان کومه لگه ها ریکه فتن کریه ل سهر پهرستن و پیرو زکرنا تشته کی هه قشک مینا گیانه وهره کی یان دیارده کا سروشتی وه کی بریسی و عهور و به فرو و باران و کهر و دارو تراش، کو د بیرو دباوهریا و اندا مروڤ ژ وی تشتی پهیدابوویه کو د بیژنی (تهوتهم) و نهف ههر سی بوجوونه ل سهر سی تیوران هاتینه دابه شکرن:

۱- تیورا خیزانا بابسالاری

باوهر پیکه رین قی تیوری مینا (روبه رت لوی) دیار دکه ت کو نیکهم ریکه ستنا کومه لایه تی خیزان بوو، که ژ دهیک و باب و زارویان پیک دهیت، وه کو بچو یکتزین یه که یا کومه لایه تی، خیزانا بابسالاری ل دویف بوجوونا وان زانایان شانیا نیک کی یه د ناڤ کومه لگه هیدا.

ب دهر بازبوونا ده می و زیده بوونا ریژها ژدایکونی و پهیدابوونا کوپلا و خودانکرنا بیانیان (نظام التبني)، خه لکا خیزانی بهر فره ه بوو و ژ چهند خیزانا عه شیره ت پهیدا بوو کو بو نیک نقش قه دگهرن. پاشی ژ چهند عه شیره تا قه بیله هاته پیک نینان و ناکنجیوونا کومه کا قه بیلا د جهه کی دیار کری و ل ژیر نیک سیسته م ودهسته لاتی دا، ده ولت پهیدا بوو.

خودانین قی تیوری پالپشتی ل سهر ئاخفتنین (نهرستو) ی دکهن، ده ما د بیژیت خیزان ژیده ری ده وله تی یه و بنه مایی نیک کی یه ژبو دروستکرنا ده وله تی و مروڤ نه شیت ب تنی بژیت ونیکگرتنا هه ردو ره گه زان یا پیتقی یه ژبو بهر دهوامیا مروڤاتی، هه ره سا پالپشتی ل سهر هنده ک ئاخفتنین فه یله سوف و حکیمین یونانی ژی دکهن، کو د بیژن عه شیره تا یونانی بنه مایی کومه لگه ها یونانی یه.

كو مروڤايهتي و مروڤ دوستي و حهز ژيكرن وان پيگه گري بدهت و بيي كو بگهفته ژير بارئ پهيوهنديا سيكسي يان خيزاني، بهلكو ژن مولكي ههمي زهلامان بوو و زارول سهر ناڤي دايكي دهاتنه نياسين ، بارودوخين دژوارين في كومهلگههي نهو ناچاركرينه كه دهستبرداري هندهك كهسان بن نانكو ژناقبيهن كه بيوچوونا وان نهف كهسه د لاواز و بي مفانه ورولهكي باش نينه ژ بو بهرگريي و پهيداكرنا ناني وب تاييهت ژدايكبوويين مي دكوشتن و ژناقډبرن و تني رهگزي نير دهيلان ب هيجهتا كو نهودشين بهر سينگي مهترسيان بگرن و ناني روژانه پهيدا بكن. نهفه بوو نهگريي كيما ژنان و خيزان د ناڤ في كومهلندا ب تني ژ زهلامان پيك دهات و كومهكا زهلامان ب ههڤيشكي دگهل ژنهكي سكس دكر نانكو ژنهك ژ بو چهند زهلامان بوو، پاشان سيستمه مي بهشداري يا براييني پهيدا بوو، كو ژمارهكا برايان پشكداربوون دگهل ژنهكا بنتي و زاروك بو برايي مهزن دهاته حسابكرن. ل دويماهيي سيستمه مي زواجا تاكهكسي پهيداوو كو زهلامهك خودان ژنهك بوو يان زيدهتر و زارويين خو ژي بخو فهډگرتن، ب في چهندئ خيزانا بابسالاري جهي قهبيلي گرت د ريځخستنا كومهللايهتي دا.

لايهنگرين في تيوري پالپشتي يي ل سهر چهند بهلگان دكهن كو ديژن ژ نهجامين قوناغين بهرهللايا سيكسي (الاباحة الجنسية) بارودوخين كومهلين سهرهتايي نهوين ل في سهردهمي دژين د ناقهراستا نهفريقيا و ناسيادا نانكو مروڤ د ناڤ كومهلپهكيدا دژيت كول سهر بنهمايي بهرهللايا سيكسي پيگهاتيه و نهف سيستمه مي فره ميري تانوكه ژي ل هندهك تيرين (نيسكيمو) و هندهك تيرين چيابي ل (هندي) و هندك ئاكنجيين (تبت) ژ جوتياران و تانوكهژي

بيروكا كو ديژيت خيزان شانها تيكي يه، ناكوكه دگهل فهكولين و تينييين هندهك فهكولهران، ژ وانا زانايي نيسكوتلهندي (ماك لينان)

ژمارهكا فهكولهران رهخني ل في تيوري دگرن، وهكو (موري و دافيد) و ديژن راست نينه خيزانا بابسالاري نيكهم يهكيا كومهللايهتي بيتن، ژ بهركو سيستمه مي خيزانا بابسالاري يا ل سهر بنهمايي پهيوهنديا خويني گهلهك درهنگ پهيداويوه و سيستمه مي خيزانا دهيك سالاري كو زاروك بو دهيك هاتينه ههژمارتن و ل ژير دهستهلاتا ويدا بوون، بهري سيستمه مي خيزانا بابسالاري بوو، ههر ديسان بيروكا كو ديژيتن خيزان شانها تيكي يه، ناكوكه دگهل فهكولين و تينييين هندهك فهكولهران، ژ وانا زانايي نيسكوتلهندي (ماك لينان) دپهرتوكا خودا ب ناڤي (الزواج البدائي) ديژيتن كو عهشيرهت بچويكترين يهكيا كومهللايهتي يه، ژ بهركو مروڤ هندهك كريان دكهن گيانهومر شهرم دكهن وان كريان نهجام بدهن، پلنگي درنده تيشكين خو ب خودان دكته و دپاريژيت ژ مهترسيان، لي گهلهك قهبيلا ب ساخي كچين خو بن ناخ دكرن.

۲- تيورا قهبيلي

خودانين في تيوري ديژن كو قهبيله نيكهم شانها كومهللايهتي بوو، وهكو (ماك لينان و باشوقين و مولجان)، قهبيله ژ كومهكا مروڤان پيگههتن كو ب ههلكهفت و ژ نيشكهكي فه، يان ژي ژ بهر پيښي يا هاوكاريكري دكو بشين خو بپاريژن ژ مهترسيان هاتيه دروستكرن بيي

ل هندەك تيرين ئەفرىقىا سىستەمى خىزانا دەيكسالارى پەيرەو دكەن.

باوەرپىكەرىن قى تىورى توشى رەخنىن مەزن بوون ژ لايى زانايىن كۆمەلناسى قە و دىژن ئەف تىورە ل سەر بىنەمايى ھەزرا گوماناوى ھاتىبە ئاڧاكرن و ب ھىچ رەنگەكى نىزىكى راستىيى نىنە، ئەو بەھانەيىن كۆ بەھس دەھتە كرن ل سەر قوناغا بەرەلایا سىكىسى، ب تى دەرنجامىن دابونەرىتتىن قوناغىن بەرى نە و ھەبوونا وئ ھاتىبە خوياكرن بىي كۆچ بەلگەيەكى راستەوخۆ ل سەر ھەبوونا وئ ھەبىت.

۳- تىورا عەشیرەتا تەوتەمى

خودانىن قى تىورى دىژن كۆ شانىيا كۆمەلەيتىيا ئىكى ھاتىبە پىكھاتن ژ ئەنجامى ھەڧگرتنى د ناڧبەرا ھندەك كەساندا كۆ د وئ باوەرىي دانە كۆ نەشى وان قەدگەرىت بو (تەوتەمەكى)، ژبەرەندى زاناياناف ئىكرەشىرا (تەوتەمى). كەسىن قى عەشىرەتى ھىچ پەيوەندىيەكا خزمایەتتىن د ناف بەرا وان دا نىنە و ل سەر وى بىنەمايى پىك نەھاتىنە، ھەرومەكى د تىورا خىزانىدا دياركرى، ھەرومەسا پەيوەندىيا بەرژەوەندىين ھەڧشك وانا پىك قەگرىنا دەت ھەر وەكى د تىورا قەبىلى دا دايە خوياكرن بەلكو پەيوەندىيا دناڧبەرا وان كەسان دا ل سەر بىنەمايەكى ئاشوپى و باوەرىيا وان كۆ ئەو ھەمى قەدگەرن بۆ ئىك (تەوتەم) ھاتىبە ئاڧاكرن.

تەوتەم گىانەوەرەكە و ئەو كوما مروڧان كۆ ئەف باوەرىيە ھەيە، ھەزردكەن و دىژن كۆ ئەف تەوتەمە باپىرى وان يى مەزنى، بۆ نمونە عەشىرەتا گورگى يان كىڧرىشكى يان تەيران يان چەكچەكىلان و قان گىانەوەرا بۆ خۆ دكەنە توتەم و ل وئ باوەرىيە نە كۆ كەسىن وئ عەشىرەتى كورين وان گىانەوەرەنە، ژبەرەندى نائىن وان گىانەوەرەن ل سەر عەشىرەتا خۆ ددانن

تەوتەم گىانەوەرەكە و ئەو كۆما مروڧان كۆ ئەف باوەرىيە ھەيە، وەسا ھەزردكەن و دىژن كۆ ئەف تەوتەمە باپىرى وان يى مەزنى

و ب پىرووزى سەھدكەنى و وانا دپەرىسن.

لايەنگرىن قى تىورى پالپشتى يى ل سەر ھندەك قەكۆلىنىن شىنوارى دكەن ل ھندەك وەلاتىن خودان شارستانىيەتتىن كەڧن كۆ ژمارەك زۆر ژ گىانەوەرەن وەكۆ خوداوەند دانايىنە و ب باپىرى خويى مەزن دايىنە دياركرن، ھەتا نوکە بەشەك ژ ھندۆكىن سۆر ل ئەمەرىكا باكوور د وئ باوەرىي دانە كۆ بىياتى مروڧى ئانكو باپىرى وان يى مەزن گىانەوەرە بوو، ھەرومەسا بەشەك ژ عەرەبان نائىن گىانەوەرەن ل سەر قەبىلە و كەسوكارىن خۆ دانايە.

ھەمان رەخنە كۆ ل تىورا قەبىلى ھاتىبە گرتن ل قى تىورى ھاتىبە كرن ژبەرەكۆ تىورا عەشىرەتا تەوتەمى جودا نىنە ژ تىورا ھوزى تى ئەوا گرىداى بىرو باوەرىن دىنى نەبىت.

بارودوخى ياسايى ل كۆمەلگەھىن سەرەتايى

سەرەراى وئ چەندى كۆ كۆمەلگەھىن سەرەتايى واتايا ياسايى وەكۆ قى سەردەمى نەزانىيە، لى دوو دياردىن بەرچاڧ دناڧ كۆمەلگەھىن سەرەتايىدا د بەرنىياس بوون كۆ مروڧ دىنىت بارودوخى ياسايى ل وان كۆمەلگەھان بەرچاڧ بکەت، ئەو دياردە ژى ھەر ئىك ژ دەستەھەلاتا مەزنى خىزانى ل سەر

دریژ دبیټ تهنانت بو نازادی و گیان و مالی وان، نهچا چ حوکمی وای داپروم بیت یان ژی ب کوتتهکی بیت، بیی کو نهوان ماف هه بیت بهرگریژ ژ خو بکن یان داخوازا مافی خو بکن. یاسایا رومانی یا کهفن باشترین نمونهیه بو وی دستهلالاتا بی سنور. مهزنی خیزانی دستهلالاتا رها هه بو ل سهر وان نهدامین خیزانی کو ل ژیر دستهلالاتا وی دابوون و بی نازاد بوو نهو زاروکین ژ نوی پهیدا دبن د ناڤ خیزانیدا وهکو نهدامهکی خیزانی ومه بگریټ یان بهرله بکته، ههرومسا وهکو دادوهری خیزانی مافی نیمزاکرنی هه بوو ژبو سزادانا نهدامین خیزانی تا رادهیی مرنی، مافی فروتنا زاروکان هه بوو ژ دهرقهی باژیری روما وهکو کویله.

۲-سیستمی دستهلالاتا هیژی

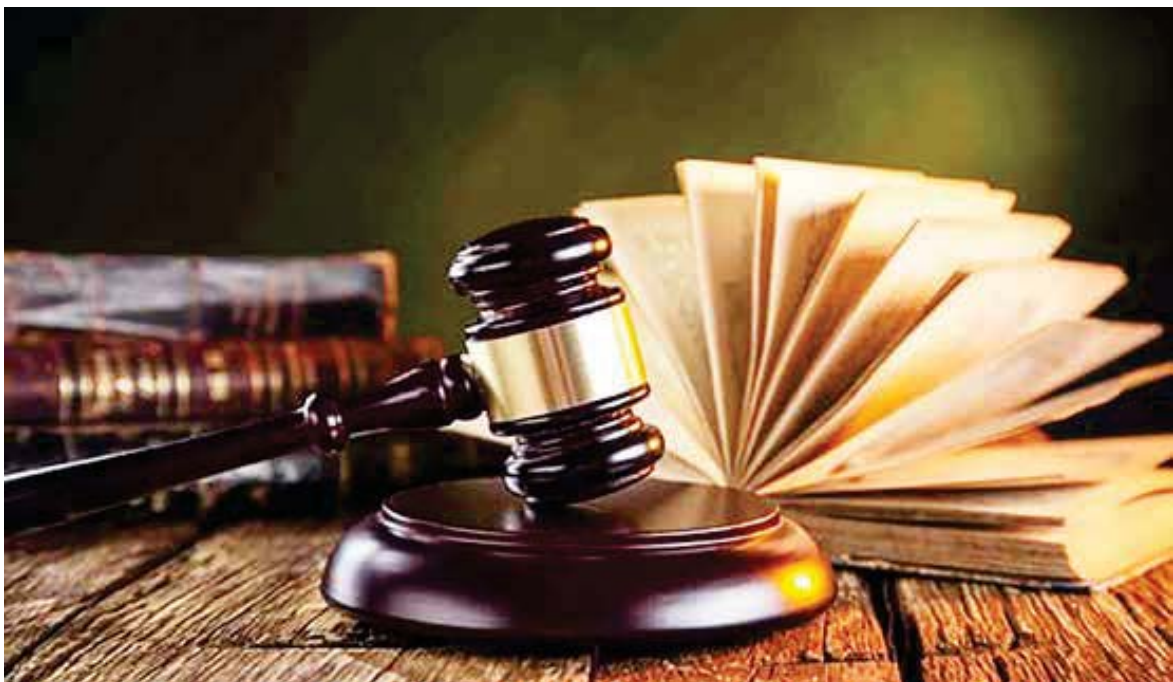
هاریکاری دناقبره نهدامین کومه لگه هیدا، جورهکی پهیوهندیا دناقبره و اندا پهیدا کر و ژبو سه لامهتیا وان پهیوهندیا و بهردوامیا هاریکاری

یاسایا رومانی یا کهفن باشترین نمونهیه بو وی دستهلالاتا بی سنور، مهزنی خیزانی دستهلالاتا رها هه بوو ل سهر وان نهدامین خیزانی کو ل ژیر دستهلالاتا وی دابوون

نهدامین خیزانی یه کو بهر نیاسه ب دستهلالاتا بابی و یا دووی ژی دستهلالاتا هیژی یه.

۱- سیستمی دستهلالاتا بابی

د فی سیستمی دا، نهدامین یهک خیزان ملکهچن ب تهامی د مافین تاییهتین خو دا بو دستهلالاتا مهزنی خیزانی کو بابه، کهسایهتیا نهدامین خیزانی هاتیه تیکه لکرن و هلاندن د ناڤ کهسایهتیا یاسایی یا بابی دا و ب کوراتی ملکهچی هه می بریارین وینه و نهف دستهلالاته

د سيستمى دستهلاتا هيزى دا مروقى كهسايهتیهكا تايهت و سهربهخو نهبوو جودا ژ خيزان و هوزى، بهلكو كهسايهتیا وان بهشك بوو ژ كهسايهتیا گشتى

تايهت). لايهنين ناكوك پهنايى بو لايى سييى
دېهن و هكو ناقبزيقان، نهف ناقبزيقانه بارا پتر
شيخين قهبيله و عهشيرهتا بوون.

سهرهراي قى چهندي ژى، بكار ئينانا هيزى
نه هاته بنبركرن ب نيك جارى، بهلكو دهى
هردوو لايهنين ناكوك ب بريارين ناقبزيقانان
رازى نه دبوون، دووباره پهنا بو هيزى دبرن.

ژيدهرين ياسايى ل كومهلگههين كهفن

د قى سهردهى ژيدهرين ياسايى د جورا
وجوربوون و گرنگى يا وان ژكومهلگههكى
بو نيكادى يا جياواز بوو، هندهك جارا ب
رهنگى ياسادانانى كو ژ دهستهلاتا گشتى يا
تايهت ب دهرنيخستنا ياسايان دهردهكفيت و
خويا دببیت، يان ژى ب شيويهى (عرفى)
و هندهك جاران ژيدهرين ياسادانانى ئايين يان
دادگا يان (فقه) ه.

د شهريعتى كهفن دا ژيدهرين ياسادانانى
ب دريژاهى يا قوناغان رنگين جودا ب
خوقه گرتهنه، ل دهستنيكى ب شيويهى حوكمين
خودايى (احكام الهية) بوو، پاشى نهف حوكمه
هاتنه گهورين بو بنه ماين عرفى (قواعد عرفية)
يبن نه نفيسى، پشتى پهيدا بوونا نفيسينى هزرا
ياسايى ب رنگى ياسادانانى و هكى قى سهردهى
هاته گهورين.

پينقى بوو سيستمهك ههبيت بو دياريكرنا نهرک
و مافان، نهو سيستمه د كومهلگههين سهرهتايى
دا ل سهر بنياتى هيزى هاتبوو ناقكرن و ب
هيزى ماف پهيدا دكرن و دياراستن و ب هيزى
ناكوكى دهاتنه نيكلاكرن، ژ بهر هندى نورمال
بوو ژيانا كومهلگههين سهرهتايى بهردهوام دناف
شهر و ناژاويدا بوو و تاكه نامراز بو ناقبزيقانيى
د ناقبيرا و اندا ب تنى هيز بوو.

د قى سيستميدا مروقى بيانى چ مافهك نهبوو
و هكو دوژمن دهاته بهرچاكرن و كوشتنا وى
يا حلال بوو، لهورا دهستريژيكرن ل سهر
بيانيان نه تاوان بوو، بهلكو دهستريژيكرن و
دزى و تالان و تولفهكرن نهرک و زيرهمى و
ميرانى بوو .

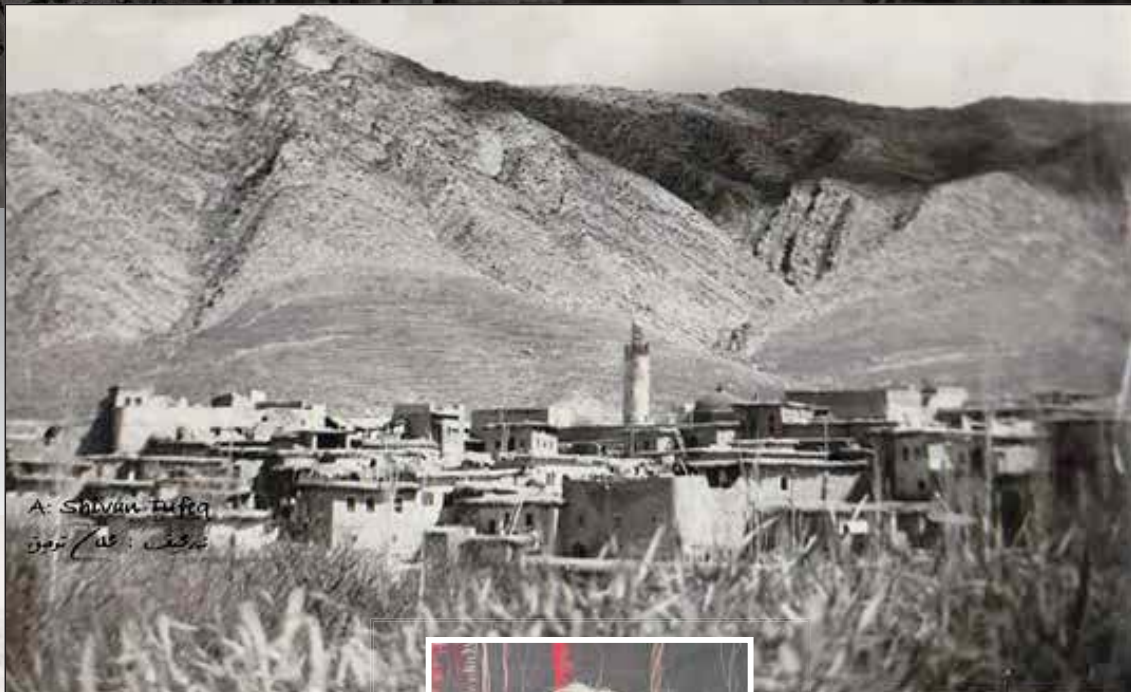
مروقى كهسايهتیهكا تايهت و سهربهخو
نهبوو جودا ژ خيزان و هوزى، بهلكو كهسايهتیا
وان بهشك بوو ژ كهسايهتیا گشتى، مهزنترين
سيمايين هيزى تولفهكرن بوو، لهورا تولفهكرن
يا بهردهوامبوو و تهناهت و هكو ميراتى لى
هاتبوو، ژبابى بو كوران.

پشتى مروقاتى ژ قوناغا شفانكارى
(الرعى) بهرهف جوتيارى (الزراعة) چوى
و ناكنجييون پهيدا بووى، تارادهكى ب كار ئينانا
هيزى و توندوتيزى سفك و كيم بوو ژ بهر
ترسى ژ خوسارهتايى وشكهستنى.

هندهك جاران هندهك عهشيرهت
دهستبهردارى كهسين تاوانبار دبوون و
رادهستى كهسوكارين تاوانليكرى دكرن، يانژى
پهنا بو ناشتايى دبر و قهربوويا كهسوكارين
تاوانليكرى دكرن ب ريكا دانا پاره ل شوينا
شهر و تولفهكرن و كوشتنى.

ل قيرى پينگاقا نيكى هاته دهستپيكرن د ناف
كومهلگههين سهرهتايى دا ژبو پينقيبا پهيدا بوونا
هزرا ياسايى و دروستكرنا نيكهه رنگى
سيستمى دادوهرى كو دگوتنى (دادوهريا

چەند بەرپەرەك ژ دىرۇكا دەھۇكا كەڤىن

شىۋان تەوفىق

گورستانا (شمکزەرا) جھئی مەخەلا تولازین دھۆکی بوو و دا ژ دویرفە بینی ئەفە هات.. ئەو کییە هات خودانی قەلینی و شەلی نفسی (سەید بەرھۆ)، ئەوا دا بیته دویماییکا گەریانا روژی.

دھۆک و تاخین وئ:

ئەردی دھۆکی ژ سئی بەربەتەنان ژئ هەل دچن ژ نھالین دوو رویباران، بەربەتەنەک دبیته (گزییاسی) و یا دی دبیته (گژبەرا) و یا سئی دبیته (بەربەتەنکا نزاری) ئان ژئ (تاخین رەزا)، و تاخین سەرەکیین دھۆکی ژئ ئەفە بوون: (نیسلام، نەسارا، جوھیا و شیلئ) د سالتین سیھادا هەتا دویماییکین سالتین پینجیبیان، هژمارا خەلکی دھۆکی ل ناڤەرا ۴۰۰۰ هەتا ۸۰۰۰ کەسان بوو، خانی یین وان ژئ گەلەک ئەرد قەندگرت هەمی تیکر ابوون، تاخئ فەلا ژ کەندالی هەتا دیرئ بوو، تاخئ جوھیبیان سەرکەندال هەتا کنیشتا وان بوو، تاخئ سویکی هەر ژ دەری جامعا مەزن دەست پئ دکر و کۆلانەک ئەقراز دچوو هەتا مزگەفتا مفتی، سویکا چەلی یا قینگاڤئ ئەو ژئ خانی و مال بوون، تاخئ شیلئ دەوربەرین خانی بوون و جھئی شیلئین برنجی بوون، ئانکو برنج لی دچاندن.

ژ مەزاری ویفە دھۆک نەبوو، نە تاخئ کوچەرا و نە تاخئ قەرەچا نەبوو، مەزار بوو و سویکا خەیاتا بوو، ژ ویرئ ویفە چ ئاڤاهی نەبوون، هەتا ژوردا دچوو قەسرا حاکی ئەو ژئ دەمەکی کربوو نەخۆشخانە، ئەوا دگۆتتی قەسرا کەمبەرلانی، ئەو ژئ پشتی کەمبەرلان هاتیە کوشتن.

جوھی و فەلەیبین دھۆکی:

خانین جوھی و فەلا دتیکەلبوون، گورستانا فەلا بەرانبەر خانینی کەمبەرلانی بوو، بەرانبەر وئ ل لایی دی یئ جادی یین فەلابوون و د بندا یین جوھیبیان بوون، دەمی جوھی چووین

دھۆک.. ئەو مۆزەخانەیا زیندی ئەوا شوینوارین شارستانییەتا کەفتار ب خۆفە دیتی و بوویە جھئی عەشقەکا بەردەوام بو وان کەسین دھۆک دیتی و دناڤدا ژیاين، بو وان کەسان ئەوین جاروباران هاتینە دھۆکی و لینگەریایی، لی ئەوی عەشقی خۆل دلا دایە و کیفە بچی دئ هەر زڤرییە ئەوی جھئی، هەر جارا تو گەریانەکی بکەدی د ناڤ کۆلان و جادین وئ، باوەر ناکەم بیھنا تە تەنگ بییت، چونکە چەند یا بچویک بییت هەر تئئ ئەو بەسە دەمی مروڤ سەر و سیمایی مروڤین وئ دبینیت، هەستەک بو مروڤی چئ دبییت کو مروڤین جوامیرن و دویر بەلانە.

ئەفە وەک دیتن و گوھلیبوون و سەرپۆرین وئ پتر مروڤی ب خۆفە گری ددەن و ناھیلن مروڤ ب چ رەخ و روییان فە بچیت، ژ بەر ئەو سیڤاندین ب دارین کیراتی و شەقلین دار بەرویی هاتینە چئ کرن و وان عولیکن ب لبتین ئاخئ و ئاڤاھیبین ل سەردا ئاڤا کرین، بەرامبەر وئ جوانیئ هەندەک ئاڤاھیبین ب بەری بازی و یین نکراندی ب دەستین هەندەک هۆستاییین مویسلی جوانییکە دی دایە دھۆکی.

ئەو بیرھاتن وەک هەر و بارۆڤەیکە قەرسی و وەک تەزینکەک د ناڤ لەشی مروڤ دەیت و دچیت، وان بیرھاتنان دئینیتە بیرا مروڤی کانی ئەو چ خۆشی بوو دەمی ل زارۆکینی کۆلان کۆلان مە نەدھیلان، جار دا قەستا (گەری) کەدی یان چیبە (چەمکی عەلی گیزی) یان (گەرا حەنەبەدی) یان (بیرا قەرەچە)، یان دویکەتن و شیمیاتیین دگەل (صالویی عەینوی) یان (ئەحموی فیتی) و جار ژئ ل سەری کۆلانا هیکئ (هیکئ صەمەلا عەلئکی) و بڕەفە.. بەرەف کۆلانا سەید میسا و ل بنئ کۆلانی ئەو دەمی شەوا دۆب دۆب ل سەری کۆلانی یئ راوەستیای و گازی دکر: (کورۆ مامۆ.. دئ راوەستن و بتەبتن ما ئەفە هوین عفریتن مامۆ..)، مروڤ دگەهشتە نیزیکی

د فرۆتن، حسین تحافچی هاته دهۆکئ و دکان فهکر و قهسرهک ل هنداف چهمین فهلا ئافا کر، کهسهکی گهلهکی زهنگین بوو، بیرهک کولا ل هیزهتری خانیهی دیوالی، بهلی ئاف دهرنهکمت و نهو بیره نهداگرت.

ههروهسا مالا شیخ عوبهیدی، مالا شیخ نور محهمدی و سهعیدی مهلا تههای قهسر ئافا دکر، بهلی بانین وان ئاخ بوون، نهوشیان گنچ بکن، چونکی دهمی بهفر دکهفته سهر شهی دگرت و دلۆپ دکر، ژ بهر هندی بانین وان

خودانین عهردی کیلی ئینانه دهر و عهرد کیلا و کره ئافاهی، بهلی گورستانین فهلا بین ل بهرانبهر قهسرا کهمبهرلانی بین ماین، نهوین دی ههمی ئاخ رادا سهر و کره خانی.

ژ کهسایهتیهین ب ئاف و دهنگین فهلا (حهناکا و کاکوز و فهتحوالا) نهفه مهزنین وان بوون، پتربیا تاخین وان تیکرا بوون، ههروهسا ژ ناقین کهسین جوھی ماموستا (سهلمان) و (حهیو) موختاری وان بوون، ل دووماهییهی (مردخ) بوو موختاری وان.

دکره ئاخ.

رئ و ریبارین دهۆکئ و دهردۆرین وئ: ژ مهزاری وئفه ریک نهبوو، ترۆمبیل نهچوون، کاروانی دا ئین د گهلی را دهر باز بن و چنه گوندین خو، بهلی پشتی ئنگلیز هاتی و پر چی کری ههتا نک مهزاری قیر کر، پاشی رئ چی کر و گههانه نامیدی، ترۆمبیلین مهز ههبوون بۆدیا وان دار بوو، ههروهسا هندهک فۆرد ههبوون بانئ وان قوماش بوو، گهلهک گهلهگ بیست ترۆمبیلهک ل دهۆکی ههبوون، سهعیدی تههای ئیک ههبوو، شیخ عوبهیدی ئیک

کوره مهوتیا:

بۆچی دگۆنتی کوره مهوتیا؟ ل دهمهکی نهو کورهکا مهز بوو، دهمی مشهختی هاتینه دهۆکئ و نهرمهنی راکرین ل دهۆکئ بوو خهلا، ل پتربیا دهقهرئ بوو خهلا، خهک دمر و دکره د وئ کورئ دا بی شویشن و پاقر کر ئاخ راددانه سهر، چونکی نه دگههشتن بشۆن و کفن بکن، ژ بهر هندی دگۆنتی: (کوره مهوتیا).

قهسرین دهۆکی:

ئیک ژ وان قهسرین ل دهۆکی ههین قهسرا (حسین تحافچی) بوو، کهسهکی بهقال بوو جلاک

فيقيبي چيمان وهكى خووخ و هناران نهدشيان
دەرباز بکەن.

هەروەسا پترييا ئەو خەلکى ژ مويسل دەهات
بۆ ژيارى دەهات، مويسل دەهاتن قەسابى دکر،
نەجارى دکر، بەناتى دکر، حەجارى دکر، هەر
کارهکى ب دەست کەفتبا دکر، هەتا دگەهشتە
وى رادهى ل دەهوکى کەساتين وهكى قەساب و
نەجار حەجاران ل دەهوکى ئاکنجى بين.

هەروەسا کەس هەبوون بەر دنکراندن،
بەرين نکراندى ژ مويسل ژى دئينان بۆ دنگان،
هەروەسا ل دەهوکى ژى ئەو کار دکرن.

دەواتين (شەهيانين) دەهوكيان:

بۆ نمونە، کەسەك دا کچەكى بۆ کورى خو

خوازيت، دا مروقين خو داخواز کەتە خوارنى و
کاسکان تژى خەنا کەت و قالهکى سابيني دانيتە
سەر و بۆ مالەکى بەت، ب قى رەنگى مزگينيا
دەواتى دگەهانده خەلکى داک خەلک بەيتە دەواتى،
ئەف نەريته ل دەهوکى هەميبى هەبوو، پترييا
دەواتان ل مەيدانکا جەئ خانيبى فەتەح ئاغاي
بوون، دۆرماندۆر خانى بوون، يان دەوات ل پشت
مەزاري کورەك هەبوو ل وئىرئ دەهاتنە کەن.

هەروەسا زاقا دبرنە چەمکى عەلى گيزى
ل خوارى ل بەر کەندالى گەرەك هەبوو ل وئ
گەرئ سەرى وى دشويشت، يان دا بەنە دەرافئ
حەمامى ئەو ژى ل بن کەندالى بوو و گەرەك ل

هەبوو، هەروەسا سەعيد ئاغاي ئىك هەبوو.
هەروەسا ترۆمبيلين نەفەرا ژى ل نافەرا

مويسل و دەهوکى هەبوون، نەفەر ب دەر هەمەكى
بوو، دەمى پر چىكرى و حوكمەتا ننگليز هاتيبە
دەهوکى پر چى کر لى يا نزم بوو، ترۆمبيلين
مەزن د سەر را نەدچوون، پرى خو ل بەر
نەدگرت، د بن پرى دا ژ لايى باشوور قە ریکەك
چى کر دا بجيتە خوارى سەر رويبارى، ئەو
جە د بنیات دا سەرئەقرازيبەكى رەك بوو، هەر
ژ کەفتدا ئەو سەرئەقرازى ل وئىرئ بوو، پشتى
ننگليز جادده و پر چى كرى، ترۆمبيلين بچويك
د سەر پرى را دەهاتن و دچوون، بەلى ترۆمبيلين
بارى نەدەهاتن، جاددهيهك ژ پرى وئەتر چى کر،

پر کرە دوو پارچە، پارچەيهك ژ وان بەر
کرنە تئيدا و تورەك دانا سەر و چيمەنتو
کر و هەر زوى ل ناف رويبارى هەشك
بوو، رويبار گرتبوو، پشتى ئەو لا ب
دويماهى ئيناي لايى دى ژى چى کر، ئەو
بۆ ترۆمبيلين بارى بوون، بەلى يا پرى ب
تتى ترۆمبيلين بچويك د سەر را دچوون
بين وهكى فۆردا، هەتا مەزاري هاتبوو
قير کرن، پاشى حکومەتى دەستهاقئيتى ژ
مەزاري و شيفەشۆرکى و چەپا گەلى هەتا
دەردکەفیت قير کر هەتا گرى قەسرۆکا و
سندۆرى و پاشى هەتا ئامئيدى.

دەهوک و رەز و چەم و رينجەرييا لى دەهاتە

کرن:

ژ شندۆخا هەتا ئيتويتى رەز بوون، هەر
پارچەيهك ژى يا هەندەکان بوو، خەلک ل هاقينا
ب مال و حال قە دچوونە ناف رەزىن خو، قيجا
چ رەزقان بان يان خودان، خەلکى ل هاقينا کەپر
چى دکرن و دەمى خو د ناف رەزان دا دبۆراند.
سەربارى قى چەندى، مروف نەشيت
بيژيت ژيانا خەلکى دەهوکى ب تەمامى ل سەر
رەز و چەمان بوو، رەزا دا کەنە ميويژ، بەلى

برازايى خهليل قهسابى كره گومرك، گومركهكا دى ل تهنشت گراجى ترومبيلان قهبوو. ههروهسا مهيدانكا دارفوشان، دهمنى سلیمان شعیهى عهد ژ مریهم خاتوینی كری ب تنی قهسرا وی تینهبیت، وهكى دى ژ قهسرا وی ههتا دهاته خانا حدادا ملكى سهعيد بهگى نهغه ههمی یی ژ سلیمان شعیهى كری، دهمنى ل دهستپیکى كری قهیسرییه ئافا كره، پاشى هاته رهخی جاددهیی ناقبهینا عهدی وی و قوتابخانی جادده بوو ریزهكا خانیان لی ئافا كره، ل وی رهخی سی خانى و ل فی رهخی سی خانى ئافا كرن، نهو خانى بو كری ئافا كرن، پاشى خان ئافا كره د ناقهرا قهیسریی و وان دكانان، نهو خان ل دهمهكى كربوو قوتابخانه، پاشى سهركهفتن نهئینا، نوكه دبیزنی (سویكا مربع).

ویری بوو، ههروهسا هندهك دبرنه تاخی شیلی ل خورای ل سهر هسكهرووی سهری زاقای دشویشت.

شوفیرین دهوکی:

كسهك ههبوو دگوتنی (نهحمهدهوکی) شوفیری لوری بوو، گهلهكان ژى نهو پیکهمین سهربازی ههبوون، ژمارا لوریان یا کیم بوو. پتربیا عهدی فهلا ژ ئافی و هیرقه بوون، پتربیا فهلین دهوکی جوتیار بوون، جوتیارین موسلمان گهلهك د کیم بوون، بهلی عهدی فهلا بوو.

دكان و گومركین دهوکی بین هسك:

نهو ریکا دچیت بو باخچهی ژ ئوتیلا لومانانا مهركهزی هیرقهتر گومركهك ههبوو عهبدوللا بهگى چى كربوو، ههروهسا گهراجهك ژ دهرفه چى كربوو بو ترومبیلان، پشتی هینگى گومرك هاتنه چى كرن، نيك ل بن ناقههیى قائیمقامی هاته چى كرن بهرامبهر بهردی، ل بنی چایخانا فایقی بوو، پاشى چایخانه راكر كره جهی گومركی، كرنه گومركا فیقی، نهو ژى جاسم بهشیری

ههروهسا دكانا شوكریى كنانی یا خوئی بوو، دهمنى چیمهنتو دهركهتی شوكری زهرفین چیمهنتویى یین قالا دئینان و خوئی دكری، ب فی رهنگی زهرف چى دكرن و ددانه بهقالان، دهروكین وان ب ستركى گری ددان و ناسی دكرن، ناقی ههقرینا وی كتان بوو، دگوتنی مهلا شوكری، چونكى مهلاتی خواندبوو، پاشى دهست ب دكانارییى كره، شوكری د دكانهكا سلیمان شعیهى فه بوو بهرانبهری دكانین سهعيد بهگى و همدی بهگى، سفوره ب خودان دكرن، خوارن پیکقه دخوار و مهغره ب قهستا مالا خو دكر، بهر دئینان و بو جاددهیی ددانا، ب فی رهنگی دبوو جادده، كۆلان وهسا دهاتنه چى كرن.

پولیسین دهوکی:

د كهفندا پتربیا وان كهسین دبوونه پولیس خهلكی گوندان بوون، بهلی یین دهوکی ب خو ژى ههبوون ببوونه پولیس.

ناشی مهلا جبرائیلی:

ناشی مهلا جبرائیلی ئافا وی ژ گهلی دهات،

قەسرا ئەمىرىكانى ل تاخى موسلمانان ھەبوو، ئەو مدارە يا (سەعدىن ئاغا)ى بوو، مدارەكا دى ل نك سەرشۆيى بوو، ئەو يا كەسەكى مويىلى بوو دگۆنتى (زەننون) د خانىي خۇفە چىكر بوو، مدارەكا دى ل نك مالا مەلا مستەفايى بابى عەبدوللاى، رووبەرەكى مەزن بوو، ئەف مدارە بو دەخلى و ميويژ قوتانئ بوون، ئەف مدارە ھەمى ب دەوارا بوون، ل ھافىن و پايىزا دان پى دقوتا، ھەروەسا ميويژ د قوتان بو دوشاقى.

گلکەن و ئاخەسپىك و ئاخەسۆرك:

ئەو رىكا دچىتە گەلى ژ مەزارى ويثە دىبىتە چەپ دگۆنتى (چەپا شىفەشۆركى) ل سەرى گلکەنەكا ئاخى ھەبوو يا ئاخەسپىكى بوو يان

دا چنە باجلۆرى ئاخەسپىك دىنا و خانىين خۇ پى دەنوين، ھەروەسال گەرماقا ھەبوو خەلكى ئاخەسپىك ژ وىرى ژى دىنا، دا خەلك دەوارىن خۇ بەن و ئاخ پى دكىشا و دفرۆت، يان دا كەسەك بىژىتى ھەرە بو من دوو خەترا بىنە، ھەردو رەنگىن ئاخى دىنان ئاخەسپىك و ئاخەسۆرك، يان ئاخا شەھىدان دىنا بو عەردى و ھنوبىنى. دەوك يا بچويك بوو، ژ جاددا خەياتا بچى و بىيە خوار بو لايى رۆژ ھەلاتى ئاقاھى نەبوون، نە تاخى كوچەرا و نە يى قەرەچا نەبوون.

مالىن دەوكى:

مالىن كەقتىن دەوكى ئىك ژ وان مالا موقتى

پرەكا ھەرفتى ھەبوو ئنگلىزى چى كىر بوو داكو ل دەمى ئاقرابوونى رى ل كەسى نەھىتە گرتن و بشىن دەرباز بىن، جەئ وئ نوکە ژى يى ديارە، پرەكى ھەردو لايىن رويبارى د گەھاندنە ئىك، دوو مېتر و نىقان يا فرەھ بوو و كویراتىيا وئ ژ ۲۰ مېتران پتر بوو، ئاش يى ئاقى بوو، ھەمى كار پى دكرن، ئاشى ئارى و ساقارى بوو، ژ بلى دەوكى خەلكى گوند و دەوروبەران ژى دەھانتى، ھەروەسا ئاشەك ل كانى خىمانال گرى سۆر ل رىكا چەما ھەبوو دگۆنتى (ئاشى سەيىد ھەمىدى)، ئەو ژى ئاشى ئاقى بوو.

سەرشۆيا دەوكى:

سەرشۆيا دەوكى يا كەسەكى مويىلى بوو، ئاقا وئ ژ رويبارى دكىشا ناعۆرەك بو چى كىر بوو، ب دەوارى دزقراند و ئاف دىنا دكرە تانكى وئ، ھەكى بركەكى چى كىر بوو و ئاف دكرى، ئاقا وئ يا گەرم ھەكى مەنجەلەكى بو چى كىر بوو و دىنقە زىل بوو ئاگر بەرددايى و ئاف گەرم دكر، ئاقخۇيا وئ ھۆلەكا مەزن ھەبوو، دۆرماندۆر ھەنەفى بوون خۇ ل بەر دىويشتن.

مىزگەفتا مەزن و عەردى ئەوقافى:

مىزگەفتا مەزن و عەردى فەلا ھەمى عەردى ئەوقافىيە، دەمى دا يى ئەوقافى بوو يى فرۆتەيە فەلە و جوھى و موسلمانان، ب قى رەنگى ئەو تاخ بىن ھاتىنە ئاڧاكرن، ئەو قەنتەرىن دەھانتە ئاڧاكرن و چىكرن بو بەرژ موھندىيا وى كەسى بوو يى خانىيى خۇ ل وىرى ئاڧاكربا، دا كەتە قەنتەر و دىنقە رويبار بوو و ب سەرقە ئاقاھىيى وى يە، قەنتەرەك ل دەف مالا ھەجى عەبدولرەھمانى بوو.

مدارەك دىن مىزگەفتا مەزن دا ھەبوو يا كەسەكى فەلەبوو دگۆنتى: (مىخويى مسكويى)، مدارەك ژى ل وئ مەيدانكا مروڧ تىرا دچوو

ئو رېكا دچيته گهلى ژ مهزاري
ويقه دبيتته چەپ دگۆتتى (چەپا
شيفه شۆرکى) ل سەرى گلکەنەکا
ئاخى ھەبوو يا ئاخەسپىكى بوو يان
دا چنە باجلۆرى ئاخەسپىک دئينا.

بوو، ھەروەسا مالا فەتھەئى عەبانى و مالا
نەمەتا بوو، ئەگەر كەسەك ژ دەرقەئى دەھۆكى
ھاتبا چ ژ ئىتويىتى يان باجلۆرى خەلكى ب
ناقى گوندى وى دنياسى، بۆ نمونە، دا بىژن
عەبدولرەحمان كورى ئەحمەدىە يى باجلۆرى
يە، ئەقى دى موحەمەدى كورى عەلى يە
يى ئىتويىتى يە، دا ئىن ل دەھۆكى ئاكنجى بن و
خەلكى بناقى گوندى دنياسين، دا ئىن رەزقانىيى
و پالەتییى كەن دا ژيارا خو بربا سەر.

دەوات و دەواتییین دەھۆكى:

سالحى موترب ژى دەھۆل دقوتا و دۆدك ژى
لئىدا.

دەھۆك و پاشايین عىراقى:

پاشايى عىراقى فەيسەلى ئىكى نەھاتىە دەھۆكى،
بەلى فەيسەلى دووى يى ھاتى، ھەروەسا پاشا
عەبدولئىلاھ و غازى بىن ھاتىن، گەلەك كەسان
جلكى كەشافە دكرە بەرخۆ، جلكىن وان خاكى
بوون نىف پەنتەرۆن بوو يان لەفا بوو يان گۆرە
بوو، ل سەرى گرىياسى ل نك مالا ديوالى، پاشا
دھاتە خوار قىجا چ پاشا عەبدولئىلاھ يان غازى
يان فەيسەل با، دام و دەزگەھىن دەھۆكى ل وى
دەقەرى بوون و پىشوازييا وان ل وىرى دەھاتە
كرن، دا پاشا چىتە نادىي ئەوا نوکە دىبىژنى (فندەق
لوماننا) و خەلك د پىشوازييا وان دا د راولەستىيا و
سرود دگۆتن، ل دویماهیيى ھندى خەلك دچوو
پىشوازييى گۆتن دەست نەخۆشىي بۆ خەلكى چى
نەكەن ھەتا بىنە پىشوازييى، قەسرەك ل سەرسنكى
چىكرىبوو پاشا دچوو قەسرى، دگۆتنى (قەسرا
مەلكى)، پاشى چوو د ناڤ چەمادا چەمەك كرى
و قەسرەك د ناڤ دا ئاڤا كر.

ژىدەر:

- چاڤىكەتتەك دگەل خودى ژى رازى (حەجى عەلى نالەند).
- چاڤىكەتتەك دگەل خودى ژى رازى (سەيدايى مەسعود سەئىد
ياسين ئەفەندى).
- چاڤىكەتتەك دگەل ليوايى خانەنشىن (جەمىل محمد مستەفا).

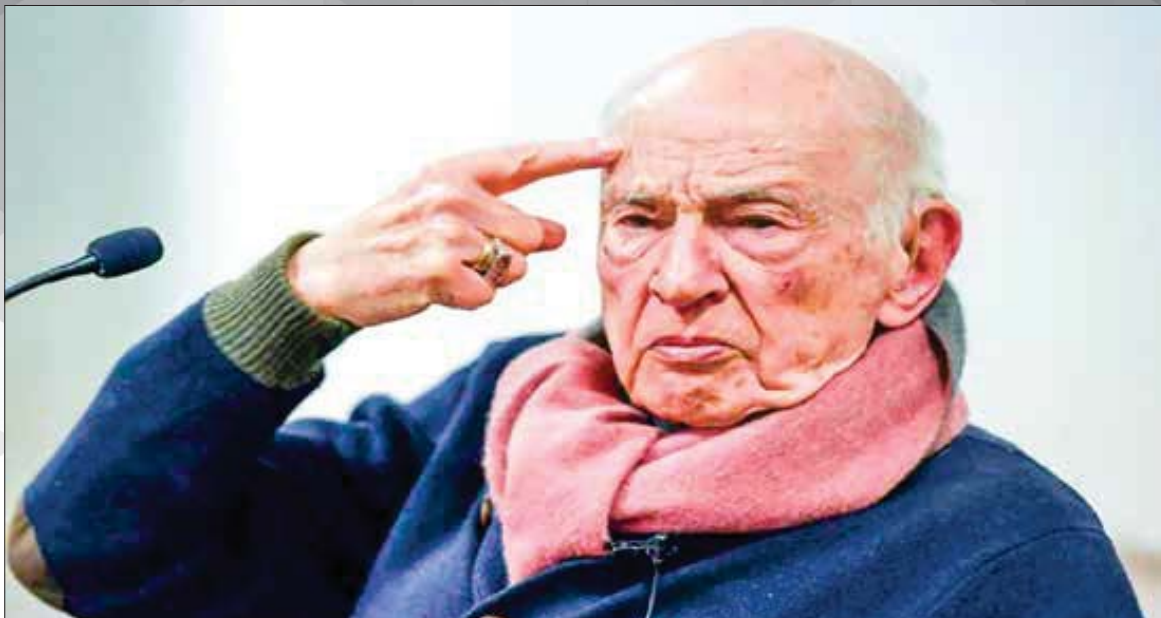

ئىك ژ دەواتییین دەھۆكى محەمەدى ستىي
بوو، ھەتا ناڤ و دەنگى وى وەسا چوو و
دگۆتن شرىكى موتربايە، حەسۆيى مەرجوئ ژ
دەھۆلقوت و زىرنايىژان بوو، ھەروەسا سالخى
موترب بوو، ھەروەسا موترب ژ سىمىلى
دئىنان، ئەف موتربە بۆ دەھۆلى و زىرنايى و
دۆدكى دئىنان، سالخى موترب زىرنا لئىدا،
ھەروەسا حەسۆى ژى زىرنا و دۆدك لئىدا و

هزر

- 32 - ته‌خلاق و چاكسازى ... خواندنه‌ك د فلهسه‌فا ئيڊگار مۆران دا
..... سه‌عيد ئوسمان
- 37 - جيئدهر ژ يه‌كسانخوآزييئ تا هه‌فره‌گه‌زبازييئ
..... جاسم محمهد شرنه‌خى
- 47 - شوپرش، ل هه‌مبه‌ر چه‌مكى مرنا بابان
..... جوان عزه‌ت
- 51 - ئيڭسته‌كى فه‌كرى و تكيئا چوونا د ناف جيهانا پرسان دا
..... بزار هادى
- 53 - جياوازى و ئايدىاى ناكامل (ته‌گه‌ر له‌گه‌لم نه‌بى، دژمى)
..... سمكو محمهد

ئەخلاق و چاكسازى

پيشگوتن:

دبىت پتريا خواندهقانىن كوردىن، فى
 فىلوسوفى نەنياسن، ئەگەر جار جار نائى وى
 ژى د نائى نقيسینهكى دا هاتبىت، چ راوهستيان
 ل سەر فىلسەفەيا وى، هزرين وى، باوهرين
 وى.. هتد نەبوويه. ب فى نقيسينا كورت من دقبت
 پتر خواندهقانى هانبدەم هزرەكا سادە ژى بىت
 ژ فى فىلوسوفى بزانيت و نارەزوويين وى يين
 خواندنن ب نازرينم پتر لى بگهرىيت و بخوينيت.
 ئىدگار مۆران د وارى هزر و فىلسەفە
 و ئەدەب و پەرودەيى دا كەسەكى گەلەك
 نافدارە، نە ب تنى ل سەر ناستى فرەنسا، لى
 ل ھەمى جىھانى، وەكو ھىمايەكى شىرقەكارى
 هزرين ئالوز هاتىە نياسين. شويىتبلين هزرين
 وى ل سەر كۆمونيست و ھەبوونگەرى
 و لىبرالان ھەنە. ئالان تۆرين دەربارەى
 وى دبىژىت: «ئىدگار مۆران هزرمنەندەكى
 گەردوونى/كەوكەبىيە.»

خواندەنەك د فىلسەفا ئىدگار مۆران دا

سەئىد ئوسمان

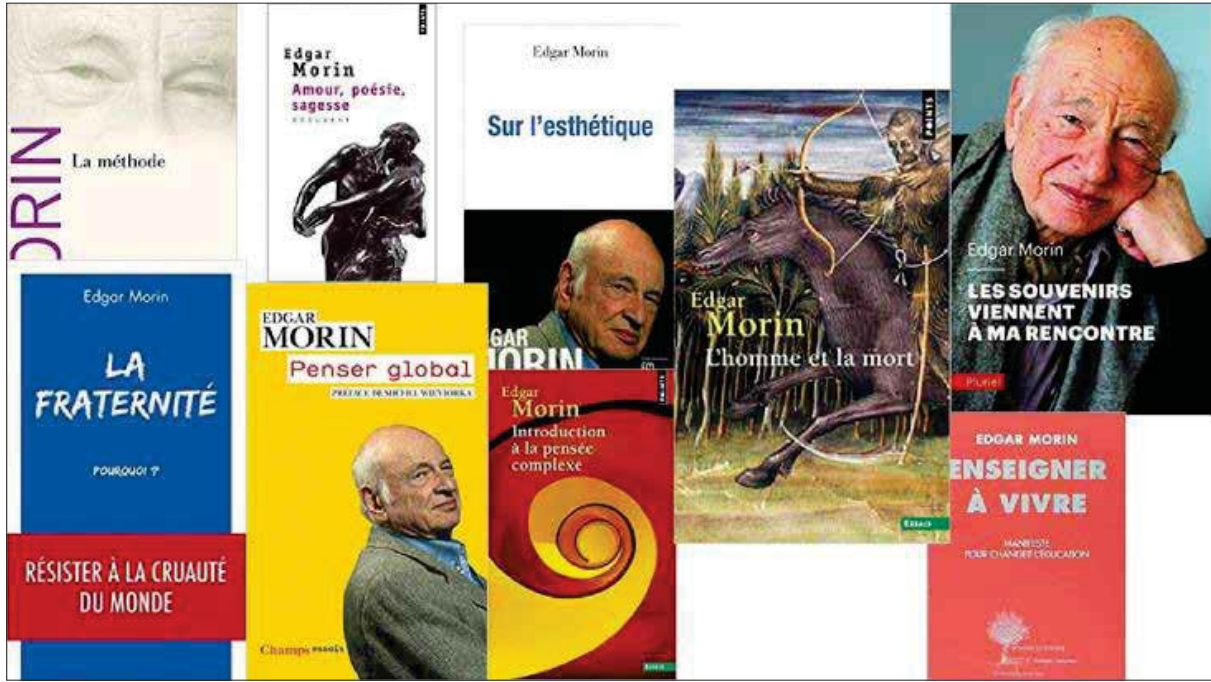
چاکرنا ره هوريشالی:

چاکرنا مروّقی، بی هبونا فلسفه و جیهانبینیها گشتگیر، بهرهمی ناگریت. چاکرنا مروّقی بی چاکرنا جفاکی و د نهجام دا چاکرنا جیهانی همی کارهکی بیهودیه. ئەفجا مه ل دەستپیکتی پندقی ب چاکرنا دەزگه هان ههیه کو نه ئاقاهی و ژوورن، لی پیشکشکرنا هزرییه، هزرهک ل سهر بنیاتی سهردهمی و روشنگریی هاتیته ئاقرن. جیهانی د بهرچاڤکا زانیی و ئاقلهنندیی دا ببینی. بو نمونه ئەگەر مه بقیت ئەم زانکویهکا بهرهمینه یا دهنه دروست بکهین، ئەم نهشین ب ریکا خویندکارین ب پهرودیهکا سهقت هاتینه پهرودهکرن ئاڤا بکهین، لی پندقیه ئەم ههگهرینه مالی و باخچهیین زاروکان و سهرهتایی و ئاڤجی و ئامادهیی، ل بهراهی وان ل سهر هزرکرنهکا مودیرن بچین. دهمی زارووک ل قوناغین سهرهتایی هزرهکی و مردگری، ئەم هزر ب ساناھی دوی دا دهیته چانن، لی مه پندقی ب گهلهک سالانه دا وئ هزرا شاش ژ سهری وی بینینه دهر، ئەفه ئەگەر ئەم شیاين سهربکهڤين.

ئەف نمونه نیشانهکی دیاره کو ههمی تشتین/ هزرین دهینه دارشتن، نهشین ژدهرقهی چارچوقهیی خوی گشتی ههین. گو مان تیدا نینه کو نهشیت بی تهزی خۆ ب دروستی و زهلالی بهیته دیتن یان خواندن. ئەگەر کهسهک بزاف بکهت وی تشتی ژ دهرقهی تهزی وی بی گشتی بخوینیت، دئ کهڤیته کومهکا شاشیین مهزن. بو نمونه د واری ئابووری دا، ئەم بهری خۆ دمهینه بازارین بۆرسهیی و تیدا ل سهر هندهک کهسان/کۆمپانیان دنیا سهریک و بنیک دبیت، هندهک بلند دین و هندهک نرم، هندهک ژ ی وهکو خۆ دمینن؛ ب فی شیوهی هوین هزر دکهن ئەف بازارئ بۆرسهیی ب

تئ ل بن کارتیکرنا کارلیکین داخواز و فرۆتنی و کرینییه؟ ب تئ روالهت و دیاردین ئابووری کارتیکرئ ل سهر بلندبوون و نزمبوونی دکهن؟ من دقیت بیژم کو گهر دوون ههمی پیکفه ماکینه و ئامیرهکی زهبعلاحه، ههمی پیکفه کار دکهن و پیکفه بهرهمی ددهت و پیکفه کارلیکرنی دکهن. ههر بریارهکا سیاسی یان گوهارتنهکا جفاکی یا مهزن یان گوهورینهکا میژوویی د واری رهوشهنبیری دا، ههر بهرهمی نوی د واری تهکنۆلۆجیایی دا، کارتیکرئ ل سهر بلندبوون و نزمبوونا سههمین وئ بۆرسهیی دکهن یا مه بهس ژئ کری، لی ههر وارهکی هزری ژ کۆژیی خۆ یی تاییهت فه بهری خۆ ددهته وی تشای و سالوخ ددهت، ژ بهرکو مهرج نینه زانایی زانستهکی تاییهت د هشی خۆ دا شارهزایهکا مهعریفی یا گشتی ههبییت و میسکی وی گهنجینهیا مهعریفی بیت، لهوما ئەم نهچاره پهنا یا خۆ ببهته بهر کهرتین دی بین زانستی و کارهکی بهرهم بینیت، د پشت را ئەم ژ کۆژیی شارهزاییا خۆفه بابتهی دئیخیهت د ئاڤ تهزی تاییهت ب وی زانستی دا. دبیت د هندهک رهوشان دا هونهرمهندهکی ئاڤدار ب رهکلامهکی ببیته ئەگهرئ گوهورینهکا

چاکرنا مروّقی، بی هبونا
فلسفه و جیهانبینیها
گشتگیر، بهرهمی ناگریت.
چاکرنا مروّقی بی چاکرنا
جفاکی و د نهجام دا چاکرنا
جیهانی همی کارهکی بیهودیه.

مروقی ئەف پيشكهفتنا تهكنولوجى و ههبوونا همى ناميرين رحهتوون و رحهتكرا مروقى بهروفاژى كار دكهن، ئەف ناميره مروقى بهرهف ناميربوونى دهن، ژ مروقايتيا وى دئىخن، هند رحهتئى نادهنى هندی سهرئيشى بو چىدكهن.

مروف ئاشكرا دبىنيت كو ئەف بهز و غاردانا د ناقهرا زهنگىنين جيهانى دا كار ل سهر پىناسهين مه بين كلاسكى بو تىگههين

سهرتاسهري يا ئابوورى يان جفاكى يان سياسى؛ لى ئەگهر تو پرسىارى ژئ بكهى، دبىت ئەو خو ژ وارين دى بين نه هونهرى دوهر بىخيت.

هندهك كس هزر دكهن كو ب قى گشتگىركرنى ئىدگار موران دژى سادهكرن و ژ ئىكجوداكرنا كهرتين مهعريفه، لى ب خواندنهكا هوهر ديار دبىت كو ئەو دژى سادهكرنى نينه، لى ئەو دژى ههر هزرهكئيه راستيا تهمام بو وهرگرى قههنگىرئيت، دژى ههر بادانهكئيه بو راستئى، دژى ههر شىوهيهكئى قههتاندنئيه د ناقهرا كهرتين مهعريفى دا. ب هزرا وى هزر د ناڤ رىكخستن و تهزهكئى ئىكگرى دايه، ههر كهتهك تهزهكئى قهكره بو خولئيدانى و پىكفه كاركرنى ل گهل كهتهك/كهرتين دى بين مهعريفى.

گوهورينا ژيانى:

مورانى دىتهكا بهروفاژى بو ژيانى و چارهئىسى مروقى ههيه، ئەو ل ناقارهكئى دى ئاوازين پاشهروژى دژهنيت. ب هزرا

ئەف پيشكهفتنا مهزن يا د همى وارين ژيانى دا روى ددهت، نه ب تنى رحهتئى ل گهل خو دبىنيت، لى سهرئيشى و كارساتان ژى ب شىوهيهكئى بهلتر بهرههه دبىنيت.

بو چاكرنا ژيانى مه پيدقى ب چاكرنهكا ره هوريشالى ههيه، د وارين ژيانى دا: د پروه ردهي و ئابوورى و سياسهتن و جفاكى دا.

ره هوريشالى ههيه، د وارين ژيانى دا: د پروه ردهي و ئابوورى و سياسهتن و جفاكى دا. چاكرنازيهك ژ بنياتي دهستپي بكت و هيدى هيدى يان پينگاف پينگاف مروقى ل سهر بنياتي فيانى ئاڤا بكتهغه و ئه ندامين لهشى وى ژ شانهيين دهستكرد و ناميرين دهستكرد قالا بكت. د قى ژيانى دا كو ژيانا نويه، دقيت كواليتي گرنكتر بيت ژ چهنداتين، دقيت سهر بخوييا مروقى ژ ملكدار كرنى گرنكتر بيت، دقيت مروڤ و جفاك ههر دوو دگرنك بن، نابيت ئيك ژ وان ل سهر يى دى زال ببيت كو سيمايين وى بهرزه بكت. تىتنى سهر نجر اگيش دقئ فلهسهفى دا ئه وه كو

جوانى و چاكي و راستيى دكهن. وهسا ديار دكهن كو تيربوون ژ زهنگينيى يا بيدويماهيكه، هنگى پيليدانان ل سهر سنوورين ئه خلاقى دبيته رهوايى و كهسين بهره فانيى ژ وان سنووران دكهن، وهكو نهزان و پاشقه مای دهينه ديتن.

ئەف پيشكهفتنا مهزن يا د ههمى وارين ژيانى دا روى ددهت، نه ب تنى رحهتيى ل گهل خو دئينيت، لى سهر ئيشى و كارساتان ژى ب شيويهكى بلهزتر بهرهم دئينيت. بهرهمى قى پيشكهفتنى يا د بهرزه كرنا فلهسهفهيين تاكه كهسيى و نازاديين ههيه دا، نهو مروقى نهچار دكهن خو د چارچووڤى جفاكهكى دا، چ يى بچويك يان يى مهزن، بگونجينيى. بهرهمى ژ قى پيشكهفتنى چيدبيت تىتنين بيرامان و چقيل و تامسارن، ژ بهركو مروڤايهتيى لهنگ و سهقت دكهن.

ل بيرامهيه دهمى جفاكين جيهانى بو روژ ههلات و روژ ئاڤا دابهش بووين، روژ ههلاتا پاشكهفتى و روژ ئاڤا پيشكهفتى. روژ ههلاتا نهزان و ومرگر، روژ ئاڤا زانا و چنكس و بهرهمهينهر، لى نهقى شارستانيا موديرن يا روژ ئاڤا يا ئاقلدار و پيشكهفتى و زانا زالبوونهكا دراندنه و هوڤانه و بيوژدانانه بهرهمهينا كو شارستانيهكا بى بابيه، بهرهمى وئ خوشييين دهمكى و خاپينوك و سارن، ل دويڤ قى شارستانىي پيڤهرى سهركى چهنداتيا مفاى و ناميركرنا مروقى و كومكرنا مليارين دولارانه.

ل سهردهمى خو ئارتور رامبوى درويشمى (گوهورينا ژيانى) بلند كر، نهڤرو دقيت ئارمانجا سهردهم و جيهانا مه ههميى بيت، ژ بهركو بهايين مروڤايهتي كهفتينه بن پيڤانا بازرگانيى و ب ريكا ناميران دهينه پيڤان. بو چاكرنا ژيانى مه پيدقى ب چاكرنهكا

ژیننامه:

فیلوسوف و جفاکاناسهکی فرهنسیه. ل ۱۹۲۱ ئ
ژ دایکبوویه. وهکو فیلوسوفهکی بنیاتگری ژ نالین
دهرووناسین فه هاتیه نیاسین. د بنیات دا خه لکی
یونانستانیه، ل پاریسی ژ دایک بوویه، جوهیهکی
سفاردیمه. دهسی فرهنسا ژ لاین نهلمانیافه هاتیه
داگیرکن، کسهک بوو ژ بهرهنگارین نهلمانیا و
۱۹۴۱ ئ بوویه نهندامی پارتیا کومونیستی یا فرهنسی.

مروقبوونئ تاما خو یا رهسن ژ
دهستدایه و بوویه ئیخسیرا لهزا مه بو
ئارمانجهکا سهراب کو ئەم ب دویف را
غار ددهین و ناگههینئ.

بهرهههین وی:

- ئەلمانیا سفر (۱۹۴۶)
- زهلام و مرن (۱۹۵۱)
- گیانی دهسی (۱۹۶۶)
- کومونا پاریس: گوهارتنا بلوزفیت (۱۹۶۷)
- پرۆپاگهندهیا ئورلیانز (۱۹۶۹)
- نمونیهی بهرزه: سروشتی مروقی (۱۹۷۳)
- شیوازی ۱: سروشتی سروشتی (۱۹۷۷)
- شیوازی ۲: ژیان ژیانئ (۱۹۸۰)
- زانستی ب وژدان (۱۹۸۲)
- ژ سروشتی نیکهتیا سوڤینتی (۱۹۸۳)
- جفاکاناسی (۱۹۸۴)
- شیوازی ۳: زانینا زانینئ (۱۹۸۶)
- هزرکرن د ئهوروپا دا (۱۹۸۷)
- پینشگوتنهک د هزرکرنا ئالوز دا (۱۹۹۰)
- شیوازی ۴: هزر (۱۹۹۱)
- وهلاتئ دایک (۱۹۹۳)
- ئیلیسین من (۱۹۹۴)
- ئالوزبوونا مروقیهتی (۱۹۹۴)
- ئەشین و ههلبهست و ئاقلهنندی (۱۹۹۷)
- باشیا ریزبهندرنا ئاقلئ (۱۹۹۹)
- ههر حهفت زانینین پیدقی بو فیربوونا
پاشهروژئ (۲۰۰۰)
- شیوازی ۵: مروقیهتیا مروقی (۲۰۰۱)
- سیاسهتا شارستانیی (۲۰۰۲)
- شیوازی ۶: ئەخلاق (۲۰۰۴)
- شارستانی و هوقیهتی (۲۰۰۵)
- ئایا ویرانبوون بوو؟ (۲۰۰۸)
- ریهک بو پاشهروژا مروقیهتیئ (۲۰۱۱)
- رییا ئومیدئ (۲۰۱۱)

ئهف لهزاتیا بوویه هئما و سومبولا سهردهمی
بهئته گوهارتن، مهبهست نه نهوه مروف
هئدی کار بکمت و هئدی هزر بکمت و هئدی
بژیت، لی مهبهست نهوه کو ئارمانج ژ ژیانئ
مروقه، ئارمانج دهه نینه، لهوما دقئیت مروف
ب خووشی بژیت، نهکو ب دویف را بکته
غار و قئیرا نهگههیت، ئانکو دقئیت دهمزئیرا
ناقحویبی یا مروقی گرنکتر بیت ژ دهمزئیرا د
موبایلا وی دا یان یا دهستی وی، ههروهکو
سنیکایی رومانی گوئی: «دقئیت ئەم ناغابین
دهمی بین».

ژیانامه یا نوکه ههی بهر ههمی ئاقلئ ساره،
دیالوگ دناقبهرا ههزین دلئ مه و ههزین مئیشکی
مه دا نینه، پهیههندی هاتیه برین، پتر گرنگی ب
پهیههندیا مه ل گهل کاری و ئامیران هاتیه دان،
مروقبوونئ تاما خو یا رهسن ژ دهستدایه و
بوویه ئیخسیرا لهزا مه بو ئارمانجهکا سهراب
کو ئەم ب دویف را غار ددهین و ناگههینئ.
شارستانیا روژئافا سروشت و ئامیر ب تهمامی
کونترول کرینه و ل سهر زال بووینه، لی
نهشیایه خوئی مروقی (زاتی مروقی) بنیاسیت،
ئهگهر نیاسی ژی بیت، خزمهتا وی نهکریه،
یان ب دروستی خزمهتا وی نهکریه، چنکو
ئهو چ جارن ئارمانج نهبوو، ههردم ئالاقهکی
ئهران بوو ژ پینخههت زهنگینیی و دیارکرنا
هئزا خو.

جیندهر ژ یه کسانخوازیی تا هه قره گه زبازیی

جاسم محمهد شرنهخی

پشکا ئیک

دهمی ل وه لاتی مسری د جقینا مهزنا جیهانی یا ب نافی «کونگرهیی قاهره ژبو گه شه پیدان و ناکنجیونی» ل سالآ 1994 تیرمی جیندهر زور هاتیه زمان، سه رپه رشتین کونگرهیی نافهاتی (51) جاران نهف په یقه دووباره کرن، پاشان پستی ساله کن ل پایته ختی چینی (بیجینک) هه مان جقینا نیفده وله تی هاته گیران و تیدا (233) جاران په یقا جیندهر دووباره بوو، (1) لی سهرباری وی چهندی ههمی ل گه له ک وه لاتان هه ر د بن مژ و مورانه کار زیده دا مایه، زور کیشمه کیش و گهنگه شه ل دور رامانا وی یا راسته قینه و پیناسه یا دروستا وی هاتینه کرن بی کاره کن جدی په پیره و ببت تا ب روهنی و راشکاوهیی د کونگره یه کن په یوه نیداردا یان ژی د کوره کن زانیارین زمانیدا نهف تیرمی فهلسه فیی زور نالوز بهیته ناساندن.

هه رچه نده نهف تیرمه نانو جیندهر (Gen-der) بهری زیده تر ژ نیف چهرخی وه کو تیرمه کن فهلسه فی و جقکی جهی خوه د ناقا فه کولینین سوسیولوژی و دهروونیدا گرتی، ل ویلایه تین هه فگرتیین نه مریکی و پاشان ل نوروپا هاتییه ب کار نینان، سیه و سی سائن ژی ب فه رمی ل سهر ناستی هه ره بلند ل روژ هه لاتا ناقین پشت پی هاتییه بهستن؛

(المثليون، المثليات، مزدوجي الرغبة الجنسية، المتحIRON، المتحولون جنسيا)، پښج جوړين ناسنامهيا سکسی و هه قړه گهز بازينه، ههمی ژى ب پيتا (m) دهست پښ دکن.

وهرگيران و دهپته ب کارنانينان، مهرهم پښ نهوه: کاته کمروښ چوان ههست ب خوه دکت، يان ژى چوا حهز دکت، نهخاسمه د بياقښ ناسنامهيا سکسيدا (Sex identity) يان ژى بيژين جيندهريدا (Gender identity) جودا ژ هه بونا وى يا ره گهزى (Sex) يا فهسله ژى و بايلوژى، کاب سرؤشتى خوه پښ زکماکى يئ نيره يان ژى مييه، دبين جيندهرخواز ههول ددن، نهف ههستکرن و حهزکرنه بهپته نورمال يکرن وهکو مافهکى مروقى يئ سه رهکى ل گهل (مافى ژيانى) هه قجوت ببت، يان کيم کيم پشتى وى بهپت.

واته جيندهر ل دهف قى لايهنى نهوه: فهکرنا دهرگه هى بو ههمى جوړين ره گهز خوازى و ره گهز بازيئ ببته تاق، ههروهکى نيقدهوله تيبانه ول سهر ناستى هه ره بلند هاتيه پهيره وکرن و نهف هيمايئ کورته کريئ پيتين ننگليزى ژ بو هاتيه دانان و ل ههمى جيهانئ هاتيه چه سپان دن:

نه قرو ل ههريما کوړدستانى، ل نافهندين نهکاديمى و روژنامه قانى و رهوشه نيبيرى نهف تيرمه زور بهر به لاقبوويه، چالاكيبين جورا و جوړين جيندهرى دهينه کرن، ل ههمى زانکو يين ههريما کوړدستانى ژى سهنترين فهرمين جيندهرى هه نه، بهلئ هه کومه ک ب رهنگهک و ناوايهکى مهرما خو بو قى تيرمى ديار دکت و هه لايه نهک ل گورهى مه بهست و مهرما خو په سهندى و پشته قانييا خوه يان ژى ره تکران و دژاتييا خوه بو جيندهرى خوه يا دکت. يا گرنگه، نه م بهحسى دوو ناليين سه رهکى ژ بو تيگه هشتن و ههلوپستى دهر باره ي قى تيگه هى ل قيرئ بکين:

ناليئ نيکى و هسا دببنت (جيندهر)، و (رولى جيندهرى)، رامانا وئ چهندي ددت کو وهکه هقى ل ناقبره ههردو ره گهزان ههبت، ژن بگه هپته ههمى مافين خوه پښ يه کسانى، بجهکرنا (تهمکينا) نافره تئ ل ههمى ناستان تا بلندترين جهئ بر ياردانا سياسى بهپته کرن، لهوا زور ب گهرمى و هيمه تبه رزى خهبات و بزاقى ژبو خورته کرنا باوهريئ ب جيندهرى و پراکتیک کرنا وى ل ههمى بياقښ ژيانى، نه مازه يا په رده وه و فيرکرنئ و يا رهوشه نيبيرى و کو مولا تيبى و سياسى ژى.

ناليئ دووئ و هسا د جيندهرى دگه هن و بهرچاق ژى دکن کو تيگه ههکى فله سفويه، ژبو (جوړى جفاکى) وهکى ب عه ره بى ب (النوع الاجتماعى) هاتيه

چ دگههینن و چ رامان و مبهستان دهملگرن، نهکو بین زارقهکسر و قهبرههمکرین بهرهمین هزرکین خهکئی (موستهنسیخ)، هوسان نم دئی ژی شاشییا تیگههشنتی و دیسان ژ خهلمت تیگههانندی و سهردهبرن و ههتاخپاندنی ژی رزگاربین، یا دروست نهفیه ژی دا نهیته جهی حمز و نجیهاد و فیمکرن و نیازین تایهتین جودا جودا، همر یهک وهکی خوه تیگههت و ل گورهی زانینا خوه و دویری بابهتینی و راستییا تیگههی و ل دویف مرادا دلئی خوه، ژئی خهبر بدت، لهوا یا گرنکه بهری خوه بدین روژناقای نهو جهی (Gender) و زوربهیا همر زور ژ تیگههین نویین هزرکی و فلهسهفی ژبو روژههلات و ههمی جیهانی دهرختین (تهصدیرکیرین)، کا تیکست بوکسین فسرهنگان ل ویری چ شهکرهکی دخون:

نهنسکلویپیدیا بریتانی ناسنامهیا جیندهری «Gender Identity» ب فی ناوایی پیناسه کریه: (ههستا مروقی ب خوه، کا نیره یان ژی مییه، یان ژی جوت ههسته)، واته مهیل و نارزوویا وی ژبو نیر و مییان همدوویان ههیه، زور جاران - گورهی نهنسکلویپیدیا ناقیری - ههمس و مهیلا مروقی ل گورهی

نهنسکلویپیدیا بریتانی ناسنامهیا جیندهری ب فی ناوایی پیناسه کریه: (ههستا مروقی ب خوه، کا نیره یان ژی مییه، یان ژی جوت ههسته)، واته مهیل و نارزوویا وی ژبو نیر و مییان همدوویان ههیه.

(L.G.B.T) واته: (میلبازی lesbian)، (نیربازی Gay)، (جوتبازی Bisexual)، (گهورتنا رهگهزی ژ می بو نیر یان ژی بهروفاژی 2) (Trans Gender)، نها ب عهرهبی ژی پهیفهک سی پیتی وهکو تیرمهکی ژ چهندين پهیفان پیکهاتی ژبو پیشداکرنا جورین ههفرهگهزخوازی و ههفرهگهزبازیی دیژنی جفاکی (میم)، نانکو: (المثلیون، المثلیات، مزدوجی الرغبة الجنسية، المتحیرون، المتحولون جنسیاً) (3) پینج جورین ناسنامهیا سکسی و ههفرهگهزبازینه، ههمی ژی ب پیتا (م) دهست پی دکن.

بین ب فی تهزری د جیندهری دگههن، نهو ژی دوو جورن، پشکهک ژ وان ل گهل وئ یهکینه (همر چهنده ل ههریما کوردستانی زور دکین)، بهلی ل روژناقایی وهکو کورد دهربرینهکا ب هیز ژ رهگهزبازییا خوه دکن(4)؛ نهو دخوازن جفاک نهفی چهندي ب سروشتی ببینت، جیندهرباز ب ههمی رهنگین خوهفه دناقا خهکیدا بهینه وهرگرتن و قهیلکرن!

لی پشکا دووی و هکو جورهکی جودا ژ یی بایولوژی د جیندهری دگههن و ل دژی وئ دراوهستن و ب توندی رمت دکن، وهکی بو ههمییان دیار زورینهیا جفاکی کوردستانینه.

نها زور یا گرنکه خواندهقان بزانت راستییا جیندهری چیه، نهری تنها همول و بزاقهک ژ بو یهکسانیا نیر و مییان یان ژی بانگهک ژ بو ههفرهگهزخوازی؟!

نمز دبیم مه ریکهکا دیار و روهن ههیه بگههینه راستییا رامانا جیندهری و پیناسهیا دروستا وئ نهو ژی نهوه نم ل فسرهننگ و نهنسکلویپیدیا نیر روژناقایی قهگهرین، نهک بین روژههلاتی و روژههلاتا ناقین، چما؟!

چونکی خودانین چیکرن و شاندا تیگهه و تیرمان زور پتر دزانن، کا هزر و بیرین وان

ئالۆزىيا تىگەھى، گەلو چما؟!

چەندىن سالان (جىندەر) د جىھانا رۆژ ھەلاتدا بىي وەرگىران مايە، بەرۇقاژى زۆربەيا تىگەھىن فەلسەفى: مينا ھەبوونىي، سەرمالىي، جىھانىبوونى، ھەتا د ھەردوو كۆنگرەيىن ناڧىرىدا ژى (قاھىرە: 1994)، (بىجىن: 1995)، گرۇپا عەرەبى (نوينەرەين جىھانا عەرەبى) خواستىن ئەھڧ تىرمە بەھىتە عەرەبى كرن و ب ھویری بەھىتە پىناسەكرن، لى گوھدارى ژ بو داخووزا وان نەھاتە كرن، رى نەدانى، وە ديارە خودانان مەرەمىن تايىت ب قى چەندى ھەبوون، واتە ب نە وەرگىرانا

تيرمى (Gender) ژ زمانى ئنگلىزى ھەر ل دەستپىكى و ھەتا رۆژا مەيا ئەڧرۇ ژى بو زمانىن دن ژلايەكىڧە، ژ لايى دنڧە ھىلانا قى تىگەھى بىي پىناسەكرنەكا زانستى ل رۆژھەلاتا ناڧىن تا «سەنتەرى ئاڧرەتا عەرەبى-

مركز المرأة العربية KAWTAR» د جىنا پىپۇراندال سالأ 1995 ب تيرمى (النوع الاجتماعى) واتە «جۆرى جفاكى» وەرگىراي زمانى عەرەبى ژى (9)، لى نەبوويه پىناسە و وەرگىرانەكال شوينا (جىندەرى) جەگرتى بت!

رەگەزى مروڧى يى بايلۆزىيە (سروشتىيە)، لى ھندەك جار ان ئەو ھەستە پەيوەندى ب جۆرى ئەندامى لاشى مروڧىڧە نىنە، واتە مەرج نىنە يى نىر مەيلا وى بو يا مى بتن، دبت بەرۇقاژى بتن، واتە ھەڧرەگەز باز بتن (5).

و رىكخراوا ساخلمىيا جىھانى ب قى شىوھى دتتە ناساندن: بەھسى وان تايىتەمەندىانە يىن ژن و زەلام وەك سىڧەتى پىكەتەھىي كۆمەلايەتى ھەل دگرن، ئەوى پەيوەندى ب جوداھىين ئۆرگانىكى فسىلۆلۆڧىڧە (ئانكو جوداھىين لاشىين نىر و مىڧە) نىن (6).

ھەر چەوان بت، دڧىت فەرھەنگا

ئوكسڧورد ژى نەھىتە ژبىر كرن،

ئەو ب قى رەنگى جىندەرى پىناسە دكت: جۆرى مروڧى بكارنانيا وى يا نوى (7)، دوپاتكرن ل جوداھىين جفاكىيە.

و ھەتا ل سايتى مەزنى

لىگەرىيانى يى ب ناڧى

(ChatGPT يى ئىلون مۇسكى

- Elon Musk) داناي (جىندەر)

ب وان رامانىن بۆرىن يىن ئوكسڧورد و ئەنسكلۇپىدايىين رۆژئاڧايى يى پىناسە كرى، بەھس ل ناسنامەيا جنسانى (سكىسى) يا ناڧخويى كرىە (8).

میژوويا په‌یدا بوونا جینده‌ری:

پشکه‌کا زور ژ فکولهران ریکه‌فتینه، کو نیکه‌م جار جینده‌ر وه‌کو تیکه‌هه‌کی فله‌سه‌فی ل سالاً 1972 ژ لایئ فله‌سه‌سؤفا نهمریکی فه (نان نوکله‌ی - Ann Oakley) (10) د کتیا خوہیا ب ناقئ (ره‌گه‌ز و جور و جفاک) نه‌ف تیرمه‌ نانیه د ناقا زانستئ سؤسیولوژیده. پاشان ل داوییا سائین هه‌شتیان ژ چهرخئ بوری ل نهمریکا و نوروپا باش به‌لاف بوو، لی نیکه‌م خوہیا بوونا (Gen-der) یا نیفده‌وله‌تی ل سالاً 1994، 1995 بوو(11).

نه‌فا مه‌ گوتی سه‌بارت میژوويا جینده‌ری بوو وه‌کو تیرمه‌کی تایه‌ت، لی تامار و ریچالین وئ د نهدئ دیروکیدا تا راده‌یه‌کی کویر و دویرن دچن، چونکی جینده‌ر ب مافین ژئی و یه‌کسانیبوونا وئ ل گهل زه‌لامئ هاتیبه‌ گریدان، له‌وا گهلک فکولهران ره‌هین وئ گه‌هاندینه شور‌ه‌شا فله‌سه‌سی نه‌وا ل سالاً 1789 ز(12) سه‌ره‌لدای و سه‌رکه‌فتن نانی، ژ نه‌جامین وئ بانگه‌وازیین بهیز ژبو یه‌کسانیا هه‌می مروفتان سه‌ره‌رای هه‌می جوداهیبیان، نه‌ نه‌فه ب تنئ، نه‌گه‌ره‌کی دی ژی هه‌بوو، نه‌و به‌شداربیا هنده‌ک که‌سایه‌تیبین ژن د فله‌سه‌فه و هزرین شور‌ه‌شه‌رگیریدا، ژ وانا ژنه‌کی رولئ خوہ ب پیتین زیری د به‌ر په‌رین میژوویدا تو‌مار کر، ل ژیر خواستناقی: (نولیمپ دی گوج - Olympe de Gouges)، نفیسینین ویزه‌می و شور‌ه‌شغانی و رمخه‌یا جفاکی و سیاسی دنفیسین، ناقئ وئ ب خوہ (ماریه‌ گوزئ Marie Gouze) یه، کول سالاً 1791 به‌یاننامه‌یه‌ک ب ناقئ مافین نافرمت و هاولاتیبوونئ(13) ده‌رئیخت، وئ دخواست

له‌وا دوو پرسیارین هه‌فدژین هه‌ره‌ گرنگ خوہ فهرز دکن:

- **نیکه‌م:** زیده‌ دووباره‌کرنا په‌یفا جینده‌ری، وه‌کو نمونه‌ ب سه‌دان جارن د جفینا نیفده‌وله‌تیدا نه‌وا ل چینئ ل سالاً 1995 هاتیه سازدان دووباره‌ ببوو، مه‌به‌ست ژئ چ بوو؟!
 - **دووه‌م:** سه‌ره‌رای وئ مشه‌ نانینا زمان یا تیرمی (Gender) چما ده‌هان سالن پیناسه‌یا وئ گیرو بوویه؟!
 - به‌رسفا پرسیارا نیکئ، مه‌رم ژ وئ زیده‌ دووباره‌کرئی، نه‌فه بوو نه‌ف تیکه‌هه‌ د ناقا خه‌لکیدا، نه‌خاسمه‌ ل جیهانا نیسلامی به‌یته‌ سرؤشتیکرن و نورمالیکرن، هوش و ده‌روونئ خه‌لکئ ل ده‌ستپیکئ وهرگرت، دا به‌ره‌نگاریئ ل دژی وئ نه‌ه‌یته‌ کرن، پاشی ببیته‌ دیفاکتو (امر واقع).

لی ده‌باره‌ی پرسیارا دووه‌مین، نه‌گه‌ر نه‌فه‌یه: دا نه‌و ب وئ نالوزبوونئ بشین ریکئ ل یه‌ک به‌ره‌یا دژاتیا جینده‌ری بگرن، روی ب رویوونا وئ تا ومخته‌کی دریز به‌یته‌ پاشخستن، هه‌ر ده‌می هه‌ست ب لئینه‌کا دژ هاته‌ کرن، خوهدیین وئ و دیسان «بریکارین» به‌لافکرن و چه‌سپاندنا فی تیرمی ژ سه‌نته‌ر و فکولهر و ره‌وشه‌نبیر و... هتد، بشین پیناسه‌کا سفک یا ناسایی و راماندانه‌کا خابینه‌ر مینا واته‌دانا جینده‌ری: ب مافین ژئی و دانا ده‌سته‌ه‌لاتی ژبو وئ و چه‌سپاندنا (ته‌مکینا) نافرته‌تی به‌یته‌ ل به‌رچاف کرن! واته، نالوزکرن، یان ژئ یا دروستتر بیژین: زیده‌ نالوزکرنا فی تیکه‌ه‌ی سه‌یر و یئ نه‌و خوہ بخوہ د بنیاتی خوهدا نالوز و نه‌به‌رئه‌قل، مه‌رمه‌کا نه‌فه‌ست و ب پلانه!

A vindication of the rights-
(of women)(14)

بهلی پشتی شورشا
فهرنسی ل چرخئی نوزدی و
بیستی، داخوایین مافی ژنی
- وهکی فلهسهفین روژناقای
دیین- و یهکسانیبونا وئ ل
گهل زهلامی دهمی تهغهگرین
هزری و شورشین سیاسی دا

بهرهف پیشفچهوویه، چ د بین چهپ یان
ژی د بین راستدا دابن.

گرنگه بهحسی مارکسیزم و شورشا
نوکتوبهری ل روسیا ل 1917 بکین، ل قیری
دقیت ناچی وی کهسایهتی هزرا چهپا رادیکالی
یئ ههفیشکی د دانانا بهیانامهیا (مهنیفستیویا)
کومونستی دا ل گهل (Marx Karl - کارل
مارکس)ی بهیته گوئن، ئهو ژی (فریدریک
ئنگلز- Engels Friedrich 1820-
1895)ه، ل سالآ 1884 ز کتیهک دانا بوو
ب ناچی (بنیاتی خیزان و ملکدارییا تایبیت و
دولت) (15)، پشتی سیکا پرتوکا ناچهاتی ژبو
خیزان و بنیاتی چیوونا وئ و جورین وئ بین
سهیر تهرخانگری بزاقی دکت نهقی هزرا
(جیندهری) پیشکیش بکت: «پشتی

بهرهبابی نوی دهیت، ئیدی
زهلام نکارت ب پارهی یان ب
هر شیاوهکی کومه لایهتی
ژنهکی بو خوه ب دهستقه
بینت، و بهرهابهکی نوی
ژنان دئ پهیدا بتن، ئیدی
قمت لاشین خوه ژهر هیچ
نهگهرهکی ژ بلی نهفینیی رادهستی
چ زهلامان ناکن، وی دهمی ژن دئ خوه
دهته هر زهلامهکی ئهو ژی حز بکت، نانکو
هر وهختی وئ قییا ئیدی ژن هیچ هزرهکا

ببته یاسایهکا فرنسی داکو پی مافین
ژنی بین سیاسی و کومه لایهتی
بهینه پارازتن، لی پشتی
سهرکهفتنا شورشی ب چند
سالهکین کیم پاشگهزییهکا
مهن د دهرهقی مافین
ژنی هاته دیتن، ستمهکا
زیده همبهری رهگهزی می
بهردهوام دهاته نهجامدان، تا وی
رادهی ل سهردهمی ب سهمی تیروری

یئ (ماکسیمیلیان فرانسوا روبسپیر François
Robespierre Maximilien) ژ سالآ 1758
- 1794 سهرکیشی تیدا کری، نهف ژنا
روناکبیرا ناگیری هاته دهستهسهرکرن و ژبو
سهربرخانی (مهفصلی) هاته رهوانهکرن و
وهکی پیزی هاته سهرژیکرن، بوویه شههیدا
شورهشا ناگیری، لی ل دهف جیندهرباز و
فیمینیزمان شههیدا هزرا جیندهرییه ژی، ناچی
ئیکا دن ژی ل گهل قی خانمی دهیت، هر
چهنده ننگلیزه لی زور پشتهفانییا شورشا
فهرنسی و هزرین یهکسانیبونا ژنی دکر، و ژ
بو چهسپاندنا رولهکی ههژی جفاکی و سیاسی
و رهوشهنبیری و نابوری ژبو ژنی وهکو
«جورهکی جفاکی» نهک «جورهکی

بابلوزی» دویری کیم دیتنا وئ ژ
نهگهری تایبهتمهندییا وئ یا
زکماکی وهکو رهگهزی می
ههول ددا، ئهو ژی (ماری
وولستنکرافت، Mary
Wollstonecraft- 1759-
1797)ه، گلهک بزاق بو
پیشفهرنا رولی جیندهریی ژنان و
کچان کریه، بهرهمهکی گرنگ ل سهر
ریبازا فیمینزمی و چندین بابعتین گریدای مافین
ژنان ههنه ب ناچی: (بهرهفانیکرن ژ مافین ژنان

ترسی ژ نهجامین کومه لایهتی ناکت» (16) و ههمی تهفگهرین سوشیال دیموکرات ل ئورؤپا و بین لیبرالیزمی ژی زور بهحس ل زوربهیا تیگههین (جیندمر) ل خوه ههمبیز دکت کرینه. دیسان د خواندنین سایکولوژیدا ژی نهخاسمه بین سیگموند فرویدی ل چهرخی بیستی، گهلهک ژ هزرین جیندمری د پرتوکا وی یا ب ناقی (سی گوتار دهربارهی تیورا

سهبارت رؤلین ژن و میران د خیزانیدا و دیسان د ناقا جفاکیدا ئەف فیهلسؤفا ژن وان ههمی هزرا رت دکت، ب دیتنا وی «ئهوان رؤلان هیچ شهنگستهیهکی زانستی دروست نینه، ئەو تنها رهنگههاندین هزر و تخمین و بزارهین جفاکینه» (18) نهک زیدهتر، واته – گورهی هزرا وی و ریک مینا فلهسهفیهیا جیندمری ل نها ژی - زور د شیاندایه (جوری جفاکیی ژنی و میری) بهینه گهورین، هیشتا ویفتهر ژی یا باش و گرنگ هر ئەوه – ل دویف فلهسفا پرتوکا (سیمون) یا ناقبری – ههمی ئەو

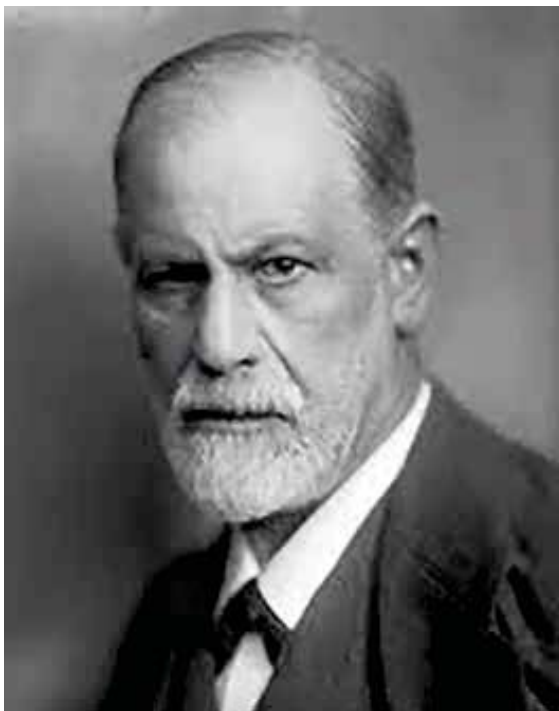

Three essays on the theory - سکسی (of sexuality) هاتینه، بهحس ل (شوناسا سکسی) و (ههقههگهزبازی) ب جورین ویین جوداقه دکت، یا گرنگ ئەوه: فروید ب خوه ژی د فی پرتوکیدا نیربازی و میبازی ب قارنیوونا جنسی ددهته نیاسین (17).

گرنگترین بهشداری د بیاقی جیندمری یی کول چهرخی بیستی بهرچاق بووی: یافهلهسؤفا ههبوونیا فلهسنسییه: (سیمون دی بوفوار) ب پرتوکا: (Le

یئ وی دەمی (نیچیرقان بارزانی) سەنتەرین جیندەری ل هەمی زانکۆیین کوردستانی هاتنە فەکرەن(20)، یئ زانکۆیا سلیمانی گەشەیهکا باش بخوڤه دیتیه، بوویه سەنتەرەکی هەرگافی و سەر بە سەرۆکایەتیا زانکۆیا نافریقەیه، ژ بلی چەند ئەندامەکین کارایین کارگیری و ئەکادیمی، فی سەنتەری بۆردەکی شیرەتکاری ژ ی هیه، کو ژمارەیهکا کەسایەتیین ئەکادیمی و سیاسی یین نافدارین کوردستانی و جیهانی تیدا ئەندامن.

ئەفرۆ ژمارا سازیین جیندەری ل فی وەلاتی مە یئ بچویک زیدەتر ژ سیه سەنتەرین فەرمینه، پشتهفانییهکا زیدە یئ دەیتە کرن، چ دارایی و درافی بتن، یان ژ ی پالپشتیا مەعنەوی و هەتا یا سیاسی ژ ی بتن. بەرنیاسترین کەسایەتیا ئەکادیمی د بیافی پەیرەمۆکرن و دەرسداری و بەلاقرنا هزرا جیندەری ل کوردستانی (د. چۆمان هەردی) یه، ئەو دەدەتە خوێاکرن: (سەنتەری مە

سیگمۆند فرۆید د پەرتۆکا خوە دا (سئ گۆتار دەربارە ی تیۆرا سیکیسی)، نیربازی و میبازی ب فارییوونا جنسی دەدەتە نیاسین.

هزر و نەریتە بەینە گەۆرین، هەتا وی رادە ی ژ ی ئەف پەرتۆکە ب دریزی دەیتە ل سەر بابەتی رۆلی ژن دگێرت وەکو دایک، دئ بیی چەندین بەرپەری پەرتۆکی هیرشەکا توندە ل سەر وئ هزرا کومەلایەتیا دبیت رۆلی ژنی یئ دەیکینی ژ سڕۆشت و فترئ ژ ی دەیت، ئەو وئ هزری ب ئیکجاری رەت دکت، تەکەز ژ ی دکت: ئەو گۆتتا دبیرت دەیکینیا ژنی حەز و ئارەزوویەکا زکماکیه (غریزە فطریه) چ راستی بۆ نین، بەلکی تەنها درەوہکا ئەفسانەیی (خەرافی) یه، و «دەیکینی عادەتەکی سەیر و سەمەری گۆنجاندننیه د نافبەرا: (ئەزەزی) و (هەستا ب یئ دیتز)، د نافبەرا (خەون) و (راستی)، د نافبەرا (نیازا خراب) و (قوربانی و رەقینی) دا»(19).

پرسا جیندەری ل کوردستانی:

میژووویا سەرەلدا نا فی هزری ل هەریما کوردستانی بۆ سالآ 2010 فەدگەریت دەمی ئیکەمین سەنتەری وئ ل زانکۆیا سلیمانی هاتیە دامەزراندن، ئەو ژ ی ب هارکاریا زانکۆیا (بریستلی بریتانی) و ب (پشتهفانییا جقاتا رەوشەنبرییا بریتانی) «British Coun- cil» بریتیش کاونسل) بوو. پاشان ژ لایئ حکومەتا هەریما کوردستانیڤه ل سالآ 2017، ب بریاریا سەرۆکی حکومەتی

ل سال 2017 بو ئیکهه جار ل ههريما کوردستان و عيراق وانهيا جينده وهکو ماددهيهکا لوهکی فرهپسپوری کهفتيه پروگرامين خواندنا ئەکادیمی، ئەف ماددهيه ژ ههشت وانهيان پیکهاتيه و ل پشکين ئەدهبي ئنگلیزی و زانستين کومهلايهتی و بيرکاری و پشکا زانست دهيته گوتن.

– ئانکو سهنتهري جيندهر و گهشهپيدانی ل زانکویا سلیمانیی- شانازیی دکت کو پشتی ههول و خهباتهکا زور و وههفکاری ل گهل سهروکايهتيا زانکویا سلیمانیی، ل سال 2017 بو ئیکهه جار ل ههريما کوردستان و ل عيراق وانهيا جيندهر وهکو ماددهيهکا لوهکی فرهپسپوری (-minor interdisiplinary) کهفتيه پروگرامين خواندنا ئەکادیمی، ئەف ماددهيه ژ ههشت وانهيان پیکهاتيه و ل پشکين ئەدهبي ئنگلیزی و زانستين کومهلايهتی و بيرکاری و پشکا زانست دهيته گوتن(21).

لیکس) فه هاتيه به لاکرن(22)، و دانپيدان ژ لایي بهرپرسا سهنتهري خوه ب خوهفه (چومان ههردی) هاتيه کرن، ئەف ژنه ههري ژ دهستپيکا بلندکرنا پيشنيار و داخوزازيبا پشتهفانیا دارایی و پارموگرتن و مزاختن و ههتا دگههيه داوی چالاکی ههمیي دهافيته سهر بهرکی(23)، بلا خواندهفان دويفچوونا لینکی د ژيدهري (23) دا بکن؛ دا تهماشه ی گوتنين وي بکن.

ئهگه ل قيری زور بابهتین ب جيندهريه گريداي نههينه بهس کرن، لی ههري چهوان بت گهلهکا پيدفیه ئەم فهکولینی بکن: ل دور ئەگهري و هاندهرين ل پشت جيندهري ههين، پهيوهنديبا وي ب قاريوونا سکسيقه، ئەنجامين ترسناکين وي ل سهري شيرازي خيزانی، ل گهل چهندين پرسين دی بين زور گرنه مينا: بهرسفانا وي پرسياری يا خوه فهري دکت: ئەري گهلۆ (Gender) بزارهيهکا نازادانهيه ههمبر تاکمروۆف و جفاکان يا بهردهسته، يان ژي پرسيسهکا ب في نهفيا فهريزه؟! بهلي دی وي بو پشکهکا ديتر ژ في فهکولینی هيلين، ب ئانههيا خودی.

سهنتهري نافهاتی پشتهفانیهکا زور مهزين يا نيقدملهوتي ههيه، ژبو ئەنجامدانا چهند چالاکیهکين کيم و نه مهيدانی مينا سازدانا چهند خول و سمیناران و دماوي نيزيکی سي سالاندا (ئیک مليون) دولار ژ ئیکهتيا ئوروپا وهرگرينه، ئەو تهنه پارهييدانا ئاشکهرا بوويه، و ب بهلگه ژلايی (ويکی

ژیدەر و دههمهن:

- 1944، هنیشتا دژیانی دایه.
- 11 - سایتی رابیته یی نهلکترونی <https://rattibha.com/thread/1198945750731886594>
- 12 - هندهک ژی زیدهرهویین دکن، دگههینن پیش زابینن ل سهردهمی شارستانییا یهونانی، وهکی دبیژن: بهرفاژی گهلهک فهیلهسوفان و ههتا نهرستوی ژی (نهفلاتون - Plato 427-347 پ.ز) باوهری ب هزرین فیمینیزم ههبوو، گۆرهی دیتنا وی: ژنی شیانین ب جهناتینا هندهک کریاران - نهک ههمیان- پتر ژ زهلامی ههمنه...، بهری خوه بده پرتوگا: دبعصمت محمد حوسو، الجندر- الأبعاد الاجتماعية والثقافية، دار الشروق-عمان، الاردن، الطبعة العربية الاولى، 2009م ص 25-23
- 13 - عبد الله فاضل، اولییم دو غوج: رائده نسویه، شهیده الثورة الفرنسية، دهقی بهیانامهیا ماری گۆزئ ژبو عهرهیی ل سایتی "مرکز المواطنة المتساوية" وهرگیرایه: (<https://equalcitizenshipcenter.com/ar>)، ژبو دیتنا دریزاهیا فی نهکستا میژوویی یا یهکسانییونا جیندهری نهقال خورای لینیکی تهمامه: <https://equalcitizenshipcentre.com/ar/page/%D8%A3%D9%88%D9%84%D9%8A%D9%85%D8%A8-%D8%AF%D9%88-%D8%BA%D9%88%D8%AC-%D8%B1%D8%A7%D8%A6%D8%AF%D8%A9-%D9%86%D8%B3%D9%88%D8%A9%D8%8C-%D8%A9%D8%AF%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%AB%D9%88%D8%B1%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%81%D8%B1%D9%86%D8%B3%D9%8A%D8%A9>
- 14 - ماری وولستنکرافت، دفاعاً عن حقوق المرأة، ترجمة إلى العربية: عبد الله فاضل، علی صارم، دار الرجیة للنشر، ط1، 2015.
- 15 - فریدریک آنجلز، أصل العائلة والملكية الفردية والدولة، ترجمة ونشر مؤسسة هنداي، ط1، 2020.
- 16 - ههمان ژیدهر، ب 17-55، ب 56
- 17 - سیجیوند فروید، ثلاثة مقالات حول نظرية الجنس، ترجمة إلى العربية سامی محمود علی، مصطفی زیور، دار المعارف، ط1، 1963، ص 33-46
- 18 - سیمون دی بوقوار، الجنس الآخر، ترجمة ندى حداد، مراجعة إيمان المغربي، الاهلية، عمان الاردن، 2008م، ط1، ص 18
- 19 - الجنس الآخر، مصدر سابق ص 183
- 20 - <https://jinhaagency.com/so/zhyan/sn-trkany-jndr-l-hrmy-kwrdsan-ta-ysta-yaman-jky-hawsh-ky-nkrdwwntw-16474>
- 21 - چۆمان ههردی "روونکردنهوهیهک لهلایهن سهنتهری جیندهر و گهشهپندانهوه"، سایتی فهرمین روودا ل 5-7-2019، <https://www.rudaw.net/sorani/opinion/07052019>
- 22 - <https://twitter.com/wikileaks/status/1429188218424078338?s=20>
- 23 - پهیچن کورد نیوز (Kurd News)، نهفه ژی گرتیهیا دهنگ وینهیا چۆمان ههردییه: <https://www.facebook.com/KNews-Wire/videos/6052757504754535>
- 1 - دطلال غترسی، الجندر المخادع، جامعة المعارف فی لبنان، ط 1، بیروت 2023م ص 9.
- 2 - ههر دههمهکی دئ بینی پیتهاکی دی هاتییه زیدهکرن، جارن ب فی ناوایی دههته گۆتن: (LGBTI)، جارن ژی هوسان (LGBTIQ)، و ب فی رهنگی ژی دههته بهلافکرن: (LGBTIQA) و هوسان ژی دههته دیتن (LGBTIQAA)، ههر پیتهاکی زیده رامانا جورهکی دی ددت، وهکو میناک (A:ally) نانکو: کهسهکی پشتهفان و ههفسوز و بهرفاتکهه ژ (ههفرهگهزباز و ههفرهگهزخوازان) لمن حزوا وییا سکسی "راستهرییه، سرۆشتیهه" نهک ههفرهگهزخواییه، ژبو ب دریزاهی ل دۆر فی چهند بگهیری، دویفچوونا فی سایتی: (یو نیس ههئو) بکه: <https://usahello.org> و <https://usahello.org/ar/usa-%D8%AD%D9%8A%D8%A7%D8%A9%D8%A7%D9%84%D8%AB%D9%82%D8%A7%D9%81%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%A7%D9%85%D8%B1%D9%8A%D9%83%D9%8A%D8%A9%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%AB%D9%84%D9%8A%D9%86/#gref>
- 3 - سایتی: Google للفنون والثقافة، <https://artsandculture.google.com/entity/m0hn10?hl=ar>
- 4 - نهفه نمونهیهکا دهربرینا ههفرهگهزخوایین کوردن ل وهلاتی سوید، ل رۆژا ههفرهگهزخوایین جیهانی، چهوان ب نالاین کۆردستان ل گهل نالاین شهش رهنگینی نریباز و مینبازان سهمایین دکن: <https://web.facebook.com/watch/?v=476090709886639>
- 5 - بهری خوه بده نهسکلۆپیدینا ناهیری: <https://www.britanica.com/search?query=gender>
- 6 - صباح عبده هادي الخيشني، مشروع الجندر من وثائق الأمم المتحدة، من الحرية والمساواة... إلى التمثالية والشذوذ، <https://sudaneseonline.com/board/168/msg/%D8%A7%D9%84%D8%AC%D9%86%D8%AF%D8%B1...-%D9%85%D9%86-%D8%A7%D9%84%D8%AD%D8%B1%D9%8A%D8%A9-%D9%88%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%B3%D8%A7%D9%88%D8%A7%D8%A9...-%D8%A7%D9%84%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%AA%D9%85%D8%A7%D8%AB%D9%84%D9%8A%D9%87-%D9%88%D8%A7%D9%84%D8%B4%D8%B0%D9%88%D8%B0...-%D8%AD%D9%85%D8%A7%D9%86%D8%A7-%D8%A7%D9%84%D9%84%D9%87-1138399618.html>
- 7 - واته: نهیا کهفتنا کلاسیکی، نهیا زکماکی کا نیره یان ژی مینیه. <https://chat.openai.com/chat>
- 8 - المركز التربوي للبحوث والإتماء، نقلًا عن: إدماج "الجندر" إطار مفاهيمي، منهجية وعرض لممارسات جيدة في البلاد العربية، صندوق الأمم المتحدة الإنمائي للمرأة. المكتب الإقليمي للبلاد العربية- عمان /الاردن -2001م. <https://www.crdp.org/maga-zine-details/1675/1064/1063>
- 10 - نفيسر و رومانفان و ماموستايا زانكۆين، ژ دایکبوویا سالا

شۆرپش، ل ھەمبەر چەمكى مرنا بابان

مۆدیرنبوونا ئەقلى سەردەمى ۋەك نموونە

جوان عزەت

رووبەروى كوشتنا جەنگان نەبوو، چۆنكو ژنى رابەرايەتيا ئابوورى و سياسى و جفاكى دكر، بەلى پىشتى ئەف رۆلە كەفتىيە ژىر باندورا سىستەمىن دەستەلاتىن پاشا و سەركىشىا ئىمپراتورىيەتان دا، ئىدى رۆلى بابىن سياسى سەردەست بوو.

پىشتى شكەستنا دىرۆكا سۆمەرى و بابلى/ جفاكى كشتوكالى ھەر ھىنگى دەستەلاتا بابى مالباتى زالى دروستبوونا دەستەلاتا بابى سياسى بوويە. كا چاوان زارۆك و ژن ۋەكو بەندە دىخىزانى دا دىنە ژىردەستىن دەستەلاتا

باب، پىناسەكا كويرا ھزرى و دىرۆكى و سياسى يە. ھزرىكە بەرى ھزاران سالان رۆلى بابى ھەبوويە، بگرە ژ سەردەمى ئىبراھىم و مۇسا پىغەمبەر رۆلى بابى رۆلەكى سەردەست بوويە، ئانكو ئەف پىناسە و رەھە قەدگەرىتە قۇناغا دروستبوونا بىنگەھى بابسالارىي. ل گورى وان زانىارين د ئىكۆلۆژى/ شوىنەمەرناسى و ژىنگەھ ناسىي دا دىاردىن، دەمى دەستەلاتىن دايكسالارىي ھەين ل سەردەمىن شارستانىيەتا فىنقى و ھىتى و سۆمەريان، دەستەلاتا ژنى نەھ بۆ شەش ھزار سالان قەكىشىا و مروف

میرى، و هسا ئەف سیستهمه ل سەر دەستى بابین سیاسى ژى دبنه زهمینه خوهشكرن بۆ بهندایهتیا تاك و جفاكى ژى، نانكو تاك و جفاك ب شورشین مارهكرنا دهستهلاتى دهینه كولهكرن. د فى رۆلى دا پیش بریار ل سەر زانستى هۆنهرى راقهكرنا دهستهلاتدارى و سیاسى بهیتهدان، پیدقییه بریار ل سەر راقهكرنا زانست و هۆنهرى پهرودها خیزانى بهیتهكرن، چونكو خیزان یهكهمیا سهرهكى یه و باب تیدا بریار دهره، ئەف بابە ب فورمى چىكرى سیستهمى خوه شوردهكته ناف یهكهمین دى یین جفاكى دا. بۆ نمونه مزگهفت/ باب ب نافى مهلا، قوتابخانه/ باب ب نافى ماموستا، پارت/ باب

ئهو شورشین بابین نازیزم و فاشیزم و توتالیتاریزم چىكرین، كهفتنا دیوارى بهرلینى و یهكهمیا سوڤیهت و بهارا عهره بى و رژىمى ستمكار دروستكرن.

ب نافى سهرۆك و رىقهههر، ههروهسا دهولت/ باب ب نافى دهستهلاتدارى خوه ئاراسته دكهت، ژ بهر هندی ماكیسم گوركى ”رؤمانا خوه ل ژیر نافى دایك، قهدهگوهیزیته نافهروكا مرنا بابى و رىقهههرنا كورى دسهرجهم بوارین ژيانى“ دا ب فى رهنگى مادام د ناف جفاكین درهنگ ماى دا هیشتا باب رۆلى بالادهستى د دهستهلاتدارى دا و مردگریت، گهلؤ پا گرنگه تىگههین كودین نههزركرنى ژى ژ بۆ دروستكرنا بابین سیاسى ل بهرامبهر دروستكرنا نه سهقامگیریا بیاقى كومهلايهتى، جفاكى، سیاسى و مهدهنى كودین

مۆقهدهس/ پيرو زكرنى و مردگرن. فورمى خیزانهكا نه هاوبهش و نهیهكسان ب رمزین توندوتیژی و نهدادپهوهریا بابى ئەجامین بۆ وینهكرنا جفاكهكى نه قانونى و نه سهقامگیرى. هزر بكه ههر ژ دهستپىكا دىروكى رمزى باب رمزى رىقهههرى و خوه سهپاندنى بوویه. مهبهست نه بتنى ئەو بابى دبیته بهر پرسیارى خیزانى، بهلكو ئەو بابى پهوهندیا وى ب ژيانا جفاكى و سیاسى و ئاپى و ئابوورى قه ههى بهشهكه ژ دروستبوونا ئالوزین دىروكا مرقایهتیی. دگهل هندی هندهك شورشین ههین دهستبهر دبن بۆ دروستبوونا بابین سیاسى و ل بهرامبهر وئ هندهك شورشین ههین دهركهفتنه بۆ دروسبوونا دهستهلاتداریا وان بابین سیاسى، ههروهها هندهك شورشین دى ژى هههه فورمى نوئ نه بۆ پىكهاتا وان بابین دبنه رمزین بهرگریكرن و زیندیوون و سهركهفتنا شورشین پشتى خوه.

بنیره شورشین ئىكى وان بابان دكوژن، شورشین دوویى وان بابان دپهریس، بهلى شورشین سیى وان بابا دكهنه زهمینهیین سهركهفتنى بۆ داهینانا قوناغین پشتى شورشى و بهرامبهر وئ دكهنه رمزین ناشتیی و د ناف هههه پهوهندیین ژيانى دا و مك خولقینهرین پشتى دۆنیا رزگار بوونى دببن. بۆ نمونه بابهكى و مكى رۆسو و قولتیر و مونتیسكویى دههه بوینه ئەجامى دروستبوون و زیندیوونا شورشى 68 ئهیارا فههنسى، ههتا نها ژى بوینه واتیهك ژ واتهیین دامهزراندنا دىروكىن نقشین نوئ. دگهل فى چهندى ئەو شورشین ل سهر دهستى غاندی و ماندیلا و گیفارا هاتینه بهر ههم جیهان ب جار هكى بهرامبهر رژىمین كۆلنالیزمى/ داگیركارى هوشیار كر. بهلى بهروفاژى ئەو شورشین بابین نازیزم و فاشیزم و توتالیتاریزم چىكرین، كهفتنا دیوارى بهرلینى و یهكهمیا سوڤیهت و بهارا عهره بى و رژىمى ستمكار دروست كرن. لهورا

شور هشی ژی بگه هین، چونکو شورش بهر هه می دروستکرنا نه خلاق و رهفتارین گوهرینا هزرین گرتی یه بو نوژنه کرنا هزرین قه کری دامه زاندا سیسته مین نوی و ژناقبرنا روجا کهفنا سیاسی. ژیه رهندي سهرده می دیکارتي (هز گومان دکهم وه هزر دکهم، واته کو هز هه مه) ب جار هکی بوو سهرده می بلنديوونا دهنگی شورشا نهقلانیه تی. لهورا هه تاکو هه م بزانی پیناسا باین سیاسی د فی سهرده می دا یا باشه یان یا خرابه، پیدقییه بهری هه رتشتی خواندنی مه بو دهرئه انجامین واقعی هه بن، چونکو گرنگ نینه کی بابی سیاسی یان قاره مانی سیاسی بیت، بهلی یا گرنگه مرؤف تی بگه هیت،

ههتا هه م دیروکا باین چووی ل سهر پیقه ری نهقلانی نه هه لسه نگین و نه خوین و شروقه نه کهین، هه م نه شین ب دروستی د سیف هت و چه مک و بنه ماین شور هشی ژی بگه هین.

کا هه باب چاوان سیسته مان بریقهد بهن و چاوان سیاسه تی ناراسته کهن!
د روژ هه لاتا نافین دا داگیر کرنا ”چه مکی بابی“ ل سهر ”چه مکی هزی بهر خوه“ بوویه فاکنه ر هکی بهر دهوامی ژیان و ل جهی (هز ژ پیخمهت تهفاهی هه مه، بوویه هز ژ پیخمهت خوه هه مه) یا دیاره هه ف نهخلاقه نه شیت خزمهتا سهرده می نها مودیر نیزم و تهکنولوژیایی بکهت، ژ بهر کو دهما هزی/ بهر ژوهندیخواز، من چارچوقه دکهت، وی ده می من و ته ژناق دبهت. ب هزر کرنا من، هه ژیان ل سهر چه مکی

هه ف سهر هه فی د قانونا بابی دا هه ی، سهر هه فیا هه مونا دیروکا کهس و کهلتور و نقشین بهری مه بوویه، نیک ژ وان باومرین کو خیزان کریه بناغه یی توندوتیژیا نه یه کسانیی، دروستبوونا سهرده ستیا رولی بابی بوویه. هه ژ کهفن و هه فرؤید کار ل سهر قهتاندا فی گرئیا نه دادپهروه ری ب شروقه کرنا ره هین سایکولوژی شروقه کریه و بهرام بهر وی چه مکی بابی ب گرئیا غه ریزین ژیان دوستی و مهرگدوستی دامه زاندينه. نانکو زالبوونا بابی ل سهر ژن و زاروکی، واته زالبوونا دهسته ه لاتدارانه ل سهر تاك و جفاکی. هه ف هه که چاندا دیروکی یه و دخوازیه قوناغین نژاندا شروقه کاریا هه فلی تاکی. ژ بهر هندی دروسبوونا باین کهفنار ل سهر دروستبوونا باین نوی، هه فرؤ و هکریه نقشین کهفن هندی دیربوونا قوناغین هرد و هه سمانی دگهل نقشین نوی دویر بهمین، دبیزنه فی قوناغی قوناغا مهتر سیداریا جفاکی و قوناغا ژناقبرنا باین سیاسی و هزری ب هه لکرنا شورشین ژناقبرنا شارستانین جیاواز.

مایکوفسکی تی کسته کا جهی سهر راهه ستیانا هزری بهر هه م دنینیت و دبیزیت: ”بهیلن دا باین سیاسی بکهینه کالهیه کی کهفن، بو هندی دا جاده یین مه روون ببن“. ل قیری پرسیاره که خوه بهیان دکهت، گهلو باین سیاسی و دیروکی شیاپنه بینه بهر هه می روکرنا ژینگه هین مرؤقایه تی و جفاکین مه ده نی؟ هری ژ بلی فی گهلو شیاپنه بینه ره مزین سوده رگرتتی بو سهر کهفتنا شورشین پشتی خوه؟

ببگومان ژ دهرفه ی دیروکی هه نه شین زانستین جفاکی یین سهرده م بخوین و بهرؤفازی ژ دهرفه ی زانستین جفاکی و واقعی ژی هه نه شین دیروکی بخوین، نانکو ههتا هه م دیروکا باین چووی ل سهر پیقه ری نهقلانی نه هه لسه نگین و نه خوین و شروقه نه کهین، هه نه شین ب دروستی د سیف هت و چه مک و بنه ماین

و زانينې چ بها و باندورا خوه ل سهر ژيانا خهلكي نهمايه!. رولي خوه دبببنت. نهگهر ل سهردهمي نهفرو بنيرين نهفلهكي نوي ب ناقي نهفلي تهكنولوژيا بچووكرنا ” كهلتورين نهتهوه دهولت“ ب مهزنبوونا ” كهلتورين نهتهوه جيهان“ دهسنيكريه، نهف ناليسهنگي يه دهركهههكي دي يي موديربوونا تاكي فه دكهت، نهو ژي تاك بوويه خوهدانې پهنجر و مالا خوه يا سوسيال بوون ب نازادكرني، ههر نيك د هزر و دبببنت خوه دا دشيت پهياما خوه بگههينته جفاك و دنبانې، واته نهف فره رهنكي يه دوو كهلتور سهردهست كرينه، (كهلتورين روژناقا كهلتورين نهفلي موديرن و ديموكراسي و مهدهني و شارستاني و تاكهكي نازاد و فره رهنكي، كهلتورين روژهلاتي كهلتورين نهفلي قهبيله و پيش موديرن و ناديموكراسي و نامهدهني و ناشارستاني و نازاديا تاكي ب چارچوفهكرنا نهفلي تاريي شكهفتا پلاتوني يه). نهف تيكلهلبوونا كهلتورين باندورا نهفلي فره رهنكي و مرنا چهمكن كلاسك سهردهست كرينه. نهف جياوازييا هزرين دنياي پيدفي ب فهزايهكا مهدهنيا جيهاني ههيه، كو تيدا تاك و مروف ب گشتي بو نارمانجين خوه يين جيهاني ريك بكهفن و دووباره هيزهكا سياسي يا پلوراليزمي، نهفلاني و پيشهسازي بهرهم بينين.

ژيدهر: -

* ملحمة گلگامش

* ماكسيم غوركي/ رواية الام/ الترجمة للغة العربية/

الدكتور فواد ابوب، المحامي سهيل ابوب.

* ابراهيم العريس باحث وكاتب/ ثلاث مقالات في

النظرية الجنسية لفرويد وأصل الحكاية: ثورة المعلم التي دفعت

مريديه إلى الانشقاق، 7 سبتمبر 2020 14:14

* مهربان وريا قانع، فکرو دونيا، چ، 1، چاپخانا کارو -

سليمانيي، سالا 2013،

* محسن نوسمان، هزركرن دپرسين فلهسفي دا، بزاف

و گمريان ل ميتودهكي رهخن.

(نهوژي تاك نهوژي خوه نياسم) دهنيته بهرهم نهو ژيان دشيت خوه ل سهر نهفلي مهعريفی و نازادي و دبببنت ناقا بكهت، ل سهر في نفاكرني نهوژي خوه نياس شيانين بگوريكرنا ژيانې ژي ههنه و ترس ژ مرني نينه. ژ بهركو، نيدى دهمي ديروكا بابين سياسي دبببته ديروكا گوهريني، هينكي نه بتني دبببته ديروكا هوشيارى و بلنديوونا پرهنسين مروفايهتني، بهلكو دبببته دهنگهكي بلندي هزركرني د ناغ دبببنا فاكترين ديروكي بخوه ژي دا.

دروستكرنا جفاكهكي بهر خوه سهردهستكرنا رولي (نهز نينم) و (بي دي) يي هه، دروستكرنا جفاكهكي لاواز و شكهستي و سهرمايهخوره، نانو كا چاوان هونهر چافلنكرنا سروشتي دكهت، و هسا بابين سياسي ژي چافلنكرنا قوناغين رژيمين ديروكي دكهن و جفاكي دننخنه ژير پهيوهنديين گيانهوهريي و نافتين گيانهوهران ل سهر مروقان و يين مروقان ل سهر گيانهوهران ددانه بهر تهرازويين كيشان و پيقان و بكارنياني. نهف ديروكه ل چواردهورين ديروكا لهشي هاتيه پيچان، چونكو ديروكا بابسالاريي ژ ديروكا بهر فره هكرنا ديندههي دهسنيكريه و باب سهر كيشي وي ديندههي بوويه، پاشي في شيوهي فورمي خوه كيشايه ناغ بندهستكرنا لهشي دا و لهش ل سهر دهستي دهستهلاتداريا بابين سياسي وهكو متابهكي نهزران و لاواز و كوره و لهنگ هاتيه زمان. لهورا گروتييسك شانويا خوه ل سهر دوو شيوان (هلويسيت و زمان) دگههينيت و نهف شانويه ل سهر گوومان و دوبارهبوونا نايدبولوژين ديروكي رادوهستيت، كا چاوان گوتارا زمانې بابي شيايه زالي گوتارا زمانې لهش و نهفلي بببب.

دهما نهفلي قهبيلي جهي تاك و سازي و سيستهمي دگريت، وي دهمي تيکستا هابرماس ”گهلو نزانم بگريم يان بکهنم، ژ بهركو نهفل

ئەم د كیژك قولاچكا ئەدەبیاتا كوردی دانه،
 چهوا نقیسكار بەرزە دبن! كەنگی خوینەر
 دمرن؟ نەگەر ژ راست لوژیکی رەخنەگرتنی
 پریاردان بیت، كەواتە چ جیاوازیەك هەیه د
 ناقبەرا رەخنەگرەکی ئەدەبی و مەلایەکی دا،
 ژ بەرکو چ رەهەندین فەرەهنگی و هزری
 نامینن بۆ جیاوازیان و كەنالی گەهانندی دئ
 تیک چیت، ل فیری هونەری دیالوگی دمریت،
 و دەرگەهە گەهانندی دەیتە گرتن. ب فی
 هاوکیشی پریاردان دئ مە گەهینیتە خالا
 نیكلاکرنی و سنوری دووماهین دەست نیشان
 كەت. ئەقە لوژیکی رەخنەگرتنی نینە بیژین
 فلان تشت باشە و فلان خرابە، بیی کو بزانی
 ئەف باشی و خرابیە ب خوە چنە.

بەشەك ژ رەخنەگرین نوکە دنقیسن پشت
 بەستنی ب پریاردانی دکن و حەزناکن ئەو ب
 خوە بکەفتە د چاچوقی پرسیار و دان و ستاندنی
 دا، چونکی بەهائی رەخنەیا خوە ب پیروزی
 دزانن. بەشەك مەزن ژ رەخنەگرین نەها
 باوهری ب شورەشی هەیه و ریفورما ئەدەبی،
 لی د نقیسینان وان دا دەنگی لایەنگەری
 و تایفەگەریی دەیتە گوھین مە، رەخنە ب
 سەرهلان و شورەش تیگەهشتە و پینوس
 و تینقیسین خوە د مەیدانا شەری دا وەکی
 فیشەکان دەهاتین. نیمانویل کانت د پەرتوکا
 (رۆشەنگەری چیه) دا دبیزیت: ” چیدبیت
 شورەش بشیت داگیرکار و دکتاتورا ژ ناف
 ببت، لی چ جار نەشیت چاکسازیا راستەقینە د
 شیوازی هزرکرن و شین بین و چاندنا چ توفین

تیکستەکی قەمەری و تکیتا چوونا د ناف جیهانا پرسان دا

بزار هادی

ژ نهجامی بی بهرپرسیاری و نهبوونا رهخنهکا تهندروست نفیسهر بوینه کارگهها دروستکرنا بهرهمان

ب فی شیوهی دا بکته. دوبر ژ دهمارگیری و حزین همرزهکارانه، و دوبر ژ هزارا ئاینی و حزبی و ناسیونالیزمی، ژ بهر هندی خوینهری هیژا نهقاد ناف بهرپهران دا دهیته دیتن زیدهتر چیژ و مرگرتنه ژ کهسایهتی.

ل دونیا و عقلی سهردهم هم رهخنهگرتن و هم لیکولین ب شیوهیهکی دهینه گرتن نهگهر هم نمونا ژوورهکی بینین، پیدقیه کهسی رهخنهگر ژ بهری پشت دمرگههی ژووری بکته، گهرکه ب تمامهن خوه بی لایهن و ئیکلا بکته و تیکهلی بزافهکا نهدهبی ببیت نهک میدانا شهری، ژ بهرکو تو رهخنهگرهکی حزبی نینی داکو پارتا خوه سپی بکی و پارتین دی رهش بکهی، ریک دقت سنورین زمانی ببهزینین، نهف چهنده ژی کار لسهر پدیدابوونا خوینهرهکی کویله دکته کو نهفه جورئ خوینهری ژی پیدقی

ناستی مهی زمانی چهنه یی بلند بیت، بوون و نهدهبیات و سیاست و هونهری مه دی بلندتر و جوانتر بت

ب خواندن و شروفیهیکا دی هیه. ب ریکا پرسیارکرنی دی گلهک دمرگههین گرتی فهکهی، گلهک نهینین نهگوتی و نهاشکرا ناشکرا کهی، نهری هوین پرسیار ناکن ژ نهجامی بی بهرپرسیاری و نهبوونا رهخنهکا تهندروست نفیسهر بوینه کارگهها دروستکرنا بهرهمان و بی هزر ژ پرسیارین رهخنهگرهکی بکته سالی دوو سی پرتوکهکان دهاقیژیه د بازاری دا، نهری بهری رهخنه بگرین ما چینابیت پرسین کا ژ راست بوچی دی رهخنه نفیسین؟ نفیسین بهرپرسیاریه، نهگهر شیانین فی کاری مه نهبن، بلا ههولا نفیسین و بهلاکرنی نهدهین، هم دشین ب گلهک لایهنان پرسین، بو نمونه گرنگیا نهفی پرتوکی بو نوکه و داهاتووی نهدهبیاتا کوردی د چ دایه؟ کاری رهخنه "ناراستهکرنا" نفیسهران نهبیت باشتره؟ نهری هم چهنه دگوهورین و بلندکرنا زمانی دا کار دکهن؟ ژ راست هم د کیژک قولچا رهخنه و نهدهبیاتا کوردی داینه؟ نهف فهوزایه بوچی؟ ب فی جورئ رهخنا ههی نفیسینا کوردی گهشت کیفه و نهجامین مه چنه؟ نفیسهر بیژیه خوینهران هوین موفلس و نهحمهفن و بلوک بکته! خوینهر بیژیه نفیسکاری کویله و ترهات! دمرنهجامین فان همدوو لایهنا نهدهبیاتا کوردی بهرهف کیفه بر؟ بهریزان ژبیر نهکن ناستی مهی زمانی چهنه یی بلند بیت، بوون و نهدهبیات و سیاست و هونهری مه دی بلندتر و جوانتر بت، ژ خوه هاوکیشه ب نهفی شیوهی یه نفیسکار خوینهران ناراسته بکن و خوینهر و رهخنهگر پرسین خوه و زمانی خوه نفیسکاران ناراسته دکن کا ب وی شیوازی نه تهندروست بهردموام بن یان دادگهها بهرهمین خوه بکن و بکنه د کارگهها نهالیزه و سهرمر استکرنی دا.

جیاوازی و ئایدیای ناکامل

(ئەگەر لەگەڵم نەبی، دژم)

عەقلانییەکان پێیانوایە ئەگەر لەگەڵم نەبی، مانای وانیه، تۆ دژی منی، واتە منە بۆ ئەکەمی جیاوازی تر لەو منە بۆ ئەکەمی هەمووان بەمولکی منەکانی خۆی دەزانی، بۆیە بەپێچەوانەوه ناعەقلانییەکان پێیانوایە ئەگەر لەگەڵم نەبی کەواتە بەشێکی لەفەزای بیکردنەوهی من، ئەمە جەنگی هەمیشەیی جیاوازییە، لەنیوان هەردوو ئاراستە فکرییەکە، ئۆژیکێک هەیە کە تاکی رەهەندی رەتدەکاتەوه، ئەویش ئۆژیکێ فرەبینین و دووربینییە کە هێربرت مارکیوز لەسەدهی رابردوودا تیۆریزە کرد و دواتر جاک دریدا لەنووسیندا جێگە کردەوه، چونکە پێیوایە نووسین، چەمکی زمان دەبەزێنی، ئەو زمانە کە برینەکانی جیاوازی قولتر دەکاتەوه، هەروەک ئەوهی رۆژناواییەکان بەشێک لەنەتەوهی سەردەستی رۆژەهلاتی پراکتیکیان کرد و لەرێگەیی زمانەوه فەزای جیاوازیان ناشرین کرد و تەواوی کولتور و مێژوویان خستە خزمەت زمانی زالی نایدیاییهوه، بەلام ئۆژیک کەزانستی بیکردنەوهیە و پشت بەلگە دەبەستیت، بەلگەش لە چاوه‌روانی زەمەندایە.

چەمکی جیاوازی کە چەمکیکە بۆ قەبولکردن و نەمانی فکری شمولی و کۆنکریتی سەریه‌لدا و تیۆریزە کراوه، هەلبەت هەر چەمکیک لەبەرامبەر دیاردەیهک یان چەمکیکی دیکە سەر هەلەدات و وەلامی ئیشکالیاتیک دەداتەوه، جیاوازییە لەنەجامی ئەو سەرکووتکردن و قبولنەکردنە رەگەزی و ئاینی و نەتەوهیی و راسیزمەیی ئەوروپا، بوو بەتیۆر و لەژیانی رۆژانەشدا پراکتیک کرا، بۆ نمونە هەقیقەت یەکیک لەو چەمکانە بوو کە پێشتر بۆ فیزییا و ماتماتیک و زانست بەکاردهات، خەریک بوو ئایدیا و ئاین و فەلسەفەش کۆنترۆل بکات، بۆیە

سمکۆ محەمەد

تردا دمردهكهوئیت، ههروهك ئهوهی راسیزم لهروژئاوا خهريكه زیندوو دهبیتهوه.

به بوچوونی هانا ئاریندت كه لهژیر کاریگهری هایدگر و والتسرنیامین بوو، فرهیی و جیاوازی توانای مرویی و پیوستیهکانی ژیانی گشت دابین دهکات، ئیدی ههس له ئاشکراکردنی شوناسی ئاینی و ئایدیایهوه بگره، تاكو دهگاته شوناسی کریکار لهنیو فهزای ئازادیدا، ئهمه هههچهند له دونیای سهرمایهداریدا به سیستم جینگه و ریگهی بو کراوتهوه، بهلام لهههمان کاتدا سنوورداریش کراوه، چونکه رهنج و کار وهکو دوو تاییهتمهندی ژیانی ئهوه جیاوازییهن كه داپوئشراوه بهکهفهری دیکهی بازرگانی ناشههعی، ههروهها چالاکی و کاری هاوبهشیش گریدارون به ئیرادهوه،

ئیرادش لهدایکبونهوهی هیزیکی نادیاره لهنیو دیارهکاندا، بویه ئازادی لیهدا لهجیاتی بهکارهینانی کالاً بیت وهکو فریدریک ئهنگلس دهلئیت، دهبیته ستایلئیکی دیکهی دهرکهوتن، چونکه ئهوه ههقیقهتهی كه شوورش بزری کردوو و لهدهستی دهرچوووه و کۆنترۆل ناکرئیهوه، چونکه کاریگهرییه نیگهتیفهکهی هینده بههیزه،

**دانپیدانان به جیاوازییهوه ئهگهه
ئهو جیاوازییه ئاسایی و درووستکراو
نهبیته، به مانای ئهوهی شتی
قهباره گهوره بچووک نهکاتهوه و
بهپێچهوانهشوهه بچووک گهوره
نهکاتهوه. بهشیکه له پهیهوهندیه
جۆراوجۆرهکانی ئینسان که خهریکه
تهکنۆلۆژیا کالی دهکاتهوه.**

جیاوازی ئهوه ههقیقهته رهههیهی بهرووی خۆیدا پیچهوانه کردهوه که تا سهدهی 18 بهردهوامی ههبوو، دواهمین کس هیگل بوو باسی لهههقیقهتی رهها کرد و دواتر چهپه هیگلئیهکان و مارکس به ولامیکی ماتریالیستیانهی دیالیکتی، فهلسهفههی لهگههل رابردووی خوی دابران و بوو بهدیفاکتۆیهکی کومه لایهتی.

جیاوازی بهرلهوهی لهنیو کایهیی روشنبیریدا ببیت بهستایلئیک که فکر خوی وهکو بهشیک له چهمکهکه و لهنیو کایهیی میدیایی و روژنامهگههیشدا کاری پیکرئ، لهریگهی عهقههوه مانای پهیداکرد، نهک ئایدیای ناکامل، بویه جیاوازی پشت بهعهقلگههراپی دهبهستیت، دانپیدانان بهجیاوازییهوه ئهگهه ئهوه جیاوازییه ئاسایی و درووستکراو نهبیته، بهمانای ئهوهی شتی قهباره گهوره بچووک نهکاتهوه و بهپێچهوانهشوهه بچووک گهوره نهکاتهوه، بهشیکه لهپهیهوهندیه جۆراوجۆرهکانی ئینسان که خهریکه تهکنۆلۆژیا کالی دهکاتهوه، ئهوهی گرینگه ئهوهیه بی کۆمینتی جهوههههری ئهوه جیاوازییه دهرناخات، بهلکو گرینگدان بهریگهی جیاواز لهبهرامبهه فکرئیک یان ئایدیایهکی

جياوازی ريگه يه کی ليکولينهويه لهاماده يي شتيکی تر که لهگهل خويدا جياوازه، ههروهه جياوازی پيشوازی لهوردبيني بابتهی دهکات، تاکو بابتهیکی دیکه ئاسان بکات.

نووسهرانهش که پشتگيري ئهوه رهوته بوون، لهبري ئهوهی بهئرينی خويان بهرهميهينهوه و ئهويتر لهبرامبهر يهکتر قهبول بکهن، بهپيچهوانهوه لهژير عينوانی جياوازی بيرو بوچوون و بيرکردنهوهی جياواز، گورزيکی گهورهتريان لهو فهرهنگهدا که بوچوونی بيرمهندانی رابردووشی بيههاکرد، بو نمونه لهسهرهتای نهودهکانهوه (مهنسور حیکممت) وهکو رابهری بزووتنهوهی کومونيسيستی کرئیکاری که نهمهتيکی نااسايی نايدايی بوو، وهکو رهوتیکی نووی رهخنهیی، لهژير عينوانی جياوازیهکانمان، ههموو جياوازیهکانی دیکه ی مارکسيهتي تیکشکاند که زمخيرهيهک بوو لهفکر و زمينهيهک بوو لهديالیکتيکی فکری، بهلام سهرهنامهکهی بهخزمهتي نايدیؤلوزيايهکی وشک کونای هات، ئهم فهزايه وایکرد ههرکس لهههجامی بيکاری و ئارهزوويهکی بو خويندنهوه و بهکارهينانی چهمهکانی (ئيزم)، لهبري درووستکردنی فهزايهک بو بيرکردنهوهی قول لهفهلسهفه، فهوزايهکیان درووست کرد که ههرچی جياوازی لهبيروبوچوونی ئاينگهرايی و پشتگيري لهيهکنيک لهبرهکانی جهنگی سيستم و تيرور ههبوو، بهناوی جياوازیهوه روبهرووی ئهوه چهمهک فکريانهش بوونهوه و جياوازی بيرکردنهوه بوو بهبازارنيک بو

تاهو شوينهی ژيانی تاييهتی وهکو ئهلتهرناييف پيشنياز کردوه بو شورشنيک که لهجياتی گروپهکان، تاکهکان بو خويانی دهستکوهتی خويان دهستهبهر دهکهن، ههلبهت ئهم چالاکی و نازاديهه، وهکو رهخنه و جياوازی تهماشاکراوه لهدونايی پووست سهرمايهداري هاوچهرخ، بويه ههميشه تيشکی خراوته سهر، ئهمه دياربکردنيکی دیکه ی شوناسی تاکتييهه، تهنها لهدزی چهمی يهکگرتن که بونيادهگرهکان وهکو وهزيفهيهکی سياسی کاريان لهسهر کرد.

جياوازیهکانمان:

جياوازی نهمههتا و نهکوتايی نيه، رهنگی ههنديک شت ههبي بو ئهوی بگوازريتهوه يان فهزايهکی تر داگيربکات، سهرهتاکه ی وهکو کوتاييهکهی نهبي، واته ويست بو گورينهوهی لوزيک لهمانای سهلماندننی ئاشکراکردنی نوپوه دهستپيدهکات، نهک گهران بهدوای رهسهنايهتی، رهسهنايهتیش هيز بهدهست ناهينيت ئهگهر کوپيههکی تری نهبي، بويه جياوازی ريگهيهکی ليکولينهويه لهاماده يي شتيکی تر که لهگهل خويدا جياوازه، ههروهه جياوازی پيشوازی لهوردبيني بابتهی دهکات، تاکو بابتهیکی دیکه ئاسان بکات، ئهمه سهرهتايی چونه نيرو دونيايهکه نابيت هيچ شتيک و هيچ کولتور و نووسين و نايدايهک لهلايمن نايدايهکی ترهوه، پهراویز بخريت، بويه ئهم بابته دهگهريتهوه بو ئهوه واقعيهتهی که ئيعتبار بو ئهوانی تر بگهريتهوه، بهپيچهوانهوه کوشتنی جياوازی بهههموو کهرهستهکانيهوه، کهوابوو جياوازی گهمه ی حالهتهکانه، بهرلهوهی کوشتنی رهگهز و ئاين و رهنگهکان بيت.

ئهم چهمهکه وهکو ههرکام لهچهمهکهکانی تر لهسايه ی بازاری سياسهت و سهرههلدانی رهوتی توندروهی تيروريستی پهيداوو، ئهوه

و بئ بهاکردنی و هاندانی کۆلکه خوینهور بۆ نووسین، ئیدی ئەم هەولە لەشونییکی دیکەشدا بازاریکی گهورەتریشی بەرھەمھێنا، ئەویش بەرھەمھێنانی خوینهوری شەیدا بە پروانامە زانکۆکانی کەرتی تاییبەت و نووسەری کرچ و کال بۆ گەرمکردنی بازاری میدیا، تاهاتنی میدیای ئەلیکترۆنی و گەشەکردنی تاکو ئەم سەردەمە، نازادی وەھا ناشیرین کرا که خودی نازادخوێزانەکان، بترسن لەو گروپ و تاکانەیی درووشمی نازادی هەلەدەدن.

هەلۆه‌شانەنەوێ مەعریفە:

چەمکی جیاوازی شروۆفەیکە لەریگەیی هەلۆه‌شانەنەوێ گەراپییەو، سەبارەت بەئامادەبوونی شتیکی تر که بریتییە لەپارادۆکس و تاییبەتمەندی لەئێو خودی شتەکە، جیاوازی لەبارەیی پارادۆکسەوێ ئەوێبە که دوو ئاراستە لەدژی یەکتەر نەگەنە خالی هاوبەش، بەئکو ئەوێبە بۆ نمونە پیتی A دەنوسرێ و دەخوینرێتەو، بەلام لەبەر ئەوێ ژنەفتن و بیستنی قسە یان دەنگ، یان گەینەر نییە، سیفە پێکھێنەرەکانی کاریش کپ دەکات، بەلام لەناو کۆنتیکستدا نییە، هەلبەتە ئەمە سەبارەت بەنووسین لەبارەیی دال و مەدلولەکانی هەروایە،

رەواج پێدانی بیری تەسک و نالۆژیکی و هتد، ئەم فەزایە دوای شکستی یەکییتی سوۆفەت بوو، بەشیک بوو لەسەرھەلدانی ئەو کارساتە فەرھەنگیەیی زۆربەیی زۆنەکانی سەر گۆی زەوی گرتەو، بەتاییبەتیش ناوچەیی رۆژھەلات که نە ئەزموونی فکری و نە ئەزموونی پراکتیک کردنی جیھانی جیاوازی کۆمەلایەتی و سیاسی هەبیت، تەنھا بۆ ئەوێبوو که چیتەر لەریگەیی فکەرەو مەملانی لەگەڵ سیستمی دۆگمایی و جیگیر نەکریت که لەسەر ووی هەموویانەو دەرھەلاتی ئایینی بوو، هەر وەھا دژی یان ئەو سیاسەتە بوو که بۆ گیلکردنی ئینسان بەگشتی و ئینسانی رۆژھەلاتی بەتاییبەتی که تەکنۆلۆژیای بەرھەمھێنا، بەلام لایەنە نیگەتییەیکەیی ئەوێبوو که سەرماپەداری هاوچەرخی خراب کەلکی لەم جیاوازیە فکریە وەرگرت، ئەویش هاندان بوو بۆ دابران لەخودی فکەرەو و کردنەوێ لقیکی تری جیاوازی که کوشنتی جیاوازیە جەوھەرییە فەلسەفییەیکە بوو که یەکگرتنی کریکاران بوو، چونکه رەوتەکان هیندەیی سەرقالی موناخەشەیی فکری دژە فکر بوون، هیندە سەرقالی جەماوهری زەحمەتکێش و بزووتنەو کریکاری و جەماوهرییەیکە نەبوون، حیزبە تازە پێگەیشتووەکانیش که بەبێ تێگەیشتن لە لیبرالیزم و سوۆسیال دیموکرات، بەشیک بوون لەماکینە دژەیکەیی قەبوڵکردنی جیاوازی فکری. باشترین سەلماندنی کوشنتی جیاوازیەکان بەبازاریکردنی نازادی بوو لەهەموو سیکتەرەکان، ئیدی نووسین لەدوای سەرھەلدانی چەمکی جیھانگەراپییەو، مەترسیدارترین چەمکی دژی سیستمی سەرماپەدار که کۆمونیستی و مارکسی بوو، سوکی کرد، بەپشت بەستن بە چەمکی نازادی بیروبووچوون بوو که خراب کەلکی لێوەرگیرا، ئەوێبوو وەکو سەرھەتاییکە هەستی پیکرا که هەولێک هەبە بۆ سووککردن

**ههم بهشی زۆری روژنامهكان
مولكى سياسهكان، ههم ئەو
كهرهسته روژنامهوانییەى كه
لهبازار دهرۆشریت، دیسان مولكى
كۆمپانیایكانى كارهكتره سياسیهكان
و كهلكى لیوهردهگرن، لهكاتیكدا
میديا كه باشترین كهرهستهیه بۆ
قهبولکردنى جیاوازیهكان.**

بۆ نمونه ههم بهشی زۆری روژنامهكان مولكى سياسهكان، ههم ئەو كهرهسته روژنامهوانییەى كه لهبازار دهرۆشریت، دیسان مولكى كۆمپانیایكانى كارهكتره سياسیهكان و كهلكى لیوهردهگرن، لهكاتیكدا میديا كه باشترین كهرهستهیه بۆ قهبولکردنى جیاوازیهكان، دهبوو لهپیناو كۆمهڵگهیهكى كراوهدا، زهمینه بۆ تاك خۆش بكرایه كه بهرهمى خۆى پێشكەش بهكۆمهڵگه بكات، بهلام ماشینه راگهیانندنه كه كاریگهرییهكى هینده نیگهتیفی بهجیهیشت كه نهك ههر گروپ و پیکهاته و زمانه جیاوازهكان و خاوهن فكرهكان نهیانویرا بهرگری لهخویان بکهن، بهلكو تاكهكانیش بزور بوون و جورئەتیان نهکرد بههر نرخیك بیت جیاوازی خویان بهیان بکهن.

بهلام دهبی ئەوهش بهیان بکهن كه جیاوازیهك لهمییدا بووته باو، خراب بهكارهینانى ئەو روبهریه بۆجنگ تهرخان كراوه، ئەم رووبهره بهشیكى جهنگى دیاره كه لهگوتارهكاندا باشتر دهبنریت، ئەویش لهههوال و چاوپێكهوتنهكاندا دهردهكهوتیت، بهشهكهى دیکهى نادياره، چونكه تهواوى جهنگهكه كۆكراوتهوه لهسیاسهتیكى

لهكاتیكدا مهرج نییه ههر دالێك مهدلولىكى ههبيت، درييدا پنیوايه لهپشت مومار هسهركردنى ماتماتیكى تیورییهوه، سهردهمی گهشهکردنى مومار هسهی میدیا و راگهیاندن و وهرگیرانى نووسینی زمانیش، نابیته هۆكارى گواستنهوهی مهدلولىك كه بكریته ههوال، بهلام توانای ههیه جیاوازیهكان بگوازیتهوه، چونكه بهبروای من ئەویتر و جیاکاری، ههم واژووکردنه لهسه ناسكرکردنى نهینییهكان و ههم پراگماتیزمی لوگوسییه كه دواچار بهر ههمهكهى تیکهكردنى ههموو فهرهنگهكانه.

ئەم رووبهرهى كه میدیایه و بۆته جیگهیهك بۆ خوونمايشکردن و بهلاریدا بردنى گوتاری مهعریفی، لهبرى ئەوهى روشنبیرهكان لهپهراویزی چهمهكه و بهیى لۆژیكى چهمهكه مانای جیاوازیهكان بهیان بکهن، ههرهها لهریگهى بۆچونهوه خویان لهو تهرزه میدیاكاره جیا بکهنهوه كه بوونه بهكارهكترى ههلهچوونه سياسیهكان، بهبی ئەزموون و بهبی شارهزایی سیاست، كهوتوونهته فهزایهكهوه كهتونیلهكه تنها چوونه ژوورهوهى ههبوو، ئەو سهرى داخراو نهبوو، بۆیه زۆر جار بههوى ئەو نهشارهزاییهوه، زۆربهى چالاكه بى مهعریفهتهكان بهكارى سیخوریهوه تپوهگلاون، بهپێچهوانهوه روشنبیر بوون بهتیوریستینه روژنامهوانیهكان و ئەوانهش كه ئەدهبین، بهگشتى و بهبی ناگا دوور له تیگهیشتن لهچهمكى جیاوازی لهكۆنتیکستدا، كۆمهکیان بهسیاسهتیك كرد دژی سیاسهتیكى تر كه تا نیستاش بهردهوامی ههیه، ئەم حالته تاهو جیگهیه پهلى هاویشتوو كه بۆته چهند جورێك لهبازار بۆ چهمهكه، جارێك گهرمکردنى بازاری سیاسى و یهكلاى كردنهوهى هیزه سياسیه كئیهركیكههكان، جارێكى دیکه بۆته بازارێك كه سیاسهتیك دژ بهسیاسهتیكى دیکه كار بکهن،

ئايىن و عەشىرەت و بىنەمالە و ھتد قسە دەكەن، يان مملانى لىسەر شتە بچووكەكان دەكەن، ئەم ئىمەو ئەوانە دەبوو لەنىو شارى گەورەدا ئاسەوارى نەمىنى، كەچى بەپىچەوانەو لەنىو گەورەترىن شاردە ھەستى پىدەكرىت، ئەمەش لەكاتى قەيرانەكاندا دەر دەكەوتت.

بەپى تىبىنى و تىگەشتى نووسەرى بەناوبانگى عەربى (زكى العليو) ھەست بەو دەكەين كە جياوازى جگە لەو لەنىو كارەكانى دىكە وەكو نووسىنى كىتەب بە مەتود، لەھىچ شونىكى تر جىگە نايىتەو، بەپىچەوانەو دەر كەوتتەكانى تر لەرىگە مىدىاوە و بەتايەتى شاشەى تەلەفزيون، ئەو ھەى كە ھەم ھاندانە و ھەم ھاندەرە بۆ بەشدارىكردى كارىگەريانەى خەلك و جياوازى سياسى، ھەم پشكدارىكردە لەديارىكردى برىارى چارەنوسى خوى بەشى ھەبىت و نەترسەت، بەلام بەئەزمون دەر كەوت ئەم ھوشيارى تەنھا بەھاندان نايىت، بەلكو بەئارگومىنت ھىنانەو دەبىت كە رەخنە ببىتە نەرىت و لەنىو سىستەما ئامادەبى ھەبىت، واتە لەبرى ئەو ھى پىكھاتە و گروپەكان قىنەن لەبەكتر بىت و بەكتر رەتەكەنەو، رەخنە لەكولتورى بەكتر بگرن و قەبولى بكن، چونكە ھەتا ژيانى

ئىمە و ئەوان لەبەك كاتدا دوور رەھەندى پۆزەتەىف و نىگەتەىف ھەى، رەھەندى بەكەمى كە پۆزەتەىف، ئەو ھەى كە بەشىكى زورى قەبولكردى جياوازى فراوان دەكات، رەھەندى دووھەمى نىگەتەىف، ئەو ھەى كە جياوازىەكان قولتر دەكاتەو.

ناتەندورست كە لەكۆنتىكستدا دەر ناكەو، يان ھىزىكى تارمايە لەدژى ھىزىكى تر، لەھالەكدا ئەو جەنگەى كە دەبوو رۆژنامەنوس بىكردايە و رۆشنىبرى جدى ھاوشتى بكردايە، نەك ھەر پەر اۆز خراو و لەبىرى خەلك براوئەو، بگرە قەناعەتەىكى تەواوى دروستكردووە كە جەنگى گروپە كۆمەلەتەىكان و جەنگى مەعريفى و جەنگى نىوان كۆنخواز و نوپخوزا و جەنگى بازار و جەنگى چىنەكان، بچووك كراوئەو لەجەنگى سياسەتەىكى لوكالى و بچووكترىش جەنگى دەر وونى حىزبە سياسىەكان كە ھەموويان لەژىر عىنوانى جياوازىدا پىناسە كراون.

ئىمە و ئەوان:

ئىمە و ئەوان لەبەك كاتدا دوور رەھەندى پۆزەتەىف و نىگەتەىف ھەى، رەھەندى بەكەمى كە پۆزەتەىف، ئەو ھەى كە بەشىكى زورى قەبولكردى جياوازى فراوان دەكات، رەھەندى دووھەمى نىگەتەىف، ئەو ھەى كە جياوازىەكان قولتر دەكاتەو و شتىك نامىنى بەناوى شوناسى گەورە، بەلكو ھەموو پىكھاتەكان دەست بەشوناسى بچووكەو دەگرن، بەو مانايەى لەبرى بەناوى نەتەو يان كۆمەلگەى كراو ھەو قسە بكن، بەناوى

بۆچى گروپىكى كەمى سياسى كە خۇيان ناويان لە خۇيان ناوہ سياسى، بوونە بە سەردارى كۆمەلگەكان و بەسەر كۆى كۆمەلگەو بە ناوى دىموكراسى و بازارى ئازادەو مامەلە دەكەن؟

**مانهوهی کیشهکانی کورد،
فهلستین، قرم، کهرهباخ،
کشمیر، ئەمازیغی و هتد... باشتترین
سهلمینهره که ئەمه دژی جیاوازی
قبولککردنه که لهئاستیکی بهرزی
جیهانیدا هاتۆته ئاستی جهماوهری
کۆمهلهگهکان و وهبهرهینانی سیاسهتی
پێوه دهکهن.**

بوونهوه، یان بههۆی نهیوونی خزمهتگوزاری و شویئیکی شیاو بۆ حهوانهوه و نیشتهجیپوون، باسی جیاوازی چینیایهتی دهکهن، ئەم بابته هیچ پێویستی بهتیۆر و میتۆد و ئارگومینت هینانهوه نییه، بهلکو واقیعیکی لهبهرچاوه، بۆیه جیاوازی چینیایهتی، لهسهرووی ههموو جیاوازیهکانهوهیه و هیچ کهفهریک نایشاریتهوه.

بۆچی گروپیکی کهمی سیاسی که خۆیان ناویان لهخۆیان ناوه سیاسی، بوونه به سهرداری کۆمهلهگهکان و بهسهر کۆی کۆمهلهگهوه به ناوی دیموکراسی و بازاری ئازادهوه مامهله دهکهن، لهکاتیکدا گروپیکی کهمی یاسایی لهمنتهوهکان و گروپیه ئاینیهکان بوون بهرامبهر و زمانحالی ههموو خهلهک بهبێ ئهوهی ههلبژێردراو بن، خۆ ئەم پرسیارانه زۆر سادهن بهلام قولایی فکری ههیه، ومختیکیش بۆ هینانهوهی ئارگومینتی خۆیان، بهبێ ئاگا دهبن به مارکسی و چهپ، بۆ ئهوهی شهرعیهت به خۆ بهخاوهنکردنی بابتهتیکی رۆمانسیانهی سیاسی بدن، ئەمه بنهمای کیشهی سۆسیالیزمه که ئینسان بهبێ ئاگایی داوای خوشگوزهرانی ژیان دهکات، بهلام له کهفهریکدا گوتارمهکیان دهگۆرن و وهکو رابهریکی چینیایهتی

کۆمهلهگه بهسیستم نهکریت، ههتا کۆمهلهکه قهبولکردنی جیاوازی بهجهوههری خۆی کاریگهری لهسهر گشت نهییت، رمخنه نابیته کولتووری کۆمهلهیتهی، بهپهچهوانهوه لهبهری رمخنه رق و قین دهبنته کاردانهوهی کارهکان، کهواته جیاوازی بهمانای گهرانهوهی ئیعتیاره بۆ تاك و گروپه جیاوازهکان لهکایهی یاساییدا که دهستور جیگهی بکاتهوه، ههروهکو چۆن قهرهج و بۆهیمیهکان جیاوازی بهکتر قهبول دهکهن، بهلام دهبێ ئهوهش بزانی که ههندیک جار دهستوریش دادی ئهوه گروپه بێ شوناس و بێ بهرگریکارانه نایات، چونکه سالی 2010 لهتهواوی ئهوروپا قهرهجهکان ناچار کران بگهرینهوه رۆمانیا و ههنگاریا، سهرباری ههموو نارهزایهتیانهش که لهمیدیاوه باس کرا، ههموو مافیکی ئینسانیان لێوهگرتنهوه و لهماویهکی کهمدا کهیسهکه داخرا.

گرینگترین سیمای جیاوازی، بوونی نادادپهروهری و یهکسانیه له کار و له ژیان و لهفهرههمکردنی ئازادی بۆ ههمووان، لهمهشدا جیاوازی چینیایهتی ئاشکراتر ههستی پێدهکریت، ئهوانهی که لهژێر عینوانی فکر و ئایدیۆلۆژیا موناقهشهی جیاوازی دهکهن، لهو نهخویندهواره باشتتر نازانن که بههۆی بیکاری و برسی

که تاکگهراييان جوداده کرده، ئەمه مانای ئەوهبوو که بزووتنهوهی تۆتالیتاریزم دەتوانن بانگهشه بکەن که حیزبی یەکمەم بوون لەدژایەتی بۆرژوازی و بەرگریان لە کیشەیی درایفۆس و راسیزمی سلایفو و یەهودیەکان نەکرد، ئەم پێوهه خەریکه نیو سەدهی بەسەردا تێدەپەریت، هەمان جیاوازی بەردهوام زیندوو کردۆتەوه، لەژێر نانۆنیشانی خودی جیاوازی، مانەوهی کیشەکانی کورد، فەلەستین، قەرم، کەرەباخ، کشمیر، ئەمازیغی و هتد..، باشترین سەلمینەرە که ئەمه دژی جیاوازی قبۆلکەردنه که لەناسیتکی بەرزی جیهانیدا هاتۆته ناستی جەماوهری کۆمەڵگەکان و وەبەر هینانی سیاسەتی پێوه دەکەن.

جیاوازی ئەخلاقی:

جۆریک جیاوازی دیکه هەیه بەناوی ئەخلاقهوه بانگهشه دەکات، لێره مەبەستم لەئەخلاق ئەوهیه که لەژێر عینوانی خودی ئەخلاق، هەموو پیرۆزیهکان دەروخین، بۆ نمونە سیکسی بەرامبەر و سیکسوالیتی و سیکس فروشی دەکات بە یەکیک لە نیشکالیەتەکانی جیاوازی، بازرگانی و دەولەمەندی لەسەر حیسابی هەزارەکان، وەک ماف و ناینپەرۆهری تەماشای دەکات، سیاسەت وەک کۆکردنەوهی کۆمەڵگە تەماشای دەکات، لەکاتیکی بەکالاکردنی کۆمەڵە لەبازاریکی نادیاردا، پرسیار سنووردار دەکات و پرسیاری نەگونجاولیش وەک پرسیاری شەری تەماشای دەکات، کەوابو ناکرێ بەرگری لەو دیارده و ویسته پیرۆزانه بکەین که گوتاریکی زالی ناینی لەپشتیهوه وەستاوه، یان دەسەلاتیکی سەرکوتەر کۆنترۆلی کردووه، بەلام که بوو بەبابەتیکی ئەنتۆلۆژی، هەروەها بەستایلنیک لەژیان و پەراویزەکانی ئازادی، کەوابوو بەرلهوهی ببیت بەکولتور، رۆشنییرییهکی دەستەبژیرییه و دەبی لەبەرچاو بگیرییت که

قەسه دەکەن، دەردەکەویتی که ئەم سیستەمە پرۆای بەهیچ بوارێکی جیاوازی نییه.

سەیرەکەش ئەوهیه ئەوهیان بیریچۆتەوه که خۆیان ئالا هەلگری دژایەتی ئەو جیاوازییه رەسەنەن، ئەمه کیشە بنەرەتییهکەیه که خزاوته نێو جیاوازیهوه. ئینسان لێرەدا پارادۆکسی فکری بۆ ناشکرا دەبیت و لەو تەکتیکە فکرییانه تێدەگات ئامانجەکه چیه و بۆچی ئەوه پەراویز دەخریت و بۆچی شتی تر بەناوی جیاوازییهوه پێشنیاز دەکریت، لێرهوهیه عەقلمەندی و فکر و تیگەهیشتن لەخودی چەمکەکه دەردەکەویتی، راسته بۆ نایدیاکان و نایینهکان و سیاسیهکان ئەو جیاوازییه پێویسته، بەلام بەمەرچیک ئەمه پشنگوئی نەخریت و وەک کەقەریک بەکار نەهێنریت.

هانا ئاریندت لە کتیی (اسس التوتالیتاریه) دەلی (کاریکی قورسی ئینسانه که بتوانی جیاوازیه قولەکانی ریکخراوه پوچەکانی سەدهی نۆزدههەم و نیوان بزووتنهوه جەماوهریهکانی سەدهی بیستەم دەستنیشان بکات، لەکاتیکی سەرکرده هاوچەرخەکانی تۆتالیتاریزم لەرووی سایکۆلۆژی و عەقلییهوه، هیچ جیاوازییهکیان نەبوو لەگەڵ رابەرە هیچ و پوچەکانی رابردوو

بزانين كه جياوازي لهنيو فكردا هميشه ناماده بووه، دواتر لهنيو روشننيريدا بووه بهستايليك و لهنيو كايه ميديايي و روژنامهگر بيشدا كاري پيكر، بۆ نمونه مملاتني نيوان لايهنه دژمکان، كه نمونهي نهارشيزم و ريفورمخوازمکانه، پر بايهخترين جياوازيه نهگر بهپي قسهي ماري دوگلاس بيت كه لهكتيبي (پاكيزهبي و مهترسي) باسي ئه شتانه دهكات كه لهجيگه خوياندا هاودژ و نارېكن، نهك ئه شتانهي كه بهبروای نينسان لهسرووشندا نارېكن.

خو تا ئيستا زمان وهكو مافي جياوازي بهبي شوناس تهماشا نهكراوه، نه مه هله تيگهيشتنه كه دهبي هممو زمانيك نهتهويهكي لهپشتهوه بيت، گوايه مادام لهدونيدا زماي يهكهم نينگليزي و دووهم فهرانسي و سنيهم عهرهبي و ئهويتر ئالمانييه كه زيندوون، كهواته نهمانه تر زماي كهمينهيه، هر خوي وشهيه كهمينه سوكاپهتي كردنه به بوون، باشه نهگر ئه لوژيكه تهواوييت و پشتگيري ليبركريت لهسر ئاستي دنيا، ئايا پيوست نيه بيرسين، ئه هممو دهقمان بوچيه لهئهدب و هونر و هند؟، وه لامهكه لهفهرمانهوه دهگوازيتهوه بو گومان لهخودي جياوازي، چونكه بهئاشكرا ليرهدا جياوازي چيناپهتي

لهريگهيه تهكنولوژياوه ژيان كونتروول دهكرت، هيربرت ماركيوز رمخنهيه لهم بوچونه گرت كه هايدگر بانگهشهيه بو دهكرد، ئه گوته نهگر بيت و كونتروولكردي تهكنولوژيا كاريك بكات نينساني هاوچهرخ ملكهچي ئه ناسته ميتافيزيكه بيت كه هايدگر تيگهيشتوه، بهو مانايهيه گواستنهوه كه لهرووي ريشهيه ميتافيزيكهوه كه لهلاي روژئاوا مهحاله، ئه مهرجه ميژووييه مهلموسانه هيچ مانايهكيان ناميني كه نينسان خويان شاهيدي چهرخهكمن، بهلام بو رهندانهوهي شته بههادارمکان رهنه مهحال نهبي، چونكه هميشه نامادهسازيبهك ههيه كهشتهكان بهخودي نينسانيشهوه بي بهها بكرت و ناشيرين بكرت، وهكو چون نينكاركردي سياسيهكان لهنيهتهكيان بو بهرپاكردي جهنگ و قهناعت پيكردي جهماور بو جهنگ وهكو پيروزي، ئه نينكاريبه وهكو نينكاري شت و ايه لهحالهتي ناجيگيري دهرووني و دكتورى پسور دهستنيشاني دهكات، ئه تيكهلكردنه لهدونياي موديرنه بهجياوازي لهقلم دراوه كه دهبي لهريگهيه هوشياريهوه، دژي ئه بړوا كونكرتبه بووهستينهوه كه دهولت دامودهزگا جوړاوجورهكاني بهرگري ليندهكمن. وهختيك مارتن لوسر هات و بانگهشهيه ناتوندوتيزي ئايني و يهكتر قبولكردي پيشكش كرد، نه مه بوو بهسرهتايهك بو بالانس لهنيوان كاسوليك و پروتستانتي روژئاوا، بهلام دهبي ئهوه

تا ئيستا زمان وهكو مافي جياوازي بهبي شوناس تهماشا نهكراوه، نه مه هله تيگهيشتنه كه دهبي هممو زمانيك نهتهويهكي لهپشتهوه بيت.

سه‌رچاوه‌كان:

- 1: زكى العليو. المثقف.. مداخل التعريف و الادوار. مؤسسة الانتشار العربي. بيروت. سنة 2012. ص 198
- 2: محمد الشيخ. المثقف و السلطة. دراسة في الفكر الفلسفي الفرنسي المعاصر. دار الطليعة للطباعة و النشر. بيروت. سنة 1991. ل 111
- 3: نوام چۆمسكرى. كۆنترۆلئى ميدياو راگهيانده‌كان. و. كهريم قادر پوور. بلاوكر او هكانى يانهى قهلم. سالى 2008. ل 14
- 4: على حرب . نقد النقد. دار النشر المدى. سنة 1998. ص 75.
- 5: د. محمد سبيلا، للسياسة بالسياسة، فى التشريح السياسي. دار افريقيا الشرق. سنة 2010. ص 174
- 6: ئەقل دژى ئەقل. كۆمه‌لنك و تارى فكري، فلسه‌فى، ئه‌دهبى. كۆكرده‌وه و وه‌رگيرانى بۆ كوردى. فهرشيد شه‌ريفى. ده‌زگاي موكريان. سالى 2013. ل 36
- 7: تيرى ايغلتون. او هام مابعد الحداثة. ترجمة. نائر الديب. دار الحوار للطبع و النشر. سوريا 2006. ص 57
- 8: محمد الشيخ. المثقف و السلطة. دراسة في الفكر الفلسفي الفرنسي المعاصر. دار الطليعة. بيروت. سنة 1991. ص 64.
- 9: سلاقوى ژيژاك. سه‌رمتا و لك تراژيديا و كۆتايى و لك كۆميديا. وه‌رگيرانى بۆ كوردى. ئه‌رسه‌لان ئه‌فراسياب. ده‌زگاي رۆشنبيرى جه‌مال عيرفان. سالى 2017. ل 120
- 10: د. عبد الحسين الطائي، جدلية العلاقة بين المثقف و السلطة.. دار الحكمة للنشر و التوزيع. لندن. ص 146.
- 11: كارل ماركس. النقد الثاني لهيجل. ترجمة. مجاهد عبدالمنعم مجاهد. مركز القومي للترجمة. مؤلفات كاملة. قسم الاول. مجلد الثاني. ص 615.
- 12: نامانوتيل كانت. رمخه‌ى عقلى پراكتيكى. وه‌رگيرانى. سوران عومر. نيومندى رۆشنگه‌رى بۆ ليكۆلئنه‌وى فكري و سياسى. سالى 2014. ل 106
- 13: حنه اريندت. اسس التوتاليتارية. ترجمة. انطوان ابو زيد. دار الساقى 1993.
- 14: كمال بومنير. جدل العقلانية فى النظرية النقدية لمدرسه فرانكفورت. دار العربية للعلوم ناشرون. 2010. ص 142

ده‌ر ده‌كه‌ويت، زمانىكى نزم و زمانىكى تر زيندوو، زمانىكى ده‌وله‌مهند و زمانىكى هه‌ژار، ئه‌م كه‌يسه يه‌كه‌مين ده‌زگا به‌ر پرسیار بئيت به‌رامبه‌ر، يونسكۆيه كه ريكخراوئىكى جيهانیه، ئه‌وه‌ى كه سه‌رمايه‌دارى لئى ترساوه، مه‌سه‌له‌ى زمانه‌ بۆيه كر دوويه‌تى به‌ بازار، له‌وه‌ش گرینگتر ئه‌وه‌يه كه زمانى بازاريشى كر دووه به‌ئابورى و ئه‌خلاقى ئابورى، له‌كۆتايشدا كار بۆيه‌كتر ده‌كه‌ن كه نه‌چنه‌وه سه‌ر سه‌رچاوه راسته‌قينه‌كه، كه حيزب له‌سياسه‌تدا له‌برى كر ده‌يه‌كى چۆنايه‌تى وه‌كو ماركسيزم پيناسه‌ى ده‌كات بۆ تاك، به‌پنچه‌وانه بوو به‌چهنديايه‌تىكى زۆر له‌سه‌روهت و تواناى فهرمانبه‌ر له‌بونيادنانى سروشتىكى هۆشيارانه كه ده‌وله‌ت كه‌فه‌ر كه‌يه‌تى.

له‌بارئى لوكايشدا ئه‌ده‌ب و هونه‌ر به‌هه‌موو جياوازيه‌كانيه‌وه، ته‌نها له‌ فۆرم و سيتايلدا ده‌ر ده‌كه‌ويت كه كئيه‌ر كئيه‌ش هه‌ر ئه‌و فۆرميه‌ نه‌ك جه‌وه‌ر، به‌لام ده‌بئ ئه‌وه بزائين كه ئه‌مانه چالاكى رۆژانه‌ن و بوونىكى واقعيان هه‌يه، ئه‌وه‌ى كه واقعيه‌تى پينادري و له‌ئينسانى ده‌شاردريته‌وه، يان جه‌نگه‌كه به‌لاريدا ده‌برييت، هه‌م ره‌خنه‌يه له‌سيستم و هه‌م جه‌نگى چيناياه‌تى نيوان گرووپىكى كه‌مى بالاده‌ستى جيهانه، به‌سه‌ر زۆرينه‌ى خه‌لكى گۆى زه‌وى كه زمان ئاشكراترين نمونه‌يه‌تى، ئه‌مه ناعه‌داله‌تى و جياوازيه ريشه‌يه‌كه‌يه كه به‌رگرى ليده‌كرييت، بۆ نمونه بزانه هه‌موو ئه‌وانه‌ى كه سه‌ر به‌هيج ئايديايه‌ك نين و سه‌ر به‌هيج فلسه‌فه‌يه‌كى سياسى نين، چۆن له‌وانه باشتر ده‌زانن كه ناعه‌داله‌تى و نايه‌كسانى له‌لوتكه‌دايه، ده‌زانن كئيشه‌يه‌كى گه‌وره هه‌يه بۆ مانه‌وه و نه‌مانه‌وه له‌م ژيانه درووستراره وه‌هميه، ده‌زانن كه به‌بارته‌فاى زه‌وى و ئاسمان، ژيانى ده‌وله‌مهند و سه‌رمايه‌داره‌كان و ژيان كۆمه‌لگه سته‌مليكاره‌كان و كۆمه‌لگه خواپداوه‌كان، جياوازيه‌كى بئى سنورى هه‌يه.

قەكۆلپن

- 64 - شروقه كرنهكا بونياتگهري بو كورته چيروكا "مايتيكرن"
پ.ه. د. نفيسه اسماعيل حاجي
- 68 - زانا و نفيسه و هوڤانقان و خهتخوشي كورد شيخ تاهري شوشي
د. همزه شوشي
- 79 - دهرازينكا هنارتني و چيكرنا رمانا ههلبهستي
ئازاد دارتاش
- 86 - ئاراستهيين رومانا دهفيرا بههدينان
خالد صالح
- 96 - كورته ميژوويهكا كورته چيروكي
وهرگيران ژ ئنگليزي: حكيم عبدالله
- 104 - رومانا (غەريب) و كەساتيا ميروسوي
ئەنمار سەلاج

شروڤه كرنه كا بونياتگهري بو كورته چيروكا "مايتيكرن" يا نقيسه عهبدولرحمان بامهرنى

میتودا بونیاتگهري ژ میتودین نوییه کو تیکست ژ دهوروبهران و کونتیکیستی دویرئیکست و وهکو بونیاتهکی سهربخو سهردهری ل گهل دکهت. بهری بونیاتگهري پیقهري بریاردانی ژ دهرفهی دهقی بوون، بونیاتگهران ئەف چهنده ره دکرن و پشتبهستن ب دهقی و ناخوییا وی کرن. گرنگیدانا وان ب تیکستی وهکو ناقاهیهکی زمانقانی ونیستاتیکی بوو. دامهزراندنا بونیاتگهري د رهخنهیدا ل سهر بنه مایی چهند پرنسیپان بوو، وهک: تهوهرئ میژووی دهیتههژمارتن تهوهرهکی گهلهک قهجوی، چ ئەگهر بو نه ماینه و پیدقیاتی د بهردهوامبوونا ویدا نه مایه. میژوو ب پلا ئیکئی فلسهفهیه و ئەدهب نه ب وئ فلسهفیا تیدا دبت ئەدهب، بهلکو ب تشتهک دی کو دهیته نافکرن ب ئەدهبیته ئەدهبی. ئانکو رهخنه د قهکۆلینا ئەدهبیدا داکوکیی ل ئەدهبی دکهت وهکو دیاردهیهکا د چرکهکا تاییهتا و وهکو سیسته مهکی ههمه لایهن، ب قئ چهندي کارين ئەدهبی دبنه ناقاهيين تهمام یين خودان سیسته م، و شیتهلکرنا وان پیدقی ب پهيوهنديين ناخویي و پیکههگریدانا وان ههیه. رهگهزین وی یين ئهرکين جوانناسی ب جهدينين. ب قئ چهندي رهگهزي بنهرتی دکاری ئەدهبیدا پیدقی ب ئالیين دهرهکی وهکو

پ.ه. د. نفيسه

اسماعيل حاجي

زانکۆيا دهوک، کوليزا زمانان

هەمەلایەنە. بۆ نموونە بونیاتێ دەلالی یی قەسیدا شیعری دەرئەنجامی کۆمەکا بونیاتین کو د بونیاتێ ریتمی، بێکەتەیی و دەربرینی و خەیاڵیدانە و دگەهتە کوپینکا خوە دناستی هەمایدان، بەرجەستە دبت. د بیاتی قەگێرانیدا چیرۆک یان رۆمان، بۆ نموونە رۆمان نە ژ پشکین ریکخستی بیکدەیت، بەکو ژ بونیاتین بیکەت وەکو بونیاتێ دەنگان، دەقی، بونیاتێ گوتارا قەگێرانی ئەو د ناستین هەمەجوورین زمانیدا بەرجەستە دبت، وەکو قەگێران، دیالوگ...هتد. ئانکو رەخنەگر ژ ناستین سەر قەهین بونیاتێ تیکستی دەستپێدکەت (دەلالە و رامانین قەشارتین تیکستی و دا دئەنجامدا بگەهیتە ناستین کویر).

کورتە چیرۆکا (مایتیکرن) یا نفیسەر (عبدالرحمن بامەرنی) ئەوا دگۆتارا پەیدا ژمارە (79) ل سالا (2019) ئ بە لاف بووی، پرسا خوەسوتنا کچان د جفاکی مەدا دنازینت. ئەف دیار دەیا هەتا نوکە د جفاکی مەدا بەر بە لاف وەکو دەرئەنجامی دابونەریت و رەوشەنبیرییا جفاکی. د قی تیکستیدا ژ ئەنجامی مایتیکرنا دەیبابان و خیزاننیه. ب راستی تەکنیکا نفیسەری د قی تیکستیدا پەیرەموکری گەلەک گونجاییه کو کورتە چیرۆکی ب ریکا مینا فکشنی د دو پشکاندا ب دو رەنگین جودا دادریژت. هەر پشکەک ژ دو سیناریویان بیکدەیت. ئانکو د پشکا دویدا دوبارە چیرۆکی ب رەنگەک دی بپشکیش دکت، بەلی مخابن دەرئەنجام هەر خوەسوتنا کچیه. ب راستی بنیاتی ژ دەر قە یی تیکستی دەربرینی ژ بنیاتی نافخویی دکت وەکو دئ ژ شرو قە کرنی خویا بت. بۆ رونکرنا قی چەندئ دئ د شرو قە کرنا خوەدا داکوکی ل بونیاتین پشکداری دئافا کرنا کورتە چیرۆکا "مایتیکرن" دا کرین کەن.

دەستپێکی دئ ژ نافونیشانی دەستپێکن. ب

میژوو و ژیان و دەرونی نفیسەری جفاکی و بیکەتەیین دی نینە، بەکو گریدای ئەوینە ئەوا بونیاتگەر دبیژنی ئەدەبیەت. خالەکا دی ئەوە کو ئەدەبیەتا ئەدەبی ب پلەکا مەزن ب تیورا یاکبسونی قە ئەوا دەر بارە ی ئەرکین زمانی، هاتە گریدان. ئەوژی ل دویف ریکخستنا پەیمەنیر، پەیمام، و پەیمامەرگر، کەنالی پەیوەندی بیکرنی (التواصل) و کود. یاکبسون شەش ئەرکان بۆ زمانی دەستنیشان دکەت، ژ هەمیان دیارتر شیعرییەت بوو، ئەوژی دەمی داکوکی ل پەیمامی دەیتە کرن. ئەگەر بابەتی ئەدەبی جیهان بت، بابەتی رەخنە ئەدەبە، ب قی چەندئ رەخنە نەما بیافەک بۆ دیار کرنا ئایدیولوژییەتا یان تیورین گریدای رامیاری و جفاکی و میژوویی. دق بیافیدا مەزنترین پینگاف هاتە هافیتن بۆ قەقەتاناندا رەخنەیا ئەدەبی ژ رەهەندین ئایدیولوژی دا کو ببت زانستەک بۆ ئەدەبی.

هەر وەسان ئەرکی رەخنەگری نە دیار کرنا رادا راستگویییا نفیسەرییە دەر بارە ی پەیوەندییا وی ب جفاکی قە. هەر وەکو رەخنەگری بەری یی ئایدیولوژی دق بیافیدا کار دکر، بەکو ئەرکی وی ئەوە قەکۆلینی ل زمانی نفیسینا ئەدەبی بکەت. رامانا قی چەندئ ئەوە کو تیورا ئەدەبی هەر ژ بونیاتگەری گۆهورینەکا بنەرەتی ب خوە قە دبت، ئیدی نەما تیورەکا ژیان، بەکو تیورەکا دیاردین ئافراندا ئەدەبی ژ روانگەیا زمانقانی و هونەری و جوانناسی قە.

ژ زارا قین بونیاتگەری بکارناین (بونیات) بوو. ئەف زارا قە د بیاقین جودادا هاتیە وەکو دەرونی و ئەنتروپولوژی و زانستی زمانی. د بیاتی رەخنەیا ئەدەبییدا ئەف تیگەهی د هەندەک پرساندا دورست بوویە، وەکو: کارین ئەدەبی ب گشتی بنیاتین تەمامن و هەمەلایەن؛ چونکو رامانین وان ب پلا ئیکی گریدای قی سروشتی

دیتنا مه دهلالهت و رامانا نافونیشانی كورته چیرۆكى پشكداره د ئافاكرا دهلالهتین بونیاتی كویری ویدا، وەكو دقان نمونەیاندا خویادب: ” گریا دەیکا وئەشییا هەقیی بۆ دروست بکەت، کو دئە بابی وئە ل سەر وی کوری رازی بیت، ئەوئ وئە سوزدایە یان بۆ وی بیت یان بۆ ئاخى..“ ل10

” هیشتا سالا وان یا هەقزینی تەمام نەبووی، مایتیکران دەستپیکرن ” ل110 ” تا رۆژەکی هەقزینی وئە بریار دای، دەستى وئە بگریت و بۆ مالا بابی وئە و مایتیکرنین وان بزقرینیت“ ل 110 وەكو ژ قان نمونەیان دیار دبت تەوهرئ سەرەکی یە بابەت ل دور دزقرت مایتیکرنە کو دبتە ئەگەرئ ژ دەستدانا کچی بۆ ژیا ناخو، لەوما هەلبژارتنا قئە پەقی وەكو نافونیشان گەلەك گونجاییه و بوویە بنیاتهکی دەلالی د ئافاکرا چیرۆکیدا.

بونیاتی رویدانان و تەکنیکا پیشکیشکرنا وان:

تەکنیکا پیشکیشکرنا رویدانان ئەوه کو رویدان د دو پشکاندا کو هەر ئیک ژ دو سیناریویان پیکهت هاتینه پیشکیشکرنا. پشکا ئیکی ژ سیناریویا ئیکی و دوئ پیکهت و تیدا رویدان ئەون کو کچەك خوه دسوزت وەكو دەرئەنجامی رەدکرنا بابی بۆ وی کەسئ وئە هەلبژاتی وەكو خوشتقی. د سیناریویا دویدا پشتی سالەکی خوشتقی وئە ژبیردکەت و هەقزینی ل گەل کچەکا دی پیکدینت. د هەردو سیناریویین پشکا دویدا فەگیر چیرۆگی بەرهف میتافکشنی دبت و خویادکەت کو چیرۆکنفیس دوباره چیرۆکی یان رویدانان ب رەنگەك دی پیشکیشدکەت؛ لەوما سیناریویا ئیکی ژ قئە پشکی ب راستهکرنا سیناریویا ئیکی نافدکەت و سیناریویا داویئە ژ ی ب

دووماهی سیناریو نافدکەت. ل قیری هەر وەكو چیرۆک دوباره دەیتە نفیسین و رویدان دەیتەگۆهورین. باب ل سەر خوشتقی وئە رازی دبت و ژیا نا هەقزینی پیکدینن، بەلی داوی دیسان خوەسوتنا وئە یه.

رویدانا سەرەکی: مایتیکرنین دیبابانە دژیان و هەلبژاتن بچویکین/ کچین خوهدا بۆ ئافاکرا قئە رویدانی نفیسەری چەند رویدانین لاوەکی بکارئیناینه، ئەو ژ ی:

-خوەسوتنا کچن/ مرن: دەرئەنجامی رەدکرنا بابی بۆ وی کەس یە وئە هەلبژارتی -پیکئینانا خوشتقی ژیا نا هەقزینی ل گەل کەسەکا دی پشتی دەمەکی کورت ژ مرنا وئە د سیناریویا دویدا

-پیکئینانا کچی بۆ ژیا نا هەقزینی: پشتی باب ب خوشتقی وئە رازی دبت .

- خوەسوتنا کچن/ مرن: دەرئەنجامی مایتیکرنا دەیبابان

وەكو دیار د هەردوو دارشتنان/ سیناریویاندا رویدانا سەرەکی مایتیکرنا دەیبابانە؛ بەلی ل دویفنیک هاتنا رویدانین لاوەکی جودانە **د دارشتنا نیکیدا:**

رویدانا سەرەکی رویدانا لاوەکی رویدانا لاوەکی مایتیکرن خوەسوتن پیکئینانا هەقزینی/ خوشتقی

د دارشتنا دویدا: رویدانا سەرەکی رویدانا لاوەکی رویدانا لاوەکی

مایتیکرن پیکئینانا هەقزینی/ کچی و خوشتقی وئە خوەسوتن وەكو دیار د هەر دوو دارشتناندا دەرئەنجام

خوسوتتە ب تنی دەمی ئەنجامدانی جودایه. ژ ئەفا بوری بونیاتی فەگیرانی خویا دبت **فەگیران د دارشتنا نیکیدا:**

بونیاتی قالاھین یان بوشایی:

بوشاییا جوگرافی یا سەرەکی د کورته چیرۆکیدا مألە و دیارە دەستەلەت ل دەف یی دی یە کو زەلامە (بابە و هەقزین)، نانکو دەستەلەت یا بابی یان یا هەقزینی یە. د هەر دوو دارشتناندا یان سیناریویاندا بوشایی هەمان رەنگە، لەوما ژی دی دبیین کو چارەنقیسی کچی هەمان چارەنقیسە کوخوسوتنە.

دیارە بونیاتین مە رونکرین هەمی پشکدارن د ئافاکرنا بونیاتی کورته چیرۆکیدا. دیسان تەکنیکا دوبارە دارشتنا چیرۆکی گەلەک ل گەل دەلالەتا کویرا چیرۆکی گونجای یە، نانکو خویا دکەت کو د هەمی باراندا د ژیانان ژنی یان کچیدا د جفاکی مەدا دەستەلەت یا زەلامی یە و ماییتکرنا دەبیابان د چارەنقیسی ویدا بەردەوامە. ژن هەر نە خودان بریارا خویە و گەلەک جارن ئەو چەندە پالەمرە ژنی بەرهف بریارا ب داوی ئینانان ژیانان خوە دبت.

ژیدەر:

-د. حمید الحمدانی. بنیه النص السردی من منظور النقد الادبی، المركز الثقافي العربي، الدار البيضاء، الطبعة الثالثة، 2000.

-د. صلاح فضل. مناهج النقد المعاصر، اطلس للنشر و الانتاج الاعلامی، القاهرة، الطبعة الخامسة، 2005.

-د. عبدی حاجی. چەند تیورەکی رەخنا ئەدەبی، سپیریژ، چاپخانای حەشەم، هەولێر، 2008.

-د. فوئاد رەشید. ناسنامە ی دەق: رەخنە و لیکۆلنەمە ی ئەدەبییە دەربارە ی ناسنامە ی نەتەمواپەتی و ئیستاتیکی دەق و گوتاری رەخنەیی، لقی کەرکوک ی بەکیتی نووسەرانی کورد-10، چاپخانە ی و مزارەتی پەرورە، هەولێر، 2005.

-عبدالرحمن بامەرنی. ”ماییتکرنا“، گوڤارا پەیف، گوڤارەکا رەوشنبرییه- ئیکەتیا نقیسەزین کورد تایی دەوک دەردنخت، ژمارە (79)، 2019، ل110-109.

-هەشال سەلیم تەیب. بونیاتگەری د ناڤ رەخنا کوردیدا ژ دەستپێکی هەتا سالا 2003ی، سپیریژ، چاپخانای حەشەم، هەولێر، 2006.

کچ: گریدانا وی ب خوشتقی وئە/ نانکو گریدان ب ژیاننە

کچ: جودابوونا وی ژ خوشتقی/ نانکو جودابوونا ژ ژیاننە

کچ: بریاردانا خوسوتنی

د دارشتنا دویدا قەگیران ب هەمان رەنگە دا قەگیران یا سەرکەفتی بت، پیدقی ب بابەت و لقی و شیانانە و کەسەکی ئەنجام بەت

پیدقییا کریاری: کەسەک ئەنجام بەت/ کچ
حەزا کریاری: ب داوی ئینانان وی ژیاننە
زانینا کریاری: نەرازیبوونا بابی
شیانانە نەجامدانان کریاری: خوسوتن
بونیاتی کەسایەتی:

کەسایەتی ژ رەگەزین گەنگە و گریداییە ب رویدانانقە، نانکو ئیک ژ بونیاتین گەنگە د ئافاکرنا کورته چیرۆکیدا.

جۆرین کەسایەتیان:

کەسایەتییا دەیکی: کەسایەتییا کە جیگیرە
کەسایەتییا بابی: کەسایەتییا کە جیگیرە
کەسایەتییا کچی: کەسایەتییا کە جیگیرە
کەسایەتییا خوشتقی: کەسایەتییا کە نەجیگیرە

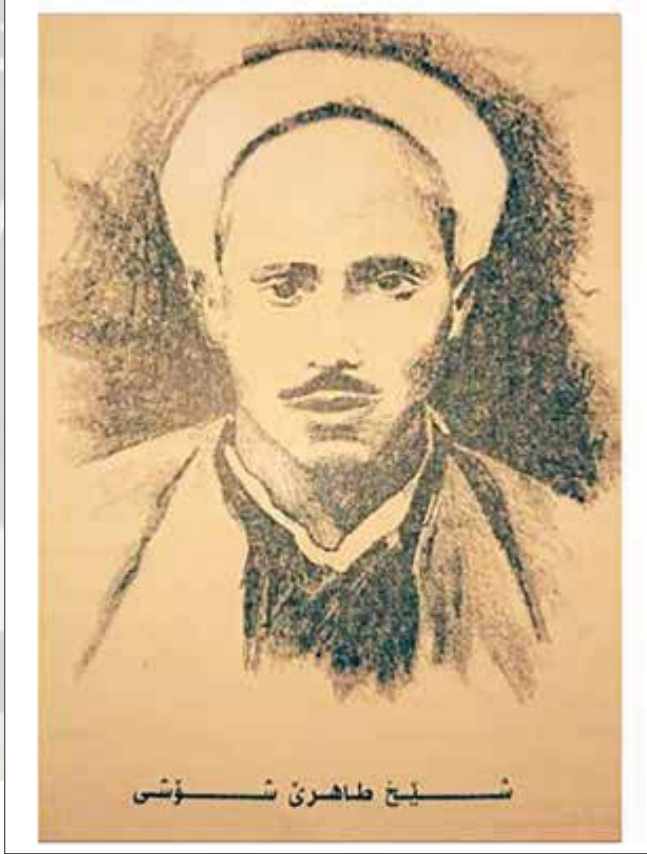
کەسایەتی ب ریکا نەراستەوخو دەینە پیشکیشکرنا، نانکو خواندەقان ب ریکا رویدانان و کریارین وان و دینتین وان بو یین دی، نەکو راستەوخو ب سالوخذانین قەگیری وان ناسدکت.

کەسایەتی ب ریکا فەرەنگا زمانی دەلالاتین وان دەینەنیاسین، وەکو بو نمونە:

کەسایەتی نمونە ژ کورته چیرۆکی دەلالە دەیک گریا دەیکا وی نەشییا هیقی بو دروست بکەت، دلوقان

خوشتقی پستی سالیکی ژ راگەهاندا مرنا وی، خوشتقی وی پەیوەندی دگەل کچەکا دییا هەقتمەنی وی گریدان، بی وەفا

زاننا و نقیسەر و ھۆزانغان و خەتخۆشی كورد

شیخ طاھری شۆشی

۱۹۱۷ - ۱۹۶۱ ز

د. ھەمزە شۆشی

بەراھیک:

بەری دەستپیکرنا ھەر کارەکی، درۆد و سوپاسی و پەسنین جوان و ھەژری بۆ خودایی مەزن و سلاڤ و ریز و قەدرگرتن بۆ پێغەمبەری مە یی خوشتقی بن. ناشکرایە ژ بەرھەمی زانا ھۆزانقان و بەرھەمەندی کوردی مەزن (شیخ تاهری شۆشی) کۆ مروفەکی پر باوەر و خودی نیاس بوویە وھەمی دەم و گیانی خۆ تەرخان کرینە بۆ فی مەبەستی، قیایە پەياما نایینی خۆ بگەھینیت و بارئ ملی خۆ ب جوانترین شیوہ دانیت و خودی خۆ پێ رازی کەت، نەقیایە وەک ھەر دارەکا خرش و بی بەرھەم بیت و تشتەکی بۆ گەلی خۆ و مروفاتیین پیشکیش نەکەت.

قیایە ل دویڤ پێ وان زانا و ناقلەند و بیرمەند و بانگەوازین بوسلان بچیت و بکاریت کارتیکرنی د راستفەکرنا جفاکی دا بکەت و ریکێ بۆ قەوژیریت ژ وان سنج و عەدەتین خەلەتین کەتین نافدا، قیایە ب ناواز و ھۆزان پەند و شیرەتین خۆ بگەھینیت دا پتر کاریگەری و مفا ھەبیت، چونکی پەیف و رستا مەوزۆن بیت پتر مروف پێ داخبار دبیت و ھەستی مروفی پێ دلقلیت دەمی دبیزیت:

مەوزۆنی کەلام گەلەک شرینە
 زیدە کو جوان وریک وچاک بی
 ھەم دلقلەکەرە نو خەم رەقیینە
 خاسما نەسەرا رەسۆلی پاک بی(1).

لەو زۆربەیا بەرھەمی خۆ ب شعر فەھاندییە و د چەندین بیاقین نفیسینا خۆ دا پێغەمبەری ئیسلامی (محەمەد - سلاڤ ئیبن) کریە نمونە بۆ ھەمی پەند و شیرەتین خۆ. ئیدی ل دویڤ ھەز و قیان و تیگەھشتنا خۆ بەرپیکین خۆ ھلداینە و شەف و روژ کرینە ئیک دا چەند گول و بشکوژین گەش و نازک ژ وان میرگان بچنیت و بکەتە قەفەتەگولەک دیاری بۆ گەلی خۆ، دا بۆ خۆ بکەنە نامراز و سەربۆر و چاقلیکەر بۆ ھەر دەلیقەھەک و بۆچۆنەکی، قیایە بەردەوامیی بەدەتە زنجیرا پێشقەبرنا زانینی ئەوا باپیرین وی دەسپیکری، کۆ ژ کەفن شیخین شۆش ھەلگرنی خەتیرا علم و مەعرفەتا بووینە ل دەقەری و شیایینە ئیکەم خواندنگەھا نایینی دامەزرین ل سەرانسەری کوردستان ل سالا (615کۆچی)(2).

کەسانەکی وەکی شۆشی کۆ شارەزایی یا خۆ دیار کریە د گەلەک جۆرین زانستین ئیسلامیدا، عەقلی و نەقلی، دیسا د بیافی بنەجھکرن و شروفەکرنیدا، ئەف ھەمی بەرھەمە نەجامی ماندیوونەک و پیکقە گریدانەکا شەف و روژ بوویە دا خودی خۆ ژ خۆ رازی بکەت و خزمەتەکی پیشکیشی گەلی خۆ بکەت، شیایە خۆ پنیاس کەت کۆ مللەتی کورد خودان بەرھەم و داھینان و کەسانین بلیمەتن.

خودی ژ ئی رازی تنی (44) سالان ژیاہ، زیدە وی چەندی ھەشت سالتین دویماییا عەمری خۆ نەخۆش کەتیە خەستەخانین موپسل و بەغدايي، لی وەک مروفەکی جەنگەقان ملکەچی نەخۆشین نەبوویە و پتر دەروونی خۆ ھاندایە کۆ پتر بنفیسیت و بەرھەمەکی زۆرتەر ل پاش خۆ بەھلیت، نەھیلایە ھیچ دەلیقەھەک ژ ئی بچیت ھەرھۆ، بەلکۆ سۆز داہە پینفیس خۆ نەھیلیت تا پینفیس ب خۆ ژ تیلان دکەفیت، ئەو ژ ی بەری سێ روژان ژ مرنا وی، ئیدی خۆ تەسلیمی فەرمانا خودی خۆ کریە.

ژ دایکبوون:

شۆشی ل سالا کولب و خه لایا دویمایهکی (1336ک -1917ز) ل گوندی (شۆشی) (3) ئەوا ناقدار ب کله و شوینهوار و دیرۆک و بیستان و کانپین خو پیدای بوویه، کو دکهفیت روژ ئاقایی ئاکری (20کم) (4)، ل ناڤهرا گوندی (شهرمن) و (گوندکی).

ناف و نازناف:

ئەو: تاهره کورئ مهلا محهمدی کورئ تاهری کورئ شیخ ئیسلامی کورئ عهبدرحمانی کورئ عهبدولایی کورئ شیخ یونسی کورئ شیخ عهبدرحمانی شۆشی به (5).

مالبات و ئویجاخ:

ژ بنهمالهکا باوهردار و رهوشهنبیر بوویه، دکهفندا ب دههان شیخ و مهلا و هوزانقان ژئ دهرکهفتینه و تهکیه و مهدرهسا وئ ب ریفه برینه.

بنهمالا شیخین شۆشی ناقدارن ب بابی مهزنی قئ بنهمالی (شیخ شمس الدینی کورئ میر عزالدین کورئ محهمد بهدر کورئ میر مبارز الدین کورئ میر عیسایی همیدی کورئ ئەبو بهکر کهک، کورئ میر سیف الدین محمدي همیدی یئ شۆشی) (6).

دیسا زنجیرا بنهمالا شیخین شوش دگههیته مامئ پیغمهبری (س) (عهبباسئ کورئ عبد المطلبی)، ههروهکی دپهرتوکا ژیاناما خودا شۆشی دبیژیت: وهک مه گولی بووی ئویجاخا مه دگههیت (عهبباسئ) مامئ پیغمهبری (س)، نهسهبا مه یا بهر نیاسه تا دگههیت باپیری مه شیخ شهمسهددینی قوتبی شۆشی، لی ژ وئقه من چ بهلگهپین ب هیز نهديتینه ل سهمر قئ پهیقئ (7)،

لی پشتی ئەو دهسختهتا پهپر پهرا ئەوا ب دهستی (سهیید سلیمانی کورئ حاجی داودئ شۆشی) هاتیه دیتن ل سالا (1195ک) تیدا ئاشکرا دکهت کو زنجیرا بنهمالا شیخین شوش دگههیته میرین همیدییا ئەوین حوکمرانی ل دهوروبهرین دهقرا ئاکری کرین ل دویمایهکا چهرخئ سینی تاکو چهرخئ پینجئ کوچی.

دهسپیکا خواندنئ و سهیدایین وی:

چاقین خو ل گوندئ شۆشی فهکرینه د سهقایهکی خوش و دلغهکهر و پر ئاف و باغ و بیستاندا، د بیاقهکی زانستی و سوڤیگهریدا کو باپیرین وی مزگهفت و مهدرهسه و تهکیا شوش ئافهدان کرینه، تهف باب و باپیرین وی مهلا و زانا و هوزانقان بوینه وهکی شیخ ئیسلام و شیخ عبدالوهاب و شیخ یونس و هوزانقان سهقیی شۆشی، ئەقی سهقای پالدایه و تیدا چاقین خو فهکرینه.

پاشی خواندنا خو تمام کریه ل
 جهم ههژمارهکا سهیدایین هیژال
 سهرانسهری کوردستانی وهک:
 (مهلا فالزی ئاکرهیی) و (مهلا
 پیری کوری مهلا عبدهمزیزی
 کادانی) و (مهلا سالحی کوری

مهلا یاسینی جوله میرگی) و (مهلا شه مسه ددینی
 کوری شیخ یونسئ شۆشی) و (مهلا نهحمه دی
 هۆستانی) و (مهلا حسینی مارینسی) و (مهلا
 عومهرئ کوری سهیدی سیرچی) و هیژا
 (هبة الله نهفندی مفتی یئ ئاکری) و (مهلا
 عبدهمزیزی کوری کاک مسته فای) و (مهلا
 تاهایی کوری) و (مهلا عبدهلمه جیدی هه تهلی)
 و (مهلا سالحی کوزه پانکی) و (مهلا مه عسو می
 کویی) و (مهلا عبدالایی کوری مهلا محمه د
 نه مینی بیتواتهیی)، یئ کۆ باوه رنامه یا خواندنا
 دوازه علمی ژئ وهرگرتی ل سالا: (1367ک
 — 1947ز).

ههروهسا باوه رنامه یا خه تخو شیی ژ
 خه تخو شئ ب ناڤ ودهنگ (محمه د تاهری
 کوردی) ل شارئ مهکه هئ وهرگرتیه،
 ده مئ چه ند نمونه ژ تابلویین خه تی خو بو
 هه نارتین (8).

دیسا بدیع الزمان (مهلا سه عیدی نۆرسی)
 دهیته ههژمارئ ئیک ژ سهیدایین وی ب ریکا
 نامه یان، کۆ بوویه ئیکه م قوتابیئ وی ل عیراقئ
 و کوردستانی کو دگۆتنئ: (قوتابیئ نۆور)،
 نهوین بهر نیاس ل تورکیا.

پیکینانا خیزانی:

ل سالا (1949ز) خیزان پیکینایه دگهل کچا
 (مهلا محمه دی کوری عبدخالقی ئاکرهیی)
 نهوئ بوویه ئیمام و خه تیب و ماموستایی جامعا
 مهزنا شارئ دهوکی هه ر ژ سالا: (1933ز)
 تاکو وهفاتا وی ل (26/6/1969ز)، هه ژیی

شیخ تاهری شۆشی نهقیایه وهک
 هه ر دارهکا خرش و بئ بهرهم بیت
 و تشتهکی بو گهلئ خو و مروفاتیی
 پيشکیش نهکته.

ل سالا (1349ک — 1929ز) دهست ب
 خواندنا فهقیاتیئ کریه ل جهم مه لایین دهقه ری،
 سهیدایین سه رهکی بابئ وی (مهلا محمه د) و
 (شیخ مه مدوخی شۆشی) بوویه، پاشی قه سنا
 گوندئ (سیسنا) و (گوندکی) و (باکرمان) کریه،
 بهلئ ب درستی ده سپیکا خواندنا وی ل سالا
 دو یفا بوویه ئانکو ل (1349ک — 1930ز)،
 ده مئ قه سنا (مهلا محمه د کوری مهلا نهحمه دی
 ئاکرهیی) کری ل شارئ ئاکری.

گوتتى يە شەش زارۆك ژى پەيدا بووینە دو کور و چار کچ (9).

کارین وی:

بشتی باوەرنامەیا دوازده علمی ل دەستى (مەلا عەبدولایى بێتواتەیی) وەرگرتى ل شارى هەفلیرى ئاکنجى بوویە ل گوندى (سیسنا) ئەوى دویر ژ ئاکرى ب(5کم)، وەك ئیمام و خوتبە خوینی گوندی. ل ساللا (1374ك 1954-1955ز) ب فەرمانا مەلەکی بوویە سەرپەرشتى تەکیا (شیخ شەمسەددینی شۆشی)، هەر دقئ سالیدا باوەرنامەیا خو تەسدیق کریە ل (رئەبەرییا مەعارفی ل هەفلیرى)، هەژیی گوتتى یە کو شۆشی وەك فەرمانبەر نەهاتییە دامەزراندن هەرچەندە دەلیقە بو پەیدا بوویە ل شارى مويسل

ئیمام و خوتبەخوینی مەها رەمەزانا پیرۆز ل گوندى (کێلان) ل ژیریا بجیلی ل دەقەرا سیرچییان، ل سەر داخووا (شیخ شەقیی) نەقیی (شیخ ئەحمەدی سیرچی) خودى ژى رازى بیت(11).

بارا پترا دەمى خو ب خواندن و نقیسین و وەعز و نسیحەت و قەھاندنا ھۆزانى قە بۆراندیە، گەلەك حەژ گول و جوانکاریی کریە، نیزیکی (160) قالكین شخاتى كۆمکرینە و هەر ئیک بو جۆرەكئ تۆقی، گەلەك بەرھەم و دەستکار ل پاش خو ھیلاینە وەکی: نکراندنا بەرى و نامیرین نقیسینی ژ قەلەم و حبر و خەتکیشی و جزیبەندکرنى.

پەیفەندیین وی: -

سەخمەراتى مانا وی ل گوندى (سیسنا) و نەھای ژیبوون ب پێشکەتتا ئەفرۆ ناقرى ھەستەکی بلند ھەبوویە و پەیفەندی دگەل زانا و ھزرمەند و کەساتیین جیھانا ئیسلامی پەیداکریە ل مەکەھى، قاھیرە، ئورفایى، جزیرى و میردینی، ژ بلی پەیفەندیین وی دگەل کەسایەتیین ناخۆبی ل گوند و شارین عیراقى وەك: هەفلیرى، کۆبی، رەواندزی، دەھۆکی، مويسلى، بەغدا و تەلەعفرى.

پەیفەندا ژ خرى گرنگتر ئەوا دگەل خودى ژى رازى (مەلا سەعیدى نۆرسى) پەیداکری کۆ بوویە ئیکەم قوتابیى نۆرسى ل عیراقى و کوردستانى، دەمى نامەك بو شاندى ل ساللا (1953ز) وداخواز ژى کری بەیتە ھەژمارتن ئیک ژ (طلبة النور)، نۆرسى بەرسقاوى دا و گۆت: من تویى ھەژمارتى ئیک ژ قوتابیین خو بەرى (19) سالان، ئانکو: ل ساللا (1934ز)، شۆشى ب قئ ژمارى حییهتى و شاش دمیینیت کا بۆچی نۆرسى ژمارا (19) سال ب کارئینایە، شۆشى کەفتە ھزر و تەخمینا دەرکەفت بەرى

شیخ تاهرى شۆشى دگۆت: جفاك و مللەتئ من پتر ھەوجەى منە. ئەز قەبیل ناکەم ببمە بەندە و پالى حوکمەتئ ھەر فەرمانا بکەت بجھ بینم.

دەمى چەند کەسین ماقولین وی شارى چاف پئ کەتى و داخواز ژى کری خو قەگۆھیزیت بو شارى مويسل، لئ شۆشى ئەف چەندە رەد کر و گۆت: ”جفاك و مللەتئ من پتر ھەوجەى منە، ئەز قەبیل ناکەم ببمە بەندە و پالى حوکمەتئ ھەر فەرمانا بکەت بجھ بینم“ (10). ھەژیی گوتتى یە کو شۆشى د دەمى فەقیاتییا خودا ب درژیریا دەھ سالان بوویە

سالين دويماهيي بين ژيبي خو
ب نيش و خه مان بوراندييه و
كه تيه د ههقركيين ژيانيدا ده مي
نيشارهت پي داي د ديپاجا
گولزارا خودا و ديژيت:

خاسما تو دزاني حالي

بهنده نيش و نهله مادلئ مه چهنده
چهن ساله دزاني نهز نه ساخم
زيدهي كو ژ زالمان ب داخم
ديتن مه ژ وان گهلهك نهخوشي
لهو تهنگه دل و حهزينه شوشي(15)

به رههم و نفيسين:

شيخي شوشي به رههمكي زوري هوزاني
ب زمانئ كوردي و عه رهي و فارسي فه هاندييه،
ب دهان كتتيب نفيسينه بو خو و ههقالين خو ب
خه تي خو يي جوان، ب دهان نامه و خوتبه
خه ملاندينه، ديسا چهندهها كتتيب زي پهراويز
و هاش و تهعليق و شروقه ل سهر كيشاينه.

نيك: به رههمين چاپكري:

1 — (گولزار — رياض النور)(16)، نهف
كتيبه ب هوزان فه هاندي يه ب زاري كرمانجي
يا ژوري، پتره ژ (13) هزار مالكان، ناقهروكا
سهركي يا وي ل سهر ژييانناميا پهيمبهري
مهيه (محه مدي — سلاقين خودئ ل سهر بن —)
و ميژوويا بوسلمانه تي تا سالا پينجي كوچي
ههمي ب دريژي و هوزان راجاندي يه، ديسان
گهلهك بابته و هزرين جودا د گهدا به لاقرينه
(17).

2 — (پهند وشيرت)، د نهسلدا نهف كتيبه
پارچهيهكه ژ فه هينوكا مهزن (گولزاري)،
بهلي من ديت بابته في ژيكجودايه، كو ههمي
نسيحهت و په يقين مهزنانه، لهو سهر بخو هات
چاپكرن ل سالا (1997ز)، ژ پتر هزار مالكان

(19) سالا بو نيكهم جار شوشي نامهكا نوري
خوانديه و زيده قبايه، بي شوشي وي ناگهدار
كهت كو پيشي هنده سالا من نامهكا ته خواندييه
و من ههژ ته كرية.

ديسا په يقهندا وي هه بوو دگهل سهيدايي
خه تخوش (محه مدي تاهري كوردي) ل شارئ
مهكهها پيروژ، ده مي چهند نمونه ژ خه تي
خو بو هنارتين، وي زي ب دهوري خو
دهستوير نامهيا خه تخوشي د تهف شيوين خه تين
عه رهبيدا دگهل ههژمارهكا به رههمين خو بو
هنارتن ل سالا (1366ك — 1946ز)(12).

ده سپيكا راجاندا گولزاري:

ل سالا: (1376ك — 1957ز) دهست بنفيسين
و فه هاندا فه هينوكا خو (گولزاري) كر، نهوا د
ميژوويا ئيسلامئ و ژيانا پيغه مبهري دا (سلاق
لئين)، ب خو نهگهري فه هاندا وي خوهيا دكهت
و ديژيت:

مهوزون تو دبيني زور ژ نامه

چيروك و عولوم و شاهنامه

من فكره برا كو نهز بيژم

داخال دلي خو نهز بريژم

نهز نهزم بكم جوان و ساخلم

ته ريخي حهياتئ شاهي عالم

ژين و نهسهر او دي فه خوينم

دي تازه ب شعر و چاك فه هوينم(13).

ديسا ژ بو نهگهرا ب كوردي فه هاندا في
كتيبئ ديژيت:

به حسي وي دكهن ل ههر مهكانان

مه دحا وي دكهن ب ههر زمانان

نه ماما مه ههتا نهو نهدينه

ژينا وي ب كورديا شرينه(14).

باري تهعالا ههزهك و شيانهكا ب هيز پي
بهخشييه تاكو شيايه پروژهكي هنده مهزن و في
باري هنده گران هه لگريت، نهخاسم كو ههشت

پێکهاتییه، ب ئانههیا خودی مه
لبه ره ههلهكا دی قی پهرتوکی
شروقه و تهحقیق بکهینهقه.

3 — (بهیدینان فی مذکرات
الشیخ طاهر الشوشی)، ئەف
پهرتوکه ب زمانئ عه ره بی هاتیه

نقیسین و هاتیه تهحقیق کون و چاپ کون ل (چنگل،
تههران: 2021)، ژ لایئ د. حمزه شوشی قه، ژ
پینچ پشکان پیکهاتییه و (188) لاپه ره.

4 — (موعجزاتین پیغمبهری — سلاقیین
خودئ لسه ربین —)، دو هزار مالکن، ئه و ژ ی د
ئهلدا به شهك بوویه ژ گولزاری، لی من دیت
کو بابته ئی تاییه له مه جودا ناماده کریه
و زانکویا زاخوب سوپاسیقه ل سالا (2022).
چاپ کریه.

دو: بهرهمین ناماده بو چاپئ:

5 — (الشرح المنظوم علی أرجوزة الشيخ
معروف النودهی البرزنجی) (18) ئەفه شروقه
ب عه ره بی یه د علمئ عه روژا عه ره بیدا،
دیساب هوزان راجانديه و ژمارا مالکین و ئی

(535) مالکن.

6 — (فن القافية): ئەف بابته ل دویمه یکا
نامیلکا عه روژئ زیده کریه، (98) مالکن و هیژ
چاپ نه بوویه، ههردو پیکهه دین (633) مالک.

7 — (المنتخب فی ذکرى ميلاد محمد فخر
العجم والعرب)، ل سه ر یاد و بیر هاتنا بوونا
پیغمبهری (سلاقیین خودئ لئین)، ب زمانئ
عه ره بی دانایه ب خه ته کئ جوان خه ملاندی
یه، (40) لاپه ره و هیژ چاپ نه بوویه.

8 — تهحقیقا تهفسیرا (إشارات الإعجاز فی
مضان الإيجاز)، یا (مه لا سه عیدئ نوری)،
ئەف تهفسیره ژ (506) لاپه ران پیکهاتییه و
گه له ک جوداه ی دگه ل دانایا (احسان قاسم
صالحی) هه یه، نه خاسم ئه و راسته کون و
زیده هیین شوشی دگه ل داناینه و شروقه کونا
په یقین کوردی (19).

سئ: تهحقیق و پهراویژ:

9 — نقیسین و تهحقیقا دیوانا (مه لا ئەحمه دئ
جزیری)، شیخی دو دانه ژئ نقیسینه ب
تویژینه کا پر به ها، ههردو دانه بز بووینه،
لی هه قاله کئ و ی ل گوندئ

(خولئ) ل نا ف سیرچیا خودئ
ژئ رازی (مه لا تاها یئ کو قلی)
دانیه ک ب ده ستئ خو نقیسیه،
ئەف دانه که تیه ده ستئ هیژا
(تهحسین دوسکی) و ئی شاره ت
پئ دایه ب دانا (کو قلی) ده منئ
(دیوانا جزیری) چاپ کری (20).

10 — (فرائض المنهج) د
علمئ میراتگریا شه رعیدا،
ئەف نامه ب خه ته کئ زور
جوان نقیسیایه و ب ئەندازه کا
زور سهیر و سه رنج راکیش
دارئژتییه، هه ر لاپه ره ک ب

پېكھاتیه ژ (183) پھیقین (مەلا سەعیدئ نۆرسی)، شیخ تاهری شۆشی ژیگرتینه ژ (18) نامەیین وی، ئەوین برایی وی (مەلا عەبدلمەجیدی) کرینه عەرەبی، ل دویماییکا بەرھەمی (عصا موسی) نفیسینه، من ئامادە کریه بۆ چاپی ب چەند زیدەھی و ریکخستنان.

20 - نەخشەکی سالانە بۆ دەمین نفیژا راکیشایە ل سەر ئیک لاپەر، ل لایئ دووی شروفاھیا وییە.

بەرھەمی ب دەست نفیسای:

شۆشی ژ بلی بەرھەمی خو گەلەك نامە و کتیب ب خەتی خو نفیسینه، چونکی ل چاخین کەشن کتیب نەبووینە و فەقیان بۆ خو دنفیسین

شېوازەك تايبەت خەملاندییە، ل سالا (1359ك) هاتیه نفیسین(21).

11 - شۆشی وەك خەتخۆشەك ب سەدان نموونە ژ خەتی خوئی قشت و جوان نفیسینه(22).

12 - ب دەهان کتیب و نامیلکە و سەر مەشق بۆ خو و هەقالان نفیسینه(23).

13 - نیزیکی (150) خوتبین روژا ئەینی نفیسینه و ژمارە و میژوو ل سەر تومار کرینه(24).

14 - دیسان نامە و بەرھەمی (مەلا سەعیدئ نۆرسی): (رسائل النور) ب خەتەکی جوان خەملاندینه، بەرگی ئیکی: ب ناقي: (ذرات) (25)، ئو بەرگی دووی ب ناقي: (عصا موسی) (26).

15 - شۆشی سی هوزانین جزیری تەخمیس کرینه، هیژا (محسن دۆسکی) بە لاقکرینه د گوڤارا روڤشەنبیری نوئ دا، ژمارە (124)، سالا: (1989ز) (27).

دیسان گەلەك پەراویز و تەعلیق و شروفا زیدە کرینه ل سەر کتیبان وەك:

16 - پەراویز سەر کتیبیا (شرح شافية ابن الحاجب) یا (محەمدئ کورئ محەمدئ کورئ معین الدینی فەسەوی) یا ناسیار: ب (کمال الدین) د علمی صەرفئ عەرەبیدا، سالا: (1360ك) هاتیه نفیسین ل گوندئ باشقال(28).

17 - پەراویزین سەر کتیبیا (عصام الدین) یا (ابراهیم کورئ محەمدئ ئەسفرائینی)، د علمی بە لاغا عەرەبیدا (الوضع والاستعارة)، سالا (1360ك) ل گوندئ باشقال نفیسایه(29).

18 - پەراویزین کتیبیا (الجامع الصغیر) یا (امام سیوطی)(30)، ژمارا فەر مۆدەیان (10031)، بارا پترا وان شروفاکرینه و پھیقین ئاسی روڤکرینه و ژیدەر بۆ دیار کرینه.

19 - (من حکمیات النورسی)، ئەف بابەتە

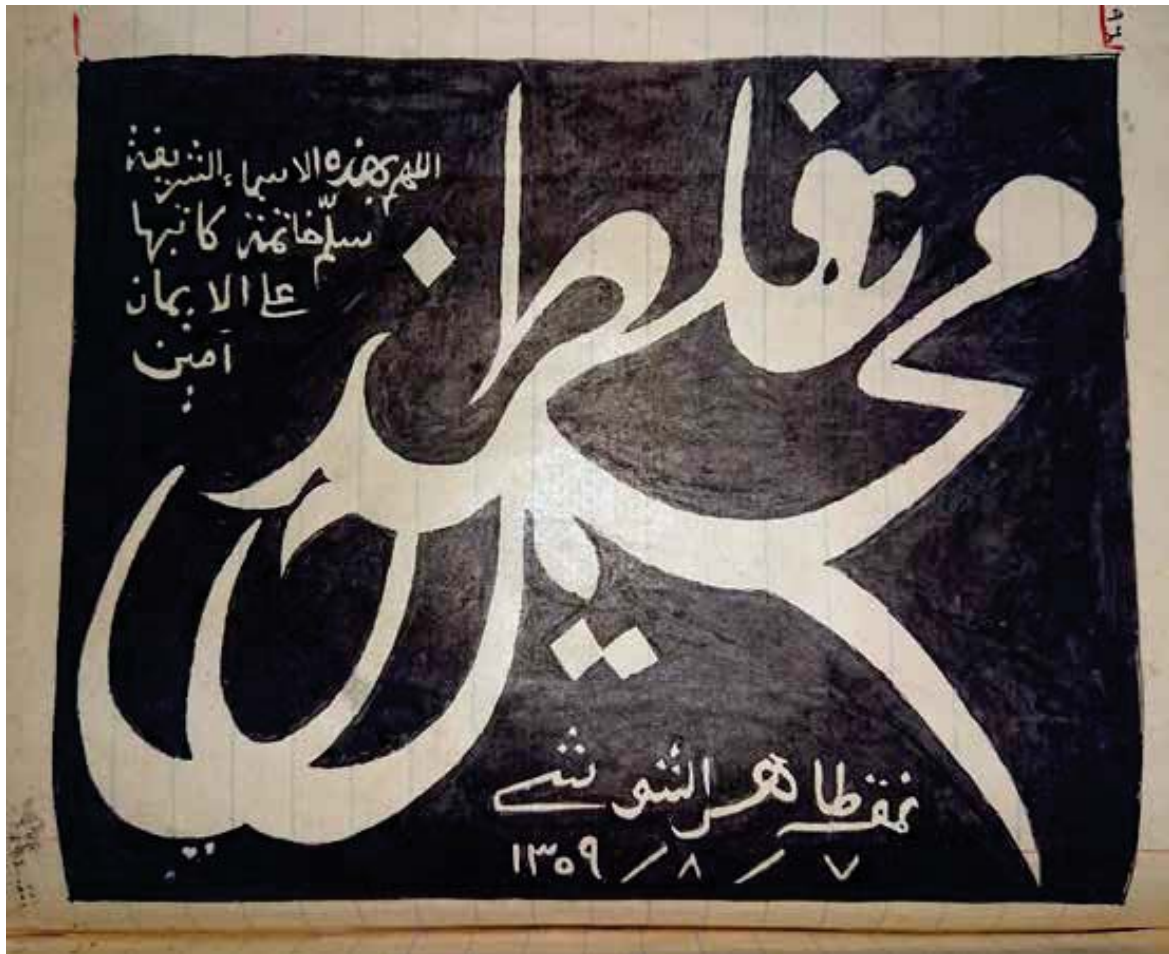
- لاپەرە. 4- حل المعاهد بشرح القواعد، ل سالا (1357ك - 1938ز) ل گوندئ (كیلان) ل دهقرا سیرچیا نفیسی یه، (205) لاپەرە. 5 - مهولیدنامیهك ب خهتهكئ جوان ل سالا (1358ك)، نفیسییه، بهراهیا وئ بزر بوویه، (80) لاپەرە. 6 - مهولیدنامیهكا (ئیین حهجرئ ههیتهمی یئ مهككئ) بو ههقالئ خو (شئخ عهبدلعزیزئ كورئ شئخ مهعروفئ شرتئ) ل سالا (1369ك) نفیسیه. 7 - مهولیدهكا دی نفیسی یه، (46) لاپهړن و بهراهیا وئ بزر بوویه. 8 - شرح رساله الوضع، تلمیذ المصنف ملا عبدالله مموئدی، بئ میژووویه، (30) لاپهړه.

و خهتنئ خو پئ جوان دكر، بو نمونه:

1- متن لبّ الاصول فی أصول الفقه، أبی زكريا الأنصاري، بئ میژووویه، (50) لاپهړه.

2- رسالة تشريح الافلاك للعلامة بهاء الدين محمد العاملي، شوئی ژ نفیسینا وئ خلاس بوویه سالا (1364ك) ل شارئ ههقلیرئ، (52) لاپهړه.

3 - رسالتان شريفتان في علمي العروض و القافية، الأولى: للشيخ محمد أمين البيزه وي(31)، و الثانية: للشيخ معروف البرزنجي النودهي، ل سالا(1364ك) نفیسایه، (38)

9 — متن التهذيب فى المنطق، يا سه عددینى تهفتازانى، ل: 23/4/1360 ك نفیسی یه، (6) لاپهره.

10 — فن التجويد، متن الجزري، ل گوندئ مکیرسی ل سالا (1350ك) نفیسیه، (8) لاپهره.

11 — کتاب الفرائض، ل کیلانئ ل ژیریا بجیلئ سالا (1361ك) نفیسی یه، (12) لاپهره.

12 — رسالتان فى علم الهيئة، الأولى: للعلامة أبو بكر المدعو بكجك ملا الأربلی، والثانية: للعلامة بهاءالدين محمد العالمی، ل سالا (1363ك) ل گوندئ کیلانئ نفیسی یه، (44) لاپهره.

13 — أبيات شرح السيوطي على الالفية، د علمئ ریزمانا عمره بیدا، میژوویا نفیسینی (18 محرم 1359ك) ل ناكرئ، (33) لاپهره.

14 — غاية تهذيب الكلام فى تحرير المنطق والكلام وتقريب المرام من تقرير عقائد الإسلام للعلامة التفتازانى، میژوویا نفیسینی ل (8 ذو الحجة 1358ك)، ل شارئ ناكرئ، (30) لاپهره.

15 — قسم الكلام من التهذيب فى المنطق، بئ میژوویه، (28) لاپهره.

16 — عوامل الجرجاني، ل گوندئ باشقال نفیسی یه سالا (1359ك)، (20) لاپهره.

نەساخی و مرنا وی:

ل سالا: 1375ك — 1956ز) نهچار بوویه ل خهستا سینگی ل مويسل بنفیت بو دهمئ چار ههيف و (20) رۆژان، ههه د قئ سالیندا و جارمكا دى نهچار دبیت پتر بهرهف نشیف بچیت و ل (خهستا تويسه) (32) ل ژیریا بهغدا بنفیت ژ نهگهري ئیسا سینگی (33).

پشتی ههيامهكئ و چیبوونهكا بهروهخت قهگهريت شارئ ناكرئ، بهلئ قهدهرا خودئ ژ ههما مهنتر و جارمكادی نهچار دبیت ل سالا:

(مستهفا عبیدلا ناكرهیی) (35) كر، دیسا چاف ب شیخی ژئ قه كهت و ئامادهیا خو دیار كر بو برنا ههردوكا بو (رؤسیا) ژ بو چاره سهریئ، لئ كاودان هاریكار نهبووینه بو قئ سهفهريئ (36). ئیدی ب قئ نهخوشیئ خاترا خو ژ قئ دنیايا بیسهرو بهر دخوازیت ل رۆژا ئهینی 23/12/1961ز، ل رۆژا پاشتر جهنازئ وی بی پیروژ ل گورستانا شوئى هاته سپارتن، تتئ خودئ ژئ رازی (44) سال عمر بوراندن، لئ بهر ههمهكئ زورئ ب بهر كهت ل پاشخو هیلا كو نفسئ بهیت بو خو مفایئ ژئ وه بگریت و دویچوون و قهكولینا د بهر ههمی ویدا بكن.

ئیدی پینقییه هیقیبا شوئى ژ بیر نهكهین و دو عایهكئ ژیرا بكهین، دهمئ دبیزیت:

من هیقی یه نهی برا و یاران
هون بیرقه نهكهن مه جار ب جارن
نهز مایی تهنی سوکوت د قهبری
پاشمایئ مهیه قه چهنگئ حوبری
چهنگهك مه حوبر د ناف قهلهم كر
شرین مه ریاضئ نور رهقهه كر
بهلكی ب سهبهب دو عایی چاكان
حهشرا مه بكهت خودئ ل پاكان (37).

هزار و ئیک سلاف و رحممت ل گورئ پاک و بزوین بن، داخوایئ ژ باری تهعالا دکهین ب ههه پینهكا داریزتی خیرهك بو بهیت نفیسانی و مه ژئ بدهته ب خاترا وی.

ژیدەر و دەھمەن:

1 — شەيخ طاھەرىن شۆشى، گولزار، بەرھەمفکرنا ھەمزە شۆشى، (چاپخانا ھاوار، دھۆک: 2012)، ل 73.
 2 — دەسختە سەبید سەلیمانی شۆشى، ھاتیە نەقیسین ل: (18 شۆال 1195کۆچی)، نۆکە دەستە نەقیبەکی وی دایە ب ناڤی: (خەتتاب کمال)، ل شارێ دەھۆکی ناکنجیە.

3 — گوندێ شۆشی: ل روژناڤایی ناكرئ یە ب (20كم)، كەلا وی بلندترە ژ یا ناكرئ، ب ھناران ب ناڤ و دەنگە، سەحكە: یاقوتی ھەمەوی، معجم البلدان (دار صادر، بیروت، 1995ز) 3/ 372، عبد الكريم فندی، قلاع بادینان (چاپخانا ھاوار، دھۆک، 2011) ل 51، حیکمەتی مەلا یاسینی ناكرئ، ھاتیە ناكرئ د روپەلین دیرۆکی دا (چاپخانا خانە، دھۆک، 2004)، ل 304.

4 — شۆشی، گولزار، ل 20.
 5 — ھەر ئەو ژیدەر، ل 18، صادق بهاءالدين نامیدی، ھۆزناڤاڤت کورد، (چاپخانا کۆری زانیاری کورد، بەغدا: 1980) ل 508.

6 — شەيخ شمس الدين قوطب كورئ مير عزالدين كورئ محمەد بەدر كورئ مير مبارز الدين كەكئ ھەمیدی، ل سالا (871ك) ژ دایبوویە و ل سالا (957ك) وەفات بوویە، باپیرین وی میراتیبا دەولەتا ھەمیدی برێڤەریە، خۆدانی تەکیا شۆش و گەریڤەتا قادریا خلوتی بوویە، کتیبەك ب دەستی خۆ دانایە و ھەزرو نەسیحەتان بەلێ تا نۆکە نەدیارە، مالباتا وی دگەھیتە مامی پیڤەمبەری (عباسی کورئ عبدالمطلبی)، سەحكە: شۆشی، گولزار، ل 18، یونس سامرائی، القبائل والبيوتات فی شمال العراق (مطبعة الأمانة، بغداد، ل 108، (دەسختە سەبید سەلیمانی شۆشی، ھاتیە نەقیسین ل: (18 شۆال 1195کۆچی) 1985).

7 — شۆشی، گولزار، ل 18، دیسا: شۆشی، بەھدینان فی مذكرات الشیخ طاھەر الشۆشی، ل 38.

8 — شۆشی، بەھدینان فی مذكرات الشیخ طاھەر الشۆشی، ل 84.

9 — ھەر ئەو ژیدەر، ل 93.

10 — شۆشی، گولزار، ل 24.

11 — ھەر ئەو ژیدەر، ل 38.

12 — ھەر ئەو ژیدەر، ل 84، دیسا: شۆشی، گولزار،

41 ل.

13 — شۆشی، گولزار، ل 73.

14 — ھەر ئەو ژیدەر.

15 — ھەر ئەو ژیدەر.

16 — دانەری ناڤی وی ب ھەرمی دانایە (ریاض النور)، بەلێ د گەلمەك جھاندا ھەر وی ب خۆ ناڤ لێ دانایە (چەمەن) و (گولزار)، دەمی دبیژیت: گەرچی مە لێك خەبالی دۆرە لاكین — چەمەن و (ریاضی نۆرە)، سەحكە: گولزار، ل 70.

17 — تحسین دوسکی، المدخل لدراسة الأدب الكردي (منشورات جمعية علماء كردستان، 1993م) 2/ 94.

18 — شەيخ مەعروفی كورئ شەيخ مستەفای كورئ ئەحمەدئ نۆدھی ل نیزیك چوارتە، زانا ھۆزانقان ب ھەرسێ زمانین كوردی و ھەرمی و فارسی، خۆدان مەدرسەك قەنج بوویە لەو فەقیبان ژ تەڤ دەڤەرین كوردستانی قەستا وی كریە، نیزیك (50) بەرھەم ھەنە، ل سالا (1254ك/1888ز) چوویە بەر رحما خۆدی، محمد الخال، الشیخ معروف النودھی، (مطبعة الزمان، بغداد، ل 69، عبد الكريم مدرس، علماؤنا فی خدمة العلم، ل 572.

19 — سعید النورسی، تفسیر (إشارات الإعجاز فی مظان الإیجاز)، تحقیق احسان صالحی (مطبعة النسل، استانبول، 1994) ل 10.

20 - ھەر ئەو، سەحكە: تەحسین دوسکی، دیوانا مەلایی جزیری (چاپخانا خانە، دھۆک، 2011): 2/9.

21 — فرائض المنهج، أبي زكريا الأنصاري ت 926ھ (142) لاپەرن، دەسختە.

22 — شۆشی، گولزار، ل 38.

23 — ھەر ئەو ژیدەر.

24 — ھەر ئەو ژیدەر.

25 — چارە نامەنە، (516) لاپەرن، نەقیسینا وی (1372ك/1952ز)، دەسختە.

26 — ژ گەلمەك ناما پێكھاتیە، (402) لاپەره، نەقیسینا وی (1374ك/1954ز)، دەسختە.

27 — شۆشی، گولزار، ل 38.

28 — شرح شافية: دەسختە د مەكتەبا ھەمزە شۆشی دا، (334) لاپەره.

29 — رسالا عصام الدين: دەسختە د مەكتەبا ھەمزە شۆشی دا، (133) لاپەره.

30 — الجامع الصغير من حديث البشير النذير، السيوطي، (المكتبة التجارية الكبرى، القاهرة، 1352 هـ)، دو بەرگە، (10031) فەر مۆدین پیڤەمبەرینە، حاجی خلیفە، كشف الظنون: 1/550، خیرالدين زرکلی، الأعلام (دار العلم للملايين، بیروت، 2002 /گ-15): 3/ 301.

31 — مەلا محمەد ئەمین كورئ مەلا ئەحمەدئ سەراوی، زانیەكئ ھیژا بوو، ل گوندێ خۆ دەرس گۆتینە، ھەروەسا ل بیاری فەتوا دایە، بەرھەم ل پاشخۆ ھیلایە، وەفات بوویە ل سالا (1380ك)، عبدالکريم مدرس، علماؤنا فی خدمة العلم، ل 547.

32- خەستا تویسە ل باشۆرئ روژھەلاتئ بەغدايە، ل سەر ریکا (سەلمان پاك) ب دویراتیا (25كم).

33 — ژیدەرئ بەرئ، ل 96.

34 — ھەر ئەو، ل 100.

35 — ژ کەسایەتیین شارئ ناكرئ یە ناسیارە ب (عەبدلا گدو)، ژ کەسانن نیزیکی رحمەتی (مەلا مستەفایی بارزانی) بوویە، ل سالا (1967ز) چوویە بەر دلوقانییا خۆدی، ئەڤ پیزانین مە وەرگرتینە ژ ھیژا: سەعیدئ ھەرنی، ل (12/2013ز).

36- ھەڤزینا وی (حەجی عییشا کچا مەلا محمەدئ ناكرەیی) ئەڤ گۆتە بۆ مە قەگۆ ھازتیبە ل شارئ دھۆکی ل 7/1/2013.

37 — شۆشی، گولزار، ل 78.

دەرازیڤکا ھنارتتی و چیکرنا رامانا ھەلبەستی

خواندنهك د پیکهاتهیین
هەلبەستا (شەش
بەند ژ سترانا ل بامەرین)
یا ھەلبەستفان

محسن قوچان دا

پشکا دووی

نیزاد دارتاش

دہرازیںک:

د فہکولین و پیرموین رمخنہیین نوی دا، گرنگیہکا زور ب دہرازیںکین تیکستان دہیتہ دان، چونکو ئہو دہرازیںک یین گریڈایی نہ ب دہقا سہنتہری فہ و ہر ینک ژ وانا د ناخی خوه دا، ہہلگریں مہسجہکی نہ و ناراستہی لایہنی دی دہینہ کرن، (تایتلی سہرہکی، تایتلین لاوہکی، ہرگ، پیشگوئن، دیاری، دہرازیںکا ہنارتنی، پھیقین لسہر نفیسکاری و کتیبی ہاتینہ نفیسین، کتیب و ہرہمین نفیسکاری، ژیدہر، پراویز، پیرست..ہند.) کو ل پھی فہکولینین تازہ یین رمخنہیی، دانہر و سازیبین چاپ و بہلافکرنی ب مہبہست وانا دادنین.

دہرازیںکین ہہنی کومہکن و تیروژکین خوه ناراستہی تیکستا سہرہکی دکہن، ئہو ہمی ب ہہقرا سیستہمہکی ناماژہیی و نپسمتی پیکدینین، تورہکا تیکہہلییان چی دکہن، ہر ژ مورفیم و پھیقی تا مہزنترین ینکہ (کہقال، رستہ، دستہواژہ، وینہ ..ہند.)، پشکدارن د پروسہیا چیکرنا رامانی و ہاقیزتنا نیشانہ و ناماژہیان و ہر ئہف چہندہ بوویہ سہدہما وی ینکی تیورقان و رمخنہگری فرہنسی یی نافدار (جاک دریدا) بہیتہ ہاندان کو بیژیت: (پیشگوئن و دہسٹینکرنین ہہنی پشکدارن د نافاکرنا تیکستی دا، وہا دکہن کو تیکست

بہیتہ دینن بہریبا بہیتہ خویندن)، ب گوتنہک دی دہرازیںکین ہہنی بونیاتی ینکی نہ، کلینین تیکستا سہرہکی نہ و پریں ہہفگہہشتنی لگہل وەرگری چی دکہن، دیسان گرنگی یا فاکتہرین ہہنی دیار دبیت، دہما بزاینین کا تا چ رادہ رولی دبینن د پروسہیا نازراندنا عہقل و ہش و ہہستین وەرگری دا، لہوما دہرازیںکین ہہنی بووینہ جہی پویتہدانا خویندہقان و رمخنہگران و ہر ینک ژ وان دہرازیںکان پیگہہ و کارتیکرنا خوه ہہیہ، ئہگہر وہکی میناک (دیاریکرنی) وەرہگریں وہکو ینک ژ دہرازیںکان، دی کارین بیژین دیاریکرن، دہربرینی ژ تنگژین و ہہستین نفیسکاری دکہت و دبیت ہر ئہو (دیاریکرن)، ب ناوایہکی جودا ہاتینتہ داریژتن و کارتیکرنی ژ دلینی یا مہ یین وەرگر بکہت و ئاشوپا مہ ہر ب سہمتین نہچاقہریکری بہت، یان ئاسویا پیشبینیکرنی ل جہم بشکینیت، ئہف کارہ ژی (کارتیکرن و گوہارتن) ژ نرکین سہرہکی یین کاری ئدہبی یہ، کاری ہہنی ہہفگہہشتنی چی دکہت و دبیتہ سہدہما نازراندنا ہہست و نہستین وەرگری.

دیسان ہرگی کتیبی کو پیدقییہ ب دیزاینہکا ہونہری بہیتہ داریژتن، دیزاینہر وہکو وەرگرہکی ہوشمہند پیدقییہ کاری ئدہبی یان تہقایا تیکستی ب ہویری و بنیرینہک رمخنہیی بخوینیت، سہرہلی مژار و مہبہست و ناماژہیین وی بیت، ہہلبت پیدقییہ دیزاینہری بیروکہیہک ہہبیت دہربارہی ئہوی ژانری ئدہبی یی کتیبی، سہرہلی دیروک و زمان و نالاقین وی کاری بیت، ہہتا بکارت بیروکہ و تیمہ و مہسجین کاری ہہنی فہگوہیزیتہ ہوندری وی کہقالی ئہوی ئہو دادریت، چونکو ل پشت کہقالی وی ژی مینا دیسکورسا ئدہبی مہسجہکا ہزری ہہیہ، لی ہر دوو پہیام یین فہشارتی نہ ل پشت چہفہنگ و خوازہ و

دہرازیںکین تیکستان کومہکن و تیروژکین خوه ناراستہی تیکستا سہرہکی دکہن، ئہو ہمی ب ہہقرا سیستہمہکی ناماژہیی و نپسمتی پیکدینین و تورہکا تیکہہلییان چی دکہن.

دەرازیڤك رۆلەكی هەستیاری و کارا د پروسسیسا چیکرنا ئاقاهیی کاری ئەدەبی دا دبیین، ئەو باندورا ینکی ل هشی خوینەر دا دکەن و کارتیکرنی ل نیرینا وی دکەن.

رەخنەگری مسری (د. عەزوز عەلی) دەرازیڤکین هەنی ل سەر دوو بەشان دابەش دکەت، دەرازیڤکین یان تیکستین پارالین نیفخوویی (تایلئ کتیبی، تایلین لاوهمکی، ناقتی نفیسکاری، دەرازیڤکا هەنارتنی، بەرگ، دیاری..هتد)، و تیکستین پارالین یان دەرمکی (چ ل سەر نفیسکاری یان ل سەر بەرهمی وی هاتیە نفیسین)، دیسان هەمان رەخنەگر دبیزیت: (هەر تشتەکی باندوری ل تیکستی دکەت یان هەر تشتەکی ل دۆر لەشی وی دزقریت و هەر تشتەکی کو بکارین ب ریا وی بچینە هونری تیکستی دا وەکو دەرازیڤک هەژمار دکەت)، وەها ول پەهی فەکولینین نوی

خواستە و ئالاقین دی، یان یین نخافتی نە ل پشت رەنگ و سیبەران، وەها پەيام دەیتە پێچاندن ب بەرگەکی ئەستاتیکی یی نەچاقریکری، کو بەرۆقاژی یا پێشبینی یین وەرگری بیت، یان وەرگری هەفرۆیشی هەنگاقتنی بکەت.

تیز و فەکولین و پەیرەوین نوی یین رەخنەیی زیدە پویتە ب دەرازیڤکان داینە و وەکو تیکستین هاوتەریب ((paratexte)) هەژمارتی نە، رەخنەگری فرەنسی (گیرارد گینیت gerard genette)، دەیتە هەژمارتن ژ رەخنەگر و تیورقائین پێشەنگ ئەوین مژارا هەنی ئاران دی، رەخنەگری هەنی چەند گۆتار و دوو کتیب دەربارە وی مژارا بەلافکرینە،

لیکولینین کویر و ل سەر ئاستی تیوری ل دۆر تیز کرینە، نەمازە د کتیب دەرازیڤک (seuils) دا، تیدا گرنگی یا دەرازیڤکان وەکو کلیل و تیکستین پارالین هەژمارتینە، وەها سەلماندییە کو ئەو

تیز و فەكۆلین و پەیرهوین نوی یین رهخهیی زیده پویته ب دهرازینکان داینه و وهکو تیکستین هاوتەریب (paratexte) ههژمارتی نه.

دا، تهف پەیف و ههفوک پشکدارن د پرۆسهیا ئافاکرنا بنیاتی تیکستی دا، ههرومهکو رمخهنگر سهعید یهقتین دبیزیت: (ب هارمونیکرنا پهیفان و ریخستنا رسته و ههفکونان و ریزکرنا ستراکتورین زارهکی، پرۆسیسا ئافاکرنی ب جه دهیت)، نه بتنی د بیافا ههلبهست و رۆمانی دا، بهلکو د بوارین سینهما و شانۆ و موزیک و شیوهکاری دا، تیز و فەكۆلین ههنی کارتیکر و رهنگههانا خوه ههبوویه و شاراهزیین ژانرین دی ژی مفاژ تیورا ههنی وهرگرتی یه و تهکمز لسهر ئامازه و نیشانهیین دهرازینکا کرینه، وهکو نمونه د هونهی شانوویی دا، دهرهینەر تهکمز لسهر رهنگی جل و بهرگین ئەهکتهران، رۆناهی و دیکورئ شانوویی و موزیک و تهف پرت و پارچهیین دی دکهت، ههس ههموویان ب ههفرا دکهته ئامراز و ئامازه و نیشانهیین سیمپۆلۆیک و دبنه پشکهک د سیناریویی دا، مهبهستا وی ژی پتر تهماشهفانه، یان دهرهینەر تهف ئالافین هونهری ترخان دکهت ژبوی راکیشانا سهرنجا تهماشهفانی و ههفگههشتنی لگهل چئ بکهت، کهواته دهرهینەر و ئەهکتهر و سینوگراف، بهرییا نمایشکرنا کارئ خوه یئ شانۆگهری د حالهتی دوولی یئ دا دژین، سهدهما سههرکی ژی جهماوهره و

دی چهوا تهماشهفان پیشوازییا کارئ وان کهت، لهوما و ل پهی پلانهکا داریزتی دی د ههولهک دۆمدار دا بن ژبوی کارئ وان ببیته جهئ سهرنجا تهماشهفانان، دی لدۆر سایکولوژیا جهماومری بیزانینان کۆم بکهن، ههلبزارتنا مژار و تایتل و دهرازینکین دی دکهفته ههمان قاد دا. دهرزاینکا ههنارتنی (عنبه التصدير)، ییکه ژ دهرزینک و فاکتهرین ههسه گرنگ د ئافاهی یا ههس تیکستهکا ئەدهبی دا، ئەهفی

و پۆست مۆدرنیته دا، پویته ب ههس تشتهکی ههگریدیای ب تیکستی فه دهیته دان، نفیسکار موحسن ئوسمان دبیزیت: (گرنگیپیدان ب زانستی نافئیشانی Die Titologie فهدهگریته پیکۆلین خواندنگهها فرهنسی یا رهخهیی و زانایین ئورویی ل سالتین شینستان کار لسهر دیاردهیا نافئیشانی کریه، نهمازه ل سالا 1968 گرینگ ب نافئیشانی و تیکههلی ب تیکستی فه هاتهدان، مینا لیو هوک leo Hock رۆلهکی گرنگ د دامهزراندنا زانستی نافئیشانی دا ههبوو، ب تاییهتی د پهرتووکا لسهر بابهتی نافئیشانی دا)، ههروهها چهند زانایین دی لسهر مژارا ههنی کار کریه، تیورفان و رمخهنگرئ فرهنسی (گیرارد گینیت Gerard Genette)، ب پهرتووکا خوه (دهرزینک seuils فهكۆلینهکا گهلهمهپهرییا ههفتهرییا تیکستی)، د فی کتیبی دا گینیت لسهر چهند پرسین گریدایی ب تیکستین ههفتهریب راهستا و تیدا گرنگیا دهرازینکان د پرۆسهیا وهرگرتنی و رافهکرنا و ل پهی خویندنین تیوری و سیمپۆلۆیکی گههشته وئ بیرۆکی کو تهف ستراکتورین فهگیرانی و تهکنیک و ئالاف و میکانزمین وئ پیدفی ب سهس راهستیان و خویندنین کویر و ئەنالیزی نه، د تیکستهکا ئەدهبی

پېدقې چەند مەرج تېدا ھەبن، ژ وانا: يا چر بېت و ب زمانەكې بَلد ھاتبېتە نەيسين و وەرگرى ھەشرويشى ھنگافتنى بکەت و بەرؤقازى پېشېبېن وى بېت، لگەل تايلى ھەلبەستى و دەرازىنكا ھنارتنى فەرە وەرگر ھەست بکەت کو يى ل ھەمبەر زمانەكې جوړى راوہستىاي و ئەو دى وى راکېشېتە فەزايەكې پېر نەينى و تەنگزىن، ئەو تېگەھشتن ژى ل وى دەمى جەگېر دبېت دەما وەرگر ھەست دکەت کو ھەلبەستەن شىايە بەرؤقازىيا ئاسوئى پېشېبېن بېھىت و رستە ب ئاوايەك نەچاقەرىكى دارىژتى يە.

محسن قوچان بېكە ژ وان ھەلبەستەنقان ئەوين ھەست ب گرنگى يا وى دەرازىنكى دکەت، خویندەقان ھەست دکەت لگەل نەيسينا ھەر تېكستەكا نوى يى ئالاقىن خوە بېن شعرى نوژەن دکەت، دەما ھەلبەستا خوە يا لژىر تايلى (ل بامەرنى) ل قېستەقالا ئەدەبى يا سىيان ل دھوكى خویندى، ھەر ل دەستپېكى و لگەل گوھدېرىكنا دەرازىنكا ھنارتنى:

ل بامەرنى دەرهك تىرا شكەفتا ناكەت خو دکەنە دوو دەر

خفس ل بوپك و زاقا دکەفیت، ل سەرى چىاي دېنە بەر

وەرگر ھەست دکەت، نەيسينا دەرازىنكا ھەنى د گاقەكا ھەلبەستى دا ھاتىە نەيسين، گاقا ھەنى ھەر وەكو گاستون باشلار دبېژىت: (گاقا دەمى ئاسوئى يە و ئەو گاق ل ھەمبەر يان دژبەرى دەمى ئەستونى رادوہستىت، گاقەكا مېتافىزىكىيە و ھەست و ھشان دەھژىنېت)، گاقا ھەنى يا گرېدايە ب تەنگزىن و ھزر و ھەستىن ھەلبەستەنى قە و دەرېرىنى ژ بىزارى و دوودلى يى دکەت و دوى گاقى دا ھەلبەستەنقان د حالەتەكې نەمازەمى دا تېپەر دبېت، ئەو دەرېرىن قەرىزا وى ھەنگافتنى يە ئەو دکەتوارەكې تال دا راستى وى بووى و ب ھىزا خەيالى جېھانەك

چەندى ھەلبەستەنقان پالدايە كو ب ھوېرى لسەر ھەلبژارتنا وى دەستەواژەمى رادوہستىت ئەوا ل بەراھىيا تېكستا سەرەكى دەھتە نەيسين، ب مەرجهكى يا گونجاي بېت لگەل لەشى تېكستا سەرەكى، يان بېتە وەكو ستوى د نېقەرا سەرى (تايلى تېكستى) و لەشى (تېكستا سەرەكى) دا، ئەو دەرزايەك ژى ھەر وەكو د. عەلى غالب فەرەج دبېژىت: (ھەر تەشتەكې يان نەيسينەك بەرىيا تېكستا ناقەندى ھاتبېتە نەيسين قىچا چ ژ گوتنىن دانەرى ب خوە بن يان ژى ژ نەيسىنېن نەيسكارىن دى بن ب خوە قە دگرېت)، دەرازىنكا ھەنى دبېتە ئەو بياقا ناقىن يان ئەو پېر يا كو ژ وى دەرى وەرگر گەشتا خوە د نېف گيانى تېكستى دا دکەت، قادا ھەنى دبېتە كلىلەك و فاكترەكې ھارىكار ژبووى وەرگرى بەر ھەف بکەت تېگەھشتنا ناقەروكا سېمپولوزى و ژېدەرەك ژبووى چىژ وەرگرتنى ژ فورمى گوتنى و لايەنى وى يى ئەستاتىكى.

لەوما ھەلبەستەنقان زور ب ھوېرى لسەر ھەلبژارتنا وى دەستەواژەمى رادوہستىت گرنگىيى ب چەوانى يا دارىژتن و چىكرنا وى دەت، ديسان يا گرنگ ئەو دەمى چەوا كارىت وان دەستپېك و دەرازىنكان ب داوېيان قە گرېدەت.

لى د ھەلبەستا كوردى يا نوى دا، وەكو پېدقې پوېتەى ب دەرازىنكا ھەنى نەھاتىە دان، يان پېرانييا ھەلبەستەنقان وەكو پشكەكا لاوەكى تەماشەى وى دەرازىنكى كرىە، دبېت لاوازييا پروسىسا رەخنەگرتنى بېك ژ سەدەمان بېت، ديسان دبېت ئەو نە پوېتەدان بو نەسەر ھەلبوونا خوەدى ھەلبەستەنقان ل دور تەكنىك و ئالاقىن تازە د ھەلبەستى دا قەگەرېت.

ھنارتنا ھەنى پشكەكا كارايە د ئاقاھىيى تېكستا شعرى و ھەر كارەكې دى يى ئەدەبى دا، ژبووى كو ئاستى وى بگەھىتە ئاستى ھەلبەستىوونى

فەننازی دارپۆرتی یە، وینەیهکی پان نۆرمال، هەلبەستقانی ییکەیی کەتواری هەین د تیکستا خوە دا هەلوەشاندی یە و ژ نوی و لگۆر دیتنن خوە ب ئاویەکی دویژ ژ سینۆرین لۆژیکی جارەك دی ئاڤاڤری یە ڤە.

ل بامەرنی دەرەك تیرا شەكەفتا ناکەت خۆ دكەنە دوو دەر

خفس ل بویك و زافا دكەڤیت، ل سەری چپای دبنە بەر

هەر ل دەر ازینکا هەنارتنی نیشانەیین كودەتایا ئەوی هەلبەستقان ل سەر زمانی گۆتارکی دیار بووینە، بەلكو هەلبەستقانی هەر ئەو دەر ازینك كریە بیاڤەكا سیمپۆلۆگی، بیاڤا چپكرنا نیشانە و ئامازەیان، بیاڤەك جودا نابیت ژ تیکستا سەرەکی بەلكو دبیتە پشكەك گرنگ ژ تەڤنی وئ، لەوما دئ وەرگەر هەست كەت كو پیدڤی یە خوە بەر هەڤ بکەت بۆ پروسئسا وەرگرتنی ژ بەرکو پروسەیا هەنی یا هئسان نابیت، چونکو هەلبەستقانی یی دویژ كەڤتی ژ دارپۆرتنا سادە و گرنگی ب لایەنی ئەسناتیکی دایە و ب زمانەکی ئامازەیی دئ پەڤییت، هەلبەستقانی هەول دایە ب رییبا بكارئینانا هەر تشت و ئالاقەکی بالكیش و نەچاڤەری سەرنجا وەرگری رابكیشیت، یان ل وی فورمی گەریایە ئەوی گونجای لگەل ئەو گۆهاریتن و ڤەگۆهرینن د ژانرین دی بین

دی چپکرییە، ئەو جیهان یا مشتە ب پرسیارین گرنگ و هەستیارین هەبوونگەرایی.

ژ بوی دەرپرینئ ژ وی گافئ و حالەتی هەنی، ژ بوی كو ب ئاویەکی هونەری دەرپرینئ ژئ بکەت و د سپاتیۆمەکی شعری داڤهگیر بکەت، هەلبەستقان ژ وی هەمبەری بابەتی دگەریت ژ وان چەڤەنگان دگەریت ئەوین بکارین هەمبیزا تنگژین و بینین و هزرین وی دكەن و ب رییبا وان بپروکەیین خوە بکەتە هونەر، ل ڤیری محسنی هەلبەستقانی پەنا بەر دپروکی و سومبۆلین دیرین و کەڤنار بریە، روحا جەهی ڤەدیتی یە، هەلبەت جەهی ژ فاکتەرەکی سەرەکی یە ژ فاکتەرین شعری، ل جەم وی ئەو جەهی نە بنتی جەپن ماتریالی یان فیزیکی نە، بەلكو جەپن ورەیی نە، د بینینن هەلبەستقانی دا رامانا هەبوونی ل وان دەران بەرجەستە دبیت، جەپن ڤەگەردایی ب رابردووی ڤەنە، هونەر ژ وی هەر د بنەرەت دا کارئ کۆلینی یە د رابردووی دا، هەلبەستقانی مە یی پروفیشنال هەر تشتەکی زیدە و نە پیدڤی د گۆتتا شعری دا ژناڤ دەرئێخستی یە، ب شارەزای رستەیین خوە هەلبژارتینە، ب رییبا ب کارئینانا زمانی ب ئاویەکی جیاواز و تەکەز ل سەر تەکنیک و فورمەکی نەمازەیی و ڤەگەیرانەکا سۆریالی و فاکتەری ئاشۆپا خۆلڤینەر، وینەیهکی شعری یی

ئەدەبىي و ھونەرى دا رویداين.

قۇچاننى ھەلبەستقان دىرۆكا ھەفركىيان د تىكستا (شەش بەند ژ سترانا ل بامەرنى) دا، ب جۆرمكى خەست كوم دكەت، (ھەفركى يا مروقى لگەل سرۆشتى، ھەفركى يا د نىقبەرا كومىن جفاكىين جياواز دا، ھەفركى يا ئەفى نىشى لگەل ئەوين دن، ھەفركى يا زانىنى لگەل نەزانىنى، ھەفركى لسەر ھەبوون و مانى.. ھتد.)، يان تەمورئ سەرمكى يئ بىرۆكەيا تىكستى لسەر ھەفركى يا دوئاليزىمىان چىبوويه، ئىستراتىژىيەتا ھەنى يا دىرىنە دلۆژىكا ھەبوونى دا و ھزرا فەلسەفى يا رۆژئاقا ھەر ژ ئەفلاتونى بگرە ھەتا ھايدگەرى لسەر بنگەھى ھەنى چىبوويه، فەيلەسوفى ئەلمانى ھىگل دەئتە ھەژمارتن وەكو فەبىنەرى ياساين دىالىكتىكى، ھەفركىيا دوئاليزىمىان ل پەى ياسا و نىرىنا فەلسەفا ھەنى، يا فەگرىدايى يە ب ھەبوونى قە و ھەر دى يا بەردەوام بىت و بنەمايى پىشەقچوون و وەرارى يە، ھەر تىشتەكى د ناخى خوە دا ناكوك و ھەفدژى خوە ھەمبىز دكەت و لسەر بنگەھى ھەنى، بىرۆكەيا يان ياسا ماندلكرنا ماندهلكرنى (نفي النفي) ھاتىە دارىژن، ياسايا ھەنى ل جەم كارل ماركسى فەيلەسوف بوويه يىك ژ سى ياساين سەرمكى يىن لۆژىكا دىالىكتىكى و ل پەى وى بنگەھى دياردە و بوويەر راقەكرىنە و ب دىدەكا قەبر و دوير ژ گومانى تاگىرىيا لايەنەكى دكەت، تەماشەى لايەنكى دكەت وەكو ھەلگرى بها و نرخبىن بلىند و راست و پاكر و بەرۆقارزى لايەنى دى دببىتە ژىدەرى خرابى و نەباشىيى و سەدەمى پاشقەمانى، لى فەلسەفا پۆست مۆدىرنىتە، كۆدەتايەك لسەر نىرىنا ھەنى كرىە، وى تەماشەى ھەفدژان كرىە وەكو تەفاقكارىن ھەف دوو، رىچكەيا ھەنى يا فەلسەفى ل پەى چەندىن ژىدەران بو جاك درىدايى فەيلەسوفى و

خودانى تيؤرا ھەلوەشانگەرايى دزقريت.

محسنى ھەلبەستقان ب ھەمان دىد و ل پەى ھەمان رىياز تەماشەى دوئاليزىمان دكەت و ئەو ژى ياخى دببىت لسەر بنگەھى لۆژىكا كلاسىك، چونكو خوينەر ھەست ناكەت كو ھەلبەستقان تاگىرىيا لايەنەكى لسەر كىستى لايەنى دى دكەت، بەلكو وەھا دببىت كو ئەو دوئاليزم يىن ھەف دژ نىنە بەلكو ب تنى ناكوكى د ناقبەرا وان دا ھەنە و ئەگەر تىكەھلى و ھەفگرتن نەبن چ لقىن و وەرار و نوبىوون چىئان، يا پىدقى ئەو تەماشەى وان بكەين وەكو ھەين و لسەر بنەمايەك تەندروست و عەقلانى، نە بتنى ھەر دوو يىك دوو تەفاق دكەن، بەلكو ھەر يىك رامان و پىدقى يا ھەبوونا خوە ژ يى دى وەردگرىت، يان ئەگەر ئەوئ دى نەبىت چ رامان بو ھەبوونا مە نابىت، ل پەى دىدا فەلسەفا پۆست مۆدىرنىتە ب رىيا دايلەلۆگى ھەر دوو جەمسەر دبنە داينەمويىن لقاندا دىرۆكى و چىكارىن بوپەران، وەھا ژى دى وەرارا دىرۆكى ب شىوہىەكى سرۆشتى ب رىقەچىت، لى عەقلى زال ھىژ يى دويرە ژ ھەمبىزكرنا لۆژىكا ھەنى.

دىسان ھەلبەستقان د وئ باوهرى داىە، كو تەف ھونەرىن دى يىن ئەدەبى و ھونەرى مفا ژ ژانرى شعرى وەرگرتىنە، لەوما ئەو ژى وى مافى ددەتە ھەلبەستى كو ئەو ژى مفاى ژ ژانرىن دى وەربگرىت، ژ وانا ژى چىرۆك و كن چىرۆك و شانو و رۆمان و شىوہكارى.. ھتد. نھا ھەلبەستانى وى و ژبوى كو د نوپكرنەكا ھەر و ھەر دابىت و بكارىت وئ گۇنتا دببىت ئەف چاخە چاخى (مرنا ھەلبەستى يە) ماندەل بكەت، لەوما د ھەلبەستىن خوە دا دەرگەھ ھەمبەر تەكنىك و شىوازىن نقىسىنا ژانرىن دى فەكرى ھىلاينە، ب قى فەكرنى ژى شىايە ب ئالاقىن تازە رستەيىن خوە پىكىبىنىت و وەرگرى ھەفرويشى ھنگافتنا وەرگرتنى بكەت.

ئاراستەيىن رۇمانا دەقەرا بەھدینان

رۇمانىن د نابقەرا سالىن (1988 - 2012) ۋ دا
ۋەكى نموونە

خالد صالح

گوند- محەمد سەلىم سوپارى).
رۇمانا (ئەو ئاشى دەراف لى ۋەرگىراي).
گرنگىيا جەئ كوردستانى يە ژلايى مېژوويى
قە، ۋئەو شۆرشىن لى رويدايىن، ب تاييەت
ل رۆژھەلاتى كوردستانى، ۋ ئەو شكەستن
ۋ درىدايەتتيا تووشى شۆرشان د بوون. تىدا
نقىسەر شۆرشى ب ئاش سالۇخەت ددەت.
دىسان ب رۆلى شىرەتكارى رادبىت، كو ب
زانست ۋ زانىنى ۋ تفاقى ۋ نىكگرتتى، ئاش دى
كار كەت، ۋ بەرھەمى ۋى ئاشى، دى ب دەستقە
ھىت. نقىسەر ل قىرە برسىي (خۆسەرىي يە)
خودانى رۇمانا (گەريان ل بابى بەرزە)،

ۋەكى ديار ب دەھان جۆرىن رۇمانان ل
جىھاننى ھەنە، لى ئايا رۇمانا دەقەرا بەھدینان
ب كىش ئاراستەى قە چوويە؟ ب رەنگەكى
گشتى رۇمانا دەقەرى ب گەلەك ئاراستەيانقە
د چىت. بابەتتىن جودا جودا ب خۇقە دگريت،
گرنگرتىننى وان:
رۇمانا مېژوويى:

ژ وان رۇمانىن دقى ئاراستەى قە چووين:
(ئەو ئاشى دەراف لى ۋەرگىراي- ناجى
تاھا بەروارى، گەريان ل بابى بەرزە- ئەنومەر
محەمد تاھر، ھېلىن سۆر، ئاقا مەزن- كىلىكا كو
ماسىين خوە تىھنى دەيەلە- سەبرى سلىقنەيى،

رۆلئى قى گوندى ل پېشوازييا وى ديار دكەت. هەر ژ هاتنا وى تا ژ گوندى دەرکەتییە قە. ب تايبەت رۆلئى مالا (شېروى)، وەكى مەزەنەكى گوندى، و ب سەرفەرازی وى ئەركى كەتییە سەر ملین وان رادكەن.

رۆمانا (ئافا مەزن) ژى. مېژوويا دەقەرا (سلیقنەیا) ب گشتى و یا گوندئ (قەسرا مەلا تەیب)ى ب تايبەتئ. وەكى نمونەك بۆ وەلاتئ مەزن ب رەنگەكى گشتى، كا چەوان دەقەر، ب مېژوويا خۆ یا كەفن و نوى دا، تووشى پلانین دوژمنى د بوو. چەوان ھەندەكان بەرەقانى دكر و ھەندەكین دى ھەقەژ دار دەستین نەیارى بوون.

دبیت رۆمانیئ كۆمەلایەتى پتر ژ ھەر جۆرەكى دى یئ رۆمانان كارتیكرن ل نقیسەرئ دەقەرئ كریبت، كیم رۆمان نەبن، ئەگەر ئەف بابەتە، ب رەنگەك ژ رەنگان ب خۆفە نەگرتیبەت.

رۆمانا كۆمەلایەتى:

دبیت ئەف جۆرە رۆمانە ژ ھەر جۆرەكى دى پتر كارتیكرن ل نقیسەرئ دەقەرئ كریبت. كیم رۆمان نەبن، ئەگەر ئەف بابەتە، ب رەنگەك ژ رەنگان بخۆفە نەگرتیبەت. ژ وان رۆمانان:

(چاقئ سیتاقتئ؛ ژانین سیناھئ- دوو رۆمانئ تەحسین نافتكى. سیلاف و میریت وئ- حەسەن ئیبراھیم. ئەزو دەلال- من ب تەئى نەھیلە- سدقى ھەرورى. بیست سال و ئیقارەك؛ مریەما- كچە ژنەك ژ زەمانەك دى- دوو رۆمانئ سەبرى سلیقنەیی، تافگە- لیگەر یان ل رۆناھیا

ب رەنگەكى دى یئ چووہ د ناڤ بەرپەرئ وئ مېژوويا خۆ دووبارە دكەتەقە دا. (دەولەتا ئوسمانى و سەفەر بەلك و...) و یئ قیای مفای ژ وئ سەربۆرئ ببینت. جارەكادى سەردا نەچن. د قیرەدا ھەقركمانیەكە د ناڤەرا دوو بەرەبابان دا: د ناڤەرا كەفنیاتیئ و نویاتیئ دا، و ژ دارشتنا رۆمانئ دیارە نقیسەرى یئ قیای رابردوو نەھیتە ژبیر كرن، و پاشایئ خۆ، یئ خودان خەبات و تیکوشئین ژ بیر نەكەن، و یئ ل وئ باوەریئ كو ھەر رۆژەكا حوكمئ كوردان د دەست كوردان دا، وەلات یئ پئشكەتى و ھەرارەكا باش یا بخۆفە دیتی. دیسان نقیسەر زولم و زۆردارییا دەولەتا ئوسمانى ژى خۆیا و بەرچاڤ دكەتن، و كا مللەتى چ جۆرە نەخۆشى ل سەر دەستئ وان دیتییە.

ئەف ھەرسئ رۆمانئ مایئ، ئاراستەیا خۆ پتر یا ديار كرى. دەم و جە پتر یئ دەست نیشان كرىن:

رۆمانا (ھیلین سۆر). نقیسەرى چاخ یئ قەگەر اندیپە سالین بیستان و ب دروستى بۆ دەمئ (خۆیوونئ). نقیسەرى قەھرمانەك یئ دەست نیشان كرى، ئەو ژى (ئەحمەد)ە، خەلكئ دەقەرا (بەھدیان)ە و ئەو ب رۆلئ خۆ یئ نەتەوہی رادبیت، كو دچیتە بن خەتئ و خەباتئ د گەل بنەمالا بەدرخانیا (میر جەلادەت بەردخان) ى دكەت. چەندین نامان ژ ویرئ دەھنت، دا ب گەھیتە سەردارئ كوردان، ژبوونا رزگارئ و دا ھەندە بەرۆكئ دى یئ شەرى دژى توركان قەكەن. شەرى ل سەر شۆرشا كوردى ل باكۆر سست بكەن.

رۆمانا (گوند) ژى مېژوويا وئ قەدگەر بیئەقە سالین چلان و ب دروستى بۆ سالا (1945) ئ، دەمئ (ریبەر) د ناڤ رۆمان دا ھاتئ، ل دەقەرئ د گەرییا. ھاتییە گوندى (گوندئ سوارئ)، گوندئ نقیسەرئ رۆمانئ. ل قیرە

لئ دەمى دەھتە سەر وئ چەندى كۆ خۆ بدەتە بەردان. (ھەوار) قەبىل ناكەت، كۆ ئەو كەسەكى ب ژنە، و ژناوى ھەر دۆتاماوى ب خۆيە. رۆمانا (ئەزو دەلال- من ب تەنى نەھىلە) ژى چىرۆكەكا ئەقنىيى يە د ناڧبەرا (رئبەر) ى و (دەلال)ئ، كۆ ھەردوو ل (ستكھولم) دژين. دەمى كۆچا مەليونى چى دىبىت. (رئبەر) بەرھف (توركيا) قە دەھت، ژبۆ ھارىكارى كرنا پەنابەران و چەندىن دىمەنن سىياسى و كۆمەلايەتى بەرچاڧ دكەت.

رۆمانا (بىست سال و ئىڧارەك) ژى پتر ەمكى رەخنە يا ئاراستە كرى. چاڧىن نڧىسەرى ل سەر چەندىن رويدانان دزىقن، چ سىياسى و چ كۆمەلايەتى... ديسان بارى سىياسى و كۆمەلايەتى يى سالىن ھەشتىيان ل دەڧەرا (سېمىل)ئ و ھەتا دەڧەرا (زاخو)، خويا و بەرچاڧ دكەت، و بايەخەك يى دايە كىشا ژنى. (مريەما- كچە ژنەك ژ زەمانەك دى) ژى كىشا ژنكەكى يە، كا چەوان دەھنە كوشتن و چەوان توخمى نىر يى زالە ل سەر ھەر تىشتى و چەوان ھەر كەسى دڧىت ژنى بۆ خۆ قەدكىشىت ەمكى (مى). قەھرمانا چىرۆكى چەندىن ئەزمۆنن ئەقنىيى دىبىنت، لئ چ راستگويى دگەل دا نىنن. ھەمىيان ب تنى (مىياتىيا) وئ دڧىت. ب تنى ئىكى ژ دل دڧىا، لئ ئەو ژى دەر دكەڧىت كۆ گوللەيەكى، ژ ئەنجامى شەرى براكوژيى، ناڧ بىسيرا وى يا ھنگاڧتى.

چىرۆكا (تاڧگە- لىنگەريان ل رۆناھىيا پرا جىنۆتى) ژى. چىرۆكا رۆژنامەڧانەكا كچە. يا زىرەكە و دڧىت ب رۆلى خۆ رابىت ەمكى ژن. سنۆران بىشكىنىت، ەمكى بەرھەڧانكەر ژ مافىن زەلامان. لئ تووشى دەر دەسەرىيان دىبىت. گەلەك ھەڧرەكمانى و شەرەمكى نە راگەھاندى، ژ لايى بەرپرسان دگەل وئ دەھتە كرن. د ئەنجام دا، ھەمى د سەرى وئ را د ھىنە شكاندن، و

پرا جىنۆتى- تەھسىن ناڧشكى. سڧىتلانا- ھەسەن ئىبراھىم. نەھىيا بەندەمانى- كەمال سلىڧانەيى. خىڧزانك- سەعەد ھەجى سەدىق زاخويى.) (چاڧى سىناڧكى) ئىكە ژوان رۆمانان، كۆ تىدا قەھرەمانى چىرۆكى، (سپان) دىبىتە ئەفسەرى پولىسان. لئ كەسەكى سڧكە، و ژ خەلكى قەنابىت. ئارىشەيان بۆ چى دكەت. داخاوازا بەرتىلان ژى دكەت. و دەمى پىرەمىرەكى ب ناڧى (عزىر) دگرىت، د ناڧ دەستى وان دا دزىندانى قە دمرىت. ئىدى جار دىڧژن ژ قوتانى و جار دىڧژن ژ (زختى) يى مرى. لئ ئەڧ چەندە كىشەيىن دەروونى بۆ (سپان) ى چى دكەن. ل بەرامبەر ژناوى (رەنگىن) ژى ل خواندنگەھى، دكەڧىتە دكاودانەكى نالەبار دا. ل سەر ھندى ەمكى ماموستا دەھتە قەگۇھاستن بۆ گوندەكى دوىر. د ناڧبەرا ھاتن و چوونا (سپان) ىدا، ژ گوندى بۆ باژىرى و بەروڧاژى. ترومىيلا وان ەردگەرىيىت و د ئەنجام دا دمرىت.

رۆمانا (ژانن سىناھىي) ژى دەردى ژنابى يە. كا چەوان ژنەكا ب چاڧەكى، مىرى و عەيالى وى تەپەسەر دكەتن. ل بەرامبەر عەيالى خۆ رادگرىت. د قى رۆمانى دا رويدانن كوشتنا ژنكان بىن تىدا. ديسان نڧىسەرى ژيانا گوندان ب ھويرى يا سالوختە داى. ھەر ەسان چەندىن ئارىشە و رويدانن نەخوش روى د دەن.

سىلاڧ و مىرئىت وئ: چىرۆكا كچەكا گەلەكا جوانە ب ناڧى (سىلاڧ). ھىڧى و ئومىدئ جىلانە. دەمى مالا وان جارەكى ل دەڧ جىرانەكى وان دىبىنت. گومانان ژى د بەن. گەلەك گەڧان لئ د كەن. لئ پىشتى ھىنگى ب خورتى د دەنە كەسەكى پىر و ب ژن، ب ناڧى (ھەمە) ى. پاشى دەھتە بەردان و ددەنە (مەردان) ى، كۆ وان ژى ئەو ڧىرى لەشڧرۆشىي كرى. پىشتى دچىتە ژ دەرڧەى ەلاتى. (ھەوار) د دىڧرا دچىت، و دىڧىت پەيوەندىيا دگەل گرىدەت.

تووشی وان بووین... تهعریب و کاقل و ویرانکرن و ئهنفال و کیمیای و... چ تشت نهمان وان داگیرکهران نهکرین. لهوما چند رومان ژى د قى ئاراستهى فه چوونیه، نهمازه ئهو کهسین ل نئزیک دژیان. ژ وان رومانان: (کورئ زنائ سهربلند- سدقى هرورئ، ئهفین و شهوات - سدقى هرورئ، ئهفین و ئهنفال- حهسن ئیبراهیم، کمیدئ گهور- سهدیق حامد، مهمو کهو بهردا- حهسن ئیبراهیم، کورئ چیا- محهمد تاهر شورؤ بیبوی، شووپین روندکان- هزرقان، رورژین ئیتون- کوغان سندی). رومانا (کورئ زنائ سهربلند) کاودانین

ب رهنگهکئ گشتی، رومان دهقهرئ
ب گهلهک ئاراستهیانقه د چیت و
بابهتین جودا جودا ب خوؤه دگریت،
وهکی: میژووی، سیاسی، کومهلایهتی،
نیشتمانی، ژیاننامه، گهشت و.. هتدا.

پشتی شکهستنا شورشا سالا (1975) ئی به. خو بهرههفکرنه بو هلکرا شورشهکی، کو ل قیره (شیرو) ب وی رولی رادبیت، وهکی قهرمانئ چیرۆکی. دهمن ژ زیندانئ د رهفیت و د چیه چیا... چندین دیمهنین تراژیدی ل وان گوندین کاقل و ویران کری دبیت و وینه دکهت. ل ویرئ (شیرو) بهردهوامی ب خهباتا خو ددهت، همتا پارتین کوردی دهینه مهیدانی. لی یا (شیرو) دلگران کری ئهوه شهري برا کوژیی روی ددهت. دیسان نفیسر چندین دیمهنان بهری بچیه چیا ژ باژیرئ (موسل) وینه دکهت.

گیانئ خو ژى د دانیهته سهر. ل قیره نفیسر نه نازادیا زهلامی ژى بهرچاڤ دکهت.

چیرۆکا (سفیتلانا) ژى حوکمی پارهیه، کو مروف سهخمهراتی پارهی، ههمی تشنان ژ دهست ددهت. وهکی (سفیتلانا) بی. قهرمانانئ چیرۆکی کو ئهو بخو کچهکا (روس) یه. ژ ژاری و بی پارهیی، دهینه (ئلمانیا). ل ویرئ ژى دکهفیه بهر حوکمی کهسئ نیر... ئیدی سیکس و دهردهسهری ودوو گیانی و زیندان... چیرۆکا وئ دگهل سئ کهسانه. (ئلیکس) ئ میرئ وئ، و (ئیقان) ی کو هز ژئ دکهت، و (نازاد) ئ کورد، کو کهسهکی ب ژنه، لی ژ وی ب دوو گیان دکهفیت.

(نهییا بهندهمانئ) ژى دیسان کیشا ژنی یه. ژن وهکی منا و تشتهکی بی بها. ل قیره چندین چیرۆکین ئهفینئ نه، د ناڤ کومهلهگههکی پاشکهتی دا، کو ئهفینی تیدا حهرام. چیرۆکا سهرهکی ل قیره چیرۆکا ئهفینیا د ناقبهر (گولئ) و (دلدار) ی دایه. ژ بهر هندئ ئهو ئهفینی چندین رویدانان ل دویف خو دهیلن: (سوتن و کوشتن و خهندقانن و...). قهرمانئ سهرهکی ژى (دلدار) ه. ژ ئهگهرئ خوینداریی دهینه کوشتن. پشتی ب دزیقه (گولئ) ماره کری، و ب دوو گیان ئیخستی، لهوما (گولئ) ژى تووشی هیرشهکی دبیت، لی نامریت.

چیرۆکا (خیزانک) ژى رویدانین سالین پینجیانه، ل باژیرئ (زاخو) ژ چندین لایانقه. نفیسهری ئهو باژیر ل وی سهردهمی بی وینه کری. قهرمانئ سهرهکی چیرۆکی (رینین) ه. هز ژ (شرین) ئ دکهت. لی بهکروک د کهفته دریکئ دا، و ناستهنگان بو وان دروست د کهن، دا نه گههه نئک. ل دوماهی و ب هاریکارییا (خیزانک) ی دگههه نئک. لی ژ ئهجامئ وان نهخوشین دیتین و پشتی مههر کرین هردوو دمرن.

رومان سیاسی (نیشتمانی):

ب تاییهت خهباتا گهلی کورد و ئهو درندهیین

چەوان (موسلییان) یاری و سفکانی ب کوردان دکرن... سەرەرای باری گرانێ ژیانێ.

چیرۆکا (ئەفین و شەوات). واتە (ئەفین و شۆرش). تێدا (سەردار) ل زانکویا (موسل) حەز ژ (چنار) ئ دکت، کو هەردوو ژ دوو باژیرین د ژێک جودانە، و هەردوو ب هزر و بیرین خۆ، ژ دوو بنەمالین جودانە. د ئەنجام دا (سەردار) دگەهیتە شۆرشێ و (چنار) ب خورتی دانە پسمامی. لئ د شەرەکی دا بابێ وئ و میری وئ د هیتە کوشتن. پاشی ئەو ژێ دچنە چیا. ل پشتی ئەنفالان هەردوو ئێک و دوو ل سنۆران دبیین و دگەهە ئێک. لئ چەندین ئاستەنگ و گرفتاری بو وان چئ دبن، و ژێک بئ هیفی دبن. (چنار) شوی ب کورئ وئ مالی دکت، لئ جارەکا دی (سەردار) دیار دبیتەقە، و دگەهە ئێکقە، و قەدگەر بیئەقە باشورئ کوردستانی.

چیرۆکا (ئەفین و ئەنفال) ژێ رویدانین پشتی ئەنفالانە، کا چەوان (نازاد) جلکین ژنکان دکتە بەرخۆ، و دشیت خۆ د ناڤ ژنکان دا بەرزە کەت. لئ چەندین نەخۆشی و ترسان دبیت، هەتا جارەکی دەلیقە هەلکەفیت و دشیت ب هاریکاریا شوفیرەکی، ئەو دگەل (ژیان) ئ، ژ کۆمەلگەهێ برەقن، و بینە مالا مامی خۆ ل (دھۆک) ئ. ئیدی پشتی هینگی سەرەلدان چئ دبیت. ئەو زیرەکانە تێدا پشکداریی دکت، لئ تێدا دھیتە شەهید کرن، و ب ئالایی کوردستانی دھیتە پێچان. پشتی کچەک و کورەک ژ (ژیان) ئ بووین

چیرۆکا (کمیڈئ گهور) روژانین دژوارین ژیاننا گوندانە د کاودانین شۆرشێ دا. چەوان ئەو گوند، نەمازە ئەوین د دەقی حوکمەتی دا نەچار دبوون یان دگەل حوکمەتی بن، یان گوندین خۆ بەردەن و بەرەف چیا قە ب چن. ل قیرە مالەکە د چیتە ناڤ چیا ل جھین رزگار کری، لئ ل ویرئ ژێ پیدقی ب گەلەک تستان هەنە. نەمازە بین

خوارنی. دەمی قەهرەمانی چیرۆکی دئ هیت کو کەل و پەلین خوارنی ژ گوندی هینت، هزر و بیرین وی د هینە سەردا برن، و د قیت (خەباتا) خۆ، بەرامبەر نانی، بو ناڤ حوکمەتی قە بینت. دقیت کمیڈئ گهور ب کەری بگۆهوریت. لئ چەندین رویدان و دەر دەسەری بو چئ دبن.

چیرۆکا (مەمۆ کەو بەردا): کاودانین سالین هەشتیانە. (مەمۆ) سەرا کەوکی دھیتە گرتن، دەمی کەوئ ئەفسەرەکی بەردای، کو ئەو کەو هەر یئ وی بخۆ بوو، ئەفسەری ژ مالا وان ل گوندی بر بوو. ل زیندانی (مەمۆ) دانپیدانی دکت کول روژەکی دگەل (شیرکو) ی چوو یه گوندی. ل روژا دەهواتا (شیرکو) ی، (شیرکو) ژێ دھیتە گرتن، و (مەمۆ) ل ژیر ئەشکەنجی و لیدانی دھیتە کوشتن. هەلبەت ئەو لیدان و ئەشکەنجە یا مللەتەکی بوو، هەتا دبیتە سەرەلدان.

چیرۆکا (کورئ چیا) ژێ خەبات و خوراکریا گەلئ کورده، کا چەوان دھیتە گرتن و چەوان دگەهە پێشمەرگە ی و چەوان حوکمەتی کەس و کارین وان دگرتن و رەفتارەکا خراب دگەل دا دکرن. ل قیرە دەیکا خەباتکەرەکی یه، ب ناڤی (حەلیما) هاتییه گرتن. هەتا ب ئەشکەنجی و لیدانی کوشتین چ دانپیدان نە کرن.

هەردوو چیرۆکین (شووپین روئدکان) و (روژین ئیتون) ژێ ل سەر رویدانین روژین ئەنفالین سالا (1988) ئ نە. یا ئیکئ دیمەن ل گوندی (سەبری)، و یا دووئ ل دەقەرا (زاخۆ)، کا چەوان د کەقنە بەر شالاوین ئەنفالان و هەردوو کۆمەکا رویدانین تەراژیدی نە. کۆچا خەلکئ وان هەردوو گوندان، ژ وان هەردوو دەقەران دەست پئ دکت، و دگەهە سنۆران. د چیرۆکا ئیکئ دا قەهرەمانی چیرۆکی (ئەیوب) ه، و ب رۆلی خۆ رادبیت، وەکی سەرکیشی وی کاروانی ژ گوندی دەرکەتی و... نڤیسەری د قئ چیرۆکی دا هەقەر کمانییهک یا ئیخستیه د ناڤبەرا

چاقان دبیت، و نشتەرگه‌رییهك پئی دقئیت، یان نه دئ كۆره بیت. ئەو نشتەرگه‌ری دقئیت ژ دهرقه‌ی وه‌لاتی بۆ هئته کرن. له‌وما (گاره) هه‌می بزاقان دكه‌ت ژبۆ چاره‌سه‌رکړنا وی. گه‌له‌ك هاتن و چوونا د ناقه‌را بالیوزخانا و وزاره‌تا و به‌غدا و ئوردن و ... دا دكه‌ت. هه‌تا ل دوماه‌یی ب هاریکارییا ریکخراوه‌کا مروقی د هئیره ئه‌مریکا و نشتەرگه‌ری بۆ ده‌یته ئه‌نجام دان. دیسان نفیسه‌ری کاودانین وی سه‌رده‌می وه‌کی ژیاننامه ژی به‌رچاڤ کرینه .
 رهنه‌گه‌دانا ئی جه‌نگی د رۆمانا (کورئ سافا ره‌عنايي) ژی دا یا به‌رچاڤه. تیدا قه‌هره‌مانی

بابه‌تی خه‌بات و ره‌خه‌یا سیاسی د چیرۆکی وه‌کی (پالی پویشی، داویا شه‌رفانه‌کی، پهل و خۆلی، فیان د ده‌مه‌کی ژانداردا، به‌هه‌شتا ئاگری) دا ده‌یته دیتن.

چیرۆکی (ره‌حمان) د جه‌نگی دا ده‌یته ئیخسیر کرن، و د چیه د كه‌مپین (ئیران) ئ دا. هه‌تا ژ ئیخسیری قه‌دگه‌ریته‌فه. كۆچا مه‌لیونی چی دبیت و جارها دی د چیه كه‌مپین (تورکیا) دا، و پاشی بۆ كه‌مپین (U.N). وه‌سان ژ كه‌مه‌ه‌کی دچیه ئیكا دی، و ژ دهرده‌سه‌ریه‌کی بۆ ئیكا دی. ژن شوی دكه‌ت و عه‌یال هه‌روه‌کی نه‌یین وی. ئەفه نه هه‌ر ژیا نا وی ب تنی یه، به‌لكی ژیا نا گه‌له‌كین یه. ئەف دهرده‌سه‌ریه‌ هه‌می ژ وی رۆژی ده‌ست پئی کرن، رۆژا جلكین سه‌ربازیی کرینه به‌رخۆ، كو وی قه‌ت باوه‌ری پئی نه‌ی.

باوه‌ری و گومانی دا، كو ل دوماه‌یی باوه‌ری، ب سه‌ركیشیا (ئیه‌وب) ی ب سه‌رده‌كه‌ئیت.
 ل چیرۆكا دووی ژی، كچا قه‌هره‌مانی چیرۆکی د كه‌مپان دا خو دسوژیت. پشتی نه داينه خوشنقیی وی پئی پئشمه‌رگه، و بابی وی د قیا بۆ خو ب كه‌ته پنگوه‌ورك، وه‌کی پاشقه‌مانه‌ك ژ ره‌وشت و تیتالان.

رۆمانا جه‌نگی:

ل قیره مه‌به‌ست ژی جه‌نگا عیراق- ئیرانه، كو چه‌ند رۆمان كه‌تینه ژیر كارتیکرنا وی جه‌نگا كوژه‌ك، و چه‌ندین رویدان و كاره‌سات ل پاش خو هئیلینه. ژ وان رۆمانان (ده‌رائی ته‌نگ- كه‌ریم جه‌میل بیانی، گولستان و شه‌ف- هه‌سن سلێفانه‌یی، واری رۆندكان- محه‌مه‌د سه‌لیم سوواری، كورئ سافا ره‌عنايي- ئه‌نومر محه‌مه‌د تاهر.)

ده‌رائی ته‌نگ: چیرۆكا (رویگه‌ش) ی یه دده‌می وی جه‌نگی دا. ئەو دقئ چاخى دا دكه‌ئیه به‌رامبه‌ری چه‌ندین رێیا: بچیه سه‌ربازیی، یان بچیه ناف چیا، یان ژى بۆ دهرقه‌ی وه‌لاتی؟ لئ ژ به‌ر ئەفینیا وی دگه‌ل كچاما وی (گولفید) ئ، دچیه ئەقراز، و ل وئیرئ قه‌هره‌مانی چیرۆکی چه‌ندین شاشییان دبیت. له‌وما قه‌دگه‌ریته‌فه سه‌ربازیی و ل وئیرئ ده‌یته كوشتن.

چیرۆكا (گولستان و شه‌ف) ژى وه‌کی ژیاننامه‌کی یه. (دلشاد و گولستان) خیزانه‌كا به‌خته‌مهن. لئ جه‌نگ ب هه‌می واتاین خو‌فه، د كه‌فته دریکا وان دا و (دلشاد) دبیه سه‌رباز، كو وی باوه‌ری پئی نینه، هه‌فدژی چیرۆكا ئیكی، قه‌هره‌مانی چیرۆکی ل قیره ریکا چیا دده‌ته به‌ر و پئی گه‌شینه كو دئ سه‌رکه‌فن.

د چیرۆكا (واری رۆندكا) دا: نفیسه‌ری ئاریشه‌یین وی جه‌نگی ل سه‌ر كه‌سی (عیراق) ی یین به‌رچاڤ کرین. ل قیره (خانه‌دان) كورئ (گاره) ی، قه‌هره‌مانی چیرۆکی تووشی ئیسا

خەبات و رەخنەیا سیاسی:

ئەف بابەتە ژى دچەند چىرۆكان دا بەرچاڧ دكەڧىت. مينا (پالى پېشى- ژارۆ دھۆكى، داويا شەرقانەكى- عسمەت محەمەد بەدەل، پەل و خۆلى- تەحسین ناڧشكى، ڧيان ددەمەكى ژانداردا- محسن عەبدولرحمان، بەهەشتا ناگرى- تەحسین ناڧشكى).

پالى پېشى كاودانى سىياسى سالىن هەشتىيانە، ھەلوپىستى خويندكارىن كورده ل زانكويىن عىراقى بەرامبەر رژیما داڭگىر كەر و خۆ گۆرىكرن د ناڧ چىرۆكى دا يا خۆيايە، و كا چەوان ھندەك دبنە قوربان و ھندەكەين دى ل بەرامبەر، بەرژمە ھەندىين خۆ دپاريزن، و دەمى شۆرش دگەھىتە نارمانجى، ئەو بەرژمە ھەندخواز بەرھەڧ دەھنە سەر سفرى. ل ڧېرە نڧيسەر رەخنى ئاراستە دكەتن كو پويته ب خۆگۆرىكر و پېشمەرگەيان ناھىتە دان .

(داويا شەرقانەكى): رەخنە ئاراستە كرنە. قەھرەمانى چىرۆكى خەباتكەرەكى راستگويە دگەل خۆ، و دگەل گەل خۆ. گەلەك تىشان گۆرى خەباتا خۆ دكەت. لى دەمى دىتتە رۆژا گەھشتن ب نارمانجان، ئەو خۆ ھاڧى د ناڧ ڧى كاودانى نوى دادبىنت. ژ بەر ڧى چەندى دكەڧىتە د حالەتەكى دەرۆنىي نەخۆش دا. نڧيسەرى يى خۆ بەردايە د ناڧ دەرۆنى وى دا.

چىرۆكا پەل و خۆلى ژى قەھرەمانى چىرۆكى (جەنگىزە). ڧى كەسى رابردوويەكى خراب يى ھەى، و ھندە جەمباز يىن ل خۆ خرڧە كرىن. مينا (جوانمىرى)، و ل دەزگايەكى گرىنگ كار دكەت، كو يى تايبەتە ب كەسین بى سەروشىين دەستى رژیمى، ھەڧر كمانىي دگەل كەسین پاڧز، مينا (گۆرگۆ) دكەت، كو ئەو ژى ھەر ل وى دەزگای كار دكەت، و بابى وى نىكە ژ بى سەر و شىين دەستى رژیمى. لى (جەنگىز) گومانان بۆ وى چى دكەت. (جەنگىز) دىتت (گۆرگۆ) وى

ڧەگۆھىزىتە جەھەكى دى، و چونكى ئەو كەسەكى پاڧزە، ب وى چەندى رازى نابىت، و وى باش دقوتىت. پىشتى وى چەندى (گۆرگۆ) گەلەك كاران دكەت... لى ھەر جەھى د چوويى، چونكى مروفەكى راست بوو، تووشى گرافتارىان دبوو. دوماھىي دىتت بۆ ھەمىيان ديار كەتن كو بابى وى مروفەكى پاڧز بوو. بىسەروشويەكى دروستە، و چ دەست دگەل حوكمەتى نەبوون. (گۆرگۆ) ل مال ژى ئارىشەيىن جڧاكي ھەبوون. ئەو ژى نەبوونا عەيالى و عەيال بۆ نەدەمان. د ئەنجام دا ژنا وى تووشى گرافتارىيان ببوو. دوماھىي ئەو ژى ديار دىتت كو نىشا پىشكا ھەبوو، و دەھىتە چارەسەر كرن.

چىرۆكا (ڧيان د دەمەكى ژانداردا) ژى رىالستى دەمەكى ديارە ژ ژيانا كوردان. ب تايبەت پىشتى سەرھلانا سالا (1991) ئى، و ھندە جاران رویدانان ڧەدگەرىنتەڧە سالىن ھەشتىيان، و چەندىن كىشان. نەمازە يىن سىياسى و كۆمەلايەتى و ھزرى و ئابۆرى و كىشا ژنى و تەپەسەرىيا وى و رۆلى ناغا و رەخنە ل دەست ھەلاتى و... بەرچاڧ دكەتن.

رۆمانا (بەھەشتا ناگرى): كاودانى پىشتى سالا (1991) ئى يە. قەھرەمانى سەرەكى، خەباتكەرەكى دىرىنە ب ناڧى (كاردۆ). بەرپرسى دەزگايى (خەتيرە پىنچ) ھ. لى پىشتى د ھىنە باژىران. دكەڧنە د ناڧ كاودانەكى نوى دا، و د ناڧ گىلەشۆكەكا دى دا. يا بەرى ژبىرا خۆ دبەن. ئىدى ب تىن بازرگانى ب ھەمى رەنگان، و برا كوژى و كارىن سىكسى و رابوارتن... دەمى دچىتە د ناڧ ھەلبىزارتنان دا. ب ھەمى شىانين بۆ خۆ بزاقان دكەت سەرەكەڧىت: (تەزوير، كرىنا دەنگان، بەرتىل و...) ھەتا د شىت د ھەلبىزارتنان دا بەدەر كەڧىت.

د بەرگى دووى يى رۆمانى دا، ئەو پىشتى د ھەلبىزارتنان دا ھەمى ديار سەردكەڧىت.

(عیراق) ئ دەینە كوشتن. ئیدی ئەو رویدان کارتیکرنی ل دەروونی وی دکەت، و پشتی کاودانی سیاسی هاتییه گوهارتن. ئەو فەدگەر بیته فە مالتین هەردوووان. لئ هەر وهکی نه بین وان، کەسێ چ پویته پی نه کرن. ئیدی قەهرمانی چیرۆکی پەشیمانی وان روژین خوشەل (پراگ). چیرۆکا (خەجا بەرلینی)، چیرۆکا (رەشکویه). پشتی بابی وی دەیتە كوشتن ئەو دبیته پێشمەرگه و ژبەر زیرهکییا وی ناقی وی دبیته (شیرۆ). پشتی ب دژواری بریندار دبیت، ژبوو چارەسەریی دبنه (ئهوروپا). ژن و زارۆکین وی ژی ل دویفدا دچن. لئ ل ویری، ئەو ب عیال فە بەرزە دبن. ژن شوی دکەت. کچ و کور بۆ خو دچن، و فیری چەندین کارین خراب دبن، کو د دویر ژ وان رهوشت و تینالین ل سەر پەروەردە بووی. د ئەنجام دا ژنا خو دکوژیت، و خوژی د دویفرا دکوژیت.

رۆمانا ژیاننامە:

ئەف چەندە ژی درۆمانین (بوهرژین "ب دوو بەرگان فە"، پیلەك ژبایی رهقا رهش- ئەحمەد بالایی، سۆتنگەه- بلند محەمەد، سیفرا سلیقی- سەبری سلیقانهیی) دا بەرچاڤ دکەفن. (بوهرژین) چیرۆکا گەنجەکی ژاری کورده ب ناقی (سەعید). کو ئەو قەهرمانی چیرۆکی یه. سەرەرای هەمی ناستەنگین ژیانن و نهخوشی و عەقلیهتا مالا وان یا پاشکەتی، هەمی هەول و بزاقان دکەت و پی رژده ژبوو گەهشتن ب ئارمانجان، دا بیته پزیشک و خزمتا خو ب کەت بەری هەر کەسی و پاشی یا کەس و کار و وهلات و مللەت و پاشی یا هەمی جیهانی ب کەتن. گەلەك ناستەنگ دکەفنه د ریکی دا. ژار و ژیری و بی جلی و هەمی رەنگین کاران و سەرما و نەبوونا جهی و... لئ ئەو ل سەر وان هەمی ناستەنگ وگرفتارییان زال دبیت و سەردکەڤیت. ل بەرامبەر قی چەندی چەند ئەزمونین ئەقینیی بین

لئ هەر دمینت (کاردۆ) پی جارن. چ ل خو ناگوهوریت، بەلکی هەر مینا جارن کەفنه سیخور و خو فرۆشان ل خو خرڤه دکەت، و هەر شەری پارسنا بەرژه وهندیان دکەت.

رۆمانا کۆچبەری:

ئەف چەندە پتر د ناف نفیسینین (حەسەن ئیبراهیم) ی دا، د دەقین (دۆزهخا سپی، شەقین سار، شەقین پراگ، خەجا بەرلینی) دا د دیارن: (دۆزهخا سپی). پتر وهکی ژیاننامە یا فەگێرای. نفیسەری رویدان ل سەر زاری قەهرمانی چیرۆکی (سمکۆ) ی بین فەگێراین، کا چەوان پشتی سالتین دویر و درپژین خەباتی کوردستانی ب جەه دەنیلت و ب ریکا قەچاغ (تورکیا، ئوکراینا، چیک و...) دەرباس دبیته (ئهوروپا). پشتی چەندین ناستەنگ و گرفتاری دکەفنه د ریکی دا (گرتن و مافیا و...) دکەهههه ویری. لئ دبینن نه ئەو هزره یا وان دکر. سەرتیرا وی ف بەری دکەڤیت و د ناف وی سەقایی نوی دا بەرزە دبیت.

چیرۆکا (شەقین سار) ژی هەر ئەو دەردە. کەسەکی زیرەك و ژیهانی مینا (نازادی)، کو قەهرمانی چیرۆکی یه. وهلاتی و مال و عیالی دەنیلت، دا بگەهیتە ئارمانجەکی. لئ دکەڤیتە د داڤین کچەکا (رۆسی) دا. ئەو وی فیری هەر تشتەکی خراب دکەت: (کاری رهش و دەرمانک و...). وهکی چەوان کچک ب خو ژی بوویه قوربانیا وی چەندی. ئیدی (نازاد) دکەڤیتە د ناقبەرا خەستا و زیندانان دا، و ل دوماهیی تووشی ئیشەکا گران دبیت. هیقی و ئومیدین وی ئەوه فەگەر بیته فە وهلاتی، لئ ئەو هیقی و ئومید دگەل وی دمرن، و ب تنی د خەونی دا دەیت.

چیرۆکا (شەقین پراگ) ژی، قەهرمانی چیرۆکی، ژ پێشمەرکایهتیی دچیتە (ئهوروپا). ل ویری ژی هەر بەردەوامی ب خەباتا خو ددهت. لئ دوو هەقالتین وی ل (پراگ)، ب دەستین رژیما

(سپیدیهکا دی- یونس ئەحمەد) و (پەری خان- سەعید حەجی سەدیق زاخۆی). ئەف هەردوو چیرۆکە دوو گەشتن. ژ وارین خۆ دەست پێ دکن و هەر ئێک بۆ لایەکی فە دچیت. یی ئیکێ بەرەف (هند) ئ و یی دووی بەرەف (پاکستان) فە. هەردوو نفیسەران ئارمانج یا ب وئ گەشتی هەمی. قەهرمانی (سپیدیهکا دی) ژ گوندی خۆ دەرکەفیت، و گەشتەکا درێژ دکت، هەتا دگەهیتە (هند) ئ و فەدگەریتەفە. ئەف گەشتە بیست و پینچ سالان فەدکیشیت، و پستی فەدگەریتەفە گوندی خۆفە. هەر ئەو پاشقەمان ل ژیر حوکمی شێخان، و ئەو خۆ هافی د ناڤ وی خەلکی دا دبیت. ئەگەر ئەو ب دیناتی نە هاتبا نیاسین، دبیت ل سەر زمانی وی یی درێژ هاتبا کوشتن. چیرۆکا (پەری خان) گەشتا قەهرمانی چیرۆکی یە. ژ دەفەرا (زاخۆ) دەست پێ دکت و دگەهیتە (پاکستان) ئ، دا ب گەهیتە یارا خۆ (سیدرا) یی، کو وی ب (نارین) ب ناڤ کری. لئ فرۆکەیا وان ل هندافی چیا یی (هیمەلایا) دکهفیت. دکهفیتە د ناڤ چەندین ئاستەنگاندا، و جارەکی د ناڤ وی کاودانی دا خەونەکی د بیت. دیت یی د ناڤ کۆمەکا ژنێن چەکار دا، ژ هەمی مللەتان، کو وان شەر دژی توخمی نیر دکرن کو ژنکی تەپەسەر دکن، لئ ئەو ب خۆ ئێک بوو ژ بەرەفانکەرو پالپشت بۆ مافین ژنی، لەوما دەهیتە بەردان. دەمی ژ وئ خەوی هشیار دبیت. ب هاریکاریا هەلیکوپتەرا دگەهیتە جەهکی ئارام. دشییت بگەهیتە یارا خۆ، و جارەکادی فەدگەریتەفە دەفەرا خۆ.

رۆمانا کۆمەلایەتی سیاسی:

ئەگەر چ د پتیریا رۆمانێن سیاسی دا ئەف چەندە بەرچاڤ دکهفیت، لئ پتیر د رۆمانا (نالینێن پەراقان - کۆڤان سندی) دا یا دیارە. د بەرگی ئیکێ یی رۆمانی، قەهرمانی

نە سەرکەتی دبیت و تیدا دشکیت. وەکی یا دگەل هەردوو خویشکان، کو ئیک ل دیڤ ئیک حەز ژئ کری، لئ هەردوووان شوی ب دەولەمەندان کرن. یان ئەڤینیا وی ل (موسل) ئ، کو ئەو ژئ تووشی رویدانەکا ترۆمبیلی بووی و گیان ژ دەست دا. (سەعیدی) د ڤان هەردوو بەرگان دا نامەیهکا مروڤایەتی یا دەستان دا بوو.

(پێلەک ژبایی رەڤارەش): رویدانێن وئ پستی سەرهلدانی نە. کا چەوان قەهرمانی چیرۆکی ب خیزان فە بەرەف سنوران فە چوو و چەند نەخۆشی و دەردەسەری دیتن. هەتا دەفەرا تەنا دەهیتە دانان، و ب بەختەومەری فەدگەریتەفە واری خۆ فە، و ل هیڤیا پاشەرۆژەکا گەش د مینن. رۆمانا (سۆتنگەه) ژئ، نفیسەری پارچەک ژ ژیاناما خۆ، کو ل سالیان هەشتیان د زیندانی فە بریبه سەر د ریکا (سیابەند) ی دا، کو قەهرمانی چیرۆکی یە یا دەری. تیدا دیار دکت کا چەوان دەهیتە گرتن و چەوان تووشی ئەشکەنجە و لیدانی دبیت، و چەندین چیرۆکین گرتیان و دەرد و مەینەتین وان، کو وی ب چاڤین خۆ دیتین، و دێرندایەتییا داگیرکەران خویا و بەرچاڤ دکت. سەرەرای کاودانی سیاسی وی سەردەمی.

رۆمانا (سیڤرا سلیڤی): چەند ئیستگەهین ژیا یی نە. چیرۆکا (هشیار) و (سەرمەدی) یە وەکی ژیانامە. (هشیار) دچیتە ژ دەرفەوی وەلاتی و (سەرمەدی) دمیت. دریکا نامەیان دا چەندین پرسیان د نازرین و هزر و بیران پێک دگۆهۆرن، و ل سەر ژیانا چووی د ئاخڤن وەکی بیرهاتن: (پەرتۆکخانه و سنۆر و غوربەت و یاخی بوون و جەنگ و...) کا چەوان دچوونە سەر تەنەکا، و ل سەر دیوارین قۆتابخانەیین ل کچان دنیرین و چەوان ئەو ل دویف توخمی می دچوون.

رۆمانا گەشت:

گەشت ژئ بابەتین هەردوو دەڤین

ژی گه هاندنا نامیه کئییه. نازراندنا چەندین پرسانه و رهفتاری دگهل میژوویی دکەت، و کیشەیین سیاسی د نازراندینه. دیسان رۆلی شیخان و مه لان بهرچاڤ دکەت. وهسان گهلهک کیشەیین دی ژی جهی خو د ناف رۆمانی دا گرتییه، وهکی شۆرشا ئهیلولی و شهری براکوژی و کوشتنا ژنکان و ئهقینی و پاشقه مانا کومه لایهتی و سیاسی و رهخه و چاکسازی و کارتی کرنا دهور و بهران، ب تایهت (عهربا) ل سهر میژوویا کوردان.

چیرۆکا (نالی دی یی پری - تهحسین نافشکی) ژی ل سهر کیشەیهکی یه کول پشتی

ب کورتی، پتیریا رۆمانین دهفهر ا بههدینان پتر ژ جورهکی رۆمانی ب خوڤه دگرن و ناچنه د ناف ئیک جور ب تنی دا.

سال (2003) ئی ل (عیراق) ئ یا بهربه لاف بووی. ئه ژی کیشا (تیرور) ئ یه. تیدا کچهک ب دایکقه، دهمی دچنه باژیری (پران) ژبو چاره سهر کرنی، دکهڤنه د دهستین تیرورستان دا. د ئه نجام دا و پشتی دهیکئ بهرددهن، خو دسوژیت. لی نامهیهکا نفیسکی ل پاش خو دهیلیت، و بابی ب کیر نههاتی، ب تنی های ژ حهز و دلین خو ههیه. ئه ژی ب هاندانا هندهکان دچیه ژ دهرڤه و هلاتی و دکاودانهکی شیلی دا دهینه کوشتن.

ب کورتی پتیریا رۆمانان پتر ژ جورهکی رۆمانی ب خوڤه دگرن و ناچنه د ناف ئیک جور ب تنی دا.

چیرۆکی (تیلو)، ژبو چاره سهر کرنا ژنا خو ژ نهخوشیهکا گران، دچیه باژیری (موسل). لی ههتا دچیه گوندی و قه دگه ربینهڤه، ژنا وی دمريت. هندی بزاقان دکەت بزانیتهرمی ژنا وی ب چ سهرچوو، لی نزانیت. ئیدی پشتی فی قوناغی ئهو دمینه ل فی باژیری و تووشی چەندین دهردهسریان دبیت. گهلهک جاران ب شهر دچیت و دهینه زیندان کرن ژی. ب تنی چونکی کورده. ل قیره نفیسری یی فیای بی بهایا مروڤی دیار کەت، دهمی مروڤ ژ سهر مال و حالین خو رادبیت، و ژ سهر ئهردی خو کوچ بار دبیت.

د بهرگی دووی یی رۆمانی دا (تیلو) قه دگه ربینهڤه دهڤهرا (زاخو) قه. ئیدی کاودانی شۆرشا ئهیلولی یه. توپ و فروکه و کوشتن و گوند سوتن و کافل و ویران کرن و... ئهو دبیه پيشمه رگه و چەندین کاره سات و رویدانین سیاسی و کومه لایهتی دبینیت

چەند بابەتین دی:

چەند ژ چیرۆکین مایی ل سهر بابەتین جودا جودانه و دبیت پتر ژ بابەتهکی بخوڤه ب گريت. بۆ نمونه:

چیرۆکا (دهردی ئهقینی - یونس ئهحمەد). سی خویندکارن ل قوناغا ئامادهیی. دوو ژ وان کەسین یاخی نه و یی سیی یی پیگیره، ئهو ههردوو ههڤرکمانیهکی دگهل دکهن، ب ریکا چیکرنا فلمهکی، کو وهکی ئهو دبیزنی (فلمی کوردی). تیدا نامهیهکی دگهل وینهیی ئهکنه رکا (ئهمریکی) بو فری دکهن، کو ئهو حهز ژ وی دکەت. د ئه نجام دا ئهو دکهڤینه د حالتهکی دهر وونیی گران دا و ههتا د گههیه وئ چەندئ کو خواندنئ ژ دهست ب دهت و بهرهڤ چاره نفیسهکی نه دیار دچیت. رۆمان پتر سهر ب رۆمانا دهر وونی قه دچیت.

چیرۆکا (باخوره - محسن عهبدولرحمان)

کورته میژوویه کا کورته چیرۆکی

نقیسینا: ولیم بۆید

وهرگیران ژ ئنگلیزی:
حکیم عبدالله

و عهشیرهت ههمی گوهدارییا چیرۆکفهگیری دکهت، سههاتییا بالکیش و بیرهاتنن خوش و پیکهنینن دریژ، بیگومان ئەو چیرۆکن بین ئەفرۆ ئەم دنقیسین و دخوینن، تو دشیی بیژی کو فهگیرانا چیرۆکی ب شیوهیهکی یان یی دی، یا ب گۆتارا مه یا مرۆفایهتیفه گریدایه وهکی – ههردهمی هشیارییا مه ب رابردووی و داهاتی وهراری دکهت – هینگی ئەم دزانین کو ئەم دشیین

دا ب دهستییکهکا تیوری دهست پیکهین، هزرهکا دسهری من دال دۆر ههبوونا باندهکی مرۆفی نیاندرتال (یان کۆمهکا وهکی مرۆفان) دگهل نیزیکبوونا شهقی ل بهر دهری شکهفتی ل دۆر ئاگری دخرقه بووینه، ئیک ژ وان ب خوهرسی دبیزیت: ”هوپن چ جارن باوهر ناکهن کا ئەفرۆ چ بهسهری من هات. ”ههستیکیکن لهفدای ل رهخهکی دکۆمن، زارۆک بیدهنگ دبن

بنتی چەند دەھ سالەکان ژ سینەمایێ کەفتەرە. هەلبەت بەرسف ژێ، یا د پروسێسا پێشەسازی و دیمۆگرافی دا. هەمی گاڤا کورته چیرۆک وەک نەریتهکی زارەکی نەفرمی هەبوویە، لێ هەتا دەمی خواندن و نقیسین د ناڤ تەخا ناڤین یا خەلکی دا ل چەرخێ نۆزدی گەهشتیه رۆژناڤای و بازارێ کۆڤار و بەلاڤۆکین دەوری پەیدا بووی بۆ خزمەتکرنا خواست و ئارەزوویا خواندنا خەلکی، چ دەزگەهەکی بەلاڤکرێ ب دروستی یین پارچەکا کورته چیرۆکەکی یا پیکهاتی ژ پینچ هەتا پینجی لاپەران نەبوو. هەر ئەڤ ناڤەندا نوی بوو کو شیاننا نقیسینا کورته چیرۆکی بۆ نقیسەران

یا دیاره چیرۆکا ب رەنگەکی باش دەیتە ڤه‌گێران، بەرسفا تەشتەکی کویر د سروسنتی مە دا دەت.

ناشکرا کری. خواندقانی حەز ل کورته چیرۆکی دکر. ژ نشکەکیڤه بۆ نقیسەران دیار بوو کو فورمەکی دی یی ئەدەبی یی ل بەر دەستی وان. ئەو شیوی کو کورته چیرۆک ب رەنگەکی کارپگەر د پینگەشتنا خۆ یا تمام دا راستیا بۆچونا من خۆیا دکەت، پینگاڤین لەرزۆک و دودل و چەرخین گەشەکرێ یین خاڤ ژێ نەبوون. ب راستی، د ناڤراستا چەرخێ نۆزدی دا، هاوتۆرن و ئالان پۆ و تۆرگنیڤ شیان کورته چیرۆکین کلاسیک و بی دەم ب رەنگەکی مەجازی بنقیسن هەر ژ دەستپێکی کو ئاماژە دکەتە هەبونا شیانێ د ئاشوپا مروڤی دا. کورته چیرۆک د ناڤراست و دویماییا چەرخێ نۆزدی دا ب رەنگەکی بەرفرەه کەتە

ڤه‌گێرانا دیرۆکا خۆ یا کەسایەتی چیکەین و هزر بکەین کو دشیاندایه ئەگەرین وەک حییەتیکرن و ترساندن و هوشداریدان و نازراندن و هەستین مایێ پشکداریا چیرۆکەکا بالکیش ببن.

ئەز دزانم ئەڤه هەمی تەشتەکی ئاشوپیه و ناھیتە بجەئینان، لێ بۆ من خۆیا دبیت کو دڤیت تەشتەک ژ ڤی سیستەمی هیزا سەیر یا کورته چیرۆکی شروڤه کەت، ب هزر مە، شیوی کورت تەشتەکی سروشتیه پتر ژ یین دریز: ئەو سەرھاتییا چەند دەمژمیرەکا ڤەدکیشیت، دی د دەمەکی نیزیکی دا وان گوهدارین خۆ ببینیت یی ژێ درەڤن، ئەو چیرۆکین ئەم بۆ هەڤدو دبیزین، دکورتن. هزر ل وئ چەندێ بکە، ل دەمی ڤه‌گێرانا سەرھاتییهکی چ روی دەت: هەتا نە پروفیشنالتیرین سەرھاتی، ڤه‌گێر دی ژ نەچاری هەندەک هویرکارییان دەستنیشان کەت و هەندەکین دی لادەت، هەروەسا تەکەز یی ل هەندەک رویدانان کەت و هەندەکین نە پەییوەندیدار پشنگوڤه‌هەڤاڤیت، بەلەز نیخستن، دەم بەرزەکرنا، پەسنکرنا کاراکتەرین سەرەکی بەلێ نە هەمیان، پینخەمەت بەرەڤ دویماییهکی بجیت، ب شیوہیهکی نمونەیی. پروسێسا دەستکاریکرێ دەستپێدکەت، تا راددەیهکی بیی هشیاری، هەلبژارتن، رۆهنگرن، بەهیزکرنا و داھینان، درەوہکا باوەرپێیکری، ب ریکا خۆ، ڤه‌گێرانا کەکا بچویک و بی کیماسی. یا دیاره چیرۆکا ب رەنگەکی باش دەیتە ڤه‌گێران، بەرسفا تەشتەکی کویر د سروسنتی مە دا دەت، هەروەکی دریزیا دەمی ڤه‌گێران، تەشتەکی تاییەت پێ داھینای، هەندەک ژ جەوہرێ ئەزموننا مە دریزکریه، هەستەکی دەمکی یی گەشتا مە یا ئالۆز بەرەڤ گۆری و ژبیرکرێ چیکریه.

ئەگەر ئەڤه هەمی راست بیت، باشە بۆچی کورته چیرۆکی، وەک فورمەکی ئەدەبی، دەمەکی هەندە دریز ڤه‌کیشادا وەراری بکەت؟ چونکی کورته دیرۆکا کەلتۆری یا کورته چیرۆکا بەلاڤکری

بکھت ل سہر فلویبر و مویاسانی و چیکوفی و پوی و میلقلی، نهم دی شینین ب پشتراستی دست کھین ب فہگہراندنا رھین ژ دایکبوونا کورته چیروکا ہہچہرخ بو ژیدہری وئی یی رھسن. ناریشا نیکانہ نھوہ کو پشٹی دستپیکرنا سکوتی، ہہبوونا کورته چیروکئی ل بہریتانیا ل نیفا چہرخی نوزدی ب زحممت دھاتہ دیتن، وھکی زالبوونا رومانی. نفیسہر ل فہرہنسا و روسیا و نھمیریکا بلہز بہرہف شیوازی چوون و نهم نہشینین کورته چیروکئی ببینین ہہتا دیاربوونا روبرت لويس ستيفنسونی ل سالین ہہشتیان ژ چہرخی نوزدی کو نهم دشینین دستپیکا کورته چیروکئی ببینین کو جارہکا دی ل بہریتانیا گہشہ دکھت و ریز ژ ستيفنسونی دریز دبیت تا دگہہیتہ ویلزی و بینیت و جیمس و کیبلینگی.

ژ بہر ہندی، ژ گہلہک لایانفہ، دشیانداہیہ دستپیکین دروست یین کورته چیروکا مودیرن ل نھمیریکا بہینہ دیتن. دبیت مروّف ہزرکھت کو بہ لاقکرنا سہرہاتینین ناتالیان ہوتورنی یین دوجارکی ہاتینہ گوتن ل سال ۱۸۳۷ و مک خالا دستپیکئی بیت. دھمی نھدگار نالان پوی چیروکین ہوتورنی خواندین، وی نیکھم فہکولینار راستہقینہ یا جوداھیبی ل ناقہسرا رومانی و کورته چیروکئی

بہر دست و ل دویماہیبی و د شیوی نھنتون چیکوفی دا گہشہ گویبتکی.

قیجا نھو کی بوو نیکھم کورته چیروکا مودیرن یا ب دروستی نفیسی و بہ لاقکری؟ نھو کیژ سہرکیشی مہزن بوو؟ فہگہرانین کورت و سہرہاتی د چہرخین بوری دا ب رھنگہکی یان یی دی ہہبوون: ہزرا خو د شہرہزادی و دی کامیرون یا بوکاتشیوی و سہرہاتینین کانتریبیری دا بکہ و ننجیلی ژبیر نھکھین، گریکین لاوہکی یین شانوگہری و رومانان، ترانہپیکرن، نامیلکہ، داستان، ہوزانین فہگہرای، گوتار و روژنامہفانی، لی نھو چ تیکستی نھدہبی یہ نهم ب پشتراستی نامازہ پی بکھین و پولین کھین و رابگہہینین: ” نھفہ کورته چیروکہکا مودیرنہ؟“ دینژن کو نھف شانازیہ بو چیروکا وولتہر سکوتی ” ہہر دو تہرشقان ” دزقریت کو د کومہ لاوی (-Canon gate Chronicles of the) دا ل سال ۱۸۲۷ بہ لاقبوویہ. دستپیکہکا گونجاہیہ، چونکی و ہرارا بلہز یا ددویفرا یا کورته چیروکئی یا جیہانی بوو، و کاریگہریا سکوتی ژی ہینگئی یا جیہانی بوو۔ نہ بنتی ژیدہری سرؤشتی یی جورج نیلیوتی و توماس ہاردی ل وولاتی وان، بہلکو بو بلزاکی ل فہرہنسا و پؤشکینی و تورگنیفی ل روسیا و فینیمور کوپہر و ہوتورن ل نھمیریکا. نھگہر مروّف ہزرا خو د کاریگہریا فان نفیسہران دا

کورته چیروک د نافہراست و دویماہیبا چہرخی نوزدی دا ب رھنگہکی بہرفرہہ کہتہ بہر دست و ل دویماہیبی و د شیوی نھنتون چیکوفی دا گہشہ گویبتکی.

تمامی جودایه ژ کار یگربیا خواندنا رومانهکا باش. کورته چیروکین مودیرن بین مهزن خودان کوالیتیهکا نهینی و دهنگفدانهکا خابینوکه - نالوزیا پشتی هزر کرنی - کو ناهیته دستنیشانکرن یان شروفهکرن. نشتی حییهتی نموه د فی رهوشی دا، سرجهم بی گومان مهزنتره ژ کوی پاریچین پیکهاتانین وی. دبیت پوی، ب بی ناگههی، هندهک جار ان نهف چهنده بدهستفهنیابیت. لی نموه نفیسهری کار دکمت و دویچوونا پوی کری و نموه فی ساخلهتی لنک دبیین، هیرمان میرقله.

میرقلی کهرب ژ نفیسینا چیروکا قهدبوون. وی بانگهشا وی چهندی دکر کو نموه بو پارا دنفیسیت - لی د چیروکین میرقلی دا، کول سالا (۱۸۵۶) د کومهلا خو یا کورته چیروکا (پایازا تیلز) دا بهلا فکرینه، وک ”بنیتو سیرینو” و ”بارتلین داندوس” هاتیهه کو کورته چیروکا مودیرن یا مهزن بووی و پینگههستی، کو خافلهتیهکا بالکیش بوو. د چیروکین میرقلی دا، دشیاندایه نمونین راستهقینه بین هیزا سهیر یا کورته چیروکی بهیته دیتن. نهگهر تو د وی نشتی گههستی بی میرقل د چیروکا ”بنیتو سیرینو” دا دکمت و ته خوشی ژ دیت، هینگگی دی تو تیگههی و خوشی ژ وی نشتی بینی بی د قان چیروکا دا روی ددهت:

نهجام دا. د فی قهکولینی دا، وی کورته چیروک پیناسه کر و گوت ب شیوهکی ساده قهگیر انهکه ” کو دشیاندایه د روینشتنهکی دا بهیته خواندن. ” نهفه ژی و هساب ساناهی نینه و مک ل دستپیک دیار. نموه نشتی پوی همول ددا تبلا خو دانیهه سهر مهرفا کاریگربیا تاکانهیا کورته چیروکی یه، کو نموه نشته بی وی گهلهک بهیز ههست پی دکر د بکارینانا ههر نشتهکی د نیک دم دا. پو، پیغه دچیت و دبیریت ” د تمامیا پیکهاتنی دا، نابیت چ پهیف بهینه نفیسین کو مهیلا وی یا نیکسهر یان نه نیکسهر نهبیت بو وی دیزاینا وی یا پیشومهخت هاتیهه دانان. ب فی ناوایی و فی پویتهپیکرنی و شیانان، وینهکی دریز د هشی وی کهسی دا هزارا خو ب هونهرهکی و مکههفی تیدا دکمت ههستهکا رازیبوونهکا تمام بجه دهلیت.

رهنکه ئالان پو کهسهکی دیزاینکهر و ریهر بیت - کو بتنی وی ” دیزاینهکا پیشومهخت فیایه ” وک قالبهک یان نمونهیهکی زال بی کورته چیروکهکی - لی نموه گهلهک بی هشیاره ل سهر سروفشتی وی کاریگربیا کورته چیروکهک دشیت نهجام بدهت. ” ههستکرن ب رهمندییهکا تمام. ” دبیت کورته چیروک مهزنتر بیت، پتر دهنگفهدان ههبت و نههیته ژبیرکرن پتر ژ کو کورتیا روخساری بشیت بگههینیت. مروف هزارا خو د چیروکین پوی دا بکمت - ل بهراهیا وان ژی چیروکین پولیسی - وک ” کهتنا خانیی یوشهری ” مروف ههست پی دکمت کو وی همول ددا وی نشتی بجهبیت بی وی بانگهشه بو دکر. دگهل هندی ژی، من دقیت پیناسا پوی پینگاههکی پیشفه ببهم و جار هکا دی هوسا داریزم کو: دقیت کورته چیروکا ب دروستی نموه اب ههمی شیانین خو کار دکمت، کاریگربیا خو یا و هسا ههبت کو دشیاندا نهبیت بهیته کورترن، چونکی د فی بواری دا، ب دیتنا من، کورته چیروک و رومان دابهش دین، کو کاریگربیا خواندنا کورته چیروکهکا باش ب

دئ ب رهنگهكئ نه تمام دهر كهفن، لئ نه گهر نهم ب شيوهكئ گهلهك ساده بيژين كو چيكوف، ب گوهورينا فهگيراني، د چيروكئين خو يين بيگه هشتي يين سالين نوتان دا ژ چهرخي نوزدي، شور هشهك د كورته چيروكئ دا كر. چيكوفئ ديت و تيگه هشت كو ژيان يا ههرمهكي و بي رامانه و ميژوو همي ژي ميژوويا دهر نه نجامين نه خواستيه. بو نمونه، وي دزاني كو تو يي باش بي، تو ژ نيش و نازار و نهاد پهر و مريا ترسناك قورتال نابي و دبیت كه سين ته مهبل بي زحمهت و ب سانا هي پيشكهفن. دستبردان ژ گرنيا گويپتكا دستپيكي و ناقهراستي و دويماهي يا دستكاري تيدا كرى و حوكمدان ل سهر كه سائين وي ره تکر، و كار نه كرن بو ب دستفهئينا نا گويپتكي يان گهريان ل دويف چار سهريه كا فهگيراني يا ژيهاتي، همي بوونه نه گهرين وي چهندي كو چيروكئين چيكوفئ ب نيش و نازار بن. چيكوف نوينه راتيبا قوناغا نيكي يا كورته چيروكا موديرن دكهت. ههر ژ مرنا وي و هيرقه، كاريگه ريبا وي يا مهزنه و نه شي خو ژي رزگار كه ي. پشتي هينگي و ل چهرخي بيستي، كورته چيروك بوو كورته چيروكا چيكوفئ. جويس چيكوفئ يه، و كاترين مانسفيلد تا راددهكي و هسا و رايوند كارقهري هه بوونا خو بي وي نه بوو.

”دكتور جيكيل و بهريز هايد” يا ستيفنسوني و ”ههفشكي نهيني” يا كونرادي و ”خانيبي ب بهر بانك” يا چيكوفئ و ”گرين و هك فيلين سبي” يا هيننگواي و ”پيشگوتن” يا مانسفيلدي و ”دئر” يا كارقهري و ”بهار ل فيالتا” يا نابوكوفئ و ”گورم گورم تو يي مري” يا سپاركي و ”بيرهاتنا خوش دكهت” يا بورگيسي و گهلهكين دي. نهم نه شيين تهفيا كاريگه ريبين قان چيروكا كورت بكهين يان جاره كا دي داريزين، لئ ههر چهوا بيت دي ههول دهين: تشتهكي ل دور ههسته كا ب هيز و نازار اندنا كيم وينه و ژدهر قهي شروفه كرنئ بزانيين. ميلقل بخو پيقرئ ددانيت كا دي كورته چيروك شيت چ بدسته ئينيت و دهيليت نهم پيقران دانين دا ب كار بينين بو پيقانا همي نفيسه رين مهزنين دي يين في فورمي.

تورگنيقي ژي ل سالين ۱۸۵۰ چيروك بهلاف دكرن - مروف دشيت كولاقي خو دگهل يي ميلقلي بهافيزي ته د بازي دا و هك نيكه م دستپيشخهري فورمي نوي - لئ بهشداريا تورگنيقي يا مهزن نهو بوو كو دهست ب تشتهكي بكهت چيكوف ژي ب دويماهي هاتبيت. بوچي نهنتون چيكوف (۱۸۶۰- ۱۹۰۴) ب شيوهكي ناشكرا و دروست و هك مهز نرين نفيسه ري كورته چيروكي ههنا نوكه دهينه په سنكرن ؟ همي بهرسفين في پرسيارئ

مروف هزارا خو د چيروكئين پوي دا بكهت - ل بهراهيا وان ژي چيروكئين پوليسي - و هك ”كهتنا خانئ يوشهري”، مروف ههست پئ دكهت كو وي ههول ددا وي تشتي بجهبينيت ين وي بانگه شه بو دكر.

قان هر دو خانميان دا. د دهان سالين د دويښدا، جورين دي ژ وان ديار بوون. دبیت جورين ژ هميا زالترين فورمين نوي نمون يين من زارافي چيروکا موديرن دانايه سر – کو تيدا نهزه لاليا ب قهست و گهلهک جارن شاش دبیته چاکي، هر چند نهو شيوازي پي نفيساي يي زهلال بيت. ل قيرئ، هيمنگوای جيبهچيکارهکي مهزن بوو، و رهنکه پشتي چيکوڤي باندورا وي ل سر کورته چيروکا چرخي بيستي مهزنترين بيت.

د دويښرا، د ناڅ جورين دي يين من پولينکرين، چيروکا شيلي / ترانهپيکرنئ بوو. د قئ شيوي کورته چيروکي دا، رمانهک هميه پندقيه کودئ وي بهيته څهکرن کو دکهښته ژيرييا تيکستي ناشکرا. هروهسا دهيته نياسين وهک ” څهگيرانا تهپهسرکري ” کو پيشقهچونهکا نوپتره کو دبیت نيکهم پينگاڅا ديار بيت يا دويرکهتنئ ژ نمونا مهزن يا چيکوڤي. نفيسرين نافراسنا چرخي بيستي مينا نابوکوف و کالفينو و بورگيس نوپنرين قئ شيوازي نفيسيني نه، هرچنده روډيارکپلينگ د چيروکين وهکي ” خانما باتورست ” (۱۹۰۴) و ” ماري پوستگيت ” (۱۹۱۷)، ماموستايي څهگيرانا تهپهسرکريه. چيروکا رومانا بچوپکري کومهکا جوراوجوره يا بوپهر- گري - ههل ددهت وي

رهنکه همي نهو چيروکين پشتي چيکوڤي هاتينه نفيسين، ب شيومهکي يان يي دي قهردارين وي نه. ب تني د بيست سالين بوري دا، نفيسرا دهستپيکر ژ بن سيپهرا وي دهرکهتن ب باندورمهکا نافين.

لي دگهل چيکوڤي و هاتنا چرخي بيستي، کورته چيروکا موديرن چوو د سردهمي خو يي زيرين دا. کو نهڅه ژي ساخلمتهکي گهلهک گونجايه: د ده سالين چرخي دا تو دشيبي ب نفيسينا کورته چيروکي زهنگين بي، بتاييه تي ل نمريکا. ژمارهکا مهزن يا گوڅارا هه بوو. خواندهڅان ب مهرهق بوون، تيرازي به لافکرني يي بلند بوو، خرجي د بلند بوون. د سالين بيستي دا ژ چرخي بيستي، ۴ هزار دولار ژ لايي گوڅارا (ساتردهي نيښينگ پوست) څه بوو سکوت فينزجيرالدي دهاتنه ترخانکرن بهرامبر کورته چيروکهکي بنتي. نهڅه ژي پندقيه ليکداني بيستي بکه ي دا بگههيه هزرهکي ل دور بهايي دراڅي ب زارافين نهڅرو. هر ديسان د قئ دهمي دا بوو، ههکو جهماومريا کورته چيروکي و مرار کري و کهتیه د بن گفاشتني و باندورا نوپخازي دا، فورمي چيروکي تا راددهکي دهست ب گوهوريني کر: هندهک جورين کورته چيروکي ب شيومهکي بهرچاڅ جودا بوون ژ يين دي و نمونين فورمي گهشه کر.

بهر ي چند سالهکا، من بابهتهک د روژناما گاردبان دا نفيسي، کو د کومه لا من (بامبو) دا به لاقبوويه، من پيشنيارا پولينکرنهکا نيزيک بو کورته چيروکي کر بوو. من حهفت جورين شهنگستهيي پيشچاڅ کر بوون. د بنهرهت دا، ههتا دهستپيکا چرخي بيستي، ته دو نهرپتين مهزن ههنه: چيروکا بوپهر- گري و چيروکا چيکوڤي. چيروکا بوپهر- گري (زاراف يي وليهم گيرهارديه) نامازه دکهته شيوازي چيروکا گري کو بهري چيکوڤي گهشه کريه - بهري کو نمونيهيا وي يا چيروکا بي فورم بيته پيشهنگ. پتريا کورته چيروکان، ههتا نهڅرو ژي، دکهښته دبن نيک ژ

ههروسا چيروكا ژياننامه وان چيروكا بخوڤه دگريت بين كهسین راستهقینه كو د ناشوپي دا هاتینه نیشادان یان ژي زنجیرین ناشوپي ژ ژيانهكا راستهقینه دنقیسن. ئەف چهنده وهك ههولهك دهیته دیتن ب ریکا ناشوپي د جیهانهكا د میدیا ریکلامی و راگههاندنی و فیلمی بهلگهنامهی و روژنامهفانی و دهنگ و باسین ۲۴ دهمژمیری خندق بو دست بسهراگرتا هندهك ژ وی عهدی، بو داگیرکرنا جیهانا راستهقینه و وهك مروفقخورهکی میسکی دوژمنی خو دخوت دا ب هیزتر لیبهیت دا ناشوپي بهیزتر بیخیت ب ریکا شیلیکرنا هیلا ل ناقبره راستین سخت و بین داهینای دا. ئەف جوره نه گهلهك قهردارئ نمونئ چیکوڤی یه و دبیت بالکیشترین ناراسته بیت کورته چيروکئ ل فی دویماهیئ گرتبیت.

ئمز وهك ئیک ژ دادوهرین ئیکهمین خهلاتی نشیمانی یئ کورته چيروکئ، من د چهند ههیقین بوری دا ب دهان چيروک بین خواندین، ئەفی چهندي ژي ریک دا من، تا رادهکی، ساخلمیبا کورته چيروکا ههفچهرخ دهستیشان کم. بالکیشترین تشت نهوه كو ههرو دو شیوازین سهرهمی، بویه- گری و چیکوڤی، ههتا فی کافی ب رهنگهکی مهن دزالن، ب تایهتی یئ دویماهیئ.

تشتی د چهند لاپههركان دا بکته یئ رومان د سهدان لاپههركان دا دکته. ئەم دشین سههکینه چيروکا ”تایهتین کریمسی” یا دیکنزی وهك نمونهكا دهستپکی بو فی جوری، زیدهباری وئ ههرو چهندي كو گهلهك نفیسهر دم بو دهمی ل فی جوری دزفرن (ژ وانا چیکوڤ). توخمی دی چيروکا هوزانکی/چیفانوکی یه، كو هوقهکی کیم وینهیه. چيروکین دیلان توماسی و دی نیچ لورهنسی نمونهی نه، ههروسا گهشتین جی جهی بالاردی بین تاری بو بوشاییا نافخویی دگهل فی کوملهی دگونجن. ل فیری، هندی د شیاندا بیت کورته چيروک نیزیکی هوزانا سترانکی دبیت – ب فی چهندي ب ناشکرایي ههول ددهت سهریچی و رهتکرنا کورتهکرنا سانهی بکته. کورته چيروکین بالاردی بین مهن - کومهكا کارین بهردهوامه ههرو ژ سالین ۱۹۵۰ یان ههتا نوکه – وهك ههولین سهرکهفتی بین کیم بین رهقینی ژ چیکوڤی دهینه دیتن. کوما دویماهیئ و ئەوامه دگههینیه ئەفرو، ئەوه یا من نافی چيروکا ژياننامه ل سهردانای. ئەفه ژي زاراهکی بهرفرههه و وان چيروکا بخوڤه دگريت بین ههرو راستیان دکهن و وئ چهندي رهتدکهن كو نه ناشوپي بن. گهلهك جارن ناستهنگین ل بهرسینگی پهرتووکانه ناشوپي دهینه بکارئینان (تیبین ل ژیریا لاپهري، لاپهین پهوهندیار ب چاپکرانقه، وینهین شروقهکرني، خواستی، گوهورینن فونتی، نامار، فیلبازیا دهقی). ئەفه دویماهیك گوهورینا فورمی کورته چيروکئ یه و رهنگهکی بهرفرهه ل ئەمريکا ل سالین ۱۹۹۰ سهر هلدایه و تارادهکی پيشوازییهكا تایهت لیهاتیه کرن ب تایهتی ژ لایئ نفیسهرین گهنج فه: ديف ئیگهرز، ديف فوستهروالاس، ولیهم تی قولمان ژ دیارترین وان نفیسهرانه. دبیت ئەف شیوازه د دهستین نفیسهرین کیمتر شیان ههین دا ب سانهی تیکبجیت و ببته تشتهکی سهیر یان خوش (کو ژ ههژیبه جوری خو یئ لاوهکی بخو ههبت).

گہنجین بین ئہمیریکی بہرہف کورته چیرۆکی چووینہ، و کا بۆچی و شانخانین ئہمیریکی پتر و پتر کۆمہلا بہ لاف دکهن. بیگومان، و شانخانین ل فی لایئ زہریایی ئہتلہسی دی چاف لی کهن.

ژ ئہگہرئ وئ تاما د ناڤ خواندہفانین کورته چیرۆکی دا د چہرخ و نیفین بۆری دا ہاتیبہ چاندن، چ جارہ بہرزہ نہیویہ زیدہباری گوہورین و گرفتین ئابۆری بین بہ لافکرئ. ئہگہر ئی، و ہکی من پیشتر پیشنیار کری، ئامادہییا بیہشیی یہ د میٹسکی مہ دا بۆ فہگنیرانا کورت، لی دبیت برہنگی بہیومندیارتہ، ئہو شورہشا چیکۆف پئ رابووی، چیکرنا جۆرہکی کورته چیرۆکی بوو کو فہگنیران تیدا ہاتہ گوہورین. لنگ چیکۆفی، ہہرمہکی و نہشرو فہکرن و ژبیرنا ہہرمہکی بوونہ شیوئ راستقینہ یئ کورته چیرۆکی - دیزاینی جوان، دستکارییا نفیسہری، دستبہردان ژ ئہجامین لہفہاتی - و ژ نشکہکیفہ مہ شیوازہکی ئاشوپی ہہبوو دگہل وئ ژیانہ ہہرمہکی و بیسہروہر و شیلی دگونجیت یا ئہم ہہمی تیدا دژین. فرجینیا وولف نہ نفیسہرہکا داہینہر یا کورته چیرۆکی بوو (دبیت ئہفہ ئہگہرئ ئیرمییا وئ بیت ژ کاترین مانسفیلدی)، لی وینہگہرہکا فوتوگرافی یا بہرہمہند و پینگہہستی و خودان شیان بوو. دہر بارہی وینہگرتنا فوتوگرافی دبیزیت ” ما نہ تشتہکی سہیرہ کو مروف د وینئ فوتوگرافی دا پتر ژ ژیانہ راستہقینہ ببینیت ؟“ ئہف چہندہ، ب ہزرا من، گرۆفہکی ددہتہ مہ ل سہر ہیزا بہردوام و بالکیشیا کورته چیرۆکی - ئہو وینہیئ بلہزن بین رموشا مروفی و سروشتئ مروفی، و دہمی باش کار دکهن و کار ل سہر مہ دکهن، وئ دہلیفا کیم وینہ ددہنہ مہ کو ئہم پتر د وان دا ببینین ژ ژیانہ راستہقینہ.“

ژیدہر: د کوفارا (پروسیکت) یا نیسانا 2006
 دا بہ لاف بوویہ و ژ سائتی. <http://williamboyd.co.uk/category/literature>
 ژ زمانئ ننگلیزی ہاتیبہ و مرگنیران.

جۆرین دی ددیار بوون، لی کیم نیشانین بویریئ یان ئہزمونا فہرمی ہہبوون. و ہسا خویا بوو ہہروہکی کو ئاستئ دستکہفتئ ئہوئ ل دستپیکا چہرخئ بیستئ گہہشتیئ نوینہریا جورہکی و ہک دہفہرہکا ئارامیئ یہ بۆ نفیسہرین چہرخئ بیست و ئیکی. لیستا مہ یا کورت یا پینچ کہسی ل دویف پۆلنکرنا من یا دہمکی، ئیک چیرۆکا بوویہر- گری، دو چیکۆفی و ئیک رۆمانا بچویک و ئیک چیرۆکا شیلی/ ترانہپیکرنئ بخو فہگرتبوون) سہکہ خوارئ)، لی ستاندہر ب شیوہکی بہر چاف بلندتر بوو. ہہمی و ہک ئیک، و ہسا دیار دبیت کو ئامازہ بیت بۆ وئ چہندئ کو فورمی کورته چیرۆکا د رموشہکا ریزدار داہیہ. براستی، ہہر چہندہ، نوکہ ژ ہہر دہمہکی بہ لافکرنا رۆمانین کورت ل فی و ہلاتی ب زحمہتترہ (ژبلی جہین دی ل ئہورؤیا)، لی ہیز بازارئ ئہمیریکی یئ مہزن و ب مفاہیہ و گہشہکرن بہردوامہ و دبیت گہشہکرنا خولین نفیسینا نافراندی ل ئہمیریکا و ل بہریتانیا ژ ی بہرپرس بیت ژ قوناغا داہاتی د میژوویا کورت یا فورمی دا. کورته چیرۆکا تا راددہکی بلہز دہیتہ نفيسان و ئالافہکی نمونہیی یئ پەروہرہیی یہ. ب ہزرا من، ئہفہ ئہگہرئ وئ چہندئ شرو فہ دکہت کا بۆچی گہلہک نفیسہرین

ئہو شورہشا چیکۆف پئ رابووی،
 چیکرنا جۆرہکی کورته چیرۆکی بوو
 کو فہگنیران تیدا ہاتہ گوہورین. ل
 نک وی، ہہرمہکی و نہشرو فہکرن
 و ژبیرنا ہہرمہکی بوونہ شیوئ
 راستقینہ یئ کورته چیرۆکی

پۇمانا
(غەرب)
و كەساتىيا مېرسۇي

ئەنمار سەلاخ

وی ژئی دهیته کرن و ئەو ب درستهی نزانیت
تەمەنی وی چەند بوو!

ئیک ژ وان کیشەیین بۆ مێرسۆی درست
دبن ئەو بوو کو خەلک یی رازی نەبوو دایکا
خوہ بریە مالا پیران و وی ب خوہ چاقی خوہ
نەدای، بەلی بۆ وی گرنگ نەبوو خەلک چاوا
هزر بکەن و بەرسقا قی چەندی ژی ددەت و
دیار دکەت کو فەرمانبەرە، مووچەیی وی تیرا
دو کەسا ناکەت و حکومەت ئەقان رێقەبەری
و مالان ئاقا دکەن دا کو کەسین دانەمەر لی
بژین، واتە کیشە چیبە گەر دایکا وی ژی وەکو
هەر دانەمەرەکی ل مالا پیران بژیت؟ پاشی
دەتە دیار کرن کو ل دەستپیککی ب دلای دایکا
وی نەبوو بەر ب ئەوی جەهی بری، چونکی
فیر نەبوو، بەلی پاشی گەر تە خواستبا ژ
ویری بینی ژی نەدەت، چونکی فیری ویری
بیو، هەر چاوا بیت پاشی پەهلەوانی رۆمانی
قەدگەریتە جەهی خوہ.

رۆژا پاشتر ژ مرنا دایکا خوہ دچیتە سەر
ئاقی و ل وی دەری هەقلا خوہ (ماری) یی
دبیت، ب هەقرا مەلەقانییا دکەن و دەمەکی
خۆش دبۆرینن، ب شەف ژی دگەل خوہ دبەتە
مال و ب هەقرا دنقن.

مێرسۆی جیرانەکی دانەمەر ب ناقی
(سالانامۆ) هەبوو و وی جیرانی سەپەک هەبوو،
ئەف سەپە بۆ ماوی هەشت سالابو دگەل دژیا،

رۆمانا غەریب ژ رستەکا کاریگەر و
دانەنیاسینا کەساتییەکی غەریب دەستپیکەت:
(ئەقرو دایکا من مر، دبیت دوھی مر بیت،
نزانم!)، رەخنەگر ئەفی رستی ژ بالکیشترین
و کاریگەرترین دەروازە د دیرۆکا رۆمانیدا
دەژمیرن، هەر ژ فی رستی چەکوچەک ب
سەری خواندەقانی دکەفیت و دەروونی وی
وەکە یی کاراکتەری سەرەکی (مێرسۆی) ئالۆز
دبیت.

هەر ژ ئیکەم رستە، جیهانبینینا مروقی
سەردەم ئاشکەرە دبیت کال ئەفی چەرخی چاوا
هزر دکەت و چاوا ژیان ب هەر تشتی تیدا
نەگرنگ نان ژی بی واتە دبیت، کامۆ مرنا
دایکان وەک گرنگترین رویدان د ژیاناً مروقاند
دبیت و دکەتە رویدانەکا ئاسایی بۆ قەهرمانی
خوہ.

مێرسۆ مرنا دایکا خوہ وەکو هەهی قەبول
دکەت و چ نیشانین خەموکیی لی دیار نابن و
هەر ئەفە دبیتە خەتی سەرەکی یی رۆمانی،
ئان ژی دکارم بیژم پەقینا رۆمانی، هەرچەندە
رەخنەکا مەزن ژ ئالی خەلکیفە لی دەیتە گرتن،
نەخاسم ل دادگەهی.. پاشی دیار کەم چاوا
دادمەند و پارێزەر ژی رەخنەباران دکەن.

ئەف کورئ گەنج ل تازیا دایکا خوہ ل
(مالا پیران) ئامادە دبیت بی رۆندکەک ژ
چاقان بباریت، ب شیوکی نۆرمال ل هەنبەر
لاشی دایکا خوہ قەهوەکا ب شیر قەدخۆت و
جگارەیا دکیشت، د روینشتنا خوہ دا ل هەنبەر
لاشی دایکا خوہ و چوونال سەر گۆرئ وی
و هەروەسا د هەمی رپۆرەسمین تازیبیدا وەکو
مروقەک ئاسایی دەیتە دیتن نە وەک کەسەکی
کو دایک لی مریبیت، هەر دخوازیت ئەف دەمە
زوی دەرباز ببیت و قەگەریتە مالا خوہ، ئەف
یەک بالا خەلکی ئامادە و رێقەبەری مالا پیران
دکیشت، نەخاسمە دەما پرسیارا تەمەنی دایکا

رۆمانا غەریب ژ رستەیهکا کاریگەر
دەستپیکەت: (ئەقرو دایکا من مر،
دبیت دوھی مر بیت، نزانم!)

رۆژا پاشتر مېرسۆ چهكی رايمۆندی دبهت و ب تتی دچیته ههمان جهی پیاسهیی دکهت، كهشوهوا گهلهك یی گهرمه، ههتافل مهژییی وی ددهت، هزرین وی و دهروونئ وی پرت و بهلاف دکهت، دئوئی كهلا نیفرودا جارمك دی ئهو زهلامی عهرهب دبیت، ژ ئهگهری گهرم و تیهنا دهریایی خوهی ددهت و بهینتهنگ دبیت، د ههمان دمدا و دئهی رموشا نالهباردا تیبینییا برسقینا چهقویا ئهو برادهری دکهت کو بهری وی ددا ناچاقین وی، ئهو ژی بهری دهبانجهیا خوه ددهتی و چار فیشهكال سهرنیك ل گیانی وی ددهت!

مېرسۆ كهساتیهكی گهلهك غهریبه، خوه كارقهدانهك بو تشتهکی نینه! نه ل ههنبر مرنا دایکی خهمگین دبیت، نه ب دیتنا ههفالان شاد دبیت، نه ب كوشتنا كهسهکی دترسیت، نه بهرگرییی ژ خوه دکهت و نه ژی هیفییان بو قورتالبوونا خوه دخوازیت! كوشتن بو وی چ گرنگییا خوه نینه، ژیانی چ بهایهك نینه و مرئی ژی واتیهكا و هسا گرنگ نهبوو! بهلی ب دیتنا من غهریبترین رهفتارا وی ئهوه كهسهکی دکوژیت بی زیانهك گههاندبیتی، كهسهك کو ب تتی بهری چهقویا خوه ددهته ههتافی دا ئاراستهیی برسقینا وی بو چاقین وی بچن! ئهف رویدانه ببیته ئهگهر مروف كهسهکی بکوژیت؟! ئهری كامو دخوازت کیژان مروفی د ناف مه دا نفستی ئاشكهره بکهت؟! ئهری چند مروقان سهرا رویدانهكا هوسا بچویك كهسهك كوشتیهه؟! ژ راست مېرسۆ بهشهکی مهیه؟! نان ژی ئهم بهشهکین ژ كهساتییا وی!؟

جوداهیهكا و هسا مهزن نینه گهر نهان ژی پشتی بیست سالتین دی بمریت، ب سیداردانی نان ژی د خهودا! دیتنهكا جدا و بالكیش بو ژیانی ههیه و ههر تشتی وهكو تشتهکی نهگرنگ نان

ئهفه ماوی مرنا ژنا وی بو، و هسا دبیزیت کو ژبلی فی سهی چ تشت د ژیانی دا نهماینه و ئهگهر ئهو نهبیت، ئیدی ژیانی چ بهایهك ل نك نامینت.

مېرسۆ پهیههندییا خوه یا ئهفینییی دگهل ههفالا خوه ماری یی و هسا گرنگ نابینت و د بهشی ئیکیدا دیار دبیت کو ژی حمز ناکهت و فی چندی ب دهفی خوه ل ههنبر وی دبیزیت، بهلی دهما ماری دبیزتی کایی رازی یه ههفزیینی دگهل بکهت ئان نه، ههر ئیکسهه دبیزت: بهلی! ماری دگرنزیت و بو وی ژی دیار دبیت کو ژ راست كهسهکی غهریبه! بهلی مېرسۆ دبیزت، چونکی وی ئهف چهنده خواست!

ههروهسا بو مېرسۆی ههفالهك چیدبیت ب نافی (رایمۆند) کو کیشهیهكا جفاکییه دگهل ههفالا خوه یا كهفن ههیه، داخواز ژ مېرسۆی دکهت پلانهکی بو دانیت دا تولا خوه ژی فهکهت، ئهو ژی رازی دبیت و پلانهكا سهرکهفتی دادریژیت.

پاشی مېرسۆ، رايمۆند، ماری، مایسون و ههفالا وی ب ههفرا دچنه سهه كهناری دهریایی، کو مایسونی مالهك ل سهه دهریایی ههبوو، دا کو دهمهکی خوش دهر باز بکن، بهلی ل وی دهری تووشی کیشهیهکی دگهل چند عهرهبان دبن، ئیک ژ ئهوان برایی وی کچی یه ئهوا ههفالا رايمۆندی.

مېرسۆ كهساتیهكی گهلهك غهریبه، خوه كارقهدانهك بو تشتهکی نینه! نه ل ههنبر مرنا دایکی خهمگین دبیت، نه ب دیتنا ههفالان شاد دبیت.

كەسەى ئامادە دىيىنت!

نېزىكى سالەكەى د زىندانىدا دىمىنت، بەلەى
تشتەى خواندەقانى مەندەھۇش دكەت ئەوہ كو
بۇ جارەكەى ژى بەرەقانىيەى ژ خوە ناكەت،
ھەرچەندە پارىزەر ھىقىيا دەرکەتتا ژ زىندانى
و قورتالبونى ددەتەى، بەلەى مېرسو ھەر نابىنت
كو تاوانەكا مەزن ئەنجامدايە و ئەنجامى ژى ب
گرنگ نابىنت!

ل روژىن
داويىي

بەرى

بەرب

خلفا سىدارى بىن،

زەلامەكەى دىنى (قەشەيەك) دچىتە زىندانى و
شېرەتالى دكەت، چەندىن جاران دچىت و ژى
دخوازىت داخواز ژىبىرنا گونەھا بکەت دا كول
ژيانا دى بەختەوەر بژىت و خودى لى خوشتش
بىت، بەلەى مېرسو بۇ ديار دكەت كو ئەقرو
گەلەك گرنگترە ژ روژەكا نەھاتى و دوور!
ھەر ھزر ناكەت ئەف روژىن خوە يىن كىم ماين

ژى بى واتە دىيىنت!

ئەف كاراكتەرە ب ئاشكەرايى فكر و
فەلسەفەيا ئالبېر كامۇى بۇ مە بەر جەستە دكەت،
نەخاسمە فەلسەفەيا عەبەسسىيەتى و لىگەريانى ل
واتەيا ژيانى.

پشكا دووى ب دادگەھكرنا مېرسو
دەستپىدكەت كو ب تاوانا كوشتنى ھاتىيە
زىندانكرن، بەلەى دادگەھا وى ھەمى ب مژارا
مرنا داىكا وى قە دىمەشيت، ئەفە ژى دىيىتە
ئەگەر ھەست ب بىزارىيەكا مەزن

بکەت، تا وى ئاستى ب تتى
بىريار بەيتە دان يا گرنگ
نىنە قورتالبون ئان ژى
سىدارەدان.

ھەر ل دەستپىكى

بى خەمىيا وى ديار
دبىت، دەما پىرسىار
ژى دەيتەكرن كا
پارىزەر ھەيە ئان
نە، د بەرسقا خوە دا
وہسا روھن دكەت
كو تىشتەكەى وەسا مەزن
نەكرىە دا پىدقى ب
پارىزەرى بىيت!

دەما بەر ب زىندانى دچىت،

دىيىنت يا تژى عەرەبە كو مژويلن

ب ئاخشتىقە و بى دكەنە كەنى، پىرسىار
ژى دكەن كا ژ بەر چ ھاتىە زىندانكرن، ئەو
ژى دىبىزىت: (چونكى من كەسەكەى عەرەب
كوشت!) ئەو عەرەب ھەمى بىدەنگ دىن.

كامۇ پىرىيا كاراكتەرپن گرنگ بىن د پشكا
ئىكىدا، دىتە دادگەھى دا كو وەك دىدەقان ل
سەر كەيسى كاراكتەرپن سەرەكى بەيىنە دەنگ
و دەر بارەى وى بناخفن، يا ژ ھەمىيان گرنگتر
مارى بوو، بەلەى مېرسو ئەوئ ژى وەكو ھەر

ب هزركرنهكا دینی و ئایدۆلوجیه دهر باز بکەت، قەشە گەلەك یی بهیقبیه ئەف گەنجە توبە بکەت، بەری بەر ب خلفا سیداری ببن، بیی بزانیی کو دی رەفتارەکا غەریب ل هەنبەر خوە بینت و دی ل داوییی میرسۆ دەست ب قەدکا وی دانیت و ب کوتەك خوە ژ دەستا قورتال کەت!

میرسۆی خودان کەساتییهکا گەلەك راستگۆ و نەرمە، ب درێژاھییا رۆمانی هەتا

قەهرمانی رۆمانی بئاختم: کو هەر ژ دەستپێکا خواندنا رۆمانی هەتا داوییی، چەندین جارین خواندنی ب تنی ل سەر کەساتییا میرسۆی راوەستیایمە دا کو بشیم پیناسەکا گونجای بدەمە ئەو هەستین د سینگی وی دا، دبیت بەرسفەکا گونجای خوە د ناڤ ریز ب ریزین رۆمانیدا قەشارت بیت کو هەمی خواندەقان نکارن زوی ب زوی ل سەر هلبین.

ئەف کاراکتەرە د بازنەیهکا مەزن یا بی واتەبییدا دژیت، چ هەست ل هەنبەر چ تشتی نین، نە ب شادییا دلخۆش دبیت، نە ب تازی و ئاریشەیا دلنەخۆش دبیت! ل هەنبەری هەر رویدانەکی (مرن، حەژیکرن، کوشتن، زیندان و سیدارەدانئ) هەمان هەست و سۆز د سینگییدا نە، نە ب تشتەکی شاد دبیت نە ژ ی خەمگین دبیت، خالەکا دی یا بالکیش ئەو کول سەر نەگرنگیدانا وی ب چ کەسی و چ رویدانان ژ ی، هەر مەرفەهەکی بالکیشە بو خەلکی و خەلک هەر حەز دکن تیکەلا وی بکن، بو نمونە، دەما رایمۆند ژئ دخوازیت ببیتە هەڤال د گەلدا، نان ژ ی ماری ژئ دخوازیت هەڤزینییی دگەل بکەت.

ئەف مەرفەهە کامۆی خولقاندی وەکو خوەدیکەکی یە ل هەنبەر مە مەرفەقان، ب لیھاتی و شەهەزاییهکا مەزن کەساتییا وی

چاڤپیکەتتا قەشە ی ب شیوازەکی ئارام دئاخڤیت و هەر وەسا بو جارەکا ب تنی ژ ی درەوی ل دەروونی خوە ناکەت، هەر چاوا دخوازیت و چاوا هزر دکەت، ب هەمان شیواز خوە دەردئێخیت، مەرفەهەکا، سەرفە و ناڤدا هەمان کەساتی، هەمی بریارین خوە ئەو ب خوە دەت، بی کارێگەرییا کەسەکی ل سەر هەبیت، هەر چاوا هزر دکەت وەسا دژیت و بەردەوام دبیت، خەلک دبیزیتی کو رایمۆند کەسەکی باش نینە، بەلئ تیکەلا وی دکەت، ل دادگەهی هەر چ گۆتتەکا دژی وی و نە د بەرژمۆندییا وی دا دەیتە گۆتن، بەرەقانییی ژ خوە ناکەت، تنی بیزار دبیت کو هەندە درێژ دکن! قەشە دەیت ب پۆژان شیرەتان لی دکەت، بەلئ ئەوا وی باوهری پی هەمی بو دمینت و گۆتتین قەشە ی چ کاریگەرییی لی ناکەن. ئەز دخوازم چەندەکی ل سەر هەستین

بەلكو بۆ ھونەرا مەزن یا ھاتییە بكارئینان دزقريت كو د كیمتر ژ 200 لاپەراندای جەئى خوه گرتى! غەریب یا خەملاندییە ب فەلسەفا ئەبسیرد، دەئیتە ھژمارتن وەك داهینانەکا مەزن بۆ ئەفئى فەلسەفئى، ئەف رۆمانە وەكو شەنگستەكئى نوى بۆ فەكر و فەلسەفا ئەبسیرد دەئیتە ھژمارتن.

غەریب ل سالا 1942 ل پاريس بە لاقبوویە، ھەر ل دەستپێكئى بوویە پرفرۆشتەرىن پرتووك ل فرانس، ئالبیر كامۆ ل سالا 1957 دبیتە خودانى خەلاتئى نۆبل، ژبەر كار و چالاكییەن وى، نەخاسە ھونەر و ئەدەبا بلند یا رۆمانا غەریب.

كەساتیەن رۆمانئى:

- مێرسۆ: پەھلەوانئى رۆمانئى یە، كەسەكئى جەزائیرى- فرەنسییە، ھەر دەستپێكا رۆمانئى ب مرنا دایكا وى دەرەكەفیت، كەساتیەكا راستگویانە ھەمە، گرنگییە ب كەسە نادەت و كەسەكئى غەریبە د جفاكئى دا.

- دایكا مێرسۆئى: ئەف ژنە سئى سالان بەرى مرنا خوه، ل مالا پیران دژیت، ل وئى دمرئى ھەقائینییا دانەمەرەكى دكەت و سەبرا وان ب ھەقرا دەئیت، ب درێژاھییا رۆمانئى كورئى وئى

ھاتییە ئافاكرن، ب خواندنا دوبارە و بەردەوام، خواندەفان دكار ت گەلەك كۆد و نەئینیین ئەفئى رۆمانئى ببینت.

دایكئى د ژيانا راستى یا نفیسكارى دا، رۆلەكئى گەلەك گرنگ ھەبوویە و كارىگەرییا خوه ل سەر كریە و كامۆئى قیانەكا تاییەت بۆ دایكا خوه ھەبوو، بەلئى كاراكتەرى وى بەرەقازئى دلگران نابیت ب مرنا دایكا خوه، وەكو رویدانەكا ئاسایی یا رۆژانە دبینت، ل دەستپێكا روینشتنئى ل ھەنبەر لاشئى دایكا خوه ب كەسەكئى ئاسایی دەئیتە دیتن، بەلئى دگەل چوونا گۆرستانئى و رپۆرەسمین فەشارتنئى وەك مروّفەكئى بیزار و ماندئى دەرەكەفیت و قەد ھەستەك د ناقا وى دا ناھیتە دیتن، ھەتا گرنكى ب ھەست و سۆزین كەسین ل ھەنبەر خوه ژى نە ددا، ئەو ھەر تشتى رەت دكەت و ب گرنگ نابینت و وەكو كەسەكئى ھای ژ خوه و پاشەرۆژا خوه نەبى ل ھەنبەر دادگەھئى و مرنا خوه دەسەكئیت! مروّفەك كو مەزنترین ھیقىیا وى ئەو بیت ل رۆژا وى یا داویبئى خەلك ب ھەوار و گازی بكەنە قیرین!

ئەف رۆمان پیدقییە پاراگراف پاراگراف و ب ھویربىنى بەئیتە خواندن، ژبەر ئەو ھونەرى مەزن یئى ھلگرتئى تیدا و زەنگینییا تیکستى ب فەلسەفا ئەبسیرد، ژ بۆ خواندەفان باشتر د مەبەست و كۆدین ئەفئى رۆمانئى بگەھیت، ل سەر پیدقییە بەر ب خواندنا فەلسەفەیا عەبەسى و ژیان، بەر ھەم و یاداشتین نفیسكار یقە بچیت، ھەروەسا چەندین دەقین رەخنەگران ل سەر بخوینت.

كامۆئى د ئەفئى رۆمانئیدا ھونەرەكئى وەسا مەزن بكار دئینت كو رەخنەگر دەژمیرن خالا وەچەرخانئى بۆ چیرۆك و رۆمانا ئەدەبیاتا فرەنسى، ئەف ھژمارتنە نە ژبەر ھلبژارتنا بابەتى ئان ژى ب تنئى ھلبژارتنا كاراكتەرانە،

رۆمانا غەریب یا خەملاندییە
ب فەلسەفا ئەبسیرد، دەئیتە
ھژمارتن وەك داهینانەکا مەزن
بۆ ئەفئى فەلسەفئى، ئەف رۆمانە
وەكو شەنگستەكئى نوى بۆ فەكر و
فەلسەفا ئەبسیرد دەئیتە ھژمارتن.

ھەمى دزانن ئەف دونيايه نه يا ژ ھەژييه
 مروّف بو بژيت، من دزانی نه تشتهكى
 گەلەك گرنگە ئەگەر مروّف ل سیه
 سالیين ئان ھەفتی سالیين بمریت.

دھات، من باوهره پيچهك دخو چووم.
 - روژا ئيكي يا ئەز زیندان کریم، برمه
 ژوورەکی کو چەند زیندانیين دی تیدا بوون،
 پتیریا وان عەرەب بوون، دەمی ئەز دیتیم
 گەلەك کرنه کەنی و پاشی پرسیار کرن:
 - تو سەرا چ ھاتییه زیندانکرن؟
 من گۆتی: ”من عەرەبەکی کوشتی..“
 ھەمی بیدەنگ بوون!

- ئەم پيچهکا دی بیدەنگ ماین، پاشی وئ
 ب دەنگەکی نزم د ناڤ ددانین خوه دا گۆت، کو
 ئەز ب راستی
 مروّفەکی غەرییم، بیگومان ژبەر وی
 تشتی ھەژ من دکر، بەلی روژەکی ژى بەلکو
 ژبەر ھەمان ئەگەر من بەیلت و کەریین وئ
 ژ من قەبن.

- بو مروّفی خوڤه دەما دبەیسیت خەلک
 یی گرنگیی پی دەن، ھەتا ل روینشتەکا
 تاوانبارییی ژى بیت!

- د ناڤەرا دوشەکا خوه یا ژ پویشی و
 دەپی تەختی نەستتیدا، من پارچەکا کەفن
 یا زەربووی و گەلەکا تەنک ژ روژنامەکی
 دیت کو ب قوماشی دوشەکێڤه ماوو، د قی
 پارچە روژنامیدا سەر ھاتییهک ھاتبوو نڤسین،
 دەستپیکا چیرۆکی یا ژى کیم بوو، بەلی
 بیگومان ئەو ل چیکوسلوقاکیا رویدابوو،
 زەلامەك ژ گوندەکی چیک چوو بوو بو

ئەقەیه، دەما سەگ دخوازیت بمیزیت، سالانامۆ
 ریکى نادەتی و وی ل دویف خوه دکیشیت، ئەو
 ژى ریزەکی ژ چپکین میزی ل دویف خوه دریز
 دکەت، ئەگەر سەگ د ژوورڤه بمیزیت ئەو
 دئ دیسا قوتانی خۆت و ئەف تشته ئەڤه ھەشت
 ساله ب قی ئاواپی بەردەوامه، سیلیست ھەردەم
 دبیژیت: ”گۆنەهه، دلئ کافران ب قی سەیی
 دسوژیت“، بەلی ژبلی سالانامۆی چ کەس
 نەشین ب خودان بکەن.

- دەست ب ناخفتنی کر و گۆت تشتی ھیشتا
 بیھنا وی تەنگ دکر ئەو بوو کو (ئەوی ھیشتا
 بیریا سیکسی وئ ژنی دکر) دگەل قی تشتی
 ژى ھەز دکر ھیشتا سزا بەت، ل دەستپیکى،
 دڤیا وئ ببەتە ھۆتیلەکی و پاشی گازی وان
 پۆلیسین دژى لەشفرۆشیی بکەت، کو دڤیا
 وەسا ھەتکا وئ بریا و ھیلابا ناڤی وئ بکەڤیتە
 د ناڤ لیستا پۆلیسان دا کو وەك لەشفرۆشەك
 بەیتە ناسکرن، دەر بارە وی، ئەوی پرسیار
 ژ ھەڤالین خو کر، ئەوین کارئ (لەشفرۆشییا
 ژنان) دکەن، وان چ چارە ژ بو قی مەبەستی
 پەیدا نەکرن، ژبەر کو چ بەلگەیین دژى وئ
 نەبوون.

- من نه ددیت کا وئ چ دکر لی ژ لڤاندنا
 زەند و بازین وئ، ئەز دشیام بیژم کو دەستین
 وئ مژویلی چنينا تشتهکی یه، کەش و ھەوا
 پیچەکی خوڤ بوو، قەھوئ جانئ من گەرم
 کر و ژ دەرگەھئ قەکرى بیھنا شەڤئ و گولان

بو مروّفی خوڤه دەما دبەیسیت
 خەلک یی گرنگیی پی دەن، ھەتا
 ل روینشتەکا تاوانبارییی ژى بیت!

گرنگه نهگهر مروّف ل سبه ساليبي نان حهفتي ساليبي بمریت، ژ بهرکو د ههر دو مراندا دا گهلهك زهلام و ژنين دی دئ ژين و نهف چهنده ب هزاره هان سالانه بهر دوام دکهت، ب کورتي، گومان ل قئ تشتي نه دبوو. مرن ههر مرنه چ نها بمرم نان پشتي بيست ساليين دی، بهلئ دهما من نهف تشته د ناخي خوه دا دگوت، دلئ من د سينگئ من دا ب تورهي بلند دبوو، دا بكارم دگهل هناقين خوه ناش بكم، من خوه ل پشت وان بيست سالان دديت!

- ما گرنگيا خوه ههيه پشتي مرنا من ماري دگهل كي بيت؟ پشتي دمرم چ گرنگيا خوه ههيه بچيته دگهل ئيكي دي نان نه، كهسهكي دي لئقنين وي بگريت.

- هيفيا من يا داويبيئ نهو بوو روژا سئدار هانا من گهلهك مروّف هاتبان و تهماشه كربان، هيفيا من نهو بوو كو د روژا كوشتنا من دا نهوين ناماده ب ههوار و نهفهرهت كربانه قيرين!

خوه ل مالي دونيايي بگهریت، پشتي 25 سالا دهوله مهند بوو و ب ژن و زارويهكفه قهدهگهریته گوندئ خوه، دايك و خويشكا وي ئوتيلهك ب ريئه دبر، دا كو وان مهنده هوش بكهت، ژن و زارويئ خوه ل ئوتيلهك دي هيلان و ب تنئ چوو نك دايكا خوه وان، دايكا وي ناسنه دكر و وي ژي ب ترانكي ژوورمك داخوازكر و گهلهك پاره نيشا وان دان، ب شهف ژبهر دزينا وان پارميا، دايك و خويشكا وي ب چهكوچين ناسني نهو كوشت و لاشئ وي هاقئته د پروبياريدا. روژا دويقدا، ژنا وي بي بزانيت چ ب سهری هاتئيه، بو دايك و خويشكا وي راستيا وي ريقئنگي ئاشكرا دكهت، دايكا وي خوه سئدار هدا و خويشكا وي خوه هاقئته د بنئ بيريدا، من نهف چيروكه ب كيمائي هزار جار ان خواندييه.

- ههمي دزانن نهف دونيايه نه يا ژ ههژييه مروّف بو بزيت، من دزاني نه تشتهكي گهلهك

ئەدەب

ھۆزان

- 128 - باژېرئ بى دەم
..... د. بەدرخان سىدى
- 131 - نامەيەك بۇ زىنئ
..... شىشان شىكرى ھرۆرى
- 133 - ئەز كۆمكەكا ئاخى مە
..... ھلىبن باقر
- 135 - باژېرەك نە ژ ھەژى ژيانئ
..... ديار ئەرەدىنى
- 137 - نامە بۇ سۆفى
..... كوثر شوكت

چىرۆك

- 114 - كەفۆكا سىپى
..... فرات جەوهرى
- 124 - گەرسوون
..... ادیب عبداللە
- 126 - كووچكى قەدەغە
..... دەمھات نوورى عەبدال

كەقۇكا سىپى

ئەو پىنج رۆژ بەرى ژ گرتىگەھى ھاتبوو بەردان، دگەل
كو ئەمرى وى ھى ب تەنى سى و پىنج بوو ژى تايەكى
رەش د پۆرى وى دە ئەمابوو، گەپپىن وى كۆرت بووبوون
و قەرمىچۆكىن روويى وى بووبوون مينا يىن كالان، ئەو
روويى وى يىن گەور و ژىندار نھا زەر بووبوو، بەژنا وى
يا درىژ، يا كو دەمەكى ژ كەچكىن مەھەلى رە مەراق بوو
كو بدىتانا، تەويا بوو، ئەو ئىدى نە خۆرتەكى بەرى نھا ب
پانز دەھ سالان، لى بووبوو مينا كالهكى.

فرات جەوهرى*

ئەرى، ئەو پىنج رۆژ بەرى ھاتبوو بەردان..، و نھا،
ل قاتى سسىان، ل بەر پەنجەرەيا ئۆدەيا خوە يا خەباتى
روونشتبوو و ل دەرقە، ل بارانا پىشى يا پايزى تەماشە
دكر، جار جاران ژ نشكىقە دكەنيا، ب پستىنى تشتن دگۆت
و ديسان بىدەنگ دما، ئەف يەكا ھان بەرھەما سالىن وى

يىن گرتىگەھى بوو، بەرى پىنج رۆژان، گاڤا ئەو ژ گرتىگەھى ھاتبوو
بەردان، باقى وى و مەرفىن وى يىن نىزىك ب قى يەكا ھان ھەسىا بوون،
لۇما وان ئەو زوو نىشانى دۆكتۆرەكى ناس دابوون، دۆكتۆر تشتەك ژى
فېھم نەكربوو، ب تەنى گۆتبوو: «دقى ھوون وى بىن ئانكارايىن»، لى
نە وى دخوەست ھەرە ئانكارايىن، نە ژى رەوشا مالباتى ژى رە دەست
ددا، رۆژەكى ژى وان پىرەك ژ گوندەكى چىن ئانى بوون، داكو پىرى ھن
دەرمانان ژى رە چىبىكە و تشتەكى ل سەر بخوينە، لى ئەو بەلكى زىدەيى
دەھ دەقىقان ب پىرى كەنىابوو، پاشى خوە ئاقىتبوو سەر پىرى، دەستىن
خوە خستبوون قركا وئ و كو نە ژ ئەندامىن مالى بوويا وى ل و ر ئەو
پىر بخەنقاندا، پىرا كو ب زۆرى خوە ژ ئاف لەپىن وى فلتاندىبوو، دەرى
رە دەرکەتبوو و ب خورتبوونا خۆرتەكى باز دابوو.

بارانا كو دەھات جارنان خورت دبوو، جارنان مروڤ دگۆت قەى وئ

داوى وەرە، كىم دبوو، لى ديسان ب خورتى دباريا، وى ژى ھەردو ئەنیشكىن خوه دانىبوون سەر ماسى، سەرى خوه خستبوو ناف كەفین دەستين خوه و بىي كو چاقين خوه بكوكتوتينه ل بارانا پيشى يا پايزى دنهپىرى، جارنان دخوست دلۆپەك باران ژ ھەوا دە ھەتا كو بگھيژە نەردى تاقىب بکە، لى ھەو دنهپىرى كو دلۆپين دن دكەتن بەر و بالا وى ديسان بەلاش دبوو، ئەو جەرەكى ژى ل ھەبوونا بارانى فکرى، وى ئەو پەرچەنەورين رەش يين ل ئەزمين شىباندە دەريايەكە وەكە مۆخلى بقول، د وى نافى دە ديسان ئەو پيركا وى رۆژى ھاتە بيرا وى، ئەو ديسان مينا وى رۆژى ب پرقىنى و ب دەنگەكى بلند كەنيا، پاشى ب جارەكى قە كەنى خوه برى، چاقين وى بەلۆق بووبوون، وى ئەو چاقين خوه يين بەلۆق بەرا ئەور دابوون، نەرى، راست بوو، د ناف ئەورى رەش دە كەفۆكەكە سپى خويا دكر، ئەو كەفۆكا سپى ھەر كو نيزيك دبوو مەزن دبوو، ھەر كو مەزن دبوو دشىبا خوه(خوشكا) وى، نەرى، ئەو خوه ھا وى بوو، وى ب چاقين خوه دديت.

قى جارى ئەنیشكىن خوه ژ سەر ماسى ھلانين، ب ھەردو دەستان خوه ھشك ب ماسى گرت و زق ل خوه ھا خوه نەپىرى، كراسەكى تەنك ل خوه ھا وى بوو، گولەك ژ دەھفین ھەسپان ل ئەنيا خوه گریدابوو و ل بەر پەنجەرەيا وى دفرىا و دخوست د پەنجەرى رە تىكەقە ھوندر، گاڤا مېرك ئەف يەكا ھان فەرق كر، ھەما ژ جەھى خوه پەنگزى و پەنجەرە قەكر، ب قەكرنا پەنجەرى رە خوه ھا وى فرىا ھوندر، دگەل كول دەرڤە باران خورت دباريا ژى ديسان كەچك شل نەبووبوو، چاقين كەچكى مينا دو مۆرىكىن شين دبرقن، لىقن وى يين داگرى د رەنگين سۆربوونا ھنارىكىن روئ وى دە بوون، بەژنا وى دريژ، نەوقا وى زراف و ھيتين وى داگرى بوون، ئەو ب وى ئاوايى ل قونجكەكە نۆدى ل سەر لنگان راوہستىابوو، باسكىن خوه بەرابەر خوه دابوون، ستوويى خوه خوار كرىوو و ب رەوشا برايى خوه دگريا، وى دگۆت: – كەكۆ ئەف چ ب تە ھاتىە؟ براين منۆ كانى خورتانیا تە؟ تە چما خوه ھا خوه كوشت؟ چاوا دەستين تە ل من گەريان و تە ئەز كوشتەم؟ چاوا دەستين تە ل خوه ھا تە، يا كو تە ئەو قاسى ژى ھەز دكر، گەريا؟

ناخ... من چ بېرىا تە كرىە، ناخ... ئەز چ دخوازم تە ھەمىز بكم، ئەز چ دخوازم براين خوه تايى ب تەنى ھەمىز بكم، ئەز چ دخوازم رۆھنىكا چاقين خوه ھەمىز بكم، كەكى منۆ، باقى منۆ، براين منۆ.. لى ئەز نكارم، نا ھا دەستين من ب تە بين ئەز ئى وندا بيم، ژ بەر كو ئەز مرى مە، تە ئەز كوشتەم.. ناخخ.. كەكى منۆ، من چقاسى ژ تە ھەز دكر، ما نايى بيرا تە گاڤا ئەم ل سەر داوہتا تە دپەيقن؟ تە ژ من رە دگۆت، دقى تو سەرى گۆقەندى

بەشىنى، ما تى بىرا تە كەكى منو؟ تى بىرا تە بىن ژ داوھتا تە رە چقاسى ھەندەك مابوو؟ پىشتى تە ئەز كوشتم ب سالەكى دەرگىستيا تە ژى خوە ئاقىت بەر ترىنى و خوە كوشت، تام ھوون ئى وى رۆژى بزهوجيانا و من ئى وى رۆژى سەرى گۆقەندا براكى خوە، تايى ب تەنى بەكشاندا، تام وى رۆژى دەرگىستيا تە بوو مىقانا من، وى ژ من رە بەھسار ھوشا تە كر و وى گۆت پىشتى تە ئەز كوشتم، تو ھاتى گرتن، وى ژى ئىدارە نەكر، ژ دەردى ئەفينا تە خوە ئاقىت بەر ترىنى، زوودەيە ھايا من ژ وى تونەيە، ژ وى شەفا كو ئەم ب ھەف رە ل گرتىگەھى ھاتن خەونا تە و پىقە من ئەو نەدىتە، گەر ئەو ببھيزە تو ھاتى بەردان، ئەو ل كو بە ئەو ئى وەرە، مە چەند جاران ب ھەف رە خوەست ئەم وەرن با تە، لى گاردىنان ئەم دترساندن، ئەم ژ وان نەوئىرىبوون بەھاتانا، دەرگىستيا تە ھەر ل تە دىكەرە، وى رۆژا كو ھاتبوو مىقانداریا من، ژ من رە گۆت، ب چ ناوایى دىبە بلا بىبە، ئەز ئى خوە بگھىنم وى، وى زەواج ل ھەردو دىنان ل خوە ھەرام كرىە، ئەو ل سەر تە دىن بوو بوو كەكى منو، ئەو تەنى ژ بو كو تە ئەز كوشتبووم ھەبەكى ژ تە قەھەرى بوو، لى رۆژا كو مىقانا من بوو، من ژى رجا كر، كو ئەو كەكى من ئەفوو بکە، وى ژى سۆز دا من كو ئەو ئى تە ئەفوو بکە، من ژى رە گۆت، چ دىبە، براكى من تايى ب تەنى يە، وى ئەفوو بکە، من گۆت، براكى من گونەھە، پىر دلتهنكە، من گۆت، براكى من ھەتا ئىرۆ گىركەك نەئىشاندىە، لى ئەز كوشتمە، خەم ناكە، ئەو ژى نە سووچى وى بوو كو.. خەلكى لى ولو كر، گەر خەلكى ل تە ولو نەكر با تە ئى ژ كو خواكا خوە بكوشتا؟ وى ژ كو دەستى تە ل من بگەريا؟ من ژ دەرگىستيا تە رە گۆت، گاقا تە بەرا من دا، تە چاقىن خوە گرتن، من گۆت، دەستىن وى ل من نەدگەريان، من گۆت، وى پىر ژ ئىنسانا ھەز دكر، و من گۆت، تە ژ من ژى پىر ھەز دكر، ما نە ولۆيە؟ قەى تە ژ من ھەز نەدكر؟ ما تو ژ من ھەز ناكى كەكى منو؟

خۇلىكىن ھىسرىن چاقىن مىرك د سەر روئ وى يىن نەكوركرى دە گىر دىبون سەر چەنا وى و پاشى دنوقوتىن نەردى.. ئىدى ئەو مىنا زارۆكەكى ب ئىسكىن دگريا، وى دخوەست سەرى خوە دەينە سەر مىلى خوەھا خوە و ب دەنگى بلند بگري، دخوەست ئوزرا خوە ژى بخوازە، دخوەست ژى رە ببىژە كو وى چقاسى بىريا وى كرىە، دخوەست پۆشمانيا خوە بىنە زمان.

وى خوە وندا كرىوو، بەر ب خوەھا خوە چوو، كو وى ھەمىز بکە، لى خوەھ ل بەر گەريا و ژى رە گۆت، كو دەستى وى پىن بىبە، ئەو ئى وندا بىبە، لى مىرك خوە نەگرت، خوە ئاقىتى، ب ئاقىتتا وى رە كەچك وندا بوو، مىرك دەقەر وو، ل ھوندرى ئۆدى كەتە خوارى و ب كەتنى رە سەرى وى ل قورزىا

ماسىن كەت و سەرى و مينا كو پەرچە بووبە، خوين ژى ھات، ئەو ب شكاندنا سەرى خو نەھەسىياوو.

ھەيا كو ديا وى كەت ھوندر، ب قىرىن بانگ جيرانان كر، ھنگى ئەو ھىدى ھىدى، مينا ژ خەوھەكە كوور شيار بىبە، ب سەر ھشى خو ھە ھات و تىگھىشت كو ل نەردى يە.

ئەو بارانا كو د پەنجەرى رە ل ھوندر خستبوو، كاخر و پرتووكىن ل سەر ماسىن شل كر بوون و ئاڧ ھەركى بوو سەر تەژ و خالىين راخستى.

ب ئالىكاريا جيرانان ئەو راكرن نەخوھەشخانى، دوكتوران، كو يەك ژ وان ھەقالى وى يى زاروكتىي بوو، سەرى وى پانسوومان كرن، ب خاڧكەكى گرى دان و ژ باقى وى رە گوت، دا وى راكن ئانكارايى، نان ژى كو ئىمكاني وان ھەبە، وى بىن ئەورووپايى، باقى وى ژ بىئىمكانيا خوە گازن كر و ژ بو بكاربە ئالىكارىھەكى ژ جەھكى بستىنە، ژ دوكتورى ھەقالى لاوى خو داخوازا ھن شىرەتان كر، دوكتور ژى سوزا تىشتى ژى بى داىي و ب رەوشا ھەقالى خو يى زاروكتىي، كو ئەوچەند زىرەك و ژىھاتىبوو، خەمگىن بوو. زىرەكتى و ژىھاتىبوونا وى ژ ئالىي ھەركەسى قە دەھتە زانىن.

بەرى پانزەدە سالان، د ئىمتھانا تىبى دە، ئەو د ئاڧ سەد و پىنجى ھەزارى دە يى شىستەمىن دەرگەتبوو و ئەو ھەقالى وى يى كو نھال نەخوھەشخانەيا باژارى وان دوكتورى دكر ب زورى بووبوويى ھەزارى، وى ھى د سالىن خوە يىن لىسەيى دە پرانيا كلاسيكىن فرانسز و رووسان خوەندبوو و د قايشكشاندنا چىرۆكان يا رۆژنامەيا باژىر دە ب چىرۆكا خوە يا ب ئاڧى (مىركى سەر خوەش) بووبوو يەكەمىن و پاشى ئەو چىرۆكا وى ل ئەورووپايى ژ ئالىي ھەقالەكى وى قە ھاتبوو وەرگەراندى ئالمانى و نھا ژى ئەو چىرۆك د ئانتولۆژىھەكە ب ئاڧى (ئەدەبىياتا رۆژھلات) دە ل ئالمانيايى ژ ئالىي وەشانخانەيەكە ناسكرى قە ھاتىە چاپكرن، ھەركەسى ب قى زىرەكبوونا وى دزانيبوو، ھەتا، ئاپى وى، يى كو رەيسى بەلەدىا باژىر بوو و گەلەكى ژى ھەز دكر، سۆز دابوويى كو دى وى ژ بو ستاژى بشىنە ئىنگىلتەرەيى، لى گاڧا كورتووپستا كو وى د بن تەسىرا ئاپى خوە دە خوەھا خوە كوشتىە، ل باژىر بەلاڧ بووبوو، پر كەسان باوەر نەكربوون و ژ بو ئەو دلخ خوە تىخن جەھ، ئەو ب ھن كاركەرىن بەلەدىي رە پەيڧىبوون، كاركەرىن بەلەدىي ژى نەدخوەستن ديار بكن كو سەرۆكى وان بوويە سەدەما قى تراژەدىي، وان تەنى بىدەنگى دپەژراندن.

گۆرى دەھتە گۆتن و د ئاڧ باژىر دە بەلاڧ بووبوو، چىرۆكى ولو دەست پىكربوو: خوەھا وى يا كو ب خوەشكبوونا خوە ل باژىر دەنگ دابوو خوەستيا پىسامى خوە بوويە، نەڧ خوەستن ژى ھى د پىچەكى دە ژ ئالىي ھەردو بران

بىر يار ھاتىبو دىن؛ لى ھەردو زارۆكىن كو د ئالىي كارەكتەر دە گەلەكى دورى ھەقدو بوون و ئەو پىسامى كو ژ ئالىي كەچكى قە قەت نەدھاتە ھەزكرن و ھەباندن، كەتبوو دەرى رىا وئ، كەچكى ژى ھەوھسا خوە بەردابوو سەر خۆرتەكى جىرانى مالا خالى خوە و رۆژەكى گاڤا ئىد تىدگھىن كو تو رىين دن تونە، ب ھەف رە باز ددن، ژ بو ئەو شۆپى ژ سەر خوە داگەرینن و نەيىن دەست، ھەر گاڤ جھى خوە دگۆھەرن، تو جارى زىدەيى شەفەكى ل جھەكى نامىن، لى پىشتى سى مەھان، ل نىزمىرى، ل باركىشەكى ناس راست تىن و باركىشى كو ب تەسادوفى ب رەقا وان ھەسىابوو و ب خەلاتا كو ئاپى كەچكى ژ بو گرتتا وان سۆز دابوو، بەيستبوو، تمایى زۆرا وژدان بربوو و ژ مالماتا كەچكى رە خەبەر شاندىبوو، ژ ئالىي دن قە ژى ب دەك و دۆلاب و ب دۆستانى ب دوو ھەردو دلکەتياں كەتبوو و گاڤا رۆژەك ژ رۆژىن ھافىنى يا ھەرى گەرم ئەو ب ئاپى كەچكى، باقى وئ و دو پىسامىن وئ رە كەتبوون ھوندر، ھەردو دلکەتى شاش و نەجىمىمى مابوون، لىوك ھەما دەستى خوە ئاقىتبوو دەستى ھەزكرىا خوە و خوەستبوو بازدن، لى ئاپى كىچكى، يى رەيسى بەلەدىي بوو و ب لاش و گەودە بوو، ھەما خوە ئاقىتبوو قەمچكا پاش ستوويى لىوك، ئەو بەر ب خوە قە كشاندىبوو، پاشى ھەتا ژى ھاتبوو ئەو بەر ب دىویر قە دەھف دابوو، پىشتا وى ل دىوارى چمەنتۆ خستبوو، لاوك ب بەلقىن قەرەشبابوو، لى ھىن بەرى كو ئەو بگھىژە ب پىشتا دەستى خوە دەقى خوە پاڤىز بگە، قى جارى لاوئ رەيسى، يى كو د ئاڤ مالى دە گەلەكى دەلالى رابووبوو، لى پر ترسۆنەك و ژ ئالىي لاش و گەودە ژى دە قەت نەلھەف بوو، ھەتا ژى ھاتبوو كولمەك ل سەر چاقى لىوك خستبوو، كەچكى ئىدارە نەكربوو، ئىرىشى وان كربوو، گاڤا ئاپى وئ خوەستبوو لىخە، دەستى وى گەز كربوو، د وئ كىلىكى دە بارىنا كو ژ ئاپى وئ ھاتبوو بىتر بارنا گايەكى ئانىبوو بىرا مرقۇف، لى ھەردو دلکەتياں ھەرچقاس ل بەر خوە دابوون ژى، دىسان نكاربوون خوە ژ ئاڤ دەستىن وان بفلتىنن، ھەتا كو تارى كەتبوو نەردى ئەو ب دەست و لنگىن وان قە گرى دابوون، ئەو ئاقىتبوون داويا دۆلمىشى و ھەزار و دوسەد كىلۆمەترە، دگەل كو تەنى سى جارن سەكنىبوون، چووبوون، د سەكناندنا جارا چاران دە، لىوك خوە ب ئاوايەكى قەكربوو، وەكە گوللەيا دەقى تىنگى خوە د دەرى رە ئاقىتبوو، خوە ئاقىتبوو دوو پىقابەك كو نوھ ژ بەنزىنخانى ھەرەكەت دكر و چووبوو، ھەر چقاس ھن ژ قان ب دوو پىقابى دە بازدابوون ژى، پەرە نەكربوو، پىقاب زوو دەرکەتبوو سەر رى و ب سورەتەكە خورت ژ و ر ب دوور كەتبوو، ئاپى كەچكى پىلاكا پىقابى نئىساندىبوو و ژ مىركى كال يى ل بەر بەنزىنخانى پىسا وئ پىقابى كربوو، مىركى كال ھەقى بەنزىنا خوە ژى

ستەندىبوو، ب نەينى سەرى خوه ھەژاندىبوو و پىرسا وى بى بەرسىف ھىشتىبوو، قانال دۆلمىشا خوه سوار بووبوون، ژ بەنزىنخانى دەرکەتبوون و پشتى سى سائەتان، سائەت دۆنزدەھ و نىقى شەقى گھىشتىبوون باژىر، د كەتتا باژىر دە گاقا دەورىە د رى دە ل وان راست ھاتىبوو و دىتبوو كو رەيسى بەلەدىيە، سلاق لىكربوون و بىيى كۆل دۆلمىشا وان ساختى بكن ئەو بەردابوون، وان ژى راست نازۆتبوون بەر دەرىيە مالا باقى كەچكى، پىسامى وى ب گولىي وى گرتبوو، ئەو ژ دۆلمىشى دەرخىستبوو، د ھەوشى دە ب دوو خوه دە كىشكشاندىبوو و بربوون ئاقىتبوو ھوندر، گاقا دىا وى ژ خەو شىار بووبوو، كەچكا خوه يا مىنا گولەكە بىستىرى د وى رەوشى دە دىتبوو، خوه نەگرتبوو، خوه ئاقىتبوو سەر وى، لى باقى كەچكى چەند پەھىن ل وى خىستبوون، ژى رە گەلەك خەبەرىن نە ل رى دابوون و ب بازدا نا كەچكى ئەو ژى سووچدار كىربو، پاشى زلامان كەچك د ناڧ خوه دە ھلگرتبوون، ئەو بربوون خانىي باى، ژ نوو قە گرى دابوون، دەرى ل سەر وى كلىت كىربوون و سى رۆژ و سى شەقان نە ئاقەك نە ژى پارىەك نان دابوونى، دۆترا رۆژى مالا ئاپى وى ژ براىي وى يى ل ستەنبۆلى رە تەلەفون كىربوون، لاوك ب بالافرى ھاتىبوو، ل وى رەوشى شائى مابو، پىشى باوەر نەكربو، دوو رە گاقا ناپانى وى خىستبوون سەرى وى و خوهستبوون ئەو نامووسا خوه پاكژ بكن، د ناڧ خەلكى دە دىسان ۋەكە بەرى ب سەربىندى بژىن، ژى رە دەمانچەكە چەكى يا كو دەستكى وى ژ ئالىي زىڧكەرەكى ئاسوورى قە ھاتىبوو نەقشاندىن، پەيدا كىربوون و خوهستبوون ئەو ب دەستى خوه، وى دىلكا خوه ھا خوه بكوژە، پىشى لىوك قەبوول نەكربو، ھەرچقاس دخووست خوه ھا خوه پىارىزە ژى ژ بەر ھن سەدەمان نەوئىرىيى.

ئەو بوويەرا كو د ناڧ باژىر دە بەلاق بووبو، ژ بۆ مالباتا وان يا ناسكرى كىمانىەكە مەزن بو، و ژ بۆ كو دىسان روويى مالباتى سىي بىە، شەرەف و نامووسا وان ب دەست بکەقە، كوشتنا كەچكى پىويست بو، لىوك ژى ب قى يەكا ھان دزانىبوو، لۆما كوشتنا خوه ھا خوه قەبوول كىربو، دەمانچە ژ ئاپى خوه ستەندىبوو، دو جار ان كەتبوو ھوندرى ئۆدا خوه ھا خوه، ژى نىشان گرتبوو، لى دىسان ژى دەستىن وى لى نەگەرىابو، بەرنەدابوويى، تەنى ل سەر لنگان راوہستىابو و زق ل خوه ھا خوه نەئىرىبوو، خوه ھا وى ژى ستوويى خوه خوار كىربو، ب پۆرى خوه يى ژ ھەقدەكەتى و ب رەوشا پىرەكە چىرۆكى ل براىي خوه نەئىرىبوو، نە وى، نە ژى براىي وى تىشتەك ژ ھەف رە نەگۆتبوون، رۆژا سسىان گاقا براىي وى شەف نىقى شەقى ب شەدەت دەرى قەكربو، خوه ھا خوه ل سەر لنگان د قۆرزىكا وئۆدى دە دىتبوو.

گاقا خوهها وى چافل وى كەتتوو، مينا كو زانبه ئەو ئى قىن چارنى وەرە كوشتن، ب براينى خوه ره كەنباوو، ئەو هنگى ل بەر چاقين براينى خوه بووبوو مينا پيرەهەبۆكەكى، لاوك ژ وى رهوشا وى بېھاوه ترسيابوو، وەكە كو تو ساتلەك ئاف ب سەر دە برژينى د خويدانى دە مابوو، چاقين وى وەك دو بزوتين نيگر سۆر بووبوون و بەلوق بووبوون و ب قيرينهكى ره بەرا خوهها خوه دابوو، گوللەيا پيشى كو بەردابووينى ميژيه وى ژ هەف بەلاف كرابوو و ژ بەر كو بەرا ئەينى جەي دابوو، لى كەچك ب گوللەيا پيشى ره چۆكىن وى فسيابوون و هيدى هەركيبوو نەردى، هەر هەفت گوللەيىن كو بەردابوونى ل ئەينى جەي كەتتوون.

ئىقارى، گاقا وى خوه ب وى سەرى خوه يى گرئيدايى ل سەر نقينى خوه دريژ كرابوو و زق ل زكى ئودى دنهيري، ئەو ل وى يەكى دىفكرى، ل سالتين خوه بين گرتيگەهى دىفكرى، گەللەك سەرپىهاتيين وى هەبوون، ئەو ب گەللەك كەسان ره رابووبوو و روونشتبوو، گەللەك كەسەن ناسكرى ديتبوون، ژ بۆ دەرياسكرنا وەختى خوه و ژ بۆ كو ئەو خوه ژ بىر بكة گەللەك پرتووك خوه ندبوو، پاشى رهوشا وى خەراب بووبوو، دەستى وى ل خوه ندنا پرتووكان سار بووبوو، وى سەرەدانين كو دەهاتن ب پاش دە قەدگەراندن، هەتا دەمەك پىر دريژ ب هەقال و دوستى خوه يى گرتيگەهى ره ژى نەپەيفىبوو، ئەو ل قى يەكى ژى دىفكرى، پاشى ژ نشكى قە رابوو و ل سەر خوه روونشت، پشتى كورته دەمەكى ژى چوو ئۆدەيا خوه يا خەباتى، بەرى پانزده سالان گاقا هين بەرى ئەف بۆبەلات ب سەرى وان دە وەرە، رهوشا مالباتا وى يا ئابورى پىر باش بوو، ژ بلى خانين وان يى سىقاتى، سى دكانين وان بين كنجان ژى ل باژير هەبوون، ئەو ئۆدەيا خەباتى تەنى ئايدى وى بوو، ئەو چوو، ديسان ل بەر ماسا خوه روونشت، هەردو ئەنیشكين خوه دانين سەر ماسى، سەرى خوه خسته ئاف كەفين هەردو دەستين خوه و ژ پەنجەرى ل دەرفە نەيرى، ئەف يەكا هان ژ رۆژا ئەو هاتبوو بەردان ژى ره بووبوو مينا ئادەتەكى، ژ نشكى قە چاقين وى بەلوق بوون و ل دوور نەيرى، نەرى، ئەو نە شاش بوو، يا كوژ دوور قە خويا دكر و خوه ل وى گرتبوو و ب فرين دەهات خوهها وى ب خوه بوو، ميرك هەما ژ جەي خوه پەنگزى و پەنجەرە قەكر، خوهها وى د پەنجەرى ره كەت هوندر و ديسان چوو قونجكا خوه يا بەرى.

— من ژ تە ره گۆتوو، كەكى منۆ، گۆت، من ژ تە ره گۆتوو، كو دەستين تە ب من بين ئەز ئى وندا بيم، نەا دقن تو دەستين خوه ب من نەكى، گەر تو دەستين خوه ب من بكى ئەز ئى ديسان وندا بيم.

جارەكى مينا وندا بوو لى ديسان خويا بوو، نان ژى ميرك ولو هيس كر،

قىن چارنى زىق ل ھيلا خۇھە خۇھ نھيىرى، دىت كو ئەرئى، راستە، يا كو خۇھ د قونجكا خىنى دە كرىھ قۆمك و ستوويىن خۇھ خوار كرىھ، خۇھە ھى وى يە، خۇھە ھى كو بەرى نھى ب چەند دەقىقان ب كراسەكى سىپى و تەنك بوو و روويىن وئ گھور و ھنارىكىن وئ سۆرك بوون، نھال بەر چاقىن مىرك بوو بوو مىنا بەرى ب پانز دەھ سالان، پۆرى وئ ژ ھەقدەكەتى، كراسى وئ قەتياى، زەيف و بېھىز، لۇما مىرك ژ نىكا قە كرە قىرىن و ب قىرىنى رە ژى چەند چاران ل سەر ھەف گۆت: «نا، نا!» ب دەنگى قىرىنا وى رە دى و باق و خوشكىن وى يىن بچووك شىار بوون، لى گاغا دىتن تىشتەك تونەيە دىسان چوونە جھىن خۇھ، لى دىا وى پەنجەرا ئۇدا وى گرت، نھو ل سەر مىندەرئ درىژكرن دا، دەمەكى ل بەر سەرئ وى روونشت و سەرئ وى يىن كو د رەنگى بەرفى دە بوو، مست دا، وى ژى ئەينى ھەكە زارۆكەكى بچووك سەرئ خۇھ دانى سەر چۇنگا دىا خۇھ و ھەردو چۇنگىن خۇھ كشاندن زكى خۇھ، دىا وى گونەھى خۇھ ب وئ رەوشا لاوئ خۇھ ئانى و نھو لاوئ وئ يىن كو مىنا چىايەكى بوو، لى نھى كەتبوو وئ رەوشا خەراب، دل و جەرگى وئ دىسۆت، نھو دەمەكى ل زارۆكتى و خۇرتانیا لاوئ خۇھ فكىرى و نھو كەچكىن مەھەلى كو ژ بو لاوئ وئ يىن چەلەنگ چقاسى خاتر و قىمەتا وئ دگرتن، ب بىر ئانى، ھەر كو دىا وى سەرئ وى مست ددا، وى ژى خۇھ ھى بىتر ھەكە زارۆكەكى ھىس دكر و ھىسرئىن چاقىن وى ھەكە دلۇپان دھەركىن نەردئ، دىا وى ژى ژ بو كو ھىسرئىن وئ نەھەركن سەر روئ لاوئ وئ، ب دەستمالا سەرئ خۇھ ھىسرئىن خۇھ پاكژ دكر و نفرئىن دىنبايەكى ل مالا ئاپانى وى دكر، مالا ئاپانى وى كو دەمەكى تادە و نەھەقىكە مەزن ل وئ كرىبون و نھو ئاپئ وئ يىن كو بوو بوو سەدەما كوشتنا كەچا وئ و بوو بوو سەدەما كو كورئ وئ تىكەقە وئ رەوشى.

وئ نفر ل وى ئاپى دكر، وئ دلئ خۇھ دە نفرئىن خۇھ دكرن، وئ دگۆت، تە وارئ من كۆر كر، خۇھدئ وارئ تە ژى كۆر بكە، وئ دگۆت، تە مالا من خەراب كر، خۇھدئ مالا تە ژى خەراب بكە، وئ دگۆت: «خۇھدئ ئاقا رەش ب چاقىن تە دە بىنە»، وئ دگۆت و دگۆت.

مىرك پىشتى دەمەكە كورت ل سەر چۇنگا دىا خۇھ د خەو رە چوو، لى دىا وى ژ بو وى شىار نەكە، ھەيا سانەت سسى شەقى بىبى كو خۇھ تەف بلقىنە، دىن سەرئ كورئ خۇھ دە روونشت، لى ھەيا كو ئىدى ژ تەفزاندىنا لنگى خۇھ دەبار نەكرىبوو، مەجبوور مابوو كورئ خۇھ ژ بو كو نھو ھەرە سەر ئقىنى خۇھ رازئ، شىار كرىبوو، مىرك ژى ژ نىكى قە ژ خەوئ پەكيابوو و نھو خويدانا كو ژ تەسرا خەونا وى يا ترسى مابوو ب پىشتا دەستى خۇھ پاكژ كرىبوو، دىا

وى ب دەستى وى گرتىبوو، ئەو بربوو ئۇدا وى يا رازانى، ئەو ل سەر نىقنى وى درىژ كىرپوو، ئەنبا وى ماچى كىرپوو، لامپا وى قەمراندېوو، ھىدىكا دەرىي وى گرتىبوو و دەرگەتېوو، يى مىرك ژى خەوا وى ئەھاتىبوو، پىشتى دەرگەتتا ديا خوە ب نىقسائەتەكى رابووبوو سەر خوە و ديسان چووبوو ئۇدا خوە يا خەباتى، چەر كو كەتېوو ھوندرئ ئۇدا خوە يا خەباتى پەنجەرا خوە قەكربوو، لئ ديسان گرتىبوو، پاشى ديسان قەكربوو، قى جارى ژ نىشى قە ژ ھوندرئ ئۇدى دەنگەك ھاتىبوو، مىرك قەجىقىبوو، ل پاش خوە زىقىرىبوو، دىتېوو كو ديسان خوەھا وى ل قونجكا ئۇدى ستوويى خوە خوار كرىه و دخوازە ژ براين خوە رە تىشتان بېژە، براين وى ژى ھەبەكى بەرەپاش چووبوو، ل قونجكا دن يا ئۇدى ل سەر كورسىيەكى روونىشتىبوو و وى ژى ب ستووخواری ل خوەھا خوە نەھىرىبوو، جارەكى، مينا كو نىقتىبە دلئ وى كو ئەو نە خوەھا وى يە، تەنى ل بەر چاقىن وى ولۇ دىبە، لئ وەكە خوەھا وى دزانىبوو ئەو چ فكرىه، لۇما زووكا ژ وى رە گۆتېوو:

– ئەز خوەھا تە مە، باقى منو! ئەز سۆرگولئ مە، ئەز نھا ژ با دەرگىستيا تە تىم.

مىرك ديسان ژى باش لئ نەھىرىبوو، ئەو خوەھا خوە يا بەرى ب پانزىدەھ سال و چار– پىنج مەھان ئانىبوو بىرا خوە، دىتېوو كو تو گوھەرتن د خوەھا وى دە چىنەبوويه، ئەو سپەھىبوونا خوە يا بەرى ب پانزىدەھ سال و چەند مەھان ھىنا ژى پاراستىه.

– ئا ئىرۆ من دەرگىستيا تە دت، وئ گۆت، گەر تو ھەرە سلاقىن من لئ بکە، ژى رە بېژە، ئەز ل بەندى وى مە، ئەز ژ وى پى قە كەسى ناکم، بلا ئەو ژى كەسى نەكە، وئ دخوەست ب من رە وەرە، لئ نەھات، وئ گۆت، ژى رە بېژە، بلا ئەو وەرە، وئ گۆت، ما نە ھەقى مە كو ئەو وەرە من بىنە، من ژى رە گۆت، بەلى وەلە، ھەقى تەيە، ئەز ئى ھەرم كەكى خوە بىنم و وەرم، ئەو نھا ھازىيا مە دكە، ئەو نھا ل بەندى مەيە، چاقىن وئ ل رىا مە قەرمى نە، دە ھەيدئ كەكى منو، ھەيدئ ئەم ھەرن.

نھا خوەھا وى چووبوو بەر پەنجەرى، ھەردو دەستىن خوە ئاقىتېوون پەنجەرى و ژ براين خوە رە، يىن كو ديسان ھىسرىن وى د سەر روئ وى يىن ب رە دە دھەركى رە دگۆت: «دە ھایدئ ئەم ھەرن»، كەچك د پەنجەرى رە دەرگەت و چوو، دەنگى وئ ژ دوور قە د گوھىن مىرك دە دكر زىگىنى: «تو ژى بدە دوو من كەكۆ، ئەز ل بەندى تە مە!».

مىرك ژى ھەردو دەستىن خوە ئاقىتن پەنجەرى، ھلكشىا سەر و خوە ب دوو خوەھا خوە دە ئاقىت.

سبەھى زوو گاڤا مەلە ژ مزگەفتى فەگەريا مالى، ژ دوور قە ديت كو يەك
ل كووچى دريژكرى يە، كووچك و جهوركەك ل دؤرا وى دچن و تين و لنگين
وى بيهن دكن.

ھەر كو مەلە نيزيكتەر بوو، تيگەھيشت كو ئەو لاوئ جيرانئ وانە، گاڤا وى
خوھ ئاقيتبوو، پيشى ل سەر زك كەتبوو، پاشئ قولوپيىوو سەر پشتئ، نيقتئ
روئ وى يئ چەپئ ئەمابوو، ميژيئ وى رژيابوو ئەردئ، مەلئ ئەو چەند
ميشين كەسك يين كو دكرن فنگيني دانە ئالى و ب دەستمالكا خوھ روئ وى
نخوماتد.

1992

* فرات جەومەرى Firat Cewerî كىيە؟

- فرات جەومەرى ب ئەسلئ خوھ ژ ميژدينئ يە، سالا 1980 يئ تەركا وەلئت كر
و ل سوئدئ ب جە بوو.

- وى د ئەينئ سالى دە كتيبەكە خوھ دا چاپئ، ژ وئ سالى و ب فر دە ئەو د ئاڤ
تەڤگەر و چالاكئين ئەدەبىياتا كوردئ دەيە.

- وى د ئادارا 1992 ان دە دەست ب وەشاندا كۆڤارا (NÛDEM) ئ كر و
دە سالان بيئى ئاڤر دەر خست، پشتئ ب دەمەكئ كۆڤارەكە خوھوو وەرگەر ب
ئاڤئ NÛDEM WERGER دەر خست و وەشانخانەيا (NÛDEM) ئ ئاڤا كر.
- فرات جەومەرى ب خوھ ھەتا ئەو 20 كتيب نڤيساندا و 20 ژى وەرگەر اندنە
كوردئ.

- كتيبين جەومەرى وەرگەر يانە سوئدئ، ئالماني، ئينالي، ئەرەبئ، تركئ، فارسي
و زاراڤايئ سؤراني.

- چيروكين جەومەرى د ئانتولوزيين سوئدئ، ئالماني، ئەرەبئ و تركئ دە ژى
جە-گرتنە و بوونە فيلم.

- جەومەرى ب پينچ رۆمانين خوھ (پايزا دەرەنگ، ئەز ئئ يەكئ بكوژم، لەھئ،
مارا مەلەكەك بوو و دەرزا دلئ من) وەك رۆماننڤيسەكئ گرینگ بال كشانديە سەر
خوھ.

- فرات جەومەرى كو ھئ ژى ل سوئدئ دژئ، ب سالان د كۆميتەيا كارگەر يا
پەنا PEN سوئدئ دە سەرۆكاتيا كۆميتەيا نڤيسكارين سرگونئ كرىە.

- فرات جەومەرى سالا 2018 ان ژ بەر خەباتين خوھ ژ ئاليئ ئاكادەميا سوئدئ
قە ھات خەلات كر، سالا 2020 ان ژى وەزارەتا رەوشەنبيرى يا كوردستانئ ئەو
ب قەلەما زييرين خەلات كر.

گەرسوون

يى پرتەكا خۇشىيى دايە من يان نىف پرتا دلوقانىيى ل من بەخشى، ل تەنگاڧياندا ھزرا من كرى دى دەنگى خۇ دەمى ئەگەر وى چ نەكر بيت ژى، يا دروست كەسى ھەژى بەھلبژىرى، ئەز بخۇ دى وى ھەلبژىرم يى بشىت وى نەركى ئەدا بكت، وەسا نىنە ژى نەھ ھەر نىك يى ل باوھشا گاورەكى دا ژ بۇ بەرژەوھندا خۇ ل ساتىن دوماھىيى پارا بېژىنىت، پا ژ وى دەنگى ب پارەى دەھىت نە رازى مە، نەوئ دەنگى تە ب پارەى ژ دەست بدەت يى نامادەيە خۇ ژى ژ دەست بدەت، يى دەنگى بۇ پوست و پايە بكرىت ھەما چنە دى من و تە ژى ژ دەست دەت.

نوزام بۆچى ئەم كلتورى پاقژىي پەيروە ناكەين! ما كەنگى پاقژى ھەيە دا دىپاقژىين، ھەتا راستى بەخش بين، ببورن دەنگى من يى منە، بۇ من بەيلىن. ھەز ژ ھەو ھەميا دكەم ھون ھەمى ل بىرا منن، ھەر نىك ژ ھەو ل دويف

اديب عبدالله

قەدارى وى دنىاسم ھون من ناس ناكەن مەژىيى من ژى فام ناكەن. وئ روژى شىخى مە نەوئ برازاينى ناغايى گوندى مە، ببورن ناقى وى ل بىرا من چوويە، بەرېژىرى شارەوانىيى بوو، راستىيى ژ وە ناقەشىرم، من گەلەك كار بۇ كرىبوو، لى بەرېژىرى من نە بوو وى ژى دگەلەك ھەلکەفتان دا دەست خۇشى ل من كرىبوو، من دزانى دى دەرکەڧىت پلانين ھشيارانە ھەبوون و گەلەك پارە ژى بۇ ھەوا خۇە مەزاخت بوون. ھەلبژارتن ھاتنە كرن نە تنى تىرا خۇ دەنگ برن ھەكەر ئەز يى خەلەت نە بم تىرا دوو سى كاندیدان دەنگ پويچ كرن، ژ بۇ رومەتى وھەڧالىينى من تىلەفون بۇ كر دا پىروژباھىيى لى بکەم بەرى سوپاسيا من بكت:

- تە دەنگ دايە من؟

- ببورە تو بەرېژىرى من نە بووى!

- ئەلو ئەلو.....

تىلەفون قوت بوو، ھەر نىكسەر من زانى ئەو چەند دەنگىن من بۇ وى بەرھەڧكرىن، ھەمى بوونە قورباتى دەنگى من.

مەغرەبەکا پائیزی بوول باغچەیهکی خوش حەجین مەتی کو گەلەك هەقالی وی ژى بوول سەر شەرەفا دەرکەفتنا وی مېهفانداریەك ریکخست، ئەز ژى گازی کرم، بەرپرسی هەوا پرۆپاگەندا وی ژى ل گەل بوو، من ئەدزانی مەرەما وی ب فی چەندئ ئەو داکو بەندکی هەقالینی نه هیتە بزاندن، یان ژى شیخ بکەفیتە ل سەر گیانی من و روی ب روی من بی رومەت بکەت. هینشتا ژ دویرفە گۆت ئەفە ئەو ژى هات بی دەنگ ئەدایە من. - دیسان گەر ناها نوکە جارەکا دی تو خو بەرپژیر بکەى، ئەز دەنگی نادەمەتە! - وهى بابو چەندئ ژ خو رازیه!

- ژ راستییزیا خو رازی مە. تو رازی بی یان نه، وئ ژى ناکەمە خەم.

- بی دەنگ ئەدایە من ب کیر هەقالینی و شەفبیریا دگەل من ناهیت.

- ئەز رابووم قەیدی ناکەت ئەز بخو دئ ...

حەجین مەتی و بەرپرسی هەوا پرۆپاگەندئ ئەهینا بریارا خو بەدم. شیخ مە شیخە د ویلایەتا خودا دئ جەهدین باژیری ب گیسکی پاقر کەت، هەر زاروکەکی ژ دایک دبیت دئ گۆلک و میها بو سەر ژى کەت و کەتە خیر، هەر مروفەکی بمريت دئ گۆرئ وی ژ گولا کەتە باغچە، دئ بەردەر زینکا هەر مللەتەکی کەتە باخچەیهکی بخیرو بیر، دئ لی گهریت هەر مللەتەکی ل سەر فی عەرشى نه بووی دەولەت، رویقین وان کەتە شیر.

- شیخى هەمی ژى تین، لی نەهە ژى ببیتە بەرپژیر دەنگی خو نادەمی!

تورەبوونی سەر ژى ستاند:

- کورو مائەز ب هیفیا یین وهکی تە و دەنگی تە بەرپژیر بوویمە.

- دەنگ، دەنگە چ یی من بیت، چ ژى یی ئەزانەکی بیت، گەر نەول جاددەکی

دا بچی دینەکی خو ئەنیاسیت دئ بیژیت شیخ من دەنگ دایەتە!

شیخى مە ژى چووێ دامی نیدی مننەت ب چ دەنگان نینە. هندی تنگزیایە تو

دبیژی من دەیبابین وی کوشتینە.

جفا تا مە بپهنةکی مت بوو. ئەو گەرسوونا دقیت سپهیس هەبیت! چاف

گرا پرچ زەر و روی گەش بتلی دووی یی شەرابی دانا بەر سینگی شیخى، ب

رویەکی رومانسی سەردابرا شەفبیریا، ب زمانەکی بیانی گوت:

-شیخى من ئەف شەفە شەفا تەیه .

شیخ ژى گەنجەکی هەلکیشایە بەژنەکا بلند و زراف هەیه، دیمەکی جوان و مییاتی ب

سەر و چاقین وی قە دیارە. هەکە ئەزئ خەلەت نەبم دلئ وئ گەرسوونا بیانی یی داگیر کری.

بەرپرسی هەوا شیخى بیدەنگی شکاند، گۆتی:

- شیخ تو دزانی ئەز ژ جفاکین روژەلەت و روژنافا یی شارەزامە، ئەز دەنگی فی

جامیژئ ئەنیاسم ب هزار دەنگان ناگهورم، دیارە تو نەشیایە فی بکەیه هەقالی خو.

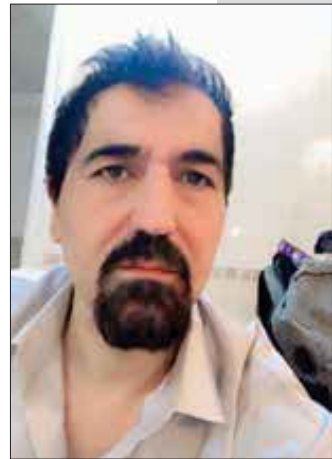
شیخ گو هشی میزە کرە من و حەجین مەتی بتلی دووی شەرابی کرە سەرراد و گۆتی:

- دئ بهیلن شەفبیریا مە سەقەت نەکەن هەر نیک و خودئ خو. تو دەه دەهواتا بکەى

تو گەرا گوفەندئ نوزانی. هون بخودئ کەن هەمی هەرن، تنی گەرسوون بلا بمینیت.

کوویچی قەدەنە

ئەم ھېشتا زارۆکبووین گفگفا بابی گەرمی ھافینی بوو، دەمی کو ئەم ژ تافسۆرکین نینقارەکا ژانگرتی دا بریکەفت بووین. ئەم ل سەر ریکەکا تۆزگرتی و بەرکیش بووین. د پشتا ترۆمبیلەکا چادرکری و کەفنادا دچووین. لی ئەفی جاری چوونا مە نە وەکو چ چوونین دی بوو! ژبەر کو، کووچکی مە نە ل گەل مە بوو. بەلن ل دویف ترۆمبیلن دبەزی! ئەم ھەر دچووین و چوون نە ب دل و حەزا مە بوو. کووچکی مە ژی، نە ب حەزا خوە ل دویف مە دبەزی. مە حەزکنا کووچکی خوە باش دزانی و وی ژی ب کەلەژانی دخوازت وەکو ھەر جار ژ نیزیکی تیر بەین بکەتە مە.

دەمھات نووری عەبدال

من ھەست ب ژان و ویرانییا فەقەتیانی دکر، خوە دلی من ژبەر فی ھەستدارییی دلەرزی. نیکەمجار بوو ب ئەفی ناوی من ھەست ب تەزینکین ل سەر لەشی خوە دکر. بەری ھینگی ب رۆژەکی بابی من شیشکا رادیویا خوە کیشابوو و ب مەرەقداری پیکۆلا بەیستنا نیزیکی کوردی ل سەر نویراسیونین ئەنفالی دکر. ژنشکەکیقە دەنگی پارچەیا داویی ژ بسترینا سترانی بلند بوو (ھەوار کوردا ھوینی بکن بلەزینن، ھوینی کاغەز و پینۆسەکی بینن) و وەھا دەمی تەشویش ل سەر رادیویی زیدە دبوو! بابی من، ب ریکا ناورین خوە یین ونبووی مینا نەینییەکا جاندار و ب بین ھەلکیشانەکا ب زۆری دگۆت: ئەفی جاری یا مە کوردا ژ بنی چوو! ل بەر تەشویشی را دەنگی سترانی بلند بوو قە (مە ژ فی بندەستییی دەرینن، ھوار ھوار ھوار).

من ب خوە ل وی دەمی زمانی کووچکی خوە گەلەک باشتر ژ زمانی مللەتی خوە دزانی! لی، بابی من نەکو ب تتی ل قەدەرا سترانی و ھافیبوونا ملیونین کوردان گەھشتبوو، بەلکو د بنەکوکا رامانا پەیفأ ئەنفال ژی گەھشتبوو. لەورا ژی پیشبیلییا ب حنیرا کوشتن و بیسەرۆشوینبوونا سەد و ھەشتی و دوو ھزار کوردین ئەنفالبووی ژی کربوو! ئەز ل پەیسکا چافناسینا چاقین خوە یین شەرمۆکی بووم، دەمی کو ھەر ل وی رۆژی بابی من بو مە بەحسی سەردەمیئ نەخوہشین دیرۆکین کوردان دکر، بتایبەت دیرۆکا ژ دایکبوونا من ل مەرگەساتا سالا 1975ئ، دەمی شورەشگێرین کورد، سەری خوە د چەماند و لپەھی ناوازی خەمباری دیرۆکی دا دگۆتن؛ (نەھی وەلات، نەھی بی وەفا، نەف چەندە ژ بو سزادانا تە بەسە کو ھەستیین من دناف ناخا تەدا نەھینە قەشارتن). من زیدە ژ بەیستنا قان جۆرە سەربووران حەز نەدکر. چونکی، ژبلی بیھەتکی و خیانەتکرنی تشتەکی دی من نەدبەھست. لی دەروونی بابی من ھند تیکچوو بوو، کو

مىرۇقى ب چ رەنگەكى باۋەرى ب دەرمانكرنا برىننن دەروونى ئەمابوو. ئەز دەقان ئاشوپاندا بووم، لى ژ نىشكەكىئە قەجنىم. ئەترسا من و ئە ژى ترسا كوۋچكى من ھندژ دەنگى فرۆكەيىن شەرگەر و سەر بازىن زىلا و ھەشامەتاسەر بازىن خوينەلۆيىن حزبا بەعس نەبوو، ھندى ترسا مە ژ ژىكفەبوونا مە يا ھەتاهەتايى و جەرگىر بوو. ئەو دەمەك بوو من و كوۋچكى خوە ل ھەف نىرنا ئاورىيىن ھەقدو رۇندك ل باى وەردكرن! مە ھزر دكر، كو ھەمى ھەدار و بەختەو ھىيا مە ل فى دۇنيايا خوەرخاپىن ب تنى ھەفگە ھشتنا مەيە. لى، ئەم ھەر دچووین و كوۋچكى مە ژى ب ھەناسەيىن خوە يىن بېھنچكىبووى و ۋەستيايى رۇدتر ل پەي مە دەھات.

ئەم ل بەرامبەرى قونتارا گۇندى ل بنتارا رىكا دەشتى دچووین، گۇند ب خوە نىك ژ گۇندىن تژى ناوسك و شكەفت و شوینوارىن دىرىن بوو. مىرۇقى دزانى، مللەتان ب ھزارىن سالان بەرى مە ژيان ل سەر فى ناخى كرىيە. ئەم ب خوە ژى و ھكو بالندەيىن چەنگ شكەستى كەفتبووین د ئاف دەريايا عەشقا فى گۇندى و بۇ دخەندقىن! مە ژبەر گەرما ھافىنى مالىن خوە دېرنە گەلىيى گۇندى كو گەلىيەكى ھىن و تژى دارىن تىيىن تىرژى و كانىكىن ئافا تەزى بوون.

ئەو رىكا ئەم ل سەر دەمەشىن، ئەو سەرى سى سالان بوو و بۇ جارا نىكى بوو ئەم ب ترۇمبىلى د سەرا چووین. لەورا ژى ئە مە دزانى كىفە چووین؟ ئە ژى مە دزانى كانى بۇچى ئەم ھندە جەرگىسۆتى و دامای بووین؟ لى مە دزانى ئەم گەلەك ژ وارى زارۇكىنييا خوە دوير كەفتبووین.

من و كوۋچكى خوە ژ قان جۇرىن يارىكرنى ھەز نەدكر! مە زىدەتر ژ ئازادىيا چىاكىن بلند و خوەزايى ۋەلاتى خوە ھەز دكر. مە ل ھەناسەيىن گولان و دىمەنىن نىرگىزىن زەر و سېھى و يارىكىن خوارنا نانى گەرمى دايكان ھەز دكر. مە ژ دەنگى شالويل و قەپ قەپا كەوین ل سەر زناران ھەز دكر. مە ژ بېھنا ناخا بارانى و ئافا زەلالا كانىكان ھەز دكر. مە ژ گۇفەند و پشكورىننن ئاگرى نەورۇزى ھەز دكر.

ئىدى ژ دەردى فى ھەزكرنى، ھەفكىن مە تژى كزگرىوك بېوون. لەورا، ژبەر ھەزكرنى ئە ئىدى كوۋچكى من شىان ھەبوون پرهويت و ئە ژى ئەز جارەكى دىشيام فى چىرۇكا عەجىب و جەرگىر فەگىرمەفە! لى ل دووماھىيى ئەز چەند نىزىكى كوۋچكى خوە دېووم و من ب دەنگى خوە گازى دكرى، كوۋچكى من پتر ب ئوراندىكا ئەنتىك دلۇراند! ئورينا زىمارگرتىيا كوۋچكى من، بىرا من ل نالىنن برىننن قەھرەمانەكى دىنا يى كو د سەكەراتا مرنىدا، ژبەر زانن برىننن خوە يىن دژوار گۇھارىيا بلۇرەكا خەمبار دكر! ۋەھا ب گۇلەيىن خوە يىن داويى شۇرەشەك تژى ئاگر دكر. لى ھەقالىن وى سەرى خوە دچەماند و ب خوە ئاوازەكا خەمبار دژەنن و دچووون! ئەم ژى دچووون. كوۋچكى مە ژى ب گافىن خوە ب لەزتر ل دويف مە دەھات. لى ئە ئىدى من ئاگەھ ژ بەرخو ھادانا بابى خوە مابوو و ئە ئىدى مە دەنگى گۇلەيىن داويىن دېھىست. ئە ژى ئىدى مە ھىمايىن ئازادىيى دىيتن. ھەردەر بېوو ئەنفال و وىرانى! لى، من زانى كو ئىدى ئەز ژى مىنا بابى خوە قەدەغە مە! لى ئەم چەند دچووون، كوۋچكى مە ھەر ل دويف مە دېەزى! لى، چ جاران ئەم ب ھەقدو نەگە ھشتىن!

باژىرىڭ بى دەم

د. بەدرخان سىندى

دبەر شوینوارین هیڭییان
و بەرمایى یین ھەزەکا کەڭنار دژىیا
و روژین خو دجوى..
ب ڤمخ دیوارین خەونەکا خوښ و دريژ و زەلال
یا وەک بېرەوھەرییان لى ھاتى..
روژانە و ھەزانە پىاسە دکر و دکرەڭھە

وى پالدای پىاسا خو دکر و..
ھەتا دو دلۆپین ڤوندکین گەرم ل سەر رھین نەتراشى
نەببان مېڭان
ژ پىاسا خو نە دزڤرى ڭھە
خەلکى مە دبېژنە ڭان جوړین پىاسەیان.. دالغە

ئەوى بزاقا نېچىرقانىيا وان بېرا دکر..
لى دەھاتن و دڤرین
لەو نەدشیا بگرت

باژىرىڭ
بى دەم

بیر.. ب دەمی قە گریڭدایە
 و دەم.. دبن ئیشەکا گراندايە
 ھای ژ خۆ نینە
 ھندەک ژى ديژن ھەر نەمايە
 باژپرە.. ھەلئ بئ دەمە

ھەردوو پەریڭ دەمژمیڭرا وی
 ب دیوارئ ژوورا وی قە یین ھشک بووین
 چەرخ و دیلابین دەمژمیڭرئ
 ئەویڭ بەرئ د عشقئ دا دژیان..
 و ئیک و دوو دقیاڭ
 و ب شەف و رۆژان
 ب دویف ئیک و دوو قە مژویل و نیسیای
 و تکتکا رامووسانا وانا ئەویڭ ب شەرمی و نەرمی
 دەھان بەر گوھئ وی..
 ژەنگئ خوار

تەقنەپیرکا مالئ.. خاتوینا بیدەنگیڭئ
 شاژنا تەمبەلییئ
 و سەبرا بئ توخیب
 جەئ خۆ گوھارت و چوو د ناف قالكئ دەمژمیڭرئ دا
 و خیفەتا خۆ ل ویڭرئ قەدا
 و دەست ب کارئ متبوونئ کرڭە و ھەى پا ب شۆلە
 ئاھا ل ویڭرئ ئاکنجى بوو
 و دەم.. ژ ھینگئ ھەرە.. ھەما ھوین دساخ بن!

تڤیرکین ھەر سپدە مەلەقانیڭ رۆناھیا ئەلندئ سۆر و خیفە
 دەھان بەر پەنجەرئ دبستریڭ
 و ب شویماتی نکل ل شویشا پەنجەرکئ ددان
 ھەرۆھکی دقیاڭ خودانئ پیاسا ھزرانی ژ خەو راکن

بازپیری

بئ

دەم

ئەو ژى چوون.. نەھاتن قە
دېژن پەنابەريىڭ ژ تڧيركىڭ چەمى باژپرى..
باژپرى بى دەم ژى گرت
و چوونە ھندەك وەلاتىڭ دوير.. وەلاتىڭ بدەم

شەف كاروانەكى درېژە، بى ھەدارە..
و پياسەقانى مە ل بەندا رەوشا ھەتاقەكى بوو
پياسا خۆ يا رۆژانە ل بەر رۆناھىيا وى بكت
و كەزىيىڭ ھەزا كەقنارا بەرى
و ھەك ھەر رۆژ قەزەلېنت شەھ كت و بەردت

و ھل تاقا بى تابەتېى..
و رۆژى مانەك گرتبوو و ل ئاسمانى ھەفتى
داخووزا مافىڭ خۆ كر و خۆ ئاسى كرىبوو
و ..ھەما بوو خۆپىشاندان و نە بشكقى

ھەورېڭ رەش و تارى..
باژپرى بى دەم داگىر كرىبوو
رەشىنيىڭ ژى داوھتا خۆ..
ل نائف كۆلانېڭ باژپرى دا دكر
خۆ ھەنەفييىڭ مالا ژى ژ پېش ئاقى قە رەشىنيىڭ درشتن

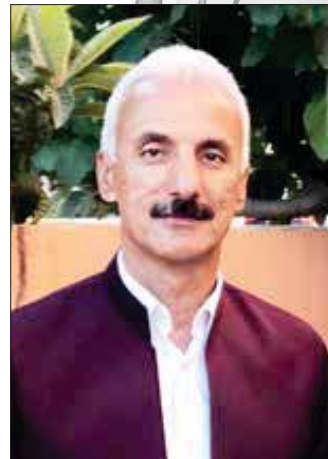
پشتى وى سحاريى..
كەسى خودانى پياسا ھەزا دېرىڭ نەدېت
پەردېڭ پەنجەركىڭ مالى مانە شوڭر
و ئىدى نەھاتنە قەدان
و كەسەكى ئىدى
تقەنگا وى يا بىرئۆ
ئەوا ب ديوارى قە ھەلاويستى و ژ دويرقە ديار دكر، نەدېت..
و.. ھېشتا باژپرى بى دەنگە
و.. ھېشتا باژپرى بى دەمە

باژپرى
بى دەم

ئاڧا دىجلىھى
ب ھەمى دلوپپىن خوھقە
..... يا بوويە مەى
يا سەرخوھشېى يا فېرىيى
يازكرى دكت يا دېيژت ھەى،
دندكپن خىزى چەما
قرش و قالا بى
راوھستيان د گەل خوھ دېھى
يا ژ تەقە ل مەيدانكا بوۆتان
فرۆشيار و خريدار
دمشەنە و بازارى
ھەر متايەكى يى ھەى،
دىجلىھى نامەيەكا قى
ل بەرە ل كئارەكى
بېھن قەدەت و ب گەھيت مەمى .

تاقپن قەسرا مېرى
ھەمى دسەرمەستىن
خوھەكا قىدا دئپت
... لى نەمايە خولك
ھەقراڧە د گەل
بەرىن بورجا بەلەك
لبنىن مەدرەسا سۆر
خودان ھەز و ھەستىن
يادگار ھيژ
يا ل بېرى دھيپت
لى نە قولپېنە
بەخت و فەلەك ،
گەر قەلپچ و ئىسىلەيپن

نامەيەك بو زېنى

شھان شكرى ھرۆرى

پرى خەندەكە
 ھەر ئىسىلەكا وئ
 زىرەقانەكئ لئ بەكرۆكەكە
 ب نك مەمۆيڧە
 وپدا ھەرە خوە شاش نەكە
 داخووزا من نەزقرىنە
 قئ تراجىدىيائ دووبارە نەكە
 گۆما ئەقئىنئ شلقا قەددەت
 دەستا ژىكڧە دكەت
 ناھىلىت مراز
 بگەھىت مەمئ

مىرگەھئ كۆمكىن
 ... بكىن گزرە و شكەلەك
 ل سەر زكئ بەكۆى
 نىرە و گارىتەيئ كاشلا
 د دىجلەيدا بكىن كەفى
 ... بكىن قايك و كەلەك
 داڧەگرىت نامەيا مەمۆى
 گەر ئەم بكىن قئ ھەمئ
 يا ژ مەڧە دئ زىنئ
 قورتالكىن ژ قئ خەمئ .

تەنا بنڧە زىنئ
 چاقئن خوە
 ژ خەوا شرىن قەنەكە
 مە يا شەقاندئ شوپا قئىنئ
 يا ژ مەڧە
 ئەڧ رېبازە ترانەو حەنەكە
 نە رابەڧە
 گولى سۆرئ قردا نەھئى
 گازىيا مەمئ
 بو ئەقئىندارىئ
 نوكە بەھانەكە
 مەنەبىنە
 ب قئ كراسى و
 مە ناسنەكە
 مىرگەھا مە يا بەرفرەھبى
 چەند رەندەكە
 كۆلانئىن مە ھەمى
 ئىڧلەو ناوسكن

ھلبين باقر

ئەز كۆمكەكا ئانى مە

ھەمىيان د ھەمبىزا خوە دا قەدشېرم
شاخېن من
دوو قەلېشىپن دريژن
پر ژ دىرۆكا دەولەتا دلئېش
كاقل دكرن
بازبەندېن من!
مارەك رەشە
ل دۆر بەژنا تە دئالينم
تو ژى وەكى جاران
بە باران، لسەر سىنگى من نەرم ببارينە
بە عەور
عەورېن گران، ب گونەھا خۆ من نەئېشىنە
و سلاقتېن دنيايى...
ل تارىستانا لەشى من پەرچفتى بە و بنقە
بنقە و سەرى خۆ بدانە سەر باليفكا خەمان

بلا ئەف شەف شەف د ھەمبەئزا خەمان بێتە بۆراندن
 بلا ئەف شەف شەف د خولیسەرییا دیوانا گورگان دا
 بێتە قەچراندن
 ھەتا سباهی
 خوہ د عەشقا مەشقا پر مەستا مەبەستا تە دا
 رۆژەکا نوو بێتە ھلانندن
 و بزقەری
 ب ئومبەدەک ژ نوو
 ب دلین شکەستی
 ل ھەببەتا خەیاڵین بندەست
 داخا خەونا من خەمچەمین
 خویسارا خوینا من یا دکەلیت
 دا بزقەری وئ ھەمبەئز
 ژ دوور دوور تە ماچ بکم
 دا بزقەری
 د ناڤ لیس
 ژ بەھارا دیم من یخ خوناڤی پیرۆز بکی
 ژ پایزا نفش من یخ لاواز فرشک بکی
 د دەرگۆشا خەونا ئازادین دا بدی بای
 و ل ھەمبەر پەنجین دەمی
 تێھنا رۆژا کەلەگوری پخ بشکینی
 و بریندار دبی
 ب برینەک سۆر
 دەرمانەک سۆر
 خەونەک سۆر
 بارانەک سۆر
 دیسان زفراند لبەر وئ کۆمکی
 سەر ژ نووڤە
 دەست پخ کرڤە

ديار ئەرەدنى

باژىرەك نە ژ ھەژى ژيانى

سباھى چىپايەك دى سەرى خوە ژ ناڤ زەشپەكا پەمبى دەرنىخت.
نەھالەك يا بەرەڤ دەريايەك دچت و ھەزدكت ببت رويبار.
رويبارەك بۆ دوماھىك جار يى د بن پرەكپرا دەربازدبت،
ھەمى بەرپىن د پرى دا دنياست
يى خاترا خوە ژى دخوازت
چونكى ب رويباربوونىڤە ھەستيا و دڤىت د دەريايى دا خانەنشين ببت!
مستەكا ئاخى ژ دەستين زارۆكەكى رڤيا،
ھىڤيا وى ئاخى ئەو ھە ببت گر.
ئاخەك يا خوە د كۆلت و
خەونان ب مرنا كچەكى ڤە دبىنت،
دا بۆ وى ببت گۆر.
و ئەز يى دگەل ھلما دەريايى بلند بوويم،
ل ھىڤيا ڤى ئەورى مە، دا ببارت!
ل بلنداهيان يى ئەردى دبىنم،
كاروانىەك يى ژ دوپر دەپت،

بارى ھېستىرەكى ماچن!
 ھېستىرا دوماھيا كاروانى تىرى سەر پىشتا وئ ھەمبېزن.
 بوچى رېك بەران دھاڧىژت سەر خوه؟
 بوچى خوه دگرت و ھەزناكت كاروانى شان ماچ و ھەمبېزان بو ڧى باژىرى
 نەفرەتى بگەھىنت؟
 ما رېك نزانىت داىكەكى ھەمبېزەك بو كورى خوه يى زاشا دڧىت!
 روژ يا ئاقابووى.
 بوىكەكى دڧىت ماچەكى ژ وى كاروانى بو زاشاى بگرت!
 تىرى سەر پىشتا ھېستىرا زەر خوينة،
 كرىكارى د دىوارى دا كەفتى خوین يا ژ برىنا وى دڧرت!
 كەرەكى سېي يى دناڧ كاروانى دا دگرنژت،
 تىركىن بزماران يىن ب كورتانى وىڧە شوڧووين.
 كورسىكا سەرۆكى يا سست بووى،
 يى ل ھىڧيا كەرى دا بزماران د كورسىي خوه ب قوتت!
 ھېستىرا خالا رەش ل ئەنيا وئ، بارى وئ گەنمە!
 ژنەك يا زارۆكىن خوه برسى د نڧىنت!
 رېك يا ب دەنگەك بلند دىڧىت باژىرى: ھوو خەلكىنوو، ب تنى دئ ھىلم
 كاروانىك دەرباز ببت!
 ھەژارېن باژىرى يى دىڧىن: كەرى سېي..
 زەڧى يى گازى ڧى ئەورى دكن،
 بەلى نوڧە دئ چىن ل دەرىايى بارىن.
 چونكى ئەڧ باژىرە ژ ھەژى ژيانى نىنە...

نامە بۇ سۆڧى

ھەر جارەكا من بەرىخوھدایا تە، من
تشتەك ژ خویاتیا خو ناشكەرادر، چەند
باشتر نیزیکی تە دبووم، پتر د رژیامە
ناف وئ خویاتیین، من ب باشی ناگەھ
ژی ھەبوو كو ئەقئ چەندئ پەیوھندی ب
ھیزەکیڤه ھەیه دسەر عەشقیدا، تشتەكئ
كوورتر!

مرۆڧ رادەستکرین چرکەییە،
چرکەییەك مرۆڧی رۆھندکەت، چرکەییەك
مرۆڧی بلندکەت، چرکەییەك مرۆڧی
ژناقەبەت، چرکەییەك مرۆڧی بەرزەدکەت!
دبیت تو ژى چرکەییەك بووی.

جاران ئەز ھزردکەم، ئەوا مرۆڧان ژ
جاندارین دی جودادکەت، کو بەخترەشتەن،
ھەر ئەو چرکەییە. ئەرئ تو ژى ھزردکەى،
ھەكە مرۆڧ دناف ھەر چرکەییەکیدا وەكى
ھەیی بژیت، دئ ژ بەندایەتییا دوودلی و
بیزارین رزگاربیت، دبیت نازادبیت؟! بەلئ

كوثر شوكت

پا نەم وئى ژى دزانين كو ھەر د وئى چركەيپىدا چ رامان بۇ ھىقييى، بۇ خۇزىيى نامىنىت! ھەست پى دكەم چەند نارام يا ژ كەنارين تە دووردكەفم، پىنگاڧ، پىنگاڧ؛ دبىت ژى چركە، چركە! يا نەفى دبمە گزىرتەيەكى، گزىرتەيەكا نوو! ناھىتە بىرا من، ل قوناغەكا ژىيى خۇ، ئەز بۇ دەمەكى درىژ مابمە ل جھەكى، جاران ئەڧ گوھۆرىنىن ژ نىشكافە، گەلەك ب دژواری ھەستى خەرىبوونى؛ يى نەناسىارىيى ب سەر مندا د ئىنن، خەرىبوون ژ وان مروفىن د رۆژانىن مندا، وان جھىن ل بەرچاقىن من! ئەفى دوركەفتنى پەيوەندى ب جھىڧە نىنە، بتنى يا ب چركەيەكىڧە ھەى.

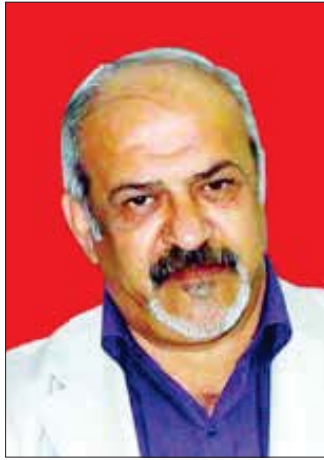
بايى ترسەكى يى تەڧلى ھەناسەيىن من دبىت، ۋەكى ترسا مروفانە ژ مرنى ژ نەمانى، ژ نەدىارىيى! ھەستەكى بى سىما و بى ناڧە، دوركەفتنەكا بى سەدەم و بى ڧشارە. دبىت ژى ترس ژ وان چركەيىن خۇشىيى، يىن دەمەكى د گەل تە ب گوھلىبوونا دەنگى كەنيا تە، ئەز بلند ل نەسمانەكى دى دڧرىم. دى بىژى مروف گرتىيى دوودلى و بىژارىيى يە، ھەردەم ژ خۇشىيىن مەزن دترسىت، ھەردكەت خۇشى ھەلگرا نەڧرەتەكا ڧەشارتەى.

ئىدى داقىن گومانى يى خۇ دباۋەرىيا من دا دنالىنن، ئەز ژى يا ھەمى پىكولادكەم خۇ ب دوماھىك داقا يەقىنى ڧە بگرم، لى دناخى خۇ دا باش دزانم، ژمىژە من ھەر تشت يى رادەستى دەمى كرى، ب تنى يا چاقەرى چركەيەكىمە.

هونەر

- 140 - چەوان دى، كەفالهكى شىۋەكارى خوينىن؟
..... ستار عەلى
- 144 - تەكىن گرگىن سىنەماكارەكى كورد ژ ھۆلىوودى
..... دىدار: وارمان سەيد

چەوان دىڭ كەقالەكى شېۋەكارى خوينىن؟

ستار عەلى

و ۋىنەيان د مەژى و خەيالا خۇ دا چى دكەت و تامى ژى دبىنىت، ئانكو بەرھەمى ئەدەبى بەرھەمەكى خواندى يە، لى كەقال دەقەكى بىنايى يە ئانكو ب چاف مروڧ دبىنىت و دخوينىت و خۇشى و تامى و خۇشيبى ژى دبىنىت، داكو بىنەر د كەقالەكى شېۋەكارى بگەھىت، پىدقىيە زمانى شېۋەكارى بزائىت و زائىنەك لسەر دىرۆك و خواندنگەھىن هونەرى و ئەگەر و جەھ و ژيوارى دەرکەتتا ھەر خواندنگەھەكى ھەبىت و كا ئەو خواندنگەھ پتر چ ئەلەمىنتان ب كاردىنىت و دەربرىنى پى دكەت.

بەراھى:

دىوارەك د ناقبەرا بىنەرى و كەقالى شېۋەكارى دا ھەيە، ب تايبەتى ل جفاكى مە كو دبىتە ئەگەر ئىنەگەھشتنا بىنەرى يا وى كەقالى و تام ژى نەدىتنى و دویركەتنى، ل قىرى پرسیارەك دەھتە پىش ئەو ژى بۆچى خەلك د كەقالان ناگەھىت و تام و خۇشيبى ژى نابىنىت؟ و ھەمى دەما هونەر مەندىيى گونەھبارە و دبىتە ئەگەر كو خەلك دكارىن وى نەگەھىت. بەرھەمى ئەدەبى: رۆمان، چىرۆك، ھۆزان، بەرھەمىن نقىسىنە و مروڧ دخوينىت

و رهنګین سار و چهند رهنګین بیلابین ژ ی ههنه. ههر رهنګهکی واتهیا خو ههیه و نهو واته کو ژ ژیا نا مروقی هاتینه و مرگرتن ب درپژا هیبا دیرۆک و ژیا نا مروقی لسهر نهدی، لی هندهک رهنگان و اتایهک و هیمایهک و جههک تاییهت ههیه ل نک هندهک گهل و ملهتان ژ بلی واتهیا گشتی. ههمی خواندنگههین هونهری یین کهفن و نوی رهنګ ب کارئینینه، لی خواندنگهها دهربرینکی (التعبیریة) ژ ههمیان پتر ب کارئینایه و ئالاف و ئهلمینتهکی سهرهکی یی دهربرینی و ئافاکرنا بهرهمی هونهری بوویه، هونهرمهند پیکاسو د چهند قوناغین هونهری دا دهر باز بوویه، ژ وانا: قوناغا شین (المرحلة الزرقاء) و رهنګی شین گهلهک ب کار دئینا د کهفالتین خو دا کو دهربرینی ژ کاودانین نهخوش و خهموکی د ژیا نا وی دا دکر، پاشی دهربازی قوناغا پیقازی (المرحلة الوردية) بوو و رهنګی پیقازی گهلهک ب کار دئینا کو رهنګی پیقازی رهنګهکی دلخهکهره و هیمایه خوشیی یه، ئهفه ژ ی ب نهگهرا وان گهورینین د ژیا نا وی دا چی بووین کو بهر هف خوشتر و بهختهوهرتر چوو.

• خیح:

چهند جورین خیچا ههنه و ههر خیچهکی واته و ئاماژین خو ههنه، خیچین راست، خیچین خوار، خیچین شکهستی، خیچین کورت و درپژ و رهق و نهرم ههر ئیکی واتهیا خو ههیه.

- شیوه
- قهباره
- ههستکرنا روبره (ملمس)
- سیهر و روناھی
- کنله و بو شایی

لاوازییا پروگرامین خواندن و خهساریا بینهری: مخابن پروگرامین خواندن ل خواندنگهها گرنگیی نادهنه بابتهی هونهری ب گشتی و هونهری شیوهکاری ب تاییهتی و وهک بابتههک

زمانی شیوهکاری:

ههمی زمانین جیهانی پیکهاتینه ژ چهند زمانین لاوهکی وهکی زمانی نابوری و سیاسهتی و بازارگانیی و زانستی و ههر زمانهکی ژ فان زمانین لاوهکی ئیدیهم و ئهلمینتین خو ههنه، زمانی شیوهکاری ژ ی ئیکه ژ وان زمانین لاوهکی ههرچهنده ئهف زمانه پتر سالوخهکا جیهانی ب خوفه دیتی یه و بوویه زمانهک گشتی و پرانییا مروقایهتی و وان ئیدیهم و ئهلمینتان ب کار دئین ژ دهرئهنجامی دیرۆکا دویرودرپژا مروقی لسهر نهدی و قوناغین جودا جودا یین شهره نیخاوی ژ بو مانا خو و پهیدا کرنا ژیا نهکا باشتر و خوشتر، داکو بینهر د ههر کهفالهکی بگههیت، دقیت فی زمانی بزانیته کو پیکهاتیه ژ چهند ئهلمینت (عناصر) و ئیدیهم و توخم و هیمایان.

زمانی مروقی ئانکو زمانی ئاخفتنی کو دبیزنی زمانی دایکی مروقی ژ خیزان و دهوروبهران و مردگریته و فیر دبیت، لی زمانی هونهری داهینانا هونهرمهندایه ژ بو دهربرینی ژ ههست و سوز و هزرین خو بو سهردهمیرکرنی دگهل خهیهالهکا بهرفرهه، کاری هونهری دارشتهکا نوییه بو ژیا نی و تیگههین وئ، هونهرمهند هندهک تیگهه و واتاین دی ددهته ژیا نی و رویدانین وئ و بینیا خو دهافیتیه سهر.

زمانی شیوهکاری پیکهاتیه ژ چهند ئهلمینتان

کو کاری هونهری پین ئافا دکهت نهو ژ ی:

• رهنګ:

رهنګ ئیکه ژ وان ئالاف و ئهلمینتین سهرهکی یین هونهرمهند ب کار دئینت ژ بو ئافاکرنا بهرهمی خو، سی رهنګین سهرهکی ههنه: سور، شین، زهر و رهنګین دی لاوهکینه و ژ تیگهه لکرنا رهنګی سهرهکی پیک دهین، ژ فان رهنگان ب گشتی دوو جورین رهنگان ههنه، رهنګین گهرم

• زانين و شه هر زايي لسهر شارستانيه تين جيهاني و هونه راي وان و سيمبول و كه رسته و نله مينتت و ان ب كار نيناين د نفاكرنا بهر همين خو دا چونكو هونه راي نوي گلهك ژ وان سيمبول و نله مينتت د كارين خو دا ب كار نينايه و دنبه كليل ژ بو تيگه هشتتا وان بهر هممان، هله به ته كه قالين هونه راي نوي كليلهك يان چند كليلهك بو خواندنا وان.

• زيده باري فان زانيار بيان، دقيت بينه نله بومين بهر همين هونه رماندان ببينيت و راهينايي ب چاقين خو ب كه ت لسهر ديتنا پيشانگه هان و بهر همين هونه راي چونكو د نله جامدا دي شه هر زاييهك و ويره كييهكا باش ل نك په يداييت بو خواندنا كه قالان و بهر همين هونه راي.

خواندنهك د كه قالئ (زه فيا گه نمي و قه لهره شك) دا:
 نهف كه قاله هونه رماندي هولندي قنسن ت فان گوخل ساللا 1890 ئ دروستكريه و كه قالئ وي يئ دويماهيي بوويه بهري خو بكوژيت، كه قال سهر ب خواندنگه ها هونه راي يا پشتي خواندنگه ها نيم ريشنزمي (المدرسة الانطباعية) يه و دستيپكا خواندنگه ها دهر برينكي (المدرسة التعبيرية) كو نله مينتت هاتينه ب كار نيناين د قئ كه قالئ دارنگ و خيچن و چند فيگه ر مكين بالندي قه لهره شك، كه قال ب رهنكين رويني لسهر په روكي (كانفاس) هاتيه دروست كرن. نهفي هونه رماندي گلهك وينه بين زه فيبين گه نمي دروستكرينه، چونكي نهو زينگه ه و وهلاتئ نهو تيدا زايه نانكو هولندا وهلاتهكي دهشتايي يه و زه فيبين گه نمي گلهك لينه، لي قئ جاري زه فيبهك دروستكريه ب شيوازي خو نهك ب شيوازهك رياليزمي (واقعي) و سروشت وهكي هه ي فهگو هاستيه سهر په روكي.
 كه قال ب شيوازي كونتراست (-con trast) نانكو ب رهنكين هه فذري نيك هاتيه

لاوهكي و كيم بها دهيته ديتن، بينه ب خو ژي خو ناوه ستينيت كو فيري زمانئ شيوهكاري ب كه ت، مخابن هونه رماند هه مي دهما يئ گونه هبار ه هه تا وي راي كو ديژنه بهر همين هونه راي چند خيچك و ميچكن و دبته جهئ پيترانكييي.

چند تيبنييه كين پيدفي ژ بو خواندنا كه قالئ:

• دكو بينه بكاريت كه قالهكي بخوينيت، ژ بلي زانينا زمانئ شيوهكاري دقيت زانينهك لسهر خواندنگه يئ هونه راي شيوهكاري و نهگه ر و جهئ

مخابن، هونه رماند هه مي دهما يئ گونه هبار ه هه تا وي راي كو ديژنه بهر همين هونه راي چند خيچك و ميچكن و دبته جهئ پيترانكييي.

ژ دايكبوونا هه ر خواندنگه هه كي هه بيت و كا نهو خواندنگه ه پتر چ نله مينتت هونه راي (العناصر الفنية) ب كار دنينيت و دهر بريني يئ د كه ت.
 • خواندنا كه قالين كلاسيك و دور هيلي (واقعي) گلهك زه حمه ت پينه قيت بو خواندن و تيگه هشتتئ و خوشي ژئ ديتن چونكو پرائيا وان، يان لسهر جوانيا سروشتي يه يان رويدانين ديروكي و ب شيوهيهكي بهر جهسته نه، لي كه قالين هونه راي نوي گرنگيي ناده ته بابته ي، بهلكو گرنگيي دده ته چه وانيا سهر دهر ييا هونه راي دگه ل بابته ي ب ريكا كه رسته و زمانئ شيوهكاري و ب كار نيناينا سيمبول و هئما و نامازان و خودئ هونه رماندي (ذاتية الفنان) پتر تيدا يئ خويابه، لهو زانباري و هرگرتن لسهر زيان و ژيوار و دهر وونئ هونه رماندي و چاخئ دروستكرنا بهر هه مي كار هك پيدفي يه.

زهقيا گهنمی و قهله رهشک - قان کوخ

کارئینان قهله رهشکن، قهله رهشک د بۆچونین پیرانیا کلهتورئ ملهت و نایین و شارستانیه تان دا سیمبول و نیشانا تاریاتییی و دهنگوباسین خراب و رهشبینیی و مرنئ یه، واته قهله رهشک هیمایی وی دهمی د ناقهرا ژیانی و مرنئ دایه. د ناف کلتورئ گهلهک ملهتانداندا ئەف چهنده خویایه، ژوانا ملهتی عصره ب و ب خرابی بهحسی قهله رهشکا هاتییه کرن، عمره با گوتییه: (اذا کان الغراب دلیل قوم دلهم الی ارض الخراب).

ریتمی کهفالی ریتمهکی خهمگینه و پری نیش و نازار و نیگه رانی و شله ژانه و هونه رمه مند چ ریکال پیش خو نابینیت بو ژیانی، لهوما پستی چهند روژان ژ دروستکرنا کهفالی خو دکوژیت. پسارهکا گرنگ ل قیرئ دهیته پیش، ئه رئ کارئ هونه رئ نوی خواندنهک یان چهند خواندنهک ههنه؟ بهرسقا وی ژی ئهوه کو کارین هونه رئ نوی چهند خواندنهک ههنه و نه گریدای ئیک خواندنن و بینه دکاریت وهکی خو و لدویف تیگه هشتنا خو بخوینیت و خوشیئی ژئ ببینیت.

دروستکرنا، ئەف ههفدژییه د ناقهرا رهنگی زه رئ زهقی گهنمی و رهنگی رهش و شین و تارییی ئه ورین ئهسمانییه، ئەفه ژی نیشان و هیمایی شه ره نیخهکا دژواره د ناخ و دهروونی هونه رمهندی دا، ئهو تاریاتییا ل ئهسمانی ژیانا هونه رمهندی یا پر نیش و نازار و نیگه رانی و پاشه روژا وی یا بی ئومید و بی هیفی نیشا ددهت. لیدانین کورت و زفرین فرچهی دلگه رانی و شله ژان و وهستیانا وی دیار دکهت.

ئله مینتهکی دی بی سه رهکی هاتییه ب

کارین هونه رئ نوی چهند خواندنهک ههنه و نه گریدای ئیک خواندنن و بینه دکاریت وهکی خو و لدویف تیگه هشتنا خو بخوینیت و خوشیئی ژئ ببینیت.

تهكین گرگین

سینه ماکارهکی کورد ژ هۆلیوودی

دیدار: وارمان سعید

یا تاییهت ب سینه مایه فه ل ناوچه یهین (سانت باربهر) ، پشتی تمام کرنا وئ خویندنگه هئ ژ ی دهیته فهگوهاستن بو کالیفورنیا. دوی ماوئ نهو ل کالیفورنیا، دهزگه هئ (ریفۆلا یا کارین میدیایه و بهرهمین هونه ری) یه تاییهت بخۆقه فه دکهت و دهرهینانی بو گهلهک ژ فیدو کلپین موزیک و ریکلامین بازرگانی و فلمین تاییهت دکهت و ل گهلهک هونه رمه ندین نافدار کار دکهت وهک (بلاک کهیس و سوی چۆت و سکی لۆ) و گهلهکین دی تر. ههروه سال سال ۲۰۱۲ ئ وهک باشترین دهرهینهر و سیناریست ل فیلمه

(تهکین گرگین) ژ دایک بووی سال ۱۹۸۰ یه ل کوردستانا باکور و دهرچووی بهرنامه یه هونه رین جوان و دیزاین کرنا گرافیک یه ل زانکویا (Hacettepe) کو ل سال ۲۰۰۵ ئ تمام کریه و پاش کۆچ بو ولاتین نیگرتی کریه و بهردهوامی دایه خواندنا خۆ د بواری هونه رین سینه مایه دا ل زانکویا (بوفالو) بهشی هونه رین بینینی / سینه مایه و دهه مان ده می ژ ی دا کار ل سهر دیزاین گرافیک یه ژ ی دال وی ولاتی دا کریه. ههروه سال سال ۲۰۱۰ ئ دهرفته کا دی یا خویندنی بو چیدبیت ل خویندنگه ها (بروکس)

دشیم بیژم نه گلهک ب زحمهت و نه گلهک ب ساناهی بوو بؤ من، لی همموو دهما دستپیک ب ناستهنگن، لی دهما کو کهسهک ب همموو روحیهت فه حهز ژ کارئ خو بکهت، دئ وئ ناستهنگیی ژئ بریت و ژئ خلاس بیت.

گلهک جاران غاریت من بوون بؤ پیداکرنا (باجان) بؤ دروستکرنا پروژیهکی بیان فیلمهکی و نه د راوستیام تا من ب دستخسبیا، نهف تشت سینهماکار دزانن کا چهند نهخوش و ب زحمهته وهک دستپیک بؤ همر سینهماکارهکی، لی دههمان دا کو تول جههکی وهک هولیوودئ کار بکهی دی خوشیا بیینی و بی گومان ناستهنگی نامین و دئ وان ناستهنگین بهری نها همموویان ژبیرکهی.

بهریز تهکین بؤ مه پتر بهحسی کومپانیا خو ریلوفا بکه، ته چاوا د وان کاودانان دا دامهزراند کو دستپیکا ته بوو؟

تهکین و هساگوت: ل وی ومختی من دست ب خواندنا سینهمایی کری ل سال من یا دوویئ ل ۲۰۱۱ ئ، من نهو کومپانیا دامهزراند و ل دستپیکئ من دست ب کلیپکرنا بهرهمین هونهرمهاندین ناقخویی کر و ریکلامین بازارگانی بؤ کومپانیا. هندهک کورته فلم ل وی سردهمی من چیکرن.

فیلمان و کارین تلهفزیونان و ریکلامان و هسا ل من و کومپانیا من

هستفالا سانتا باربهر یا نیفدهولهتی دهیته خهلاتکرن.

ل سال ۲۰۱۳ ئ ل گهل هولیوودئ پشتی رهکهفتهکی دگههنه نهجام پیکفه کارکهن و تانها ژئ بهرهوامن و نیکهم فیلمئ خوئی دریز ههر ل وئ سالی بنافی (تروئ نودیس) ل ولاتی تایلند وینه دکهت و نهف فیلمه ژ لایی کومپانیا The Asylum Film studios هاته بهرهمنیان.

نوکه نهف فیلمه ل پلاتفورما (نیتفلیکس) بؤ ماوهیهکی یئ بهرهسته ول پلاتفورمی ژئ کار کریه وهک دهرهینهر و سیناریست.

باکگراواندئ ژیان هونهری یا (تهکین) ی هاریکاریا وی دکهت د چیکرنا فیلم و همموو پروژهیین وی یئ هونهری بینینی دا و کوچکرنا وی ژ وهلاتهکی بؤ وهلاتهکی دیترو و خوپیگه هاندنا وی تاگوپیتکی د قوناغین جودا جودا وسهخت دا.

د پسیار هاکا مه دا بؤ تهکینی:

– نایا ته نهف قوناغ همموو برین و بؤ

ماوهیهکی کیم تهل هولیوودئ کارکر، نایا ناستهنگی ههپوون بیان نه؟ و ژبهرکو د وهختهکی کیم دا ته ل وی جهی کارکر کو خوزیا گلهکی سینهماکارایه ل وی جهی کارکهن؟ تهکین و هسا گوت: چیکرنا فیلمان سهرباری کو کارهکی بازارگانی یه،

ناسهکنم، ب بهردهوامی کار بو وئ یهکئ دکهم خو پیشببخم، دنقیسم و ب بهردهوامی دیمهنان دروست دکهم، ئەز دهرهینەر و و نقیسەرم و ئەفە کارئ منه ئەز ل گەل فیلمان دنقم و ل گەل فیلمان رادبم ژئ. هەر وەسان ل گەل وان خوارنان ژئ دخوم، ئەفە ئەگەرئ زوو پیشنخستنا منه. هەموو روژا ئەز خەلەتین خو راستەدکهم، هەموو دەما سەرکەفتن و گهورینین مەزن سەبارەت ب من د هەیفە ئۆکتوبەرئ دانە و ئەو هەیفە ژ دایک بوونا منه ژئ. من پلانین مەزنتەر ژئ یین هەین.

هەلبژارتنا دەرەینەرئ کورد (تەکین) بو خەلاتئ (نیمی) بو سال ۲۰۲۲ ئ:

خەلاتئ نیمی ئیک ژ خەلاتین گرنگن ل سەرانسەری جیهانئ ب ئوسکارا بەرەمەین تەلەفزیونئ ل سەرانسەری جیهانئ دەیتە نیاسین ول ئەمریکا دەیتە گیران.

ئەف خەلاتە ژ لایئ (ئەکادیمیا هونەرین تەلەفزیونی فە) ل ئەمریکا و ل لوس ئەنجلوس دەیتە دابەش کرن بو خەلاتکرنا باشترین پروگرامین تەلەفزیونی و ئیکەم جار ل سال

کربوو کو ب بهردهوامی ب کارکەفین. و وەک خویندنگەهەکا سینهمایئ یا گرنگ بوو بو من و ئەز فیری گەلەک تشتان بووم ل وئ کۆمپانیئ. هاریکاریا من وەک شارەزایی و پارا کر و گەلەک کارین دی یین وینەگریئ ب بهردهوامی ئەز و کۆمپایا من یا پچویک ب کاربووین و ژ بەر فئ چەندئ ژئ گەلەک جارن ژ هەفەل و دوست و برادەران دوویر دیووین.

- پلانین تە یین داهااتی چنە ؟

- ئەز دببیم هاتنا من بو ناف هۆلیودئ ژ بۆشایەکئ نەهاتبوو، هەموو دەما من پلانین ئیکئ و دووئ وسیئ هەبوون. ئەز چ جارن

- ئەز دببیم هاتنا من بو ناف هۆلیودئ ژ بۆشایەکئ نەهاتبوو، هەموو دەما من پلانین ئیکئ و دووئ وسیئ هەبوون

۱۹۴۹ ۾ ٺهه ڇه لاته هاته دابشڪرن و پهكهم ڇه لاته د ميٽروويا ڦي ڇه لاتي دا بو پيشكيشڪاري ٺهه ريكي و كه سايه تي ب نافي و دهنگ (شيري لي دينسديل) هاته به ڇه ٽين. ل سالا ۱۹۵۰ دا ٺهه ڇه لاته هاته به رفره هڪرن بو پروگرامين ته له ڦزيونا و بو ٺاسي نافده وله تي هاته بلنڊڪرن. ل سالا ۱۹۵۵ ۾ باره گايه كي تايهت ب ڦي ڇه لاتي هاته دروستڪرن ل نيويورڪ. هه موو كاروبارين ب ريفه برنا ڦي ڇه لاتي ل وي باره گايي دهينه بريڦه برن وهك باره گايه كي سهه مكي و ٺهه كاديمي.

شيوازي چيڪرنا پهيڪهري ڇه لاتي (ٺيمي):
 شيوازي پهيڪهري بچووك يي ڇه لاتي ٺيمي شيوهي ٺهه كا ب دوو باله (ڇهنگ) و باز نهيهك د ههردو دهستين و دايه، يا ٺ لايي ٺهه ندياري ته له ڦزيوني (لويس ماڪمانوس) هاتيه چيڪرن و ل وي دهه شيوهي هه ڦرنا ڇو بكار ٺينا بو ٺ وي دهه و هتا نهه بوويه شيوهي پهيڪهري بچووك. ڇه لاتي ٺيمي ڪو يي ڇه لاتين ته له ڦزيونيه ٺبو زيدهتر پيشكهفتنن بهه هه مين ته له ڦزيوني بال (ڇهنگين) وي وهك ٺيلهامهكا هونه ري هاتيه بكار ٺينان و ٺهه باز نهيه دهستين وي ٺي ڏا وهك ره مزي زانيني يه. هه ليزار ٺنا نافي ڇه لاتي (ٺيمي) ب پيشنيارا (كاسيد) ي دامه زرينهري ٺهه كاديما هونه ر و زانينا ته له ڦزيونا بو. (ٺيڪ) د بنهه رتدا وهك دوور بينا وي سهه ردهه د كاميراندا دهاته بكار ٺينان و دهه مان دهه د (ٺيڪ) وهك پالهوانهك و ٺاميره كي پيشكهفتي د شهه راندا دهاته نياسين ب تايهت د جهنگي جيههاني يي دووي دا. د ٺهه نجام دا هه موو دهسته كا بريڦه برني دگهل ڦي نافي هاورادبن و (ٺيمي) لي ددانن وهك نافي ڦي ڇه لاتي.

سهه بارهت ڪيشا ڦي ڇه لاتي، ڪيشا وي نيزيكي (۳.۰۸) ڪگم و ٺ مادي (سفری و نيڪهلي و زيړ و زيڦي) هاتيه چيڪرن، دريٺيا

سینه‌مایې دکهن هه‌موو ده‌ما کار و خه‌باتی بکه‌ن بو بده‌ستفه ئینانا خه‌ونین خو و چ تلشت مسته‌حیل نینن نه‌گهر ژ دل کار و خه‌باتی بو بکه‌ین.
چیرۆکا من ژى نها وهک دهره‌ینه‌ره‌ک و نفیسه‌ره‌ک ژ وی گوندی پچوک یی رۆژه‌ه‌لاتا وه‌لاتی ترکیایی گوندی (نگری) ده‌ستپدکه‌ت و نه‌ال نا‌قه‌نده‌کا سینه‌مایې یا نا‌قه‌ه‌ولته‌ی یا گ‌رنگ وه‌ک دهره‌ینه‌ر و نفیسه‌ر کار دکهم.

به‌ره‌مین وی وه‌ک دهره‌ینه‌ر تیدا کار کری:

It is Just Nightmare

کورته فیلم ۲۰۱۱

Your Place or Mime

کورته فیلم ۲۰۱۲

Here is Johnny

کورته فیلم ۲۰۱۳

Myweather Experience Documentary

دکۆمینت فیلم ۲۰۱۳

The Dark Power Documentary

دکۆمینت فیلم ۲۰۱۳

Here is Johnny Web Series

دراما تله‌فزیونی کۆژ پینچ زنجیرا پیک

ده‌یت ۲۰۱۴

Peaceful Oblivion

کورته فیلم ۲۰۱۴

The Incision

کورته فیلم ۲۰۱۴

۲۰۱۷ God Wars

۲۰۱۷ Troy : The Odyssey

Muzo

فیلمی تله‌فزیونی ۲۰۱۸

Cheating Death

دراما تله‌فزیونی ۲۰۱۹

۲۰۲۲ Kelebegin cocuklari

وی (۳۹) سم و رووبه‌ری بنچینی وی (۱۹) سم ، هنده‌ک جاران ژى کیشا وی ده‌یته گهورین تا (۱.۴) کگم و ده‌یته دروستکرن ژ لایى کۆمپانیا (وینز). سه‌باره‌ت پارى لى ده‌یته مه‌زاختن تا سالا (۲۰۱۶) ژى هندى پارى خه‌لاتى (ئوسکار) بوویه .

دهره‌باره‌ی هه‌لبژارتنا دهره‌ینه‌ر (ته‌کین) وه‌ک ئیک ژ نه‌ندامین جورى بو خه‌لاتى (ئیمی)، ته‌کینی وه‌سا گۆت:

خه‌لاتى (ئیمی) ژ سى به‌شا پیک دیت: (نتهر ناشینال ئیمی) و (ده‌ی تایم ئیمی) و

بو هه‌موو گه‌نجان دبیژم ئه‌وین کارى سینه‌مایې دکهن هه‌موو ده‌ما کار و خه‌باتی بکه‌ن بو بده‌ستفه ئینانا خه‌ونین خو و چ تلشت مسته‌حیل نینن ته‌گهر ژ دل کار و خه‌باتی بو بکه‌ین.

(پرایم تایم ئیمی) ئه‌ول گه‌را ۶۴ ل به‌شى (ده‌ی تایم ئیمی) هاتبوو هه‌لبژارتن کۆ ببیته ئیک ژ نه‌ندامین جورى یین فی خه‌لاتى و هه‌روه‌سال گه‌را ۷۴ ل به‌شى (پرایم تایم) دووباره هاته هه‌لبژارتن وه‌ک ئیک ژ نه‌ندامین جوری خه‌لاتى (ئیمی).

هه‌روه‌سا گۆت: گه‌له‌ک شانازیی پی دبهم کۆ جاره‌ک ژ جاران نه‌ندامی هه‌لسه‌نگاندنا به‌ره‌مین تله‌فزیونان بووم و کبیرکیا وان ل سه‌ر بده‌سختنا وان بو فی خه‌لاتى گ‌رنگ و ل نا‌قه‌نده‌کا نی‌قه‌ه‌ولته‌ت وه‌ک هۆلیوودى.

ئمز بو هه‌موو گه‌نجان دبیژم ئه‌وین کارى

دېدار

150

- ئېسماعيل تاها شاهين:
فهرهنگا ئامهد فهرهنگهكا زمانى - مهيدانيه
چاڤيڭكهفتن: كهنعان بليج

دیدار

ئیسماعیل تاها شاهین: فهره‌نگا

ئامەد فهره‌نگەکا زمانی – مەیدانییە

چاڤیکەفتن: کەنعان بلیج

بەریارە (فەرەنگا ئامەد) ل قان نیزیکان رۆناهییی ببینی و هەمی مفای ژێ ببینن، لێ بەری دەرکەفتنا وئ، کۆقارا (بادینان) ب فەر دیت میقاتارییا خودانی وی پرۆژە ی بکەت و تشتەکی ژ رهوشا فەرەنگسازیا کوردی و بەرەمێن دی بین وی ب گشتی و فەرەنگی ب تایبەتی بو خواندەقایین خو بدەتە زانین.

(فەرەنگا ئامەد) فەرەنگەکا زمانی – مەیدانییە و پەیفئین تیدا ئەون بین بەردەوام خەلکی دەرکەرێ د ژيانا خو یا رۆژانە دا دبێژن و ب کار دئینن، خودانی وئ (ئیسماعیل تاها شاهین)* ب دەهان سالایە مژوولی بەرەفکرنا فی پرۆژەیی مەزنە و شیاپە نیزیکی 30 هزار پەیفان د ناف شەش بەرگین وئ فەرەنگی دا کۆم بکەت.

نقیسینی بیته تیر کرن. پهمامک همیه همر ب وئ ریکئی دقیت بیته گهاندن، هنگئی نهفه دنبه پالدر و ریخوهمشکر کو مروّف ب گورخوهمشی بنقیست. نهفه همی نهگمر خواندایهک ههبت بخوینت. نها نهز ههست دکم کو کیمبونا پالدرین

ژیگوتی، قهلمی من ب خوه ژئی د بهر ساری و سستییهکیره کریبه و نهو شهوقا بهری بؤ خواندن و نقیسینی، روژ بؤ روژئی ل کیمان ددت.

1 - نهگمر چ نه کو رهنگهفهدانا کوچهراتییی ل سهر بهرهمین ته زاله؟

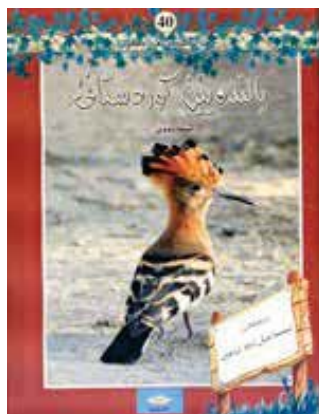
- نهگمر سهرهکی نهوه کو نهز ب خوه ژ نیل و ئووجاخهکی مه، پیشتر ژین و ژیارا خوه ب کوچهری دهر باز کریبه. ژینگهها نهز ب خوه ژئی پاشتر

تیده سهرپی بوویم و من خوه تیده ناس کری، ههتا نه ژئی نیشانی وئ کوچهری پیته دیارن، بهرناقل نینه د سهر منره دهر باز بووبت، بی کو کارلیکرنا خوه ههبت.

4 - نافئ کتیهکا ته یا نهبهلافکری (باوهرییا بی سیبهه)ه، گهلو نهو چ باوهرن کو بیسیبههرن؟

- باوهرییا بیسیبهه ل نک من نهو دهرز و کهلشه یا کو نها د ناقبره و هلاتییی کورد و دهستهلاتا کوردیده بهلی و ناشکراهیه؛ نهو ناقبری ستوره یی کو د ناقبره خهونین مه بین پیشتر و ژین و ژیارا مه یا پاشترده، کو بجههاتنا وان خهونان تیده، ههتا نها بی سیبهه.

5 - جهنابی ته ب سی بهرهمان پیشکاری د ئینسکلوییدیا دهوکی داگریه، نهو چ نه؟ - بهلی، من ب دو بابهتان کو نقیسینا من ب خوهنه پیشکاری تیده کریبه، یی ئیکئی ل سهر بالندهیین دهوکییه و یی دی ژئی ل سهر مامکانه و بابهتی سییی کول سهر سهقای پاریزگهها دهوکییه، نه ژ نقیسینا منه و دهوری من تیده بتتی و مرگپرانه نه زیدهتر.

فهرهنگا (نامه د) فهرهنگهکا زمانی - مهیدانییه، نیژیکی 30 هزار پهیشان د ناف شهش بهرگین وئ دا ههنه.

2 - کوچهراتی ل نک ته نانکو چ؟

- کوچهراتی، نانکو دلساخی و ئازادی و ناسنهکرنا تخوب و سینورین بدهستچیکری.. کوچهراتی، نهو کانیا زه لاله یا من چاقین خوه ل سهر فهکرین. نهز ب همی گیانی خوهفه دهینداری وئ کانیی مه.

3 - پشتی چل سالان ژ کهد و

خهباتی د قادا نقیسینی دا هیشتا تو د گوپیتکا نافراندنی دایی، کی فی هیژی ددته ته؟

- گاغا مروّف ههست دکت کو حمزهک همیه دقیت ب ریکا

هندی دگه هینت کو ئمز و ئمز د
وی حەزیدە هەفیشکن.

7 - بنه مایین فهکۆلینی ل
سەر چ شهنگهستان ئاڤا دکه ی؟
- پئیشتر ژ ی من گوت: ئمز
خوه فهکۆلەر نابینم. دبینم کو
ئمز ژ ی جارنا وهک گهلهکان

وان هزر و بیر و بۆچونین خوه و ل دووق
دیتن و تیگه هشتنا خوه وهک نفیسین بهرچاڤ
دکم. بئ گۆمان ئمز نفیسین بهر و بهرهمی
وی کوژیکی دیتن و بهر یخوه دانیه یی کو ئمز
تیره دبینم و دخوینم. دهلیفیا جودادیتنی ژ ی
بهرفره هه، چونکو مهرج نینه غهیری من د
همان کوژیکی بهر ببینت و بخوینت. تئینانه دره
هه کسهکی ژ ی ب باز و فلقازا تیگه هشتنا
ویقه گریداییه. تشتی گرنگ - ل نک من - ئمز
کو مروڤ ههردم بلندفرین و خوه گهله کدیتنی
ب بهرفره هییا بوون و ههینا ئهرد و ئهسمانان
بشکینت و ب خواندن و نفیسینا چهند
رهشره شکهکان، ژ قالب و کهلواشی مروڤینییا
خوه دهر نه کهفت. مروڤ بهر انبهری بهرفره هییا
ئهسمانی د سهر خومره و نهینییین تیده نخاقتی،
گهلهک بچووک و نهزانه.

8 - گرنگترین ئالافین ته چ نه د فهکۆلینی

دا؟

- د سهر هندیره کو ئمز ههتانهال وی باومرئ
نینم کو تشتی من نفیسی ب سهر
فهکۆلانیفه بچت، بهلکو ههمی
بهرهمی وی دیتنا تاییهته، یا کو
ل سهر خواندنا من هاتییه گرتن
و ژ تیر کرنا حهزمکی پیقهتر نینه
و باومر دکم کو ئمز و گهلهکین
دی ژ ی د قی واریده ههفیشکن..

6 - د ناڤ تهخار هوشهنبیران
دا، تو وهک فهکۆلەر و زمانزان
و جفاکناس دهییه ناسین، تو
چهوا شیایی قان ههمی واران
ب ههڤره کۆم بکه ی؟
- باومر بکه، ئمز ههتا نها
نزانم کا ئمز ب چ ناڤ د ناڤ
تهخار هوشهنبیرانده دئیمه ناس
کرن، چونکو

چارچۆڤی تیکلییا من ب ئاویهکی گشتی نه
گهلهک بهرفره هه و خوه ژ زارۆکینییی وهره،

ژ بو کو په یڤ ژ دهستکاریکرن و
چیکرنا ب مهردم دوور بن، پتر
من په یڤ ژ نهخواندیان وهرگرتینه،
نهخواندا دلساخترن د فهگوهاستنا
په یڤانده.

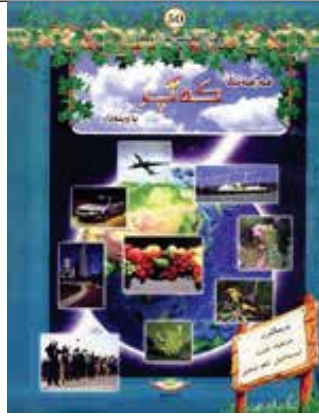
ئمز نه گهلهک هوومروڤم و بازنی ههڤه ندییا من
ب ههڤالانره پتر مورا کووڤیاتی و گۆشهگیری
و کیمدر کهفتنی پیقه دیاره. دبت قی ژ ی هندهک
هوکار و سهبب ل پشت بن و دبت ژ ی باشی
و خرابیی یا قالا نهبت. من دهستهک - چ قهنج
چ خراب - د واری نفیسینیده ههیه
و ئمز - ب مهعنا یا بهرفره هه -
خوه زمانزان و فهکۆلەر و
جفاکناس ژ ی نابینم.. هه تشتی
من نفیسی، من حهزمهک پی تیر
کرییه و ئهگهر حهزا غهیری من
ب خوه ژ ی پی تیر بووبت، ئمز

مهرج نینه دلبر ئیک بت.

10 - (فهرهنگا نامه د)،
کرمانجی، سورانی، عهره بی ب
خوڤه دگریت، پتر ژ 30 هزار
په یقان تیده هاتینه مه عنا کرن
و دبت بکهفته د قالبی چهند
بهرگه کانده.. گهلۆ، بیروکا نه فی

پرۆزه بی گرنگ و مهزن چهوال دهف ته پهیدا
بوو و کئ تو هان دای داکو کاره کی هوسا
نه نجام بده بی؟

- فیانا زمانه دهیکو بابان، ژاریا فسر ههنگین
بهردهست کو تینا من ب ته مامی پی نه دشکست.
سهرباری هندئ کو پرانییا وان فسر ههنگان نه
مهیدانی بوون، بهلکو گهلهک ژ په یقین تیده
ب بهر چاقین من دکهفتن، نیشانین چیکرنی
پیڤه دیار بوون و ب ناقی زمانه کوردی ل
سهر زمانه هاتبوونه زیده کرن و پرانییا وان
فسر ههنگان نه چۆبوونه د ناق کورانییا زمانه
خه لکیده و ژ چارچوڤی وان په یقین بهر به لاف
زیده تر نه چۆبوون و خه ما خودانین وان ل ناستی
گرنگیا زمانه د ژین و ژیارا خه لکیده نه بوو
و ژ بهر هندئ من ژاریه کا ناشکرا د واری
کۆمکرن و مه عنا کرئیده د وان فسر ههنگانده
دبت و تشتی من تی دئینا دهر ئه بوو کو هندی
فسر ههنگا پاشتره چو یی و هسا بهر چاڤ و نوو
و زیده تر ژ یا پیشتر ل سهر زمانه زیده ناکت.
ژ بهر ئه فا بۆری هه مییی و ب بهر و منین خوه
و ب پیگاقین شه مین من نئیه تا
خوه ئینا و ههر په یقه کا من ژ
دهفی خه لکی دبه یست و دوباری
ب نمونه هغه من تۆمار دکر و
رۆژ بو رۆژی په یف زیده بوون
و کهفتنه سهر ئیک و بوونه
پرۆزه بی فسر ههنگه کی.

وهک ئهز دببیم، پرانییا نفیسینی
- من گۆت پرانی - ل نک مه پتر
مۆرا وهرگیران و کۆپیکرنی
پیڤه دیاره و ژ زمانه پی
هاتییه نفیسین دهر کهفت، ئالییی
داهننای تیده - نهگهر ههبت ژ
- هندکه. ئه م پتر پیزانینان کۆم
دکن و وهر دگیرنه سهر زمانه

خوه و پیته کۆپی دکن و خوه لی دکنه خودان
و ل سهر ناقی خوه به لاف دکن. دبت ئالاقین
قه کۆلانا زانستی ژ بو کۆمکرن پیزانینان و
شروڤه کرنا وان و گه هشتنا ئه نجامان، مروڤ
ب ریکا خواندن ب سانه هی ب سهر هلببت و
بشیت ئیکئیکه وهک ههژمار ب دارقه بکت،
لی کا ئه م د نفیسینین خوه ده چهند ژ وان ئالاقان
ب جه دئین و ئه ری هه می نفیسینین مه ئه م
بین کول سهر بنسترا وان ئالاقان هاتینه ئاقا
کرن؟ ئه ها ئه هغه جهی پرسیاریه، دقیت ئه م
هه می ب مجداهی خوه ل بهر سقا فی پرسیار
بکنه خودان.

9 - تا کیژان راده بی هه ول دده ی بیلیه ن

بیت د قه کۆلینیدا؟

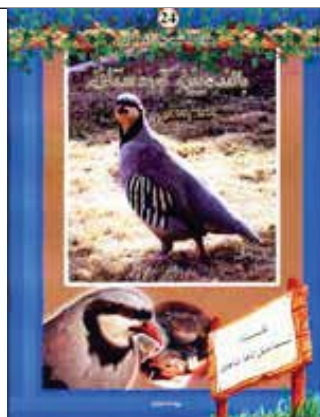
- د واری نفیسارین ئه ده بیده، پرانییا
قه کۆله ران ل وئ باوه رینه کو تانه گیری
(بیلیه نی) ب قه تلازی ژی نینه، چونکو ئه ف
جوونئ نفیساران دهر برینه ژ دیتن و بوچون و
باوه ر و هه ستا خودانی خوه، نه نفیسار هکه وه کی

کیمیایی ب تیکل کرنا هندهک
توخم و کهره ستیه ان و کارلیکا
د ناقه برا وانده گریدایییه، خودان
نه شیت بارا نه فسا خوه تی بیخت
و تیده ژ چارچوڤی بابه تی
دهر بکهفت. د نفیسارین ئه ده بیده
ههر نفیسکاره ک دلداره که و

11 - نهف فهرهنگه یا ناقان ب ته‌نییه؟ یان یا تشتانه ژی؟

- فهرهنگ یا زمانیه و مهیدانییه. نهو پهیف تیده هاتینه بهرچاف کرن، یین کو د زمانی روژانه‌یی ده‌فرا به‌هدینانده همنه و بهردوام دئینه گوتن و ل سهر زمانی خه‌لکی دگهرن.

بوویه خو‌ییا د ناف همی گرانده ل سهر وان د حوکمی نه‌ییندیمیه. ژ بلی هندئ ژی بو هم‌بهر کرن و دیتنا بهرانبهرین عهره‌بی و یین سورانی و دیارکرنه نه‌تیمولوجییا گه‌لهک په‌یقان ب کورتی، من پش‌تا خوه ب هندهک فهره‌نگین سورانی و عهره‌بی و فارسی ژی گری‌دایه و من ناقی وان د لیستا ژیده‌رانده ناشکرا کریه.

12 - د نه‌فی فهره‌نگی دا ته پش‌تا خوه ب چ ژیده‌ران گری‌دایه؟

13 - ته چ ناسته‌نگ دیتن ده‌می ته ده‌ست ب فی کاری کری؟

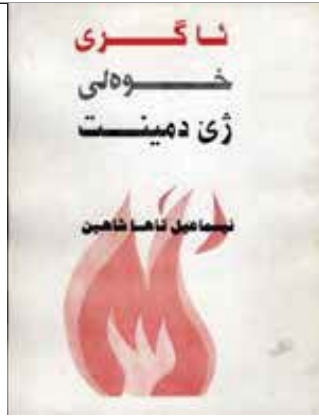
- من د پیش‌گوتنا فهره‌نگیده گوتیه: ((گرفتاریا ههره‌مهرن د پیش‌ییا پروژیه‌ی دانانا فی فهره‌نگا به‌رده‌ست و به‌رچافده، ناوایی دانانا فهره‌نگی و ری‌کین کومکرنا په‌یقان بوو. من تی دئینا دهر کو کیماسی د وان فهره‌نگین بده‌ستکه‌فتیده پرن، ب تاییه‌تی، گا‌فا من ددیت کو راقه‌کرنا هنده‌ک په‌یقان شیلی و شه‌پلته‌یه و زوو ب زوو په‌یف د سهری خوانداییده به‌رچاف نابت، یان گا‌فا جان‌ه‌ورمک یان گول و کولیک و گیا و داره‌ک ده‌اته ناساندن و دانناسینا فهره‌نگ‌نقیسان به‌لی و ناشکرا دکر، کو نهو ب خوه وان ژ نیزی‌ک ناس ناکن و دبت هنده‌ک ژ وانان ب ری‌کا به‌یستنی/خواندنی ب تنی نهو په‌یف وهرگرتبت.. وی ده‌می ب فهره‌هاته دیتن، کو نهز پاشتر و پش‌تی ده‌ست ب نقیسن و راقه‌کرنی دکم، فان تیبیبیان ب پشت گوهی خوه‌فه نه‌ناقیرم و د دانانا فهره‌نگیده و ل دووف شینا خوه گرنگ وهر‌بگرم. د وی قوناغیده، تشتی ژ هم‌میان فهرتر یی کو نهز ل سهر نی‌کدل بوویم نهو بوو کو فهره‌نگ

فهره ره‌وشه‌نبیری‌ن مه یین کاربده‌ست خوه د سهر گری‌ه‌شکین حزباتی‌یی و ژیک‌ری‌کانی و عه‌شیرکانیره بیین.

- ژیده‌ر زمانی خه‌لکیه، یی کو خه‌لک پی دناخفت، نه نهو زمانه یی کو ب سهدان په‌یفین نووچیکری تیده‌نه و نی‌کجار د ناخفتنا خه‌لکیده نین. نانو دوبری ناخفتن ب ری‌کا به‌یستنی و چاق‌یکه‌فتنی هاتینه وهرگرتن و پاشتر هاتینه پشتر است کرن. ژ بو کو په‌یف ژ ده‌ستکاری‌کرن و چیکرنا ب مهرم دوور ببن، پتر من په‌یف ژ نه‌خواندایان وهرگرتینه. نه‌خواندا دلساخترن د فه‌گوه‌استنا په‌یقانده و کارلی‌کرنا نه‌ه‌وه‌گهری‌یی و نایدیولوجی‌یی و سیاسه‌تا ئیرو

قهدهرن. پینگاڤین نها بو پهیدا کرنا وی زمانی دنینه نأڤینن ژ بلی کو ب پرانی مؤرا پروژهمین حزبی و سیاسی پښه دیاره، وی زمانی د پنیکرن و تیکلکرنا دهڅوک و دیالیکتانه دبینت و مروځ ب سروخت دبینت کو قهریز دئ وهکی سورمانجیبهکا وهک گیلما

گافانی بت.

مهیدانی بت، نانکو پهیڅ ژ دهڅی خهلی بینه وهرگرتن و د چارچوڅهکی دهستنیشانگری و قهبریده (باشووری کوردستانی، دهڅه رین کو کرمانج لی خوهجن) بینه کوم کرن و نه دهنگه‌دان و رهنگه‌دانا فهره‌نگین چاپگری بیڼ وی چاخ و دهمی بت، نهڅه ب ته‌خمینا من، پینگاڅ ژ همیمان گرنکتر بو و خالا دهستی‌کرنی بو)).

16 - فره‌زاراڤ زه‌نگینی یه یان فاکته‌ری

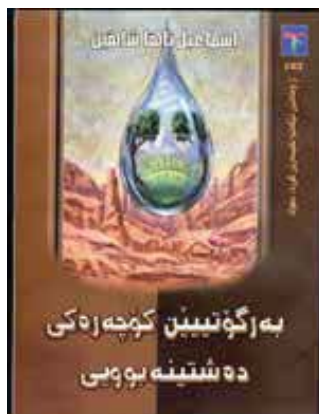
لاوازیی یه د ناڤ زمانی کوردی دا؟
- د چاڅی منده، نه‌گهر کوژیکی به‌ریخوه‌دانی پهیڅ بن، دهوله‌مندییه و ناخ و کاخه‌کا به‌رخوه‌شه بو به‌رفره‌هکرنا کهره‌سته‌یی نقیسینی و فهره‌نگا زمانی مله‌تی یا گشتی.

17 - گرنگییا قان جوړه کتیبان چ یه بو

پسپوران و کتیبخانه‌یا کوردی؟
- هه‌یینا فهره‌نگان د ژيانا هر مله‌ته‌کیده مانا وان دگه‌هینت و زمانی وان دپاریزت و وان وهک مله‌ته‌کی جودا و خودانتاییه‌تمه‌ندی ب خه‌لکی ددته ناساندن.
نه‌څه به‌سه کو گرنگییا وان پی بیته دیار کرن. مله‌ت ب هه‌می ژین و ژیارا خوه‌څه د ناڤ زمانی خوه‌ده به‌لاڅه و ب وی زمانی تاییه‌تمه‌ندی و جوداهیا خوه ژ غه‌یری خوه دهره‌هی دکت.

18 - گه‌لو راسته نه‌و په‌یڅین

نه‌هینه ب کار ناین دمرن؟
- بی گومان، زمان وهک دبیزن گیان و لاشه‌کی خودانروحه، تشتی ژئ نه‌یته ب کار ئیان و پشت تی بیته کرن،

14 - نه‌بوونا زمانه‌کی ستانده‌رد چ باندور

ل سهر زمانی کوردی کریه؟
- دهڅه‌گری زاله ل سهر زمانی نقیسینا هر پارچه‌یه‌کی چ بچووک بت چ ژ میهن..
گرفتاری نه‌وه هندهک نقیسکار غه‌یری خوه پی گونه‌هکار ژ دکن و نه‌و ب خوه هه‌تا گوهان تیده خه‌ندقیه.

15 - نه‌بوونا کیانه‌کی کوردی بوویه ریگر

ل پیش بکار ئینانا زمانه‌کی ئیکگری؟
- گافا مروځ زمانی مله‌تین خودان دهولت دبینه پیش چاڅین خوه و هزرا خوه باش تیده دکت، بو مه به‌لی دبت کو نه‌بوونا کیانی/ دهولته‌تی ب ناوایه‌کی به‌رچاڅ کارلینکرنا خوه هه‌یه د ئیکه‌گرتنا زمانی نقیسینیده و به‌لکو ریگره ژ د زوو په‌یدابوونا ویده.
ژ به‌ر هندی ژئ نه‌ز ل وی باور و قه‌ناعه‌تی مه کو گه‌نگه‌شه‌کرن و دانوساندن

ل سهر زمانی ژیکوتی د قان کاودانین مه بین نهاده، بابه‌ته‌کی به‌ری وهختی خوهیه و زیانا هلیخستنا وی ژ پتره ژ مفایئ وی. په‌یدابوونا زمانی ئیکگری مصرجین خوه هه‌نه و نها نه‌و مصرج ژ چارچوڅی شیانین مه

یئ بنه‌مالی ل بهر هر تشته‌کییه چ بچووک
بت چ ژی مه‌زن.

21 - هیچ مه‌ترسییه‌ک ل سهر زمانی کوردی هه‌یه ژ نه‌مانی؟

- ب ته‌خمینا من، ترس ل سهر هه‌یه، لی
نه‌گه‌هشتیه راده‌یا نه‌مانی.. شکر هه‌تا نها
مروقتین خه‌مخور هه‌نه و زه‌ندک بو خزمه‌تا
زمانی خوه ب رژدی هلدایینه و دسینگگی گه‌فین
نه‌هیلانیده راوه‌ستایینه.. راسته هندکن، لی
مروقت دشتیت بیژت وه‌کی هلبژارتییان به‌رچاڤن.
مان و پینسخستنا مله‌تان هه‌رده‌م ل سهر ملین
هلبژارتییانه، نه ل سهر ملین جه‌ماوه‌رییه کو
د چاڤی جفاکناسانده هه‌رده‌م وه‌ک هیزه‌کا کوره
دئیته دیتن.

22 - ب بوچونا ته ب ریکا فه‌ره‌نگان نه‌م دشین زمانی خو پپارینن؟

- به‌لی.. نها زمانی گه‌له‌ک مله‌تان د
فه‌ره‌نگین وانده پارستییه و ب ریکا وان
فه‌ره‌نگان زمانی خوه یئ خواندن و نفیسینی
ده‌وله‌مهند دکن. مروقت د ژین و ژیارا خوه یا
روژانه‌ده چاریکه‌ک ژ چاریکا زمانی خوه ب
کار نائینت. پیقییه کو فه‌ره‌نگی پیرانییا مه‌عنا‌یا
وان په‌یقان ب زه‌لالی و ب نمونه‌فه‌ تیده هه‌بیت
یین کو د ناڤ هه‌می خه‌لکیده - ب هه‌می ته‌خفه
- به‌لاڤن. دیسا فه‌ره کو په‌یف ب دورستی ژ
ئیکا گوتن و مه‌عنا‌ییه تیده بینه به‌رچاڤ کرن
و جوونین وان ب ریکا ئیشاره‌ت و نیشانان ژ
هه‌ف بینه باشقه کرن. یئ بخوینت بزانت کا
په‌یف ناڤه، ره‌نگدیره، کاره، ژیده‌ره، هه‌قالکاره،
جیناڤه، یان داچه‌ک و گرده‌ک و ئالاڤه. دقتیت
بزانت ئیره یان مئیه، دا بو کارئینانی خه‌لمه‌ت
وه‌نه‌گرت و گه‌له‌ک تشتین دی ژی کو ئیره نه
جه‌ی ریزکرنا وان هه‌میچکانه.

دی ئیته ژ بیر کرن و ترسا نه‌مانی ل سهر زیده
دبت.. زمان ب مروقتی و پیشکه‌فتنا مروقتیه
گریدیاییه و د ژین و ژیاریده تشتین نوو په‌یدا
دبن و هنده‌ک که‌فن دبن و ژ کار دکه‌فن یان ژی
یین نوو و ده‌ستخوه‌شتر و بسانه‌هیتتر جه‌ی وان
دگرن.. زمان ژی ب به‌ر فی گو‌هورینی دکه‌فت.

19 - د فی سهرده‌ما بله‌زوبه‌ز دا کی ده‌م هه‌یه فه‌ره‌نگان بخوینت؟

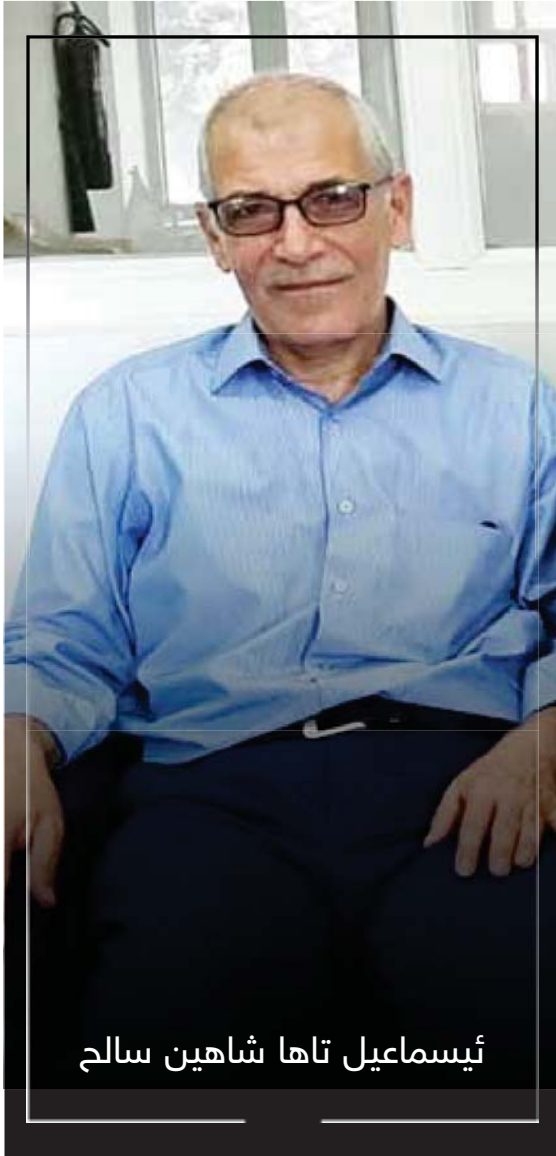
- زمانه‌زین خه‌مخور ئهو ده‌م هه‌یه. حه‌ز
به‌ری مروقتی ددته تشتی و ژی وه‌ر دگرت. هه‌تا

په‌یدابوونا زمانی ئیکگرتی مه‌رجین خوه هه‌نه و نها ئهو مه‌رج ژ چارچوڤی شیانین مه‌ فه‌ره‌ن.

نها له‌زوبه‌زاتییا سهرده‌می و په‌یدابوونا ئالاڤین
زیده‌مژوولکه‌ر نه‌شیایه کتیبی ژ دلی ئه‌فینداریین
خواندنا وئ بینه‌ده‌ر. راسته چارچوڤی خواندنا
کتیبی به‌رته‌نگتر لی کرییه و پتر وه‌خت ژ مه
دزییه، لی وان ئالاڤین زیده‌مژوولکه‌ر هه‌ر پی
چی نه‌بوویه ب ئیکجاری جه‌ی کتیبی بگرن.

20 - تو که‌تواری زمانی کوردی نها چه‌وا دبینی؟ ئیکگرتییه یان پرت و به‌لاڤه؟

- ب دیتنا من وه‌ک که‌تواری مه‌ یئ
سیاسی، شنلی و شه‌پلته و ته‌رابه‌رایه و
مروقت دشتیت بیژت: ئهو ژی نها ئیک ژ
فه‌ریژین که‌تواری سیاسییه کو ل سهر ره‌نگ
و زونان به‌لاڤه و کراسی حزباتییی و به‌لیتر

نیسماعیل تاها شاهین صالح

* نیسماعیل تاها شاهین صالح

- رۆژا دوشهنبی (24/6/1957) ل گوندی سەیزاری ژیری، سەر ب دەقەرا (سیمیڵ) یقە، ب سەر دنیایی کەقنیه.

- سالا (1964) ئ بۆ جارا ئیکئی چۆیه قوتابخانهیی. قوناغا سەرەتایی ل گوندی سەیزاری ژۆری ب دووماهی ئینایه، نافجی ل باژیری (سیمیڵ) ئ و ئامادهیی ل باژیری (دهۆک) ئ ب دووماهی ئینایه. سالا (1978-1977) ل

23 - پ/ ئەکادیمیای کوردی ل بەره هەمی فەرھەنگین کوردی کۆم بەکت و ب نافئی (فەرھەنگی نەتەوہیی) فەرھەنگەکا مەزن دانیت، قئی پینگافی چەوان دینی؟

- ھەمینا فەرھەنگا نەتەوہیی د ژیانا ھەر ملەتەکیە، دەمان و گەرەنتیا مانا وی ملەتی و یا زمانئ وی مسوگەر دکت. ئەقە خەونا ھەر کوردەکی دلپیشە کو رۆژەکی سەرپئ ببینت. گەلەک سەبەب ل پشت گیرۆبونا پەیدابوونا فەرھەنگا ژینگۆتی ھەنە، بارا پتر ژئ گریدایینە ب رەوش و کاودانین مە یین سیاسیفە کو نەبوونا گیانەکی سیاسی یئ خوەسەر تینە بنستەر. نھا و د قان کاودانین مە یین ئەقروە، رۆلئ دەستەلاتا ھەریمی و زانکۆیین مە و یئ ئەکادیمیایا کوردی ھێژ د چارچۆقی خەمسار بێدە دئیتە دین و ھەتا نھا - وەک ئەز دینم - نە ب تئئ رۆلئ وان بەلکو پیکھاتا وان ژئ د بن وی ئاستیدەیه کو بشین د پاشەرۆژەکا نێزیکە، چاقین مە ب سەرپیکرنا وئ فەرھەنگی و ب ئاویەکی ئەکادیمی شا بکن.

24 - داوی پەیف و پینیارین تە چ نە؟

- د ھەمی وارانە، قالاھییەکا مەزن د مەیدانا خزمەتیدە ھەیه و یین خزمەت و کار پئ دئینە سپارتن، ب پرانی ل سەر بنیاتەکا حزبی و سیاسی و ھەتا عەشیرکی ژئ دئینە ھلبژارتن. فەرە د ھەر کارەکیە ئەم مجداهیی نە پشەقانی و تاگیریا قئ ئالی یان ئەوی ھە بکنە ئارمانج. مە د واری رەوشەنبیری بێدە، ھەوجەیی ب شارەزا و خودانشیان و بسپۆران ھەیه، بلا ھەر تشت وەکی نھا ب تئئ دیکۆر و لافیتە نەبت. فەرە رەوشەنبیرین مە یین کاربەست خوە د سەر گریھشکین حزباتییی و ژیکزیکانی و عەشیرکانیرە ببینن و حوبرئ قەلەمین خوە د خزمەتاریکلامکرن و میکیاجکرنا قئ حزبی یان ئەوا ھەدە نەمەزێخن و تاگیریا وان ب تئئ بۆ خزمەتا ملەتی وان بت و بی فەرق و جوداھی.

(2008)، پشکا چارئ (2008)، دهۆك (ژ وەشانئین دەزگەها سپیریژ).

6 - ((هنگفین چەوا چئ دبیئت؟)) ژ زمانی عەرەبی هاتییه وەرگێران، دهۆك (ژ وەشانئین دەزگەها سپیریژ)، 2005.

7 - ((داروبـار))، ژ زمانی عەرەبی هاتییه وەرگێران، دهۆك (ژ وەشانئین دەزگەها سپیریژ)، 2006.

8 - ((میشەمۆر))، ژ زمانی عەرەبی هاتییه وەرگێران، دهۆك (ژ وەشانئین دەزگەها سپیریژ)، 2007.

9 - ((بەرگۆتیپین کۆچەرەکی دەشتینەبووی))، هۆزان. دهۆك (ژ بەلاقن و وەشانئین ئیکەتیا نفیسەری کورد)، 2007.

10 - ((ژ بو رینفیسەکا چیتەر))، زمان و رینفیس. چاپا ئیکئ (2008) ئ: دهۆك (ژ بەلاقن و وەشانئین ئیکەتیا نفیسەری کورد). چاپا دوی، زیدەکری و قەوەرارتی (2017) ئ: دهۆك (ژ چاپ و وەشانئین پەرتووکانەیا گازی).

11 - ((مامکئ منو مامانی)) مامک. دهۆك (ژ وەشانئین دەزگەها سپیریژ)، 2011.

12 - ب سئ بابەتان پشکداری د (ئەنسکلۆپیدی دهۆکئ) دە کرییه، دو ژئ نفیسین و ئیک وەرگێرانە.

بەرەمەین نامادەکری بو چاپئ:

1 - ((فەرەنگا ئامەد)) فەرەنگەکا مەیدانییه..

کرمانجی - سۆرانی - عەرەبی. نیزیکی (30) هزار پەیفان تئ هەیه و ژ شەش بەرگان پیکهاتییه.

2 - ریبەریئ بالندەیین کوردستانئ.. ریبەرەکی مەیدانی و رەنگرەنگە، ژ (500) بەرپەران پیکهاتییه.

3 - ((باوەرییا بی سبیر)) کۆمەکا گۆتارین هزری و جفاکینە.

4 - ((ئاخفتن شەکرە نە ل هەمی زمان و سەران)) کۆمەکا بەرفەرەه ژ گۆتئین مەزان بئین نفیسکاری ب خوە ژ دەفی خەلکی بەهیسین و کۆمکرین.

زانکۆیا سلیمانئیی کۆلیجا ئادابئ پشکا جفاکزانئ (کۆمەناسی) هاتییه وەرگرتن. سالا (-1981 1982) خواندنا زانکۆیی ب دووماهی ئینا.

- سالا (1982) ئ دەست ب نفیسینئ کرییه. - بەرەمەیی وی یئ ئیکئ گۆتارا (نە هەموو گۆتئین مەزان گپرا ل بەرینە) د رۆژنامەیا (هاوکاری) دە هاتییه بەلاقن. پاشتر، گەلەک بابەتئ دبیین هەمەجۆر نافبەین نافبەین دقان گۆفار و رۆژنامەیین کوردیدە بەلاقن: (هاوکاری، بەیان، کاروان، بزاف، رۆشنبیری نوئ، العراق، پاشکوی عیراق، راستەری، رەسەن، پەيامی راستی، ئەفرۆ، کەپر، نووبەهار، چافدیر، ئاوینە و ... هتد).

- سالا (1994) ئ، ل کۆلیجا شەریعەت و دیراساتئین ئیسلامی ل دهۆکئ وەک مامۆستایئ زمانی کوردی هاتە دامەزراندن، و چار سالان ل سەریک زمانی کوردی و دەروونزانی و بنەمایئ قەکۆلانی (أصول البحث) و بنەمایئ پەرورەدیئ (أصول التربية) ل کۆلیجا نافیری گۆتینە. د پشترە بو دەمئ دو سالان وەک نفیسکار ل رۆژنامەیا (رەسەن) کارکرییه. پاشئ بو دەمئ دو سالان زیدەتر وەک راویژکاری ل دەزگەها سپیریژ یا چاپ و وەشانئ کارکرییه. د پشترە سالا (2004) ل سەر میلاکئ پەرورەدیئ وەک مامۆستا و پاشتر وەک قەکۆلەری جفاکی هاتە دامەزراندن. - ژ رۆژا (1/8/2020) ئ وەرە خانەنشینە.

بەرەمەین وی بئین چاپکری:

1 - ((دەستپنکا خواندن و نفیسینا کوردی))، دهۆك (چاپخانەیا کۆلیجا شەریعەتئ)، 1994.

2 - ((ناگری خوەلی ژئ دمینت))، کۆمەکا گۆتاران. دهۆك (چاپخانەیا زانست)، 1998.

3 - ((نەخش و نیگارین بەرکا کۆچەری))، دهۆك (ژ وەشانئین دەزگەها سپیریژ)، 2005.

4 - ((بالندەیین گۆشتخوەر))، دهۆك (ژ وەشانئین دەزگەها سپیریژ)، 2005.

5 - ((بالندەیین کوردستانئ))، پشکا ئیکئ (2005) و پشکا دووی (2007)، پشکا سبئیی

بڦاك

160

- هه ڦاليني يان سه زڙيكرن
د. امجد عبيد

163

- زيانيڻ بكارئينانا موبايلى
هاريفان حسين

هه‌قالینی یان مه‌زژی‌کرن

ژ بهر پیدقی و پیشکەفتنا ژیانى و بهرده‌وامییا وى، تیکه‌لیین هه‌ردو ره‌گه‌زین نیر و مئ روژ بو روژئ به‌ره‌ف زیده‌بوونى فه دچن، چ ل جهی کارى یان خواندنى یان ژى ژ بهر مروقاتى و خزماتین، و ل فان دویماهیان تیکه‌لیین ل سهر تورین جفاکى و دروستبوونا گروپ و په‌یجین جودا جودا.

و ژ بهر فان تیکه‌لی وه‌ه‌فنیاسینان، په‌یوه‌ندیین ب هیز دناقبه‌را هه‌ردوو ره‌گه‌زان دا په‌یدادبن.

من هه‌قاله‌کى هه‌ی په‌یوندییه‌کا ب هیز دناقبه‌را وى و کچه‌کى دا یا چیبووی لى دگهل قى په‌یوه‌ندیا به‌یز لیک تیکه‌گه‌هشتنه‌ک یا دناقبه‌را وان دا چیبووی، نه‌و ژى نه‌وه کو (برادهرى من دبیزیت نه‌ز هه‌ز ژوئ کچن دکهم و نه‌و کچ دبیزیتى یا دناف به‌را مه‌دا تنى هه‌قالینیه.)

نه‌ه‌قئ ناریشى نه‌ز پالدام کو لینگه‌ریانه‌کى دقئ بابه‌تى دا بکه‌م و قئ گوتارئ بنقیسم، چونکى چیدبیت نه‌ه‌قه ناریشا گه‌له‌کا ژمه‌ بیت.

د. امجد عبید

(کو حەزژیکرن کومەکا هەستین ب هیز و تیکەلن ژ سەرسورمانی و ریزگرتنی و شەهوەتا سیکسی و پاراستن و ئاساییشی و نارامی و خەریببونی نە وەتد.. زیدەباری کارلینکین کیمیکی کو هەستین رازیپوون و خەریببیا ب هیز پەیدا دکەن.)

لئ هەقالینی و سەرەرای کو ئەو ژی هەستەکی مروفایەتی یی کویره لئ هەلگرا رەهەندەکی جفاکی یە کو جودا دکەتن ژ حەزژیکرنی، ئانکو هەقالینی بنەکوکا پەیدا بوونا پەیهوندیی جفاکیە و رولئ فئ دقئ بواریدا مەزنتەرە ژ حەزژیکرنی، چونکی چیدبیت دنیک دەم دا کەسەکی کومەکا هەقالان هەبیت.

جوداهی دناقبەرا ئەقینی و هەقالینی دا چیه؟ راستی دا، تەشتین حەزژیکرنی و هەقالینی پیکفە گریددەن گەلەک پترن ژوان ئەوین ژیک جودا دکەن، چونکی خالین هەقشک دناقبەرا هەردوو پەیهوندیا دا ئەون کو بابەتی ئالوز دکەن و دبنە ئەگەرئ کومەکا پرسیاران کو یین ژ هەمیان زیقتر تر: ئەرئ هەقالینیا دناقبەرا هەردو رەگەزان دا حەزژیکرنە؟ یان دبیتە حەزژیکرن و بەروفاژی، تا هەندەک بوچوونین هەین دبیزن هەقالینیا دناقبەرا هەردو رەگەزان دا دەسپیکەکە بو حەزژیکرنی. ژبەر هەندئ یا ژمنقە باشتەرە هەکە ئەم ئامازئ بەهینە چەند جودا هییان دناقبەرا هەقالینی و حەزژیکرنی دا، دا کو پتر سەرەهلی هەندەک راستیان بین، کو ژ وان ژی:

1 - هەقالینی ببورینا دەمەکی دریز پەیدا دبیت ئانکو دەرئەنجامئ تیکەلی و هەولیسیتین هەقشکە دناقبەرا دوو کەسان دا، کو بتنی راکیشان بو کەسەکی تیرا هەندئ ناکەت کو ببیتە هەقال، لئ چیدبیت دەستپیکەکا بەز و کورت بیت بو ئەقینداریی. راستە حەزژیکرنی ژی هەندەک دەم یی دقیت تا کو پەیدا ببیت، لئ

حەزژیکرن کومەکا هەستین ب هیز و تیکەلن ژ سەرسورمانی و ریزگرتنی و شەهوەتا سیکسی و پاراستن و ئاساییشی و نارامی و خەریببونی نە

پیناسەیا حەزژیکرن و هەقالینی

یا ژمنقە فەدیتنا پیناسەکا هەقگرتی و هەمە لایەن بو حەزژیکرنی، وەکی هەولانا فەگرتنا ئاقئ یە ب بیژینکی، ژبەر کو دکەندا بیرمەند و فەیلەسوف و شاعران و ب دویف واندا زاناین دەرونی و نوشدارین میشک و دەماران هەولین مەزنین یین داین، کو ب گەهەنە پیناسەکا هەقگرتی بو حەزژیکرنی (ئەقینی)، لئ د ئەنجامدا هەر نیک ژوان پیناسا وی دچارچوئی تایبەتمەندییا وی دا بوو، و ئەگەر مە بقیت پیناسەکا روون و ناشکەرا ژوان هەمی پیناسان دەر بیخین، هەلبەت کارەکی ب ساناهی نابیت، چونکی هەستین ئەقینی گەلەک د ئالوز و ب گرێکن، ژ بەر هەندئ پیناسا ژ هەمی رەواتر بو حەزژیکرنی کو پتریا لیکولەومەر و شارەزا لەسەر لەهەقەتین ئەوه:

لئ هەقالینی و سەرەرای کو ئەو ژی هەستەکی مروفایەتی یی کویره لئ هەلگرا رەهەندەکی جفاکی یە کو جودا دکەتن ژ حەزژیکرنی

پاشهروژا ههڤيشك يا هه
و پيدڤى ب دانانا پلانهكا
ههڤيشكه بو پاشهروژى.

5 - ههڤالينى

حهزژيكرنهكا بى شههوهته:

ژئيك نئزيكبونا پهيوهنديا

حهزژيكرنى وههڤالينى وهل

هندهكا دكهت كو بيژن بتنى خالا

وان ژئيك جودا دكهت نهبوونا حهزا سيكسى

يه د ههڤالينى دا، چونكى حهزىن سيكسى

رولهكى مهزن دببن د پهيداوون وبهردهواميا

پهيوندين حهزژيكرنى دا.

6 - ههڤالينى بى وهستيان ترهژ حهزژيكرنى:

چونكى دههڤالينى دا پيدڤى ناكهت مروڤ خو

ب جوانترين شيوه بهرانبر ههڤالى خو ديار

بكهت، ئانكو نهوه ئهوى هه، لى د حهزژيكرنا

ههردوو لادا ههول دهن كو ب جوانترين شيوه

بهرانبر يهك ديار بين و ئهڤه دى پيدڤى ب

وهستيانى بيت.

دهرئهجام پتريا شارهزيان ديژن كو

دناڤهرا ههڤالينى و حهزژيكرنى دا تنى

دهرزيبهكى زرافى بى هه هه گافا قهتيا

چيدبيت ههڤالينى ببه حهزژيكرن، ديسان

پتريا ليكولينان خويا دكهن كو پتريا زهلامان،

وى جوداهيا بجويكا دناڤهرا ههڤالينى وان

دگهل رهگهزى مى و حهزژيكرنى دا نزانن و

هزر دكهن كو ههڤالين وان بى مى حهزكرين

وانن، دبهرانبهرا دا رهگهزى مى پتر د خو

راگرن كو بميننه دهڤهرا ههڤالينى دا دگهل

رهگهزى نير.

ل دوماهى دى بيژم نزا نهوه ههڤالى من

بهحس ليكرى و ههڤالا وى و بين وهكى وان

ههكه هاتو نهڤ گوتاره خواندن، دى زانن

كا پهيوهنديا دناڤهرا وان دا ههڤالينيه يان

نهڤينه!؟

چيدبيت گهلهكى دريژ نهبيت.

2 - حهزژيكرنى هندهك

نیشانين ديار بين ههين

كو ل دهف مروڤى پهيدا

دبن، ددهمهكيدا كو بو

ههڤالينى هندهك نشانين

نورمال لدهف مروڤى پهيدا دبن

وهك ههڤنياسين و سهرسورمانا

دولايهنى وپهيونديهكا كویر، لى ل نهڤينى

سهرسورمان دگههته ئاستى شوک بوونى و

هندهك نشانين جهستهى ل دهف مروڤى پهيدا

دبن وهك گهورينا سهليقا ليدانا دلى و ههست ب

نهرحهتيى وخوهدان و گهلهك نشانين ديژن ژ

ئهجامى كارليكين كيميكي پهيدا دبن، زيدهبارى

ههستى خهريب بوونى و حهزكرنا بهردهوام يا

بيكڤهبوونى.

3 - ههڤالينى ب بهرهوشتره ژ حهزژيكرنى

چونكى ههستين حهزژيكرنى دژوارن و وهل

مروڤى دكهن كو هندهك جارن ب كارين دين

و گهمژه راببيت، لى دههڤالينى دا مروڤ پتر

دهرفهتى ددهته ميشكى بو پتر هزركرنى بهرى

ب ههه كړيارهكى راببيت.

4 - حهزژيكرنى پاشهروژ يا هه، ئانكو

ههڤالينى دناڤهرا دوو كهساندا پهيدا دبیت كو

چيدبيت ههه ژئيك ژوان پروژه و ئارمانجين

خويين جودا ههين، لى د حهزژيكرنى هزرا

ههڤالينى بى وهستيان تره

ژ حهزژيكرنى: چونكى دههڤالينى دا

پيدڤى ناكهت مروڤ خو ب جوانترين

شيوه بهرانبر ههڤالى خو ديار بكهت

زیانین بکارئینانا موبایل

ل سهرانسهرئ

جیهانی موبایل

گهلهك ب لهز به لاقبوویه ب

ریژهكا گهلهك بهرز كو دگههته وئ ریژهی

بكارئینهین موبایل زیدهتر ژ 900 ملیونانه،

دبیته ریژا %15 ژ خهلكئ جیهانی. ل دويف

وان كومپانیین بهرهم ئینانا موبایل چ

تیشكهك نه ئیخستیه سهر لایهئنه نهباش و

ههتا نوکه چ ئیپرسینهك دگهل وان كومپانیین

بهرهم ئینانا موبایل دا نهکریه سهبارت

لایهئین خرابی، چونکو سالانه چهندين بلیون

دولار دهست دکهفن، چهندين بلیون دولاران

ددهنه وان دهزگههین راگههاندنی بو به لاقرنا

مفایین موبایل .

هاریشان حسین

کار یگه ریا موبایل ل سهر له شئی مروقی:

4- ئەف تیشک و شهپوله بلهزن بۆراو هستاندنا گه شه کرنا خانه و شانین له شئی مروقی، ئەف خانین له شئی کار و فهرمانین مروقان تیک دبهن و زوی مروقی به رهف پیراتیی دبهن.
5- کار یگه ریا قان شهپولان لسهر کوئهن دامی زاوژی ب تایبته د نیریدا و کار یگه ریا لسهر (سپیرمی) ههیه.

قه کولینین زانستی:

1 - حکومهتا بریتانیا پشتی قه کولینه کا چروپر به لافکریه کو موبایل زیانه کا تهن دروستی یا مهزبه ب ئەگه ریی وان تیشکین ناقا موبایل

1- دهمی هاتنا تلهفونه کی بو موبایل کومه کا شهپولین موگناتیسی دهر دکهفن ئەف شهپوله ب ریزهیا %40 گهلهک ب لهز ژ لایی سهر و دهستان دهینه ههلمیزان.

2- موبایل دشیت وان شهپولان یین ژ رادیویان دهر دکهفن گهلهک ب ساناهی قه گو هیزیه بو سهری مروقان دهه جار زیده تر ژ شهپولا خو یا ناسایی و بگه هینیه میشکی، ههر ئەفهیه ئەگه ر دهمی ل تهنشت تلهفزیونی یان رادیویی یان کومپیوتهری موبایلا بدانی و

دهر دکهفن ئەف تیشکه دبهن ئەگه ریی لهز کرنا گه شهیا ریشالین شانیهین له شئی مروقی و کار یگه ریی لسهر نییش و کارین مهژی ههیه .
تیک ژ وان قه کولینین حکومهتا بریتانیا دیار دکته کو زاروک ب پلهیا تیکی ل سهر هیلا مهترسیی یا زیانین موبایل دهیت، چونکو ههستی سهری یی نازکه و کوئهن دامی دهماران ب تهامی گه شه نه کریه و پی نهگه هشتیه.
دوئ به لافکرنا حکومهتا بریتانیا دا هاتیه کو نابیت زاروک ل بن ژیی سازده سالیی موبایل

هاتنا تلهفونه کی بو وی موبایل دهنگ و رهنگین وی نامیره ی نیکسهر دگهوریت.

3- ئەو تیشکین دناق موبایل دا دهر دکهفن کار یگه ریی دکهنه سهر پروتینین ناق خانیهین له شئی و ریرهوا کاری و فهرمانان دگهورن ب ئەگه ریی بهرزبونا پلهیا گهرماتیا ناق خانا و ئەف خانه دهست ب دابهشکرنی دکهن ب تایبتهی خانا میشکی و چاقا و گوهی، ئەف دابهش بوونا خانا ژ نیزیکی وان خانا دهن ئەفین پهنجه شیری دروست دکهن.

ههرومسا د فهكولينا دكتور (نالان بريس دا بهرپرسي بهشي فيزيايي سهنترن (بيستول) ب بئ دودلي دبئزيت: دهركهفتنا تيشكا ژ موبايلى دبئته نهگهري زئدهبوونا كارلنكا كيميائين لهشي و زيانهكا مهن ب جهستهبي دگههينيت .

5 - ههرومسا تيمهكا فهكولينا زانكوي (نايس) دبئزيت: نهقين زئدهتر موبايلى ب كاردينن، توشبوونا وان ب شيرپهنا چاقان ب سئ پلهيان زئدهتره ژوان نهقين كيمتر موبايلى ب كاردينن.

6 - د فهكولينهكا نوي يا ئوستراليا دا هاتيه كو ههردوو دكتور (هوكننج و ويسترکان) پئكفه ل سهر نئك ژ نهخوشين بو ماويهكي دريژ موبايلى ب كاردينن كاركره، د وي فهكولينن دا دهركهفت نهو نهخوش يئ تووشي تئكچوونا دهماران و ژ دهست دانا ههستيارئ ب شيوهكي بهردهوام بووي.

ب كوي دهنگان زانا گههشته وي نهجامي نهو پهيوهنديا تهلهفوني يا زئدهتر ژ (10) خولهكان فهكيشيت گوانكاريئ ب سهر ميشكي مروفي دا دبئيت و دبئته نهگهري دابهشبوونا خانهين ناف ميشكي و دروست بوونا خانهين شيرپهنجي و تئك چوونا پروتئين ناف خانهين لهشي ژ نهجامي بلنذبوونا پلهين گهرمي دناف خانهيان دا و دبئته نهگهري دروستبوونا شهولن موگناتيسين موبايلى بي مروف ههست بي بكت.

زيانين بهريخودانا موبايلى:

- 1 - زئدهبوونا رويدانين كارساتين شوفيريئ دهمي هاژووتنا ترومبيلل ل سهر ناستي جيهاني.
- 2 - ههرومسا دهمي هاژووتنا ترومبيلل و بكارئينانا ترومبيلل دبئته نهگهري روودانين هاتن و چووني.
- 3 - چوونا ناف ناميرين وردين نهلكتروني وهكي ناميرين تهنروستي و ناميرين فروكين

بكاربئيت تنن د دهمهكي گهلهك پئتفي دا نهبئت. ههرومسا بهلافكره ژي شهولن موبايلى دنبه نهگهري دهركهفتنا كومهكا نهخوشين جياواز نهو ژي: ژبيركرنا تشنان نانو (زههائيمر)، گهورينا رهوشي مروفي و خونين نهخوش بين دريژ.

2 - پسوري فيلهندي (دريوز لئسينكي) پسوري بوري تيشكي، پشتي چندين فهكولينان دبئزيت نهو تيشكين دناف موبايلى دا دهركهفن ب چند شيوهيان كاريگهري ل سهر رئك و پئكيا پرتيني ((فامنين)) دناف خانهين لهشي دايه ههيه. پسور لئسنكي د پخشري راديو و تهلهفريونا نهرويجيدا(ناناركو) بهلافكره، نهف تيشكه دشين گهورينان بكن ل كار و فرمانين خانهين لهشي دا، نهفه دنبه نهگهري ژ كارئخستنا تئك ل ديف نئكا هاتنا كارلئكي كيميائي ژ پئكهري خانان، نهفه ژي دهستپئكهكه بو دروستكرنا خانهگريا شيرپهنجي ب تايهتي ل دهفرا ميشكي.

3 - فهكولهرئ نهمركي (هينرلي) ل زانكوي واشتنن پسوران ناگههداردكت ل مهترسيا موبايلى بو سهر زاروكان كو نابيت وهك ياريئ بكاربين چونكه خانهين ميشكي زاروكان گهلهك ب لهز گهشي دكن، شهپولا موگناتيسا موبايلى شوينهوارهكي گهلهك خراب لسهر زاروكان بجه دهئليت.

4 - فهكولهر (ديفيد بوميران) و تيمين زانستي بين زانكوي (نوتنفهام) يئ رابون ب بيدانا هندهك شهولن كورت بين جواروچوين موبايلى ب جورهكي كرمين ناف ناخي ديتن نهو شهپوله گهشا كرمان ب ريژ (5%) زئده دكت ب بهراورد دگهل كومهكا كرمين دي، نهفه وي چندي دگههينيت تيشكا موبايلى دشيت كاريگهري بكته سهر دابهشبووني د خانهياندا، نهف حالته ژي مهترسيه بو رويدانا شيرپهنجي ل گريكين ميشكي.

خوپاراستن:

- 1 - همتا رادهکی ب کورتي ئاخفتن ب موبایلی باشته .
- 2 - ب کار ئینانا سماعا دهرهکی (خارجی) باشته دا ئهو شهپولین ناف دا ژته دویربکهفن .
- 3 - سماعین گوهی (هیدفون) ب کار نهئینه چونکه شهپولان چرتز دئیخیته سر میشکی .
- 4 - دویرنیخستا موبایلی ژ ژورا نفستنی، چونکه دهمی نفستنی ئهو شهپوله کاریگرتن ل سر مروقی .
- 5 - پشتی دهر بازبوونا چند جهره سین موبایلی پاشی هلبگره، نابیت د شهحنی دابیت

- گهشتین ئەسمانی دبیته ئەگهری رویدانان.
- 4 - تیکدانا بی دهنگی و ئارامیی ل هندهک جهان وهک دام و دزگههین دمهلهتی و کومبوونین تایبته و جهین گشتی.
- 5 - زوری و گرانی خهر جیان ل وان وهلاتین ب زوری خزمته گوزاریا موبایلی تیدا و بهایین وان گهلهک بلند وهک وهلاتی سعودیه و مسر.
- 6 - دروست بوونا دوو دلی و قهلهقی ل سر ئاستی جیهان ب ههبوونا زیانین ساخلهمی بو بکار ئینهران.

- داکو کاریگهریی لسه مروقی نهکته .
- 6 - کیمکرنا روناها موبایلی و دیرکرنا شاشا موبایلی ژ سهروچاقان .
- 7- موبایلی نهکه د بهریکا خو دا یان ب مللی خوفنهکه و نهئخه قایشا بهنتهرونی دا کاریگهریی لسه ته نهکته.
- 8 - تودشیی نامیرهکی پاراستنی بکاربینی بیک هاتیه ژ پارچهیهکا کانزا یا دریز ب موبایلی قه دهیته نویساندن بو مژینا وان شهپول و وزهین موگناتیسی ئهوین ژ موبایلی دهر دکهفن.

زیانین موبایلی بو زاروکان:

- 1 - بو دهم بوراندنا پرانیا زاروکان ل سر موبایلی بی هاتن و چوونی بکهن و کارتیکرنی لسه ساخلهمی میشکی و جافی دکته.
- 2 - دبیته ئەگهری ماندیبوون و بی هوش بوونا زاروکان.
- 3 - کیم خوارن و نزم بوونا ئاسنی لهشی زاروکان.
- 4 - دروستبوونا نهخوشیا ئوتیزمی و ههروهسا کیم خویی لدهف زاروکان پهیداکته.

دەرد و دەرمان

دەرد و هەقواتا:

نەخۆشی، نەساختی، خەستی، مەلۆولی، خەمۆکی و نەهاتی (ئەف هەقواتانە هەنە)، ئەگەر مرۆف قەکۆلینەکا زمانقانی یا هویر و کویر ل سەر بکەت، رەنگە جودایی هەبن، لێ واتەیا وان نیزیکی نیکن.

دەرد - نەخۆشی:

گەلەك جۆر و پۆلین و رەنگ هەنە، ژ کار و بزاقین قاپرۆس و میکروۆب و بەکتیریا و ژ شکەستن و کەتنی پەیدا دبن، یان ژ ئەگەرا کیم خوارنی، قریژی و نەشویشتنی و پيساتیی، یان ژ گیانەمەران و گەزندا.. هەند، تووشی مرۆفی، گیانەمەری دبن.

دەرمان وەك زمان:

دەرمان وەك زمان: بریتییە ژ (دەر + مان) واتە دەری مان، یان دەرگەهی ژینی، یان ریکا مان و ژیان، یان تەمەن دریزی، وەکی و اتا و مەبەستا نوژدار و پزیشك.

پیناسە و واتەیا دەرمان:

دەرمان: هەر ئاهێ بۆچارەسەری و دەسنیشانکرنا نەخۆشیان تووشی مرۆفی و گیانەمەری دبیت، یان نیشتی و نەخۆشیی کیم دکەت و مفای ددەت و مرۆفی و گیانەمەری دپاریزیت و نیشتی دکوژیت (2).

ئاهێ ژیان و قەژینی بۆ چارەسەریا مرۆفی و گیانەمەران ژ نەخۆشی و تایی، واتە ری گرتن و بەرەقانیکن ژ نەخۆشی و دەرمان قازی و دژی دەردییە وەك و اتا زمانقانی و کەتواری.

دەرد و دەرمان، ئانکو ناقین نەخۆشیان و دەرمانین کوردەواری، دەرد و دەرمان وەك زمان: دەرد: علەت، نەخۆشی تووشی مرۆقان و گیانداران و داروباری دبیت.

پیناسە و واتەیا دەرد، (نەخۆشی) (Dis-

:eases- illness)

دەردی رەوشەکا ژیکجودا هەیه، ژ سروشتی تووشی ئەندامین لەشی مرۆفی و گیانەمەری دبیت و زیانی دگەهینی، ئەندامین لەشی مرۆفی بۆ دەمەکی کورت یان بۆ دەمەکی درێژ رادووستن (1).

سەدیق وەلی بگدادی

زنجبیل دکره د ناڤدا، قهپاخا وی ددانا سر و دکره دبن کوچکی ئاگریدا.. ههتا دبژرت و دکهلی، پاشی ئهو ژی ددا نهساخی و سهیی نهساخی.

ت - جار ژی سماق دبشافت و پیقازهک هوی دکره ناڤ و نهساخی ئهو ترشی سماقی جارهمکی دوو جار قهخوار.

4 - کوخک:

نیشان: گئیرین گهورییا نهساخی سور دبن یان کیسه (التهاب) دبن و جار جارا دکوخیت. **چارهسهری و دهرمان:** هنگئین و ئاڤکا شیلیمان ددایی و جار ئاڤ گهرم دکر، و نهساخی دهڤ و دفننن خو ددانه هنداف و چارچهڤهک ب سر دادگرت و ههلمئا ناڤی ههلدکئیشا.

5 - خهندهکوک:

نیشان: نهساخ کویر دکوخیت و بیهنا وی کورت دبیت، ها دی بیژی نهساخ خهندقی.

چارهسهری و دهرمان:

ا- بهرمکی کون ل بنی ناڤدهشتا ئامیدیا ل بن کیری ههبوو و دارهک ژی ل سارا شهکری ههبوو، دارهک ل بهروشکی ل دهوک ژی ههبوو، نهساخ دبیرا دبرن، جارهمکی یان دوو جارن ددا نهساخی د وی کونا وی بهری، دارئ، دبیرا دئینا و دبر.

ب- گوهر و ناڤچاقئین نهساخی دبری و خوین ژئ بهرددا.

ناڤین نهخوشییان و چارهسهری و دهرمان، دهڤهرا بهروارییان وهک نمونه:

1 - سهرنیشی:

نیشان: ناڤچاڤ و رمخین سهری د نیشن. چارهسهری و دهرمان: و سهرئ وی د قهپا و قهدمالی و پاتهک دهاقئیتی و دشاند و گریددا، چا و شهربهت ددا نهساخی.

2 - شهقا سهری:

سهر نیشانهکا زور یا سهری دگوتی شهقه. **چارهسهری و دهرمان:** پارچهکا لهڤهتی هندی بهژنا نهساخی دئینا، هندهک جهان ژی کویرتر دبری، ئهو لهڤن شهق دکر و ب بهندکهکی موی راست و چهپ گری ددا و ل جههکی بلند، کو دستئ بچویکا نهگههیتی دههلاویست، وی سهردهمی ئهو چارهسهرییا شهقا سهری بوو.

3 - پهرسیڤ (ههلامهت):

نیشان: ئاڤ د دفنیدا دهیت و دبیهنشیت و چاڤ ژئ پیچهک سور دبن.

چارهسهری و دهرمان:

ا - پیچهکا قهلیبی، زنجبیل، شیلیم، پیقاز، فلفل و پیچهکا ئاڤ و خوئ پیکفه دکهلانن، پاشی ب کهڤکی ددا نهساخی و سهرئ وی ب دهرسوکی گری ددا و دشاند.

ب - جار ژئ شیلمهکا مهزن دئینا، و نیڤهکا وی دقوکلاند و قهلی، فلفل و پیقاز و خوئ و

دملمدست گری ددان و دگفاشت و هندی دشیان
ژههرا وی دمر دنیخست و شیریز ددانه سهر و
تی ددا، و شیر بهردوام ددا نهخوشی.

– **دار کنیر:** دارمکی بهین خوشه، یا دارمکا
بیهنداره، بهردوام (چ هشک چ تهر بیت) بیهنا
خوش ژ داری وی دهیت، نهگس نیکی تشتهکی
پیهدابا وهک: مار، دوییشک، داری کنیری قیرا
دنیان و دبرن وهک دهرمان بوو و شیر ددا
نهخوشی و مار ژ بیهنا دار کنیری درهیت، لهوا
خهلهکک حمز ژ گوپالی دار کنیری دکهن.

10 – قورباجه:

نیشان: کوخکا وی کویر دهیت وهکی
دیکی دقیریت.

چارهسهری و دهرمان: گویزانهک دنیان
و دانا سهر پهحنکا ناچاقین نهساخی و تکهکا
هیدی لیددا و خوین ژ بیهر ددا.

11 – زکنیشی:

نیشان: زکنیشیهکا دژوار مروقی دگریت
و زک ناچیت، دگوتتی قولنج.

چارهسهری و دهرمان: قولنجا نهساخی

ت- شیرئ گهرم ددا نهساخی.

6 – بالویلک:

ل سهر دهست پی و سهر وچاقا نانکول سهر
لهشی مروقی و گیانهوهری پهیدادین.

چارهسهری و دهرمان:

۱- مهلا ب دندکین جههیفه دخواند و نهو
دندک دکرنه د نهردهکی شهاردادا همتا درزین،
پاشی بالیلک ژی دوههران.

ب - تاکین دارهژیری، نانکو شفتهرکین
دارهژیری، وهک دهرمانی بالیلکا بکار دنیان،
چهوا بکار دنیان؟ تاکین تهرین وی دسوتن و
وهکی بزوتی چند روژمهکان ب بالیلکا قهدنان،
نهفجار هین وان دسوتن، پاشی شین نه دبوونهفه
و جهی بالیلک هولی و پاک دبوو.

7 – پهژیک:

نیسهکا سهرپییه، بارا پتر بهاری و پایزی
دیاردبیت، و وهمی تهمنا دگریت.

نیشان: لهشی نهساخی گران دبیت و حمز ژ
روینشتنی و نشتنی دکت.

هندهکان دگوتی؛ نهفه کیمکا ههقییه، سهر و
بنین ههقی پهیدادبیت.

چارهسهری و دهرمان: بهر رانین نهساخی
دگرتن، نافا سماقی، نانکو ترشی ب پیقاز ددا
نهساخی.

8- نیسک:

نیشان: وهک حنگهکی ژ ناشکی (مهعدا)
مروقی دهیت، ههر چند خولهکا حنگ قی
دکفت و دبیت ههک ههکا نهساخی.

چارهسهری و دهرمان: دی نهساخ سی فرین
ناقئ دویفیکدا قهخوت، ههر جارمکی دی دهقی
خو تزی ناف کت و پیگفه دی داعویریت،
سی جاران نیکسر دی وهسا ناقئ قهخوت و
چارهسهر بیت.

9 - مار پیقهدان:

جهی ددانی ماری گهستی ههر دوو رهخ

تیددا و هنهکان ژبهر قهدبریت و هندهکان دهمی بیروڤ دبری، ئەف گۆتته دگۆت: ”بیروڤی چهرخهچۆڤی ههپره گۆڤی“.

نهگهر: رهنکه ژ کیم شوپشتن و پاککرنی و سروسهرمایئ پهیدا ببیت، ئانکو ژ قریژ و قیقاری و پیساتییی چی دبیت، لهوا دگۆتتی ”ههپره گۆڤی“، واتهیا ژ ویری هاتی و ههپره ویری.

15 - نئیمک:

نیشان: پتر سهری مروڤان دگریت و هندهک جه ژئ رهق و سپی دبن و هندهک جارن ئافزهرک ژئ دهیت.

چارهسهری و دهرمان: هندهک ژنکا ۳-۴ حهفتیان روژین چارشهمبی، ب دهقکی موسی دبری و خوین ژئ دهات و ئەو خوین تیددا.

16 - پهقین:

نیشان: دهستین مروڤی پهقپهق دبوون. **چارهسهری و دهرمان:** تهحین تیددا و جارن ژئ گلهسور تیددا، روینی کهزانا تیددا.

17 - کهفشک:

نیشان: وهکی گهرکهکا سپی ژ سهری دهرکهڤیت.

چارهسهری و دهرمان: شوپشتن بوو و رهنکهکی ئاخا زهر و قیچ سهری خو پی دشوپشت.

18 - کهچهلی:

نیشان: پویرتی سهری نهساخی دهرهیت، نیشهکا کهڤلییه، پرچ دهرهیت جهی وی سپی دبیت.

دگۆت: ههکه پینج موی ژ سهری ته وهرهان، دئ هینهفه و شین بن، بهلی گاقا ژ پینجی و نیک مویا بۆرین، ئیدی ئەو ناهینهفه.

19 - کهنهوی:

نیشان: سهروچاف یان دهستان، کهڤلی وان سپی دبیت، ئەف ناڤه پتر بو پهر و گیانهومری

دگرت، قۆلنج چیه؟ هه دوو رهین ناڤ ملین نهساخی دگرتن و دپهرخاندن و چهند جارکی دگفاشتن، ئانکو دئ رها د ناڤهرا تبالا بهرانی و تبالا شههدی سی جار دئ گری ددهی و بهردههی داکو سست ببیت، پاشی دئ گری و نابردهی بو ماوی 45 خولهکان دگرتن.

12 - قۆلنجا تورکی (رویفیکا کۆره):

نیشان: زکی نهساخی رهخی راستی نیشانهکا گهلهک ب نیشه و دژوار دگریت.

چارهسهری و دهرمان: سهرفه سهرفه دههمانشت و قۆلنجا وی گهلهکا جارا دگرت، بهس چاره نهبوو، دگۆت یی قۆلنجا تورکی بگرت دئ مریت.

13 - ئاشک (المعدة):

ناڤی ئاشکی (عویرکی) مروڤیه، بهلی بو ناڤی نهخوشیا گهدهی ژئ ل کار بوو.

نیشان: بهرسوژ دهاتنی و ئاشکی نهساخی دسوژیت و ل دلی وی ناچیه خوارنی.

چارهسهری و دهرمان: ئاڤکا مریشکی ددا نهساخی و ئافین هندهک گیای یین خوارنی ددانی.

14 - بیروڤ:

نیشان: نیشهکا پیستییه، هندهک جهین دهست و پی، یان لاشی مروڤی دگریت، جهی نیشی

دپهقیت و سپی و قهشافی دبیت.

چارهسهری و دهرمان: تهحین، جار روین

ل کار بوو.

چارهسهری و دهرمان: تهحین و روین و نیفشک تیددا.

20 - قونیر:

نیشان: وهکی گریهکی هندی گوزهکی ل سهر لهشی مروقی دهه لاقیت و بلند دبیت و سهری وی سور دبیت.

چارهسهری و دهرمان:

أ - پیندقا دکنه سهر پارچهکا کهقلکی هنبانی (بی پهری سپی) و ددانا سهر دهری وی ههتا دهر دبوو، پاشی دگفاشت و نهو کیم و نهداقا تیدا ژی دهر دنیخست.

ب - جار ژی گیامامبهک د فقهوتان و ددانا سهر ههتا دهر دبوو و نهو کیم و نهداق ژی دهر دنیخست.

21 - مویمار (ناصوره):

نیشان: جهی وی دخورها و دستوت. چارهسهری و دهرمان: ب ستهوبهرا یان ب بزوتکین بچویک دستوت.

22 - میزواقی:

نیشان: میزا نهساخی نهدهات: پشت موی بین مرار دهه مالشتن و دپهرخاندن دا میزا نهساخی بهیت.

23 - زام:

بنزکی نهساخی دهرمیت، جار ان میسواقی دبیت، میزا نهساخی ناهیت.

چارهسهری و دهرمان: زامین نهخوشی دهه لاندن و دهستین خو ددانه بنی زکی نهساخی و بلند دکرن.

24 - پرسک:

نیشان: بنی وان یی گره و سهری وان سور دبیت و ل سهر پیستی پهیدا دبن.

چارهسهری و دهرمان: تیهنگ ددانی و مرهه ما کوردهوری تیددا، هندهکان ژی دهرمانهک تیددا دگوتتی نشادر.

25 - زریک:

نیشان: نهو ژی ب شیوی پرسکانه. چارهسهری و دهرمان: تیهنگ ددانی و مرهه ما کوردهوری تیددا.

26 - لهرزوتا:

نیشان: تایین گهرم و سار دهینه نهساخی و د تاییدا لاشی نهساخی پر گهرم دبیت.

چارهسهری و دهرمان: مهلا تایین نهساخی دبرین، ب دهریبهکی ستوردهه دخواند و پینج گری لی ددان.

27 - تایین گهرم:

نیشان: لهشی نهساخ پر گهرم دبیت پر خوه ددهت.

چارهسهری و دهرمان: تایین نهساخی دبرین.

تامیسک: ژ دژواری گهرما نهساخی لیقین نهساخی پرسک لی دهین، دگوتتی تامیسک.

چارهسهری و دهرمان:

أ - چهقین ستهوبهرا (پویشی نهرمی نافدارین خلوله، ددانا سهر بهری و سته لی ددا و چهق دهاقیتنه وان جهین تامیسک لی و دستوتن. ب - تیهنگین داری، یانی دارکهکی سهر پهحن گهرم دکر و ددانا سهر وان تامیسکان، نانکو تیهنگ ددانی.

28- میشکرویتن:

میسکی درویته گهورییا نهساخی دگوت: رهنهکی میسکی (مهگزی) ههیه، پیساتییا خو دهاقیتنه گهورییا مروقی و مروف پی نهخوش دبیت.

نیشان: تا دهینه نهساخی و ل سهریک دکوخیت و چاقین نهساخی سور دبن و بو دهمی 4-5 روژان فهدکیشیت.

چارهسهری و دهرمان: روین سور دکر، پشتی سار دبوو، نهخوشی فر دکر. خویاراستن: کولیکا میویژانی، کو یا زهره،

لقفینئ خولهکهکئ چئ دبیت و ئیش نینه.

34 - بنگوهك (ملهخرئ):

نیشان: هەردوو بن گوھین نەساخی دوەرمن و نائیشن، ئانکۆ ئیشانەکا کیم هەیه، ب تاییهتی بچویکان دگریت.

چارەسەری و دەرمان: کولندۆک و تویتن تێددا و جاران ستەوبەر لیکددان و چریسکین پویشئ ستەوبەرا د هاقیتنە بنگوھین نەخۆشی دا ئەو وەرەمین نەمینیت، چەقین ستەوبەرا دەرمانئ تامیسکا ژى بوون.

35 - بێنکورت (ربو):

نیشان: بیهنا نەساخی کورت دبیت، نەمازە هەکە ل ریکین ژیهەلی - چیاپی یان دەرەجکا سەربکەفیت، بیهنا نەساخی کورت دبوو: دگوتئ: "ئەری یارۆ.. بیهن کورتکال تە".

چارەسەری و دەرمان: شەربەتا هنگفینی و هنگفین ددانئ، هنگفین و تشتی شرین دخوارن.

36 - هەستی کەتن (گێریین گەوریین):

نیشان: چچکین گەوریی (گێری بین

دکر و ب ناچاقین خۆفە دکر، میشک ژ بیهنا وئ دەرەقی نزیکى میروۆقی.

29 - با و وەرەمین (پفی):

نیشان: لەشئ نەساخی دوەرەمیت، نەمازە پی بین نەساخی.

چارەسەری و دەرمان: تشتی تەزی وەك بەفر و ئاقا تەزی لی دکر.

30- باسۆرك:

نیشان: هەندە جەه ژ لەشئ نەساخی سۆر دبیت و پیچەك دوەرەمیت و دسوژیت.

چارەسەری و دەرمان:

۱- کولندۆک، د بەری ددا و وەکی ملحەمی لی دەتات و سئ جاران تێددا: سپیدئ، نیقرۆ و ئیقارئ، بۆ دەمی روژەکی دووان تێددا.

31 - باپی سپی:

رەنگە ژ نەخۆشیا گولچیسکان، با لاشئ نەساخی دگریت، ئانکۆ لاش دوەرەمیت.

نیشان: پی و لەشئ نەساخی دوەرەمیت و گەلەك ژ وئ ئیشئ دترسان، هەتا دگۆت: یئ باپی سپی گرت، ئیدی رابوونا وی نینه، مەگەر دەستئ خودئ تئ نەبیت، لی نارابیتەفە.

چارەسەری و دەرمان: هەندەك نەخۆش دبرنە سەر (کانی باپی) و خۆ دئێخستە ئاقئ و هەندەکان دگۆت: دەمی مرنا وی نەخۆشی هەتا سەری بەارییه، دەمی دارا باپی دبشکفیت، ئەو دئ مریت.

33 - فرك (تشنج):

نیشان: تەنشت، یان هەندەك جەه ژ لاشئ مروۆقی فرك دەفاقیتئ هەچکۆ راوەستای و دئیشیت، رەنگە رەهەك دراوەستیت.

چارەسەری و دەرمان: قەمالین بوو، زەیتا زەیتوونئ تێددا.

33 - پیگەزك:

ئەگەر مروۆف گەلەك سەر پی خۆ روینیت خوین ناگەهیتئ دبیزنئ پیگەزك، ئەو ب خۆب

و هك بالۆلكان لى دكرن و دهافئتنه برينى.
ت - بهگ تهحله و بهلگى گيامامبهلكى و
 تويك ددانا سهر برينى.

ناميرين وان و مچونكين وان: دوو شيشكين
 پهرين سيخورى بوون، نهو بو پاقر كرنا برينى
 و هافئتنا ناتقان ل بكار دئنان.

41 - نيشا زراف:

نیشان: نهساخ ژ نهجامى نيشى، تى دكمت
 و زهر دبیت.

چارهسهرى و دهرمان: ههمى رهنگين
 دهرمانين خوارنى يين كوردهوارى ددانه نهخوشى.

42 - كيم خوينى:

نیشان: نهخوش زهر و لاواز دبیت.
چارهسهرى و دهرمان: كهسكاتى ددا
 نهساخى، گوشت و ميلاكا رهش و دل و ميلاكين
 مريشكا ددانه نهخوشى و هنگفين ددايى.

43 - دلئيشى:

نیشان: سينگى نهساخى دلئيشيت.
چارهسهرى و دهرمان: دهرمانين وهك
 خوارنى ددانى.

44 - كرمك (خرشك):

نیشان: كرمكى سپى و هوپر دگهل دستاقا
 نهخوشى يا ستوير دهر دكهفن.

چارهسهرى و دهرمان: تولهترش ددا
 نهساخى.

46 - مارك:

نیشان: ماركين زهر و زراف و دريژ دگهل
 دستاقا ستويرا نهساخى دهر دكهفن، زرافنى
 نوژدارى و جيهانى دبيزنى (نيسكارس).

چارهسهرى و دهرمان: تولهترش و ترش
 ددا نهساخى.

47 - هنافچوون (زكچوون):

نیشان: زكى نهخوشى دبشيت و دچيت.
چارهسهرى و دهرمان: مازيا شين دقوتا و
 دگهل هنگفينى تيكهل دكر ددا نهخوشى و ئاڤا

گهوريى) كول دبن و گيسى دگرين و دهرمن،
 جاران دگههشته وى رادهى، نهخوش نهشيت
 زادى بخوت، هندهك ژ نيشى و بى خوارن،
 نهشيان خوارنى بخون دا مرن.

چارهسهرى و دهرمان: ههستى دههلانندن،
 ستوهى نهخوشى راست و چهپ دبادان، ههتا
 قرپين ژى دهات، نهوين شارمزا تبالا خو
 دبرنه گهورييا نهساخى و دپهقاندن، كيم و
 نهداڤ ژى دهات، پاشى چى دبوون، (حهجى
 ولى بهروارى، وى وهختى دختورى ههستى
 ههلاندى بوو، خودى ژى رازى بيت).

37 - نيرى:

وهك قنيرينيه، لى يا رهق و كويرتره، نهو
 ژى ههر وهكى قونيرى چاره دكرن.

38 - كولكا سوتنى:

كولكهكا كويره و يا ب پر نيشانه.
چارهسهرى و دهرمان: دسوت، جاران
 پويشى دارى ددانا سهر و ئاگر بهردايى و
 دسوت، لهوا دگوتنى كولكا سوتنى.

39 - كنگروك:

وهكى وينهيهى كنگروكويه ل سهر دهست و
 پى يين مروقى شين دبن.

چارهسهرى و دهرمان:

ا - سوتن بوو، دسوت.

ب - دارى كنارييهى يى نهر سهرى وى
 دسوت، زهيتكه ژى دهر دكمت، نهو زهيت تيددا.

40 - برين (بريندارى):

برين يان بريندارى ل سهر لهشى مروقى
 برين ب ناميرى يان چهكى دهينه كرن.

چارهسهرى و دهرمان:

ا - بهلگين گيامامبهلكى دگهل خوئ دقوتان و
 ئاڤا وئ ل برينى دكر، برين پى دكهواند.

ب - برينين كويرو مهن، ناتڤ دههافئتنه
 برينين كوير، ناتڤ: (سابينا رهقى + شهما يان
 پنداڤا + روين + بهنيسه) پيڤقه دگهرم دكر و

نہساختی دقیقیت و جھئی دہزی گریڈدن و
بپاریزن، ہمتا نہخوش چئی دبوو.

54 - زہلین:

نیشان: گہڑ جھ دزہلایت، ژ جھ بلندبیت
یان ژ جھ دچیت.

چارہسہری و دہرمان: ہوستا قہدمالیت و
وی گہہی دہتہ جھئی وی و گریڈدا.

55 - شلی (لنگی):

نیشان: لنگہکئی مروقی کار ناکہت.

چارہسہری و دہرمان: ہہک زکماکی
نہبیت، دشکاند و قہدگر تہفہ.

56 - فالنجی (شہلہل):

نیشان: رمخہکئی نہساختی سست دبیت،
ہہڑ ہہڑہ دبیت.

چارہسہری و دہرمان: وہرزش و راہنیاں
بو دکرن و ریقہچوون بو نہساختی پر پیندقیہ.

57 - باکوہ (رتلو):

رتلین مروقی، ہندہکان ژ بیہر رانین وان
دوہرمن، ب زمانئ عہرہبی دبیزئی (فتق).

ب: بہرپران: رمنگہ ہہر دوو رمنگہزا (نیر و
مییان) دگریت.

چارہسہری و دہرمان: بہرران قہدمالین
دبرنہ سلال و پاتہک دہاقتیتی و گریڈدان، فی
سہردہمی نشتہگہریبی بو دکہن.

58 - دارہہژین:

ہندہک دبیزئی (ئلمہمک)، پتر بچویکا

ہناری ژ بی ددایی.

48 - فیشہرون (ہناقچوون):

ئہگہر: ژ خوارنا زادی ژہہراوی پھیدا
دبیت یان قہدگوہیزیت.

نیشان: زکی نہساختی بلہز دچیت و بائی
دگہل دہستاقا نہخوشی و دل رادبیت.

چارہسہری و دہرمان:

ٹاف ددا نہساختی و ماست و ٹافہماست،
ٹانکو بہرہمین شیرہمہنی ددانہ نہساختی.

49 - دیزانتری:

نیشان: زک دچیت و خوین یا دگہل دہستاقا
نہساختی.

چارہسہری و دہرمان:

ماست و دہو، ماسی و موز، و توقچا دکہلان
و ددانہ نہساختی بو ماوی 7-12 روظان.

50 - شکہستن:

نیشان: دیارن، یانی شکہستنا ہہستیئی لاشئ
مروقی.

چارہسہری و دہرمان: ہوستا قہدگرتن
وتہحتیک تی دئالاند و دہک ددانہ سہر و گریڈدا.

51 - خرابوون:

نیشان: دہست، پئی، یان پشت سست دین و
تشتی ناگرن و دئیشن.

چارہسہری و دہرمان: ہوستایین وی کاری
قہدگرتن و دکیشن.

52 - خہلہان:

نیشان: خہلیان ہہروہکی خرابوونییہ، لی
سفتکرہ ژ خرابوونئی.

چارہسہری و دہرمان: ہوستایین وی کاری
قہدمالین و دکیشن.

53 - دہرزین:

نیشان: تیک دکہقنہ ہہستی، ہہستی
ناشکیت، نیف شکہستی دبیت، بہلی دہرزین یا
پر ب ئیشان و ژانہ.

چارہسہری و دہرمان: بیہنقہدان، بو

بو قی نیشی دهرمان نهبوو، هندهکان ژی دگوت: ژ جگار مکیشانی پهیدا دبیت، چار سهریبا وی نهوه جگار ان بهیلیت، نهوه چار سهریبا خرخری.

62 - گفیش (Blood pressure)

نیشان: رهین ستوهی نهساخی بهل دین و لاشی نهساخی گران دبیت وهستیای دیار دبیت، ههکه هر یا بلند بیت جاران چاقین نهساخی سور دبوون.

چار سهری و دهرمان:

ئاقا ترشیبی سماقی و پیقاز هویر دکره ناغ و دا نهساخی و رهین ستوهی وی دقهمالین.

63 - چاف کولبوون:

نیشان: چاقسور دین و دسورن.

چار سهری و دهرمان: شیرئ دایکان دکره چاقی و بهقهمک و شیرئ دایکی دکره چاقی کول.

64 - سوئن:

سوئتا نهردهک ژ لاشی مروقی چ ب ئاگری، یان ب ئاقی و یان ژی ب همتاقی.

چار سهری و دهرمان: مهعجوبینا تهماتی تیددا و تیهنگ ددانئ و تهحین و روینی کهزنا تیددا.

65 - سه رهجه (نیشا خهوی):

نیشان: نهوی نهساخ دکهقیته ناغ جهان، هر پیچ پیچه تی دکر و نهرادبووقه ههتا نهمرئ خودئ دکر.

چار سهری و دهرمان:

چ چار سهری یین و مسا نهبوون، ههکه هاقین بایه، بهفر و ئاغا بهفرئ ددایی.. ههکه زقستان

دگریت، پلهیا گهرمی یا لهشی نهساخی بلند دبیت، درهجفیت و دلهرزیت، خوارنا وی ژی کیم دبیت.

چار سهری و دهرمان:

ا- بهرر انین نهساخی دگرتن.

ب- پیقازئ ددهنه بهر دفنا نهساخی و ل بنی بیین نهساخی ددهن.

ت- پاتین تهر ددانانه سر نهیا نهساخی و دهست و پی یین وی.

پ- چاقین نهساخی ب ئاغا تهزی دشویشتن.

ج- مهلا، فهقا و شیخا دارهژینا (ئهلمکا) نهساخی دبری و ههکه چار سهریبا نهساخی نهکهن رهنگه نهساخ چاف ویر و فالنجی ببیت.

59 - کیمکا ههقی:

نهو ژی پهژیکهکه، دگوت: سر و بنین ههقی زاروکان دگریت.

چار سهری و دهرمان: شیر ددایی و بهرر انین نهساخی دگرتن.

60 - نافکهتن:

نیشان: تاما دهقی نهساخی نهخوش دبیت، هندهک جاران تهحل دبیت.

چار سهری و دهرمان: هندهکان نافکا نهساخی رادکر.

61 - خرخر (Sleep Apnea):

نیشان: دهمی نهساخ نفستی خرخر ژی دهیت و بیهنا وی کورت دبیت.

چار سهری و دهرمان:

سهر خه مئى“. (نالان)
 قئجا دنيايى ب خو بکه پهرتالى خوشيى و
 سهر فهر ازييى.

دويماهى:

نه خوشى (Diseases- illness) ههر ژ
 كهفتار ههمى يين هاتينه قهنيرين و نياسين و
 ناقين خوه يين زانستى ب زمانين بيانى، نهمازه
 ب زمانى ننگليزى همنه و ب پرانييا زمانين
 خهلكهكى همنه، كوردان ژى ههروسا ههمى
 نياسينه و قهنيرينه.

ئهفجا دگهل قئ كن فهكولينى فولكلور،
 كهلهپور و كهلچهر: واته روشنيريا گشتى، نهف
 بياقئ كهلچهر؛ بو دوو مهبهستا دگهل فان فهكولينا
 هاتيبه زمان، نئك: ژ بو پتر رونكرن و خوشيان
 و نياسينا دهرد و دهرمانان. دوو: نهو گوتن و
 كهلتورى ل سهر زارى خهلكهكى بهيته پاراستن
 و بهزه نهبيت.

بيندقى بوو وينه يين فان گيا و دهرمانان دگهل
 فهكولينا مه دا ههبانه، دا خهلكهكى پتر نياسيبانه
 و هاتبانه بكارنينان و ههمى دگهل بانه باشتر بوو
 (لى سفوره و بهر و منين خو)، نانكو نهو مان
 خه ما كهسانين فهكولينان ل سهر نهفان توخمه
 دهرد و دهرمانين گياى دكهن، يان تايه تمه ندين
 دهرد و دهرمانين خورستى، يان نهو كهستين كهكيم
 و شارهزا يين فان گيا و دهرمانان و ل
 ناف ژينگه هئى كار دكهن، نانكو
 تايه تمه ندى نوژداريا گياى و
 دهرمانان كار دكهن، نهفجا نهو ما
 ب هيقتا وان فه.

ژيدهر:

https:// - 1

mawdoo3.com

2- ويكيبديا Wiki

Loves Folklore

بايه هنگفين ددايى و دگوتنه قئ نئيشى سهرجه:
 يانى سهر ددانا سهر جها و نارابيت، زاراقئ
 سهرجه هاتيه گوگرانندن و بوويه سهرجه.

66 - خه مگينى و تيكچوونا دهوونى:

نیشان: نهساخ دهست ژ خو بهر ددهت، نوميد
 و هيقتا سهر كهتتى ل جهم نامينت، نهساخ روژ
 بو روژى تى دكهت و ههر بيچاره دببت.

چاره سهرى و دهرمان:

شادى و كهيف و خوشى، ژبيركرنا وئ
 خه ما تووش بووى، كار بكهت، دا هزرا
 وئ ئاريشا تووش بووى زوى ژ بير بكهت
 و سهرهدانا دختورى تايه بكهت ههتا لئ
 نهبيت نه خوشى و خه مگينى، هندهك ژى ب قئ
 نه خوشيى، ژيانى زوى ژ دهست ددهن.

نهگهر و بناس: خه مين دومرئز، نه خوشى،
 يان هندهك مروقان خه مهك يان ئاريشه يهك
 تووشى دهروونى وى دبن و نه شين وئ خه مئ،
 ئاريشه يى چاره سهر بكن، يان ژ نهجامى بئ
 شوليى، خه م و خه يالان و ئاشوپان تووشى
 نئشا نافبرى دبن، نهجام دببته
 نه خوشيا خه مگينى و دهروونى،
 هندهكان ژى ژ نهجامى نهفينا ژ
 دل و شهيدايى:

”هندهكان ژى وهك

فهرخى و مههمى

خه مئ پر دايه

پاشی کوریا من نهکه

عسکەر!

نهف گوتنه یا بهربه لاقه دوی دهمهیدا
دهنته گوتن کو نیک منهتیا بسەر نیکیدا بکهت
پاتژی گهفهکی لی بکهت نهوژی د بهرسفدانی
دا وهک نیشادانا بی منهتیی دی بیژیتتی پاشی
کوریا من نهکه عسکەر. گوتنهکه رههه ندین
خوه یین جودا هه نه. باشه بوچی دقیت
عسکهری بو کهسی کورد هنده یا بسههم و
گران بیت؟

عسکهری وهک ناف و دهستهواژه
سه مبولهکه بو کارئ ریخستنکری و بجهننانا
نهمر و فهرانان ههروهسا دسپلین و
ریکوپینکی و یا ههری گرنگ نهوه ههفتهرییی
دهولت و دهستهه لاتی یه، لی ژبهرکو بو مه
قته نهبوویه نهگهرهکی هیز و سهرفرازی،
چونکه مه د دیروکا نوی دا چ جارن دهولت
و ئارتیش پیک نه ئیناینه، بهروفاژی نهیارین
مه دهولت لسه ئاخامه یا د دامزراندی و مه
های ژ بایی فلهکی نه، مه هند یی های ژخوه
بووی سنوورا نهم بیت لیک جودا کرین و نهم
بیت بووینه ههقهه لاتیین دهولتهکی کو ب چ
تشتا نوینر اتیا مه ناکهت، وهکی ژنهکی تو ب
زوری ل زه لامهکی ماره بکهی، لهوما پشتهی
هنگی یی ل مه گران هاتی کو نهم عسکهریا
دهولتهتین داگیرکهر قهبول بکهین.

نهکو بتنی وهک ههفرکی و تهعهدی بهلکو
ژبهرکو مروفتی کورد د ههمییزا خوهزایدا دژییا

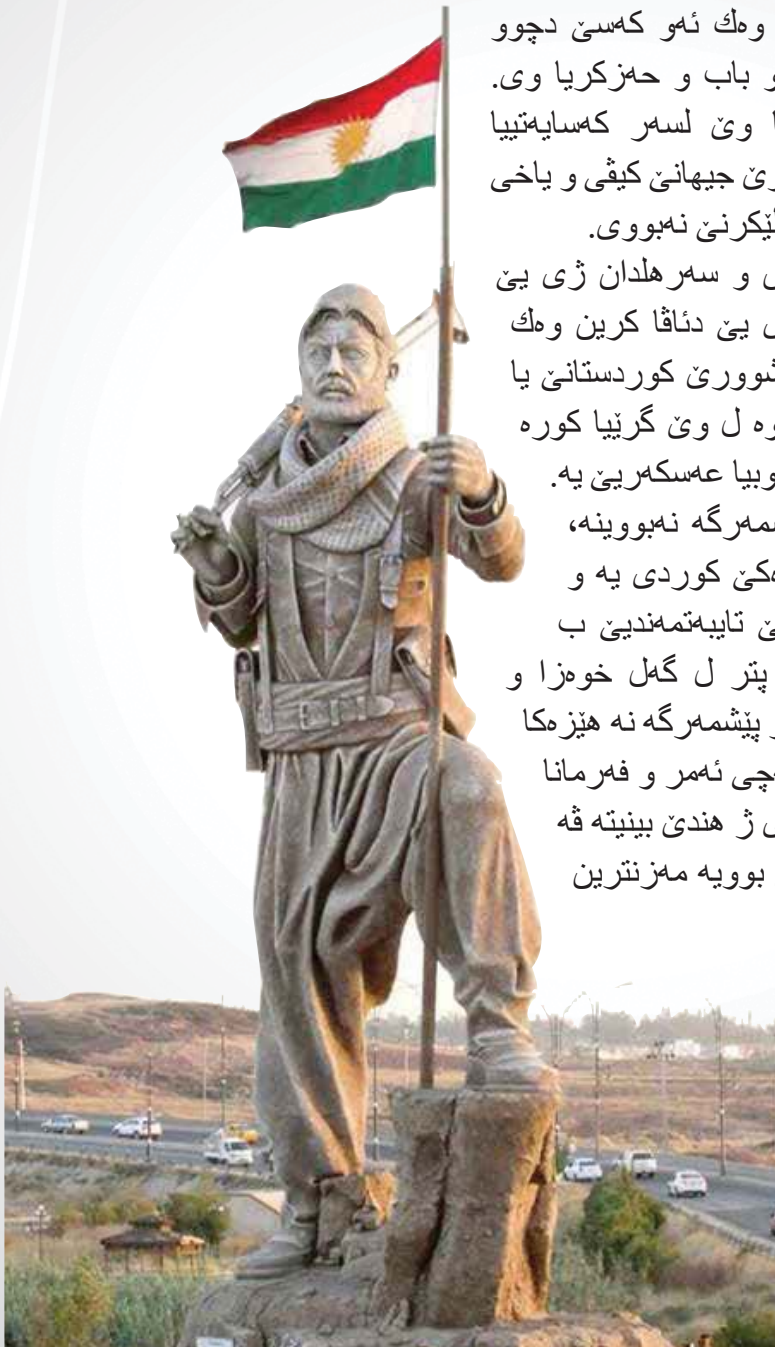
نزار یاسین رهشاهیی

دوور ژ همر تشتهكئ نازاديين وى سنووردار بكت و گهلهك يئ ب جوگرافيا و مروفين دور و بهرين خوهه گريديي بوو، ژيانا دورى وارگهه خوهه قهت نه ديت بوو، ژبلى كيشا زمانى، ئهو دوركهتنال جه و وارئ وى دبوو، جهئ كهسهر و حسرهتهكا مهزن و شينواريئ ويرانكهر لسهر كهسايتيا وى دهيلان.

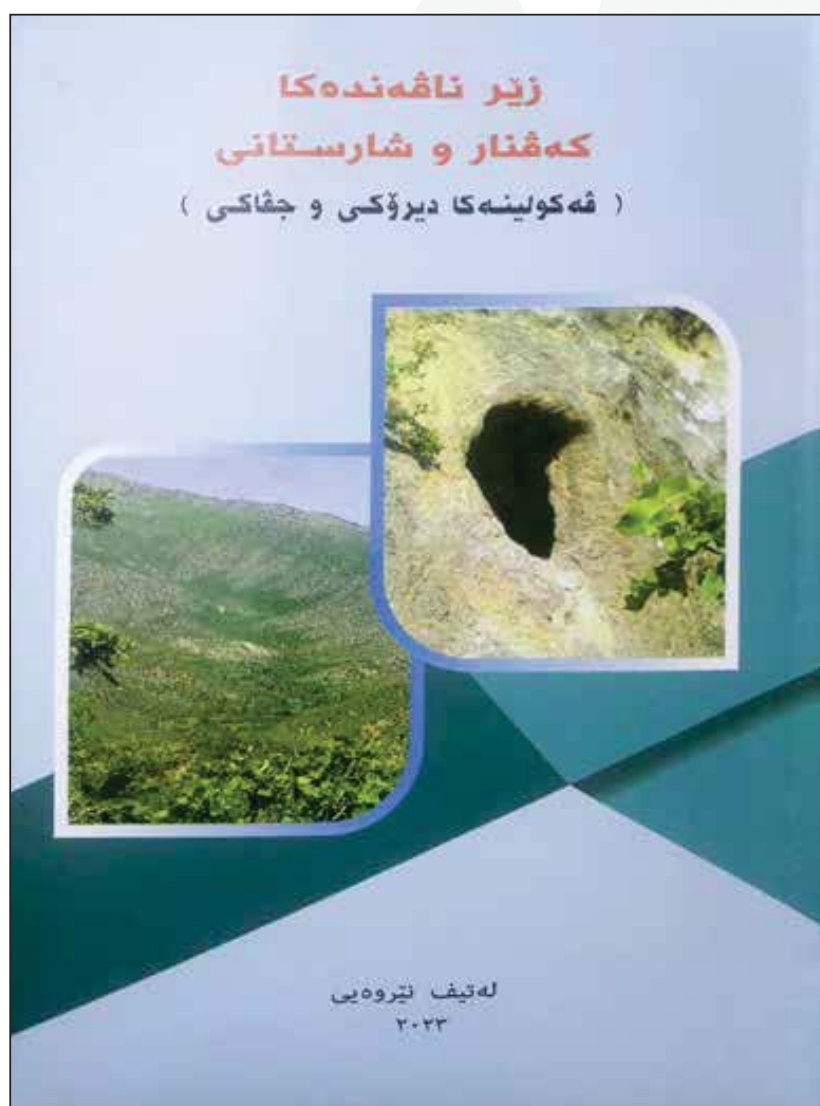
د دههان ستران و حيرانوكاندا يئ بوويه بابتهئ سهرهكى ههم ژبووى وى بخوه وهك ئهو كهسئ دچوو عهسكهريئ و ههمژى بو دايك و باب و حهزكريا وى. لهوما ههتا نوكهژى رهنقههدانا وئ لسهر كهسايتيا كهسئ كورد يا گوخه، هيژ يئ ل وئ جيهانئ كيئى و ياخى يه وهكى جانيهكئ هيژ فيرى بار ليكرئ نهبووى.

كوردان ب دههان شورمش و سهرهلدان ژى يئ دبهرپا كرين و نيئ دهولت ژى يئ دنافا كرين وهك نمونا كومارا مهباد يان ژى باشوورئ كوردستانئ يا ئهفرو، بهلئ ئهم قهد نهشيانه خوه ل وئ گرئيا كوره رزگار بكهين ئهوژى قهجنقين و فوبيا عهسكهريئ يه. نهكو ئهم دهستبهردارى نافي پيشمهركه نهبووينه، ژبهركو بو مه ناف و دهستهواژهكئ كوردى يه و پيروزيا خوه ههيه و مه قيايه قئ تايهتتمهنديئ ب پاريزين، نه بهلكو پيشمهركاتى پتر ل گهل خوزا و هشمهنديا مه دگونجيت و ژبهركو پيشمهركه نه هيژهكا نيزامى و ب پهرگاله و زيده ملكهچى ئهمر و فهرمانا نابيت و چ دسپلين نينه كو بيرا وى ژ هندی بينيته قه كو لهشكره، لهوما ژبووى مه يئ بوويه مهزنترين تههدا و ههفركى.

ژ بهر قئ چهندي ههميئ
ئهز بهردهوام دبيزم ههتا
ئهم سهربازهكئ ب رامانا
سهرباز چئ نهكهين، بلا
بهحسئ دهولتهئ چ جارن
ژى نهكهين.

خواندنهك د پهرتووكا (زیر، نافه‌نده‌كا كه‌قنار و شارستانی) دا

پیداچوون: بادینان

میژوویا فی دهقرا کوردستانی و قهکرنا ب دهان گرییان کو د ناف شکهفتین چیاپین فی گوندی دا ماینه بی بهرسف؟ دیسان دیار دکهت ژ ی کو ئوی پهپوهندی ب ماموستا عبدالرقيب یوسفی قه کریه بو دیتنا قان شوینواران، بهلی ژ بهر رهوشا ئهمنیا دهقرا، ئو کاره نههاته ئهجامدان.

ههقال لهتیف دیار دکهت ژ ی کو ئوی گوندی (زیر) ههلبزارت دا بیته نمونیهک و ریخوشکرهک بو کهسین پهپوهنیدار کو پتر خهمی ژ میژوو و شوینهوارین دهقرا ب خون.

ئیک ژ تیبینین سهرنجراکیش ل دهسپیکا فی پهرتووکی ئهوه دهمی نفیسهر دیار دکهت کو بهری ۱۰۰ سالان ژنکهکی حوکم ل گوندی زیر دکر، ههروهکو باهرا پترا گوندین دین کوردستانی، نفیسهر ناگههیه ئهجامهکی زانستی بو بنهکوکا ناچی گوندی و ژ کیه هاتیه، بهلی ل بهرامبر ژ ی دیار دکهت کو

دوو شکهفتین زه دهشتیان ل گوندی ههنه و فی چهندی دکهته بهلگه کو میژوویا گوندی دگههیه سهردهمی (مادو ساسانیان)، ئانکو ژیان بهری ۲۶۲۰ سالان ل فی گوندی ههپویه.

ههر ل دهسپیکا فی پهرتووکی نفیسهر ئامازه دکهته وئ ئیکی کو نه جهین شوینوارین گرنگ ل گوندی زیر ههنه: وهکو قهسرا میری

زیر، نافهدهکا کهقار و شارستانی، (قهکولینهکا دیروکی و جفاکی)، پهرتووکه که ژ بهرهقرا ههقال لهتیف نیروهیی و ژ وهشانین مهکتهباراگه هاندنی یه ل سالان ۲۰۲۳ ی. نهف پهرتووکه ژ ۱۱۵ بهرپهران پیک دهیت و ل سهر چهندین تهوهران پارقه دبیت کو یی ژ ههمیان گرنگتر تهوهری شوینواران و تهوهری گریدای ناینین ل ناف گوندی و چهندین تهوهرین دی کو ب بهرفرههی بهحسی ژیان خهلی ئهفی گوندی دکهن.

د پیشهکیا پهرتووکیا نفیسهر ئامازه دکهته وئ چندی کو نهف گونده دهقرا کا خۆزینه، ئانکو گرنگی و تایهتهمدیا خو یا ههی ب ئاویهکی کو مروف دشیت ژین و ژیارا خو ل سهر ئهردی وئ مسوگر بکته و ژ لایهکی دیقه دکاریت خو ژ مهترسیین ژ ناچوونئ ب پاریزیت. د ههمان دمدا دهقرا نیروه و ریکان نافهدهکا

کهقار و مهزن و دهولههمنده ب دههان ئاسهوار و پهرسنگههین ناین و ئولین ژ نیک جودا و شکهفتین ب دهست چیکری، بهلی نفیسهر ب مخابنی قه فی پرسپاری دکهت:

- ئهری بوچی دهستی بسپور و شارها و قهکولهران ناگههیه دهقرا وان بو دیتن و پشکینا شوینواران و زانینا راستیان ل دور

دیسا خەلکێ فی گوندی حەتا فی داوی ئی ژێ دەمی سەری خۆ دتراشین، مویین خۆ کۆم دکرن و ل جەهکی تایبەت فەشارتن.

هەبوونا جوھیان ل گوندی زێر:

پشتی بەحسکرنا کورتیەکی ل سەر هاتنا جوھیان بۆ دەقەرئ، نفیسەر بەحسێ هەبوونا جوھیان ل گوندی زێر دکەت و دبێژیت: (ل گوندی زێر چەندین زەقی و بیستان و جەب ناقی جوھیان هەنە وەکو زەقیا حاجی، زەقیا چیچەلو و گورستانا لیبووئی). دیسان دیار دکەت کو تاخەک ل گوندی هەیه ب ناقی تاخی جوھیان.

هەر د هەندەک تەمەرین دی یین فی پەرتووکی دا، نفیسەر ب درێژی بەحسێ هەمی لایەنین ژیان گوندی زێر دکەت وەکو هونەر و کەلتور و یاریین کوردەواری و پشکداریا کورین فی گوندی د ئیدارەیا پارێزگەها دەوکی دا و سازکرنا فیستەقالا گوندی یا سالانە. ل دوماهیا پەرتووکی ژێ هەقال لەتیف ئەلبومەکا کەسایەتیین گوندی زێر یین وەغەرکری د ئینیته خوارئ.

ل دویمایهیی، دی بێژین کو هەبوونا قان جورە پەرتووکان گرنکیا خۆ یا تایبەت د گەلەک بیاقان دا هەیه. کو روناھیی بەردەتە سەر هەندەک دەقەرین ژبیرکریین کوردستانئ و خوشی و نەخوشیین خەلکئ نیشا مە دەت و بۆ مە دیار دکەت کو بەری مە خەلکەکی دی ل قان گوندان هەبوویه. ئەوان ژێ ل دویف شیانین خۆ بزاقا ژیان و ئافا کرنئ کریه و نوکە ب تنئ شینوارین وان ماینە. نوکە پرسیار ل قیرئ ئەقەیه:

- نەری ئەم دئ شیین بۆ نەفین داھاتی تشتەکی ل دویف خۆ هێلین؟ یان ب تنئ ئەم دئ پەفیشکەک بین.

بەری 100 سالان ژنەکی حوکم ل گوندی زێر دکر.. و بەری 2620 سالان ژیان ل فی گوندی هەبوویه

و گورستانین چوار ئول و ئاینان و شکەفتا دەست چیکریا ئیخی. د دویف دا نفیسەر ب بەرفرەھی ل سەر هەر ئیک ژ قان شوینواران دناخفیت و چەندین وینەیین وان یین رەنگین بەرچاف دکەت.

د تەمەرەکی دی یی پەرتووکیدا بەحسێ دەربەدەری و کارمات و فەگواستنا ب زوری یا ب سەری فی گوندی هاتی دکەت وەکو هەر دەقەرەکا دی یا کوردستانئ کو تووشی چەندین ئەفەل و شەرین بچویک و مەزن سەر دەمین کەفن و نوی بوویه. کو یا ژ هەمی کەفتەر ل سالین شێستان بوویه و حەتا نوکە ژێ یا بەردەوامە.

هەبوونا ئاینی زەرەدەشتی:

هەقال لەتیف بزاقی دکەت ب سەلمینیت کو شوینەوارین زەرەدەشتیان ل گوندی زێر هەنە و دبێژیت: (ئەگەر وان گورین ب جوت ئانکو دوو گورین ل ئیزیکی ئیک وەکو بەلگە وەر بگرن و هەقەر بکەین ل گەل گورین گوندی زێر دئ خویا بیت کو کەسایەتیین پلە بلندین زەرەدەشتیان ل فی گوندی مرینە و ل نیزیکی پەرسنگەهان هاتینە فەشارتن.) هەر وەسا: (پەیقا پیر ل سەر دەمی زەرەدەشتیان بۆ زانایین ئاینی دەهاتە بکار ئینان، حەتا نوکە ژێ ناقی هەندەک کەسین دەقەر مە ب پیر دەست پی دکەت وەکو پیرموس.)

زهکی نهبی ئسماعیل د ناف کۆمهکا پرسسیار و خهمان دا

زهکی نهبی ل سالا 1968 ئ ل باژیرئ دهوکی ژ دایک بوویه و خاندنا خۆ ل ههر سئ قوناغین سهرهتایی و نافجی و نامادهیی ل دهوکی بدوماهیک ئیناینه. ژ بهر شهرئ عیراقئ و ئیرانئ نهشیا بهرهف کولیزئ فه بچیت کول سالا 1986 ئ خاندنا نامادهیی بدوماهیک ئینا بوو و ل وی دهمی گهنجین عیراقئ و پتیریا وان دبرنه دناف لهشکهرئ عیراقئ دا لهورا هارب بوو و نهشیا بهردهوامین بدهته خاندنا خۆ. ههر ژ زاروکینیا خۆ زهکی نهبی ههزا وهرزشی ههبوو لهورا شیایه بیهته کهسهکی وهرزشقان و ههمی ژیی خۆ ژبو خزمهتا وهرزشی مهزاحتی یه و شیایه چهندین دهستکهفتین وهرزشی بو باژیرئ دهوکی بدهست خۆفه بینیت. دقئ دیدارئ دا دئ پتر زهکی نهبی نیاسین و کاروچالاکیین وی دهینه دیارکرن و بتایهتی د باسکتبول دهوکی دا.

دیدار/ زهقهرئ مامهندی

دگهل یانهیا گاره بدهست خوڤه بینم کو دبیته نیکم ناسناقئ باسکتبولئ یئ پاریزگهها دهوکی و ناسناقئ من وک راهینەر .

- کارئ تهیی تاییهت د باسکت بولا باژیرئ دهوکی دا چیه؟

ژبهرکو ئەز یاریکەر بووم ل سالا 1999ئ تا 2016ئ ئەز بوویمه ئەندامئ دهستهیا کارگیریا یانهیا دهوکی یا وەرزشی و دقئ دهمیدا سهروکی نیکهتیا باسکتبولا دهوکی بووم.

- دهستهفتین ته د دهستهیا یانهیا دهوکی دا چنه؟

ل سالا 2008 تا 2013ئ کو دبنه پینج سال ل دویف نیک یانهیا دهوکی ناسناقئ خو لا پلا نایابا عیراقئ یا باسکتبولئ بدهست خوڤه ئینایه و دوی دهمی دا ئەز سهرپهرشتی تیما باسکتبولئ بووم.

و ل سالا 2005ئ ل وهلاتئ سوریا وهکو سهرپهرشتیاری تیما باسکتبولا دهوکی بووم و من بهشداری د قارهمانیا عهرهبی یا باسکت بولئ دا کر. دیسان ل سالا 2006ئ ل وهلاتئ مهغرهب د ههمان قارهمانی دا یانهیا دهوک بهشداری کر و ئەز سهرپهرشتی تیمی بووم.

دگهل یانهیا دهوک مه سی جارن ناسناقئ جاما عیراقئ یا باسکتبولئ بدهست خوڤه ئینایه.

ل سالا 2011ئ ل وهلاتئ فلیبین قارهمانیا ئاسیا یا باسکت بولئ سهرپهرشتیاری یانهیا دهوک بووم و ل سالا 2012ئ ل وهلاتئ لوبنانئ د ههمان قارهمانی دا یانهیا دهوکی بهشداری کر و شیا پلا سیئ بدهست خوڤه ببیت و ئەز دوی دهمیدا وهکو سهروکی نیکهتیا باسکتبولئ دگهل شاندهئ یانهیا دهوک ل وی وهلاتی بووم.

- ته باوهرنامین راهینهراتیا باسکتبولئ ژلایئ نیکهتیا عیراقئ فه، ههبوون؟

ل سالا 1986ئ باوهرناما دادومریا یاریین باسکتبولئ ژلایئ نیکهتیا باسکت بولا عیراقئ

- ته کهنگی دهست ب وەرزشی کریه؟

زهکی نهبی: ههر ژ زاروکینیا خو من حهزا وەرزشی ههبوو و لدهستپیکئ من یاریا تهپایی دکر بهلئ ههر زویکا و ل قوناغا سهرهتایی من دهست ب یاریا باسکتبولئ کر و ل خاندنگههی و باشی ئەز بهرهف ناقهندا وەرزشی و لاوان ل دهوکی فه چووم و من بهردهوامی دایی .

- ته کهنگی جهئ خو دناق باسکتبولئ دا کر وک یاریکەر؟

زهکی نهبی: ل سالا 1984ئ ئەز خویندکارئ ناقجی بووم و ئەز هاتمه ههلبزارتن بو ههلبزارتی عیراقئ یئ باسکتبولئ لسهر ئاستی تازه پینگهشتیان کو دبیته نیکم پینگاغا من د یاریا باسکتبولئ دا وک یاریکەر.

- رولئ ته د یانهیا دهوکی دا چ بوو؟

بهلئ ل سالا 1981ئ من دهست ب یاریا باسکت بولئ کری یه و ل سالا 1984ئ شیایمه بیمه یاریکەرئ تازه پینگهشتیان عیراقئ و د ههمان دهمدا من یاری بو ناقهندا وەرزش و لاوان ل دهوکی کری یه و شیایمه دقئ ژیی بچیک دا بیمه یاریکەرئ یانهیا دهوکی و دگهل یانهیا دهوکی و دگهل باسکت بولئ بهردهوام بووم.

- دکاروانئ خوینی باسکتبولئ دا تهبو چهند یانهیان یاری کری یه؟

ل دهست پیکا من، ئەز یاریکەرئ یانهیا دهوکی بووم و من یاری بو ههر نیک ژ یانهیین گاره و یانهیا سهناریب و یانهیا زاخو ژ یاری کری یه و تا سالا 1998ئ یئ بهردهوام بووم وک یاریکەر.

- ته کهنگی دهست ب راهینهراتیا یاریا باسکتبولئ کری یه؟

ل سالا 1995ئ ئەز بوویمه راهینههرئ یانهیا گاره و د ههمان دهمدا ئەز یاریکەر ژ یاری کری یه و ئەز شیایمه ناسناقئ عیراقئ یئ پلا نیک

و لاوین باژیری دھوکی کری یه دهمی بیافین
 و ورزشی دا و بتایهت یاریا باسکتبولی.
 - نیرینا ته بو یاریا باسکتبولی بو دهمی
 نوکه چیه؟

و ورزش ب گشتی و باسکتبول ب تایهتی
 دهمی نوکه دا هاتیه پشتگوه هافینن
 ژبرکو پتیریا کسین نه و ورزشی ل جهین
 و ورزشی کار دکمن، دهمی ئەم گەنج ل
 باژیری دھوکی پتر ژ 12 تیمین باسکتبولی
 ههبوون و ههفرکیهکا مهزن دهاته کرن.
 گیانی باسکتبولی ل باژیری دھوکی ههبوو،
 سهرباری وئ چهندی کو بنتی نیک یاریگهه
 ههبوو نهوژی یاریگهها نامادها کاوه بوو.
 نوکه ژمارا هولین یاریگههین باسکتبولی ل
 باژیری مه پترن ژ ژمارا یاریکهرین باسکت
 بولی ئەفهژی ب مخابنیقه.

- تو دشیی دهمی نوکه دا بو باسکتبول
 دھوکی چ بیژی؟

پاریزگارها دھوکی کانیکا یاریکهرین
 باسکتبولی بوو و هر دیسان دهاته نیاسین
 پایتهختی باکست بولا عیراقی کو یانهیا دھوک
 شیايه پینج جارا خولا نایابا عیراقی بدهست

قه من بدهست خوڤه ئینایه و ل سالا 1995ئ
 هر ژدهستپیکا راهینهراتیئ من باوهرناما
 راهینهراتیئ ژ لایئ ههمان نیکهتیقه بدهست
 خوڤه ئینایه.

- ژبلی یاریکهر و راهینهر ته فهرمانبهراتی
 حکومی کری یه؟

ل سالا 1995ئ ئەز هاتیمه دامهزراندن ل
 و وزارتاروشنییری و لاوان ل نافهندا و ورزش
 و لاوین دھوکی.

و ل سالا 2005ئ تا 2014ئ ئەز بوویمه
 بهرپرستی نافهندا و ورزش و لاوان دھوک ل
 ریقهبهریا لاوان و دقئ ژیی خۆدا من ههست
 پیکری یه پتر ژ هر دهمهکی من خزمهتا گەنج

پتر ژ 17 یانهیان ل باژیری دھوکی
 ههنه لئ ههمیان فوکسا خو دانایه
 سهر تهپا پی و نهوژی نه د ئاستی
 پیدقی دایه

ب مخابنیه یانهیین مه چ ئەندامین دەستیا کارگیری ژیاریکهرین باسکتبولن تیدا نینن، لەورا نەشیاینه باسکت بولن ساخ بهیلن

یاری دکر، نه ل سەر ئاڤا کرنا یاریکهران. مه یاریکهری حازردقیا ژبهرکو دا ئەنجامین باش بەدەست خۆڤه بینن. ئەم ژ هندی دترسیاین بیئ ئەنجامین باش دئ ئەو کەس ئیتە گوهرین. یاریکەر نەهاتینە ئاڤا کرن، کو ددەمەکی دابوون ئەم نەشیاین بخۆ مفای ژئ وەر بگرین لەورا ئەم نەشیاین د یانهیا دھوکی دا باسکت بولن بهیلن ساخ.

- تو یئ ب هیڤی جارەکا دی باسکت بول ساخ ببیتە قە ل دھوکی؟

ئەڤه خۆزیا هەر کەسەکی وەرزشقانه، بەلئ ئەز یئ بی هیڤی مه ژبهرکو دەمی یاریهک بەرهڤ پێشڤه دچیت دقیت تو گرنگیی ب چەند خالەکا

خۆڤه بینیت و هەر دیسا سئ جارا ژئ کوبا عیراقی بەدەست خۆڤه بینیت، لی ب مخابنیه بو دەمی 10 سالانه هیچ یانهیهک ل دھوکی نەشیایه بدروستی خۆ لقی یاریی بکەتە خۆدان و ئەڤ یاریه مریه و سەرباری وئ چەندی کو پتر ژ 17 یانهیان ل باژیری دھوکی هەنە لی هەمیان فوکسا خۆ دانایه سەر تەپا پیی و ئەوژی نه د ئاستی پیدقی دایه، باسکتبول ژئ هاتیه پشتگو ه هاقنیتن و ئەز دبینم ئەڤه شەرمزاری یه.

- ئەگەر چنه پایتەختی باسکتبولی مریه و نەمایه؟

ب نیرینا من دەمی دەستیا هەر یانهکی دەیتە هەلبژارتن دقیت ئەندامین قی دەستیی هەمی جورین وەرزشان تیدا ئەندام بن، ب مخابنیه یانهیین مه چ ئەندامین دەستیا کارگیری ژیاریکهرین باسکتبولن تیدا نینن، لەورا نەشیاینه باسکتبولن ساخ بهیلن و ئەگەر ژئ یانهیین مه بخۆنه.

- بوچی ئەم نەشیاین دیانهیا دھوکی دا باسکتبولن بهیلن ساخ؟

ژبهرکو دەمی مه یاریا باسکتبولن ئەنجام ددا، مه ل سەر بەدەست قە ئینانا ئەنجامین باش

یاریگه هو پیدفین یاریا باسکتبولی، مه گوه ل قئی پهیچی (کوتلهچی) نه دبوو، بهلی پشٹی یاریگه و کلهو پهل و پاره زیده بووین، ئەف پهیقه مه گوهل ل بوو. ب مخابنیقه بوونه گروپ گروپ و ئەف چهنده بو ئەگهرهکی مهزن ههفرکی و کیشه دناقهره یاریکهر و راهینهران دا پهیدا بین. ههمی ژ ی بوونه ئەگهری کوشتنا و مرزشی و ب تاییهتی باسکت بولی.

- ژبلی یاریکهر و راهینهر ته دادقانی باسکتبولی ژ ی کریه؟

بهلی، ژبهر حهزا من بو قئی یاری و ژ سالوخهتین یاری کهرین باسکتبولی ژ ی لسه وی ئەرکه دادقانی بزانی و سوپاس بو خودی ئەز شیم باوهر ناما پله نیک یا دادقانی باسکتبولی بدهست خوڤه بینم، ب مخابنیقه ژبهرکو خو لا باسکتبولا کوردستانی نه بوو دوی دهمی دا، ب تنی من دادقانی تیمین یانهیین دهوکی کریه و ههر دیسان لسه ناستی زانکویان ژ ی، ژبلی دادقانی باسکتبولی من دادقانی قولی بولی و تهپا دهستی ژ ی ل باژیری دهوکی کریه.

- دوماهیک پهیچ و ناموژگاریا ته چیه؟

ئەز هیچی دکهم و خوژیا من ئەوه جارهما دی ئەف یاریه ل باژیری دهوکی بهینته ئافاکرن و خو ل گهنجان بکهنه خودان و لسه راگههاندنی ژ ی ئەرکه دیچوونی بکهن و وئ گریکی قهکته ئەوا هنده ساله گریدای، ناموژگاریا من ژ ی بو حکومهتی و بو ههر کسهکی د و مرزشی دا کار بکته ئەوه کو بلا گرنگی ب و مرزشا خاندنگههان بدن و نافهندن لوان خو ل بکهنه خودان دا بشین جارهما دی پیکفه قئی یاری گهشهیی پی بکهین و باژیری دهوکی و گهنجین دهوکی بهرهف یاریا باسکتبولی بهین و وهکی جارن ناقی دهوکی پی و مرزشی قهگهرینین.

بدهی، بو نمونه دقیت نافهندن و مرزش و لوان پویته پی بهینته دان و پشتهفانی لی بهینته کرن ژلای حکومهتی قه، ژبهرکو یاریکهر ل قان جهان دهینته دیارکرن، ههر دیسان ژیرخانهکا و مرزشی یا ساخلم نینه و تا نوکه ئەم نهشیاینه پلانهکا دیزخایهن بدانین داکو بو چهند سالین دی باسکتبولی قهگهرینه هیزا جارن.

- د ژیانا خو یا و مرزشی دا، تو یاریکهری دههلبژی یان راهینهری؟

ههر نیک دهمهکی جیاوازه ژ رووی ژبی مروقی یان ژ ی هیزا مروقی، بهلی ژیان من دهمی ئەز یاریکهر گهلهک خوشتر بوو ژ دهمی ئەز راهینهر و سهپرهرشتیاری باسکتبولی، ژبهرکو ب تنی ناستی یاریکرنی لسه ملی من بوو و ههر ئەنجامهکی یاری چ کارتیکرن و گازنده بو من نه دبوون، بهلی دهمی راهینهر و سهپرهرشتیار ئەرکی من پتر بوو و ههر ناستهنگهکا ههبا د یانهیی دا بو من قهگهریت، رازیکرنا ههمیان ژ ی گهلهک یا بزهمهت بوو، لهورا دی بیژم خوژی جارهما دی شیا بام بیمه یاریکهر.

- تشتهک ههیه بناقی کوتلهچی دناق باسکت

بولی دا؟

دهمی ههبوونا گهلهک یاریکهران و نهبوونا

دهمی ههبوونا گهلهک یاریکهران و نهبوونا یاریگه و پیدفین یاریا باسکتبولی، مه گوه ل قئی پهیچی (کوتلهچی) نه دبوو، بهلی پشٹی یاریگه و کلهو پهل و پاره زیده بووین، ئەف پهیقه مه گوه ل بوو.

كهسانين زور هههه
 ههر ژ زاروكينيا خو
 هاتينه د راگه هاندن
 دا و ژ بهرنامين
 گريدای زاروكان
 دهستپيكرينه و ههتا
 نوکه بهردهوامن
 د كارين خودا،
 (هيفي) ژي نيك
 ژ وان نمونايه
 بين كو ههر ژ
 زاروكيني مه
 ديتيه و ههتا نوکه
 بهردهوامه، د قى
 دیداری دا دى
 چهندين زانياريان
 دهباره هیقی
 زانين.

دیدار/ دلیر زوهیر

هيفی بهرواری ژيانهكا پری راگه هاندن و هيفيین بجهنه هاتی

کورەك من هەنە.

- نارمانج و خەونین هیقی ل زارۆکینی
هەین نۆکە گەهشتیی؟

ئەو نارمانجین من هەین هەتا نۆکە ئەز
نەگەهشتیمی، هەر ژ چوونا من ژ بەرنامی
زارۆکان من دخواست من بەرنامەکی تایبەت
ب خۆقە هەبا و بەرنامەکی ل دویف حەز و
قیانا خۆ بو راگەهاندنی پێشکیش بکەم، لئ هەتا
نۆکە نەگەهشتیمی، وەکو دی ژ ی ئەو باوەرناما
من قیای بەستخۆقە بینم نە ئەو بوو یا من دقیا.

- ناخفتن خەلکی بو هیقی گرنگن؟
ناخفتن یا هەمی گەلەك کارتیکرنی ل مروقی

ئەو نارمانجین من هەین هەتا نۆکە
ئەز نەگەهشتیمی

- هیقی کییه؟ و چ باوەرنامە هەیه؟
ب هیقی بەرواری بەرنیاسم، من پەیمانگەها
تەکنیکی بەشی نای تی بدوو ماھیک ئینایە.
- کەنگی هیقی دەست ب کاری راگەهاندنی
کرییه؟

ل بەرنامی زارۆکان من دەست ب کاری
راگەهاندنی کرییه، کو دکەقیتە سالا 2005ئ.

- راگەهاندنی چ ل هیقی زیدەکرییه؟
راگەهاندن جیھانەکا جودایە، پیزانینین
مروقی بەرفرەهتر لئ دکەت هەروەسان سەنگ
و کەسایەتییهکا باش و بەهیز ددەتە مروقی.

- ناستەنگین کەقیتە بەرامبەر هیقی ژ بو
راگەهاندنی چ بووینە؟

ئیک ژ وان ناستەنگان جفاک بوویە کو ژ
نیاس و مروقین مروقی پیک دەیت، ژبەرکو ب
چاقەکی کیم تەماشە ی راگەهاندنی دکەن، لئ
پشتی ئەز بو دەمەکی دریز مایمە د راگەهاندنی
دا و من ب دروستاهی بو وان روھنکری، نۆکە
شانازی ب کاری من دبەن.

- ئەری یا ب زەحمەتە هیقی ژ راگەهاندنی
دویرکەقیت؟

یا بزەحمەتە ئەز ژئ دویرکەقم، ژبەرکو
دەمی مروق دجیتە د جیھانا راگەهاندنی
دا مروق ئالۆدە دبیت، چەندین ناستەنگ و
ریگری هەبوون، لئ من هەمی دەر بازکرینە
و راگەهاندن نەهیلایە، نزانم ل داھاتی دی چ
رویدەت دبیت جارەکی بەیلم، لئ هەتا نۆکە من
هەر تیدا نەکرییه.

- مە راگەهاندنا نازاد هەیه؟

مە ب چ رەنگان راگەهاندنا نازاد نینە، هەمی
ب سەر لایەنان قەنە، هەندەك جە هاتینە خۆ ب
بی لایەنی دەنە دیارکرن لئ ب سەر لایەنان
قەنە و نەشین پەياما خۆ ب دروستاهی بگەهینن.

- هیقی خیزاندارە و چەند زارۆك هەنە؟
بەلی خیزاندارم و دوو زارۆك كچەك و

دا دبینی؟

تا رادهیهکی باش بوویه، ژن شیایه جهی خو د گلهک بواران دا بکمت و جهین باش بدهستخوڤه بینیت و شوین تیلین خو دیار بکمت و رولهکی باش د ئهرکین خودا بگپریت.

- ژبلی بههرهیا بیژهریئ نهری ته بههرهیهکا دی ههیه یان تو دخوازی ته چ بههره ههبا؟

ژبهركو ئهز زویكا هاتیمه د جیهانا راگهاندنی دا بتنی د فی بواریدا من خو دبیتییه و دشیم بیژم ئهز یا پهككهفتی بوویم ژ بو بدهستقهئینانا بههرهیهكا دی، ههچهنده من دخواست بهرهف تاقیکرنا بههرهیین دی ژی بچم، بهلی ئهو دهرهفت بو من نهچیبوویه و هندهك جاران ژی دبیزم بلا من بههرا ستران گوتتی ههبا یان ژهنینا ئامیرهکی موزیکتی.

- سوشیال میدیا بوویه پیدقییهکا روژانه؟

ژ بو هندهك كهسان بهلی و گلهك ب باشی خو پی خودان دكهن و خودانین خو و چ تشتان نهبووینه، ئهفرۆكه ب ریکا سوشیالی بین بووینه خودان ههر تشتهك، لی بو من نهخیر.

- نهری ئهم ب شیویهکی ساخلهم سوشیالی بکار دئینین؟

هندهك كهسان بشیویهکی باش بکارئینایه، ئهفرۆكه گلهك كهسان بخو مفا ژئ وهرگرئیه، لی هندهك كهن ژی نهخیر ب شیویهکی نهباش بکار دئینن و بتنی ل سهر حسابا هندهك كهسین دی بو خو لایك و كۆمیتان دئینن.

- نهری هیفی کیش تورا جفاکی پتر بکار دئینیت و بوچی؟

ل دهستپیکی من گلهك ئنستاگرام بکار دئینا و ل دووڤ دا تیک تووک و نوکه سناپ چات، ژبهركو ل دهقرا مه پتریا كهسان سنای بکار دئینن و خوشتره بو بکارئینانی و ههر پۆستهك 24 دهژمیرا دمینیت و پستی هنگی نامینیت و تیدا روژانین ههقال و كهن و کارین خو دزانیت.

دکته، تا رادهیهکی، بهلی یا گرنگه ژبهركو ئهو كهنه ههر كهسین نیزیکی مروڤینه، لی دهمی ب شیوهکی توند سهرهدهریئ دگهل ته بکن چ پی نهڤیت دی کارتیکرنا خو ههبيت، ژبهركو ئهم ههمی خودان ههستین.

- نهری ژیان ب ساناھی دهرگههین خو ل مروڤی فهدکته؟

ژیان جار ب ساناھی و جار ژی ب زحممت جار ژی چانسه، دهرهفت دی بو ته هین بیی کو کارهکی ب زحممت ئهجام بدهی، جار ژی هندی زحممتی ببهی چ ب کهدا تهڤه ناهیت.

- تو چاوا رولی ژنی د ههریما کوردستانی

راگهاندن سەنگ و کەسایەتییهکا بهیژ ددهته مروڤی

- ههقالی راست کییه؟

ههقالی راست د نۆکه دا نینه، نۆکه هەر کەسەک و بەرژموندیین خۆیه، ههقالی راست ئەگەر هەبیت ئەو دقیت ل نەخۆشیی دگەل مروۆفی بیت و پاشی خۆشیی، ژبەرکو د خۆشیی دا کەسی منەت ب کەسی نینه، لی دەمی مروۆف دکهفیتە رهوشەکا نەخۆش و مروۆف ب بینیت ههقالی مروۆفی یی دگەل مروۆفی کەسەکی راست و دروستە و براستی ژی و هەست ب وئ نەخۆشیی بکەت یا مروۆف تیدا، ئەز وی کەسی وەک ههقالی راست دبینم.

- ئەگەر تە
دەرفەتا بجە نینانا
سی هیقیین خۆ
هەبیت دی چ
هیقی بجە
ئینی؟

هیقییا من
یا ئیکئی و یا
سەرەکی ئەو
ئەز کچا خۆ ب
ساخه‌مییه‌کا باش
بینم و ژ نەخۆشیا
خۆ پرزگار بیت، هیقییا
دووی من بەرنامەکی
گەلەک باش هەبیت و بشیم مفای
بگەهینمه هەمی کەسان و هەمی کەس خۆ
تیدا ببینن، هیقییا من یا سییی ئەو من شیابا
هەر تەشەکی پیدقی بۆ نەخۆشین پەنجەشیرئ
بکەم، ل دەمی ئەز وان دبینم ئەز خۆ ل جەئ
وان دانم، ئەز گەلەک هەست ب نیشانانا وان
دکەم، هەمی دەمان لاقایان بۆ وان دکەم و
دبیزم خوزی ئەز شیابام هەر چەهەبیت، تەشەکی
بچویک بۆ وان بکەم.

د خۆشیی دا کەسی منەت ب کەسی نینه

- سەرەدەرێکنا هیقیی دگەل کەسین

کۆمیتین نەجوان ددەن چاوایه؟

ئەم ژی وەکو هەر کەسەکی

مروۆقین و نە روۆتین

مەژی هەست هەنە،

سەرەدەرێکنا من ژی

لادانا وئ کۆمیتتی

یە و ئەگەر

گەلەک دووبارە

بوو بلۆک کرنا

وی کەسی

یە، ژبەرکو

هەمی دەمان

من پاراستن ل

سەر سوشیالا خۆ

کرێه کو ئاخفتن

و کۆمیتین نەجوان

نەهینە دان، رمخنەک

هەیه دروستە، و ئەگەر

ئەو کۆمیتتە کار تیکرنی ل من

نەکەت نالادەم.

راگەهانەن مروۆفی د جیهانا خۆدا
تالۆدە دکەت

باجينان

BADINAN

ب

badinan

www.badinan.org

شكهفتا شانهدەر

شكهفتا شانهدەر ئىكە ژ كهفنترين و مهزنترين شكهفتين شوونواريبين ههريما كوردستان.

شكهفت ل چياني برادوست ل قهزا ميترگهسوور ل پاريزگهها ههولتيره. 53 ميتران فرهه و 40 ميتران دريژ و 822 ميتران ژ ناستي دهريايي بلنده. ديروكا وي دزفريته سهردهمين بهري ديروكي.

شوونوارناسن ئهمريكي رالف سوئليكي 1917 - 2019 Ralph Solecki ل سالا 1951 ي فهكولين د شكهفتا شانهدەر دا كرينه و ديار كرينه كو ديروكا وي دزفريته بهري 50 هزار - 70 هزارسالان و گهلهك نفشين مروشان تيدا ئاكنجى بووينه و 7 ههستيبهندين مروفي نياندرتال. ههروهسا چهندين ههستيبهندين مروفين پشتي نياندرتالي د ناف تهخين عهردى وي دا هاتينه ديتن.

ل سالا 2019 ي ژى ههستيبهندي مروفهكى ل ويژى هاتييه ديتن كو ديروكا وي دگههيته بهري 70 هزار سالان.

BADĪNĀN

2
2023

Kovareka Rewşenbiri
Gişti Werziye

Kevalê Şewekar IMAD ELÎ